

The Project Gutenberg eBook of Engelbrekt Engelbrektinpoika 1, by C. Georg Starbäck

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Engelbrekt Engelbrektinpoika 1

Author: C. Georg Starbäck

Translator: K. A. Petrelius

Release date: November 30, 2014 [EBook #47503]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ENGELBREKT ENGELBREKTINPOIKA 1 ***

Produced by Tapio Riikonen

ENGELBREKT ENGELBREKTINPOIKA I

Kaksiosainen historiallinen romaani

Kirjoittanut

C. GEORG STARBÄCK

Suomentanut

K. A. PETRELIUS

Werner Söderström, Porvoo, 1898.

EDELLINEN OSA.

*Oi synnyinmaa, sun sankarmuistoissasi
Mun liikkuu aatokseni ainian.
Suurtöitäs lemmin, muistan mainettasi
Ja niihin tunteineni uppoan.
En pyydä, mailma, loistoa, riemujasi!
Pois onni, — elonikin kadotkon!
Mut teille, teille, kansani ja maani.
Ma teille huokaan vielä kuollessani!*

E. G. Geijer.

SISÄLLYS:

I. Taalainmaassa:

- I. Luhdin rintakäytävällä.
- II. Muistelmä Hiidenvaaran onkalosta.
- III. Vierassalissa.
- IV. Mitä nuorukainen näki.
- V. Märta muori.
- VI. Vajamäen tuvassa.
- VII. Kokous.
- VIII. Hautaaminen.
- IX. Säterin kuninkaankartano.
- X. Eerikinjuhla-päivä.
- XI. Engelbrektin kotona.
- XII. P. Yrjänän ammattikunnan kokoushuone.

II. Matka kuninkaihin:

- I. Yö Ornäsissä.
- II. Ratsastavat haamut.
- III. Brand.
- IV. Köpenhaminassa.
- V. Kuninkaan puheilla.
- VI. Mustamunkki.
- VII. Lupaus.
- VIII. Yhtymys.
- IX. Kuninkaankirje.

Viiteselitykset.

ENSIMMÄINEN JAOS.

Taalainmaassa.

I.

Luhdin rintakäytävällä.

Oli keväätaamu toukokuun puolivälissä v. 1433. Aurinko viipyi vielä vuorten päällä idän taivaalla, joten kello saattoi käydä vasta hiukan viidettä. Päivästä näytti tulevan kaunis. Ei pilven hattaraakaan näkynyt taivaalla. Håfran-järvi oli kirkkaana kuin peili, ja hento, heleä ruoho kimmelteli kastepisaroiden välistä sitä kauniimmin kuta ylemmäksi päivä ennätti kohota ilmanlaelle.

Borganäsin[1] linnassa, joka sijaitti saarella mainitun järven eteläisessä päässä Dal-joen niskassa, oli kaikki hiljaista ja rauhaista, eikä porttitornin vartija ollut vielä torvellaan ilmoittanut päivän tuloa.

Siitä puolihämärästä, jonka tuo korkea torni loi ympärilleen, saattoi kuitenkin kuulla askelia, mutta niin hiipiviä, niin hiljaisia, että tuntui siltä kuin tuo varhainen kuljeksia olisi peljännyt niiden kuulumista. Siellä oli nuorukainen. Levottomasti hän vilkkui joka taholle varovasti hiipiessään pitkin tornin kylkeä.

Korkeasta harmaakivisestä tornista läksi laajana piirinä ympärysmuuri ja tämän sisäpuolella sijaittivat linnan muut rakennukset. Tornin oli rakennettu melkoisen korkeaksi saaren eteläiselle puolelle, koska maa siellä oli alavin, ja koska sieltä hyökkäys linnaa vastaan — jos sellaisesta milloin saattoi tulla puhetta — mahdollisimmin voi onnistua. Lääntä ja pohjoista kohti oli linnoitusta vaan tuo mainittu ympärysmuuri, jonka sisäpuolella linnanväelle tarpeelliset rakennukset olivat. Tornista itäänpäin oli isollainen rakennus, jossa oli ikkunat ja jonka luhdin ympäri kulki ulkonevaksi rakennettu silta. Tätä sanottiin luhdin rintakäytäväksi ja se oli perustettu vankasta hirsiseinästä ulkoileville palkeille sekä peitetty rakennuksen viettävän paanukaton jatkolla, jota tässä kannattivat hoikat patsaat. Usein oli sellaisessa rintakäytävässä lautaseinät ja niissä pieniä aukkoja, mutta tässä se oli avonainen; ainoastaan sirotekoiset kaidepuut siinä oli alapuolella. Ja koska se antoi pohjoiseen päin, oli siitä mitä ihanin näköala järvelle monine lahtineen, lehtipuita kasvaville rannoille ja aina tummaan honkametsään asti niiden takana. Täällä rakennuksessa asui linnan herra. Jonkun verran sisäpuolella vastakkaisen itäisen päätyseinän nurkkaa kohosi porttitorni, jonka oli määrä puolustaa nostosiltaa ja linnaan johtavaa tietä siltä puolen, jolta saaren ja mantereen välinen salmi oli kapein.

Juuri kuin tuo hiipivä nuorukainen oli ennättänyt ulkoutua tornin seinästä ja aikoi poiketa vasemmalle ympärysmuurin ja lähinnä olevan rakennuksen väliin, joka rakennus näytti olevan talli, tarkasteli hän vielä kerran laajaa pihamaata, ikäänkuin oikein vakuuttuaksensa siitä, ett'ei häntä oltu huomattu. Mutta silloin hän äkkiä pysähtyi ikäänkuin naulattuna paikalleen. Hänen silmänsä olivat luotuina luhdinkäytävään.

Sieltä näkyivät kaidepuiden ylitse rukoilevan naisen kasvot ja yläpuoli vartaloa. Kasvot olivat harvinaisen kauniit, vaikka musta tukka ja tummat silmät näyttivät ilmaisevan, ett'ei rukoilija ollut pohjoismaista sukuperää.

Kasvoissa ilmenevä syvä hartaus, se rauha ja tyyneys, joka näytti verhoavan niitä, vaikuttivat rauhoittavasti tornin koleassa varjossa seisovaan nuorukaiseen. Hänen katseensa tyyntyi, hän näytti epäröivän, jatkaisiko kulkuansa. Äkkiä hän juoksi takaisin tornin ja päärakennuksen seinäviertä ja muutamassa tuokiossa oli hän harpannut niiden kapeiden portaiden päähän, jotka veivät luhdinkäytävään, jonne hän seisahtui. Nähtävästi hän oli tahtonut olla kaikin puolin varovainen, mutta puuportailta ei saattanut kulkea yhtä äänettömästi kuin kivillä lasketulla pihamaalla. Nämä ilmaisivat hänen askeleensa, vaikka ne olivatkin keveät.

Tyttö heräsi rukoilustaan ja aikoi rientää pois. Kauhituksen huudahdus oli vähällä päästä hänen huuliltaan. Mutta katsahdus häiritsijään sai hänet pysähtymään, ja se surumielisyys, joka ilmautui hänen kauniille kasvoilleen, näytti heijastavan sitä kurjuutta, mikä hänellä oli edessään.

Nuurukainen oli kookas, mutta ärettömän laiha ja kuolon kalpea, joka teki hänen kasvojensa piirteet vieläkin rumemmiksi. Sillä luonto oli tässä kohden kerrassaan äitipuolen tavoin kohdellut tätä poikaa. Hänellä oli yllänsä harmaa sarkatakki, niin kulunut, että sen koossapysyminen näytti ihmeeltä. Muutamia ryysyjä oli sidottu hänen vyötäisilleen ja ne roikkuivat pitkin sääriä, mutta jalat olivat paljaat. Rukoilevan asennossa ja kyyneltynein silmin hän nyt seisoi siinä peljästyneen tytön edessä, joka kuitenkin siinä tuokiossa huomasi, että hänellä oli edessään onneton, lohdutusta ja apua tarvitsevainen.

"Jumalan äiti teitä suojelkoon, koska ette paennut minua, poika parkaa", kuiskasi nuorukainen. "Auttakaa minua, sillä te sen kyllä voitte tehdä. Isä on tuolla alhaalla tornissa, äiti makaa sairaana surusta ja huolista ja tänään hänet voudin palvelijat raastavat päivätyöhön tänne linnaan. Hän on varmaan siitä kuoleva, jollei... Luvatkaa puhua hänen puolestaan, luvatkaa se, ja minä olen rukoileva Jumalan äitiä ja kaikkia pyhimyksiä teitä siunaamaan..."

"Mikä on nimesi...?"

"Nimeni on Erkki ja isäni on Lauri Olavinpoika, Niblen omistaja, — tai toisin sanoen", jatkoi hän omituisesti hymyillen, "se oli hänen talonsa kerran, ennen kuin..."

"Puhu pelkäämättä, mitä ajattelet, ystäväni", rohkaisi häntä kaunis tyttö, "onko isäsi kadottanut talonsa?"

Poika nyökäytti merkitsevästi päätänsä ja hillitty kostonhimo kuvastui hänen kasvoillaan.

"Vouti on ryöstänyt talon", vastasi hän, "isä oli varakkaimpia talonpoikia täällä linnan ympäristöllä ja hänen tiluksensa koskivat linnan tiluksiin ja sentähden piti hänen menettää maat ja mannut ... mutta sitä tarinaa on pitkältä. Nyt on vaan henkeänsä poteva vaimo ja nälkäänsä nääntyvä poika jällellä koko jutusta... Sanokaa, sanokaa, tahdotteko auttaa tätä kuulintautiansa sairastavaa vaimoa?"

Samassa kajahti ytimiin tunkeva ääni portin vahtitornista. Sillä merkillä ilmoitettiin linnanväelle, että oli aika nousta ylös ja varustautua päivän töihin ja askareihin. Heti alkoikin ilmautua eloa kartanon moniin rakennuksiin, ovia auvottiin, askelia kuului ja palvelijapoikia juoksi tuon tuostakin tallirakennukselle päin. — Torven äänen kuullessaan vavahti luhdin eteisessä seisova kalpea poika ikäänkuin iskettynä, mutta hänen silmänsä salamoivat voimaa ja päättäväisyyttä.

Hän näytti vaan odottavan vastausta ryhtyäkseen johonkin uskaliaaseen tekoon, joka yksin nyt enää voi pelastaa hänet joutumasta torniin heitetyksi.

Vastausta hän ei tarvinnutkaan kauvan odottaa.

"Kyllä, kyllä, luota minuun, minä pyydän voutia..."

Lupaustaan hän ei ennättänyt lausua loppuun, ennen kuin pihamaalta kuului käskevä ääni huutavan:

"Pyhän Tapanin nimessä! tuolla on joku heittiö puhuttelemassa arvoisaa neitiä ... hoi tänne, miehet, ottakaa kiinni tuo roisto!"

Ja tuossa tuokiossa ryntäsi kaksi miestä portaita myöten luhdinkäytävälle.

Kun nämä olivat ennättäneet niin ylös, että saattoivat nähdä pitkin siltaa, näkivät he ryysyisen pojan polvillaan arvoisan neidin edessä, joksi alhaalta kuuluva röhkeä ääni häntä nimitti. Mutta silloin ponnahti poika nöyrästä asennostansa pystyyn ja hävisi rakennuksen nurkan taakse. Miehet riensivät esiin ja tytön ohitse, jolla kuitenkin oli tarpeeksi mielenmalttia koettaakseen puhuttelemalla viivyttää heitä. He eivät vastanneet, vaan juoksivat eteenpäin pitkin siltaa ja pyörähtivät nurkan taakse, jonne poika oli hävinnyt. Tyttö riensi heidän jälkeensä mitä suurimman mielenjännityksen vallassa. Sillä ei ollut epäilemistäkään, että miehet tulisivat saamaan kiinni tuon onnettoman.

Luhdinkäytävä jatkui rakennuksen tällä puolen toiseen nurkkaan asti, jossa se päättyi ympärismuurin eteen, jonka turpeinen seinämä näkyi vähäisen välimatkan päässä.

Kun tyttö hätäyksissään oli ennättänyt nurkalle, näki hän molempien miesten täyttä karkua juoksevan käytävää pitkin ja turvattinsa, tuon kalpean pojan, seisomassa kaiteilla. Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä oli poika taas näkymättömissä ja saaliistaan haipuneiden miesten törkeät kiroukset saivat hänet uskomaan, ett'ei kaikki toivo vielä ollut hukassa.

Huutaen pihamaalla olevaa väkeä kiiruhtamaan pakolaisen jälkeen riensivät miehet takaisin. Mutta tyttö kiiruhti käytävän päähän, jossa pakolaisparka äsken oli seisonut. Siitä paikasta, jossa tyttö nyt seisoi, oli muuriin noin puolitoista sylvä. Mutta muuri, joka oli ulospäin viettävä, oli tässä turvepiteinen, jollainen se ylimalkaan oli ylt'ympäri, mihin vaan ei ampumareikien eteen oltu tehty pyällyksiä. Kuitenkin aleni maa tässä muurin ja rakennuksen välillä niin paljon, että päätyseinän ja muurin väliä oli kaksi vertaa niin syvä kuin rakennuksen toisessa päässä. Talo oli sentähden tässä perustettu korkealle kivijalalle, jota vastoin toinen puolisko oli paljaalla kalliolla. Että olisi helpompi kulkea pitkin muuria, oli tänne muurattu portaat.

Poika oli tehnyt uhkarohkean harppauksen tämän kuilun ylitse. Samalla kuin näiden vastusten voittamiseen tarvittiin tavallista enemmän sekä rohkeutta että uskallusta, autoivat ne myöskin paon jatkamista, koska oli vaikea tässä päästä muurille, jonka turvepiteinen kuve oli perustettu samanlaiselle pystysuoralle kivijalalle kuin vastassa oleva talokin.

Kauhistiksesta kalpeana loi tyttö silmänsä kaidepuiden ja kuilun ylitse. Muurin kupeella oli nuorukaisparka suulleen nuukistuneena. Varmaankin oli jalka luiskahtanut tai eivät voimat olleet riittäneet tuohon uhkarohkeaan harppaukseen.

"Pyhä neitsyt, hän on hukassa!" huudahti tyttö nostaen kätensä taivasta kohti.

Hänen huutonsa hämmentyi kuitenkin toiseen, pihamaalta, talon ja muurin väliltä kuuluvaan. Hän katsoi sinne päin ja kauhistui yhä enemmän nähdessään sen miehen, joka oli käskenyt ottamaan pojan kiinni, palvelijajoukon seuraamana rientävän esiin.

Vaan ikäänkuin huudoista heränneenä alkoi poika liikutella jäseniänsä, ja ennen kuin hänen ahdistajansa olivat ennättäneet portaista alas, oli hän taas jaloillaan.

"Tikapuut tänne!" huusi taas tuo käskevä ääni ja pari miestä riensi niitä hakemaan.

Pakolainen oli toki nyt muurin harjalla, joka ulkopuolelta painui äkkijyrkkänä vallihautaan.

"Pysähdy!" huusi taas tuo käskevä ääni, "elä hievahda, jos tahdot henkesi pitää. Ojenna jousesi, Björn, ja tähtää!"

Ja ampuja jännitti jousensa ja asetti nuolen paikalleen.

"Ammu, ammu", käski taas ääni, "jollei tuo sudenpenikka tahdo hengissä tänne jäädä, niin heittäkäämme ainakin hänen raatonsa isän seuraksi torniin."

Aivan todenmukaista oli, että pakolainen oli suuntaava kulkunsa vasemmalle pitkin muuria päästäkseen, jos mahdollista, sille paikalle, josta yöllä oli tullut ylitse. Hän ottikin askeleen siihen suuntaan, mutta samassa kuin käskettiin ampumaan hän kääntyi äkisti takaisin ja kiisi uskomattoman ketterästi ja rohkeasti pitkin muurin harjaa tuon vähäisen välin porttitornia kohti. Tässä pistihe tornin terävä kulma hiukkasen muuria ulommaksi. Nuorukaisen äkisti käännähtäessä lensi nuoli hänen taitonsa ollenkaan vahingoittamatta. Hän heittihe pitkällensä ja tarttui käsin ja koukistetuin polvin kiinni tornin ulkonevaan kulmaan. Samassa kuului taas jännittävän jousen raksahdus.

Mutta samassa tuokiossa oli poikakin hävinnyt.

Kiukkua ja vihaa karjui alhaalla käskevä ääni.

Mutta luhdinkäytävältä kohosi hartaan rukouksen kuiskaus pyhälle neitsyelle, joka niin silmännähtävästi oli onnetonta auttanut.

Hetkisen kuluttua näkyi pieni venhe kiitävän kaukana järven peilikirkkaalla pinnalla. Se hävisi toki kohta järven vasemmalta rannalta esiinpistävän niemen taa.

II.

Muistelma Hiidenvaaran onkalosta.

Sydän keveänä, mutta vielä vavisten ankarasta mielenjännityksestä astui tuo kaunis tyttö luhdinkäytävää pitkin muutamalle niistä ovista, jotka veivät rakennukseen. Juuri hänen tarttuessaan lukkoon tuli joku kiireisin askelin portaita ylös.

"Hyvää huomenta, kaunis Agnes! Toisenlaista nähtävää pitäisi toki ihanilla silmillänne olla kuin nuo kirodot moukat ja heidän ryysyiset penikkansa..."

Linnanpihalta kuuluneen käskevän äänen omistaja, Juhani Wale,[2] se taten tervehti nuorta neittoa. Juhani Wale oli linnanpäällikkönä Borganäsissä Jösse Eerikinpojan alaisena, joka oli kuninkaan voutina koko Vestmanlannissa ja Taalainmaassa ja asui Vesteråsin linnassa. Borganäsissä asuva alivouti oli aivan nuori mies ja hänen tumma ihonsa ja mustat, kiiluvat silmänsä ilmaisivat hyvinkin selvästi hänet ulkomaalaiseksi. Hän oli syntyänsä italialainen, mutta oli aikaisin tullut Tanskaan ja sieltä Ruotsiin, jossa hän notkealla ja liehakoivalla käytöksellään oli päässyt Vesteråsin mahtavan voudin erityiseksi suosikiksi.

Hänen aamutervehdyksensä ei kuitenkaan näyttänyt tervetulleelta. Päinvastoin ilmaisivat Agneksen kasvot silmännähtävää suuttumusta joko sen julmuuden johdosta, johon hän oli nähnyt hänen aikovan ryhtyä, taikka koska hän ainakin tahtoi olla rauhassa sen tapahtuman jälkeen, jota oli ollut näkemässä. Hiukan ymseästi hän vastasi miehen tervehdykseen ja katosi sen jälkeen oven taakse antamatta hänelle aikaa jatkamaan puhelua, jonka toinen nähtävästi oli tahtonut saada vireille.

Nuori tyttö, joka oli ottanut tuota köyhää nuorukaista suojellaksensa, oli Hannu kreivin,[3] Ewerstenin ja Nowgartenin haltijan tytär. Tällä saksalaisella herralla oli valtiolle lainaamiensa rahojen panttina Gripsholman linna ja lääni sekä myöskin Oppenstenin linna Länsigötinmaassa ynnä kihlakunnat Kinda ja Mo. Hänkin oli jo melkoisen kauvan asustanut Ruotsissa ja oli nyt matkalla Taalainmaahan, jossa hänellä kuninkaan määräyksen mukaan oli Falun kaivoksesta saatavana

määräleiviskät kuparia jonkun myöhemmän velan lyhennykseksi.

Hänellä oli vaan yksi ainoa lapsi, Agnes, reipas ja vilkas, ehkä hiukan hemmoteltu tyttö. Mutta kaikkinen puutteineen hän oli isänsä silmäterä ja moni Ruotsin jalosukuisimpia herrasmiehiä oli häntä miellyttääkseen käynyt karkeloon Gripsholman linnassa. Hän oli harvinaisen kaunis ja sitä paitsi ilmaisi hänen suurten tummain silmänsä hehku jotakin niin lapsellisen lauhkeaa ja herttaisen hyvää, että hän kyllä voi sytyttää sydämet ilmituleen. Vielä ei toki kukaan ollut saanut tätä sydäntä omaksensa. Hän leikki kuin lapsi ja riemuitsi myös lapsen lailla tanssista ja keihäisilläolosta yhtä paljon kuin saduista ja lauluista, jotka kertoivat lumotuista kuninkaiden pojista ja tyttäristä. Hän itki onnettomuutta ja nauroi onnea, mutta hänen tunteensa eivät vielä olleet kiintyneet kehenkään, joka hänen silmissään olisi ollut hyveen ja oikeuden sankari, jonka onneen ja onnettomuuteen, taisteluihin ja voittoihin hän olisi tahtonut ottaa osaa.

Saatuaan oven hyvin suljetuksi ja päästyään siihen huoneeseen, jonka oli saanut asuttavakseen Borganäsissä ollessaan, päästi hän syvän helpotuksen huokauksen, ikäänkuin olisi pelastunut jostakin oikein pahasta onnettomuudesta.

Huone oli matala, mutta jokseenkin iso, vaikka paksut kattohirret ja pienet katonrajaan tehdyt ikkunat pyöreine lyijykeh्यksiin pantuine laseineen tekivät sen ikäväksi ja synkäksi. Seinät olivat verhotut flanderilaisella kankaalla sille ommeltuine kukkaisköynnöksineen ja vaakunakilpiveen. Oikealla ovesta, parin kyynärän päässä siitä, oli iso seinästä pitkälle ulkoneva tamminen kaappi ja toisella puolen tätä, nurkassa, aivan tuollaisen pienen ikkunan alapuolella oli runsaasti kirjailulla punasella sametilla verhottu rukousrahi. Rukousrahin kohdalle oli seinälle ripustettu pienoinen neitsyt Maarian kuva. Se oli pelkkää hopeaa, mutta sen viittaa ynnä neitsyen ja pyhän lapsen päitä ympäröivät sädekehät olivat kullatut. Se oli taiteellista tekoa ja oli jo pitkiä aikoja kuulunut Hannu kreivin suvulle. Hänen tyttärensä oli haaveilevan intohimoisesti kiintynyt tähän pyhimyskuvaan eikä koskaan saattanut siitä erota. Sen tähden täytyi senkin olla mukana, missä hän vaan oleskeli.

Tämän viereisellä seinällä oli tummien uutimien ympäröimä vuode ja sen takana nurkassa vastapäätä isoa tulisijaa, joka täytti vastaisen nurkan, pienehkö ovi, josta pääsi viereiseen huoneeseen. Pitkin tämän oven ja tulisijan välistä seinää oli kapea seinäpenkki ja samanlainen oli tulisijan ja käytävän oven välisellä seinällä.

Ikkunain pienuuden takia pääsi huoneeseen vaan niukasti valoa; muuten sitä valaisi pyhimyskuvan eteen sytytetty vahakynntilä. Koska rukousrahi oli sijoitettu ahtaalle kaapin ja vuoteen väliin, saattoi vaan vähäinen osa huonetta sieltä saada valoa. Lattian peitti pehmoinen matto.

Agnes pysähtyi hetkiseksi keskelle lattiaa kätet ristissä ja tuijottaen eteensä. Sydän tuntui olevan täynnänsä jotakin, jota oli vaikea saada sanoiksi. Mutta sitten hän oikaisi itsensä ja hänen kääntyessään sille puolelle huonetta, joka sai valoa pyhimyskuvan kynntilästä, säteilivät hänen kauniit silmänsä taivaallista voimaa. Hän astui rukousrahin eteen ja lankesi polvilleen. Ja kuta hartaammin hän rukoili, sitä kirkkaammin loisti sädekehä pyhän neitsyen pään ympärillä ja sitä selvemmin kuvastui mielenrauha kauniin rukoilijan kasvoilla. Tämän Maariankuvan sanottiin aina saavan omituisen loisteen, jos rukoilijan rukous oli Jumalan äidille otollinen.

Mitä hän nyt rukoili tänä varhaisena huomenhetkenä, suojaako poloiselle turvatillensa vaiko suojaa ja apua itselleen, sen tietää vaan ylhäisin taivahan isä. Että hän juuri sillä hetkellä, jolloin pyhimyskuva ihanimmin säteili, oli mitä suurimmassa avun tarpeessa, sitä hän ei itse tiennyt.

Ovi oli verkalleen avautunut ja siitä miehen varjo pujahtanut sisään, hiipien pitkin mattoa. Ei hisahdustakaan kuulunut huoneessa, ainoastaan jokunen rukoilijan kuiskaama sana häiritse hiljaisuutta. Sellainen pari kertaa muita selvemmin lausuttu oli sana Herman, ja sillä näytti olevan erityinen vaikutus kuuntelemaan varjoon. Mies oli kerjennyt keskelle huonetta, jossa Maariankuvasta heijastuva kirkas loiste valaisi hänet kokonaan. Se oli italialainen Juhani Wale.

Hänen silmissään paloi kammottava hohde, kun hän Hermanin nimen kuullessaan säpsähtäen pysähtyi. Hän näytti häijyillä silmillään tahtovan nielaista tuon ihanan rukoilevan tyttönsä.

Heti hän kuitenkin malttoi mielensä ja näytti tahtovan jatkaa hiipimistään viistoon huoneen poikki vuoteen takana olevalle ovelle päin. Mutta rasahdus sieltä päin, ikäänkuin joku olisi tarttunut oven säppiin, keskeytti hänen aikeensa ja nuolen nopeudella hän pujahti takaisin kaapin taa, johon pysähtyi käsi ovenlukolla.

Toinen ovi avautui samassa ja keveitä askelia kuului matolla. Ne pysähtyivät melkein samalle paikalle, jossa kuuntelija hetkistä ennen oli seisonut. Nämä askeleet olivat kuitenkin mahtaneet häiritä rukoilijaa. Liikettä kuului rukousrahilta ja samalla ilon ja kauhistuksen huudahdus.

"Mikä sinua niin säikäytti, tyttäreni?" kuului lempeä ja suloinen ääni kysyvän.

"Silmät, nuo silmät, äiti..."

"Mitkä silmät, lapseni?"

"Omat silmäsi, rakas äiti ... minusta tuntui ne nähtyäni, että siinä oli eräs toinen, että siinä oli..."

"Puhu arastelematta, lapseni, kenen silmät voivat siinä määrin olla minun silmiäni näköiset...?"

"Ah, se on omituinen juttu äiti, mutta minä tahdon kertoa sen sinulle, sinähän tiedät kaikki salaisuuteni. Tule istumaan tähän rahille Jumalan äidin eteen, niin kerron sinulle, mitä minulle on tapahtunut ja miksi silmäsi ... niin, näes, eivät ne minua pelästyttäneet, vaan saattoivat minut unohtamaan sinut ja sen sijaan näkemään toisen, jolla myöskin on aivan sinun silmäsi, vaikka minä ne nyt vasta huomasin niin ihmeen yhdennäköisiksi... Käy tähän istumaan, äiti, niin saat kuulla!"

Ja hän siirsi esille pienen sinisellä pieluksella varustetun rahin, joka oli vuoteen sivulla, ja molemmat naiset istuutuivat kynttilänvaloon rahille Maariankuvan eteen.

"Tässä kerran, kun olimme Silf-vuorella tuolla metsien ja vuorten keskellä ... muistathan syöneemme päivällisen syrjäisessä laaksossa, missä pienoinen puro lorisi niin kauniisti puiden välitse. Isäni ja se vanha Vesteråsin munkki, — hän, joka niin tarkalleen tietää, missä paikoin hopeaa ja kuparia on maassa — olivat vilkkaassa keskustelussa, ja muistat kai munkin silloin puhuneen ihmeellisestä Hiidenvaarasta, jossa ei järven toisella rannalla olevan vuoren takia — Skissen-kukkulaksi hän sitä sanoi — puoleen vuoteen näe päivää. Erittäinkin tulin uteliaaksi omin silmin näkemään Hiidenvaaran kummallista hiittenkirkkoa..."

"Kyllähän minä sen muistan, lapseni, ja sinä johdat itse minut asiaan, josta jo eilen aioin puhua sinulle, jolleivät matka ja ne monet ihmiset, jotka olivat seurassamme, olisi minua estäneet. Sinä hävisit heti päivällisen jälkeen ja ilmestyit vasta meidän lähtöä tehdessämme ja silloin olit niin kalpea poskiltasi, kuin missäkin vaarassa oltuasi."

"Niin, niin, äiti kulta, vaarassa olinkin ... ja jollei häntä olisi ollut..."

"Ketä, lapseni?"

"Häntä, jolla on aivan sinun silmäsi..."

"Etkö tiedä hänen nimeänsä?"

"Tiedän, kuulin hänen nimeänsä mainittavan; hänen nimensä oli Herman!"

"Herman, Herman, ja aivan minun silmäni..."

Omituisella äänenpainolla hän lausui nämä sanat. Vaan saavathan vähäpätöisimmätkin aiheet usein vanhat muistot hereille. Kukaties oli nimi vanhukselle rakas ammoisilta ajoilta, jotka se nyt toi hänelle mieleen, niinkuin usein pikkurainen avain aukaisee vanhan kultalippaan.

"Niin", jatkoi Agnes, "sinun silmäsi loihitivat äsken hänen kuvansa eteeni niin selvänä, että jollet olisi minua puhutellut, olisin luullut hänen kätkeytyneen sinun harmaaseen pukuusi."

"Kummallista", mutisi vanha rouva kyynelsilmin, "ja tämänkö miehen sinä tulit tuntemaan hiittenkirkossa...?"

"Enhän tullut häntä tuntemaan, tuskin muuta muistan kuin hänen silmänsä ... kaikesta muusta luo mielikuvitukseni kokonaisuuden, jonkunmoisen reippautta, voimaa ja kunnollisuutta uhkuvan kuvan, aivan samallaisen kuin vanhain satujen ritarit..."

Tuo tuntematon oli sentään mahtanut kertojaan vaikuttaa valtavammin kuin hän tahtoi itselleenkin tunnustaa. Hän peitti kasvonsa käsiinsä, aivan kuin tahtoen tehdä itselleen selväksi tapahtuman, jota oli aikeessa ruveta kertomaan ja jossa tuolla tuntemattomalla oli niin perin tärkeä osansa.

"Mutta minua haluttaa nyt kuulla, kuinka sinulle kävi silloin iltapäivällä. Sinä hävisit järvelle päin..."

"Niin; tahdoin ainakin etäämpää nähdä tuon kummallisen vuoren, jossa hiidet ovat asuneet ja jossa niin paljon rikkauksia kuuluu olevan kätkeytyneinä, ja menin järvelle päin. Siinä seisoessani ja hakiessani venettä millä päästä uteliaisuuteni päämäärää lähemmäksi, tuli muuan voudin palvelijoita ja tarjoutui hankkimaan veneen, jos halusin lähteä vesille. Minä kiitin häntä hänen avuliaisuudestaan ja hetkisen kuluttua olinkin pienessä veneessä keskellä järveä. Ja kuta lähemmäksi Hiidenvaaraa tulin, sitä enemmän teki mieleni sinne päin."

"Hiidenvaara oli korkea vuori, kun sitä katseli järveltä päin sekä äkkijyrkkä, ja aivan vedenpinnan

tasalla näin minä kolme luolaa vierekkäin. Pysähdytn veneeni ja sydämeni tykki kuultavasti, mutta en voinut hillitä haluani soutaa eteenpäin, vaikkapa itse hiidet olisivat pyytäneet minua pitoihinsa sinne sisälle. Minuahan näes ei olisi vielä kukaan ritari jäänyt morsiamenaan suremaan, vaikka olisinkin vuoreen kadonnut...!"

"Mitä sanotkaan, lapseni, entä jalo isäsi ja minä ... etkö luule, että me surisimme, jos sinut kadottaisimme?"

"Kyllähän minä sen uskon, rakas Ritza äiti", lausui tyttö ja suuteli hellästi vanhaa rouvaa, "mutta saduissa, näetkös, ei koskaan kuule puhuttavan surevista vanhoista rouvista, vaan ainoastaan nuorista, kauniista ritareista, joiden tehtävänä sitten on lumouksista päästäminen ja vuoreen lumotun pelastaminen. Ja nyt kerron sinulle tosi sadun, oikein tosi sadun."

"Ai, ai, rakas lapseni, pahoin pelkään, että olet oikeassa! Tuntuu jo siltä, että sinut lumottiin Hiidenvaaralla."

"Niin hullusti toki ei liene käynyt, vaikka olin vähällä jäädä sinne missä olin, taikka ainakin tietymättömiin kadota sinulta ja isältäni; mutta elä pelästy, rakas äiti, olenhan luonasi taas..."

"Jumala ja pyhä neitsyt sinua suojelkoot, lapsi, ja varjelkoot kaikesta pahasta, mutta näinä aikoina ja tässä maassa, jossa mielivallalla ei ole lakia, ei koskaan voi olla kyllin varovainen. Ja minä rakastan sinua, kuin olisit oma lapseni, ja jos sinulle jotakin pahaa sattuisi, niin vanha sydämeni pakahtuisi... Mutta jatka kertomustasi!"

"Miten olikaan, niin soudin aina noiden kolmen luolan eteen. Ne olivat vierekkäin. Kaksi oikeanpuolista oli pienempää ja vesi pääsi niihin sisälle, mutta kolmas, vasemmanpuolinen oli isompi. Tässä törmäsi veneeni luolan kynnykselle ja minä nousin veneestä ja menin luolaan. Se oli iso ja tilava, sileäseinäinen, mutta pohja oli vähän vedenpintaa alempana. Katselin ympärilleni enkö löytäisi joitakin kulta- ja jalokivikoristeita sieltä, enkä tiedä, mikä sen teki, mutta en koskaan ole niin selvästi kuin silloin tullut ajatelleeksi, mitä olet sanonut, äiti, että velvollisuuksiensa täyttäminen myöskin on mitä kaunein koriste, ja sitenhän löysin kultaa minäkin."

"Mutta siinä seisoessani ja ajatellessani tätä sekä ihmisten halua koota rikkauksia, pimeni yht'äkkiä luolan suu. Katsahdin sinne ja kaksi miestä seiso i edessäni. Heidän kasvonsa olivat mustatut ja hatut vedetyt silmille, niin että tuskin koskaan voinen tuntea heitä, vaikka saisinkin heidät nähdä."

"Minä parkasin kauhusta, mutta samassa he heittivät paksun vaateen ylitseni ja sitoivat sen niin kovaan pääni ympärille, että olin tukehtua. Huomasin heidän kantavan minua veneeseensä ja sitten soutavan pois. Mutta kauvaksi he eivät olleet päässeet, ennen kuin kuulin jonkun huutavan heitä ja, kun he jatkoivat soutamistaan, käskevän heitä pysähtymään. Kuulin rajua airojenloisketta, jotakin kolahti venettä vasten, jossa olin, sitten olin kuulevinani tuimaa paininlyöntiä, mutta sitä ei kestänyt kauvan, ennen kuin kuulin jonkun syöstyvän järveen."

"Silloin irroitettiin side pääni ympäriltä ja minä näin sen miehen, jolla on sinun silmäsi, äiti. Hänen silmänsä loistivat ilosta nähdessään minut vahingoittumattomana. Hänen veneessään oli vanha halliparta, jolle kuulin hänen sanovan":

"Pian pois täältä, vie neitonen rantaan ja seuraa häntä, kunnes pääsee varmaan paikkaan, minulla on vielä täällä jotakin toimittamista, tapaat minut tuolla Hiidenvaaran tuvassa."

"Mies vastasi jotakin, jota en tarkannut, mutta sen verran minä ymmärsin, että hän oli kotosin *Hamra*-nimisestä paikasta, ja että pelastajani nimi oli Herman, sillä halliparta mainitsi hänen nimensä."

"Ja samalla hyppäsi hän, jonka nimi oli Herman, toiseen veneeseen ja souti uskomattoman nopeasti niiden molempien miesten jälkeen, jotka olivat aikoneet ryöstää minut ja joiden päät näkyivät jonkun matkan päässä järvellä."

"Mies, joka minua souti, oli vanha ja harvapuheinen, enkä saanut häntä sanomaan ainoatakaan sanaa. Niin pian kuin olin rannalla, sanoin hänelle, ett'ei hänen enää tarvinnut minua seurata, mutta minä näin kuitenkin hänen loitompana seuraavan itseäni, siksi kunnes sinä tulit vastaan ja me olimme valmiit lähtemään."

"Kummallista lapseni, kummallista", virkkoi vanhus ja pudisti päätänsä. "Selvästi täällä on joku, joka ... no niin, mitäpä siitä, pyhä neitsyt suojelee omiansa!"

Samassa kuului joku tarttuvan ulko-oven avaimeen ja ovi aukesi.

Vouti, Juhani Wale, astui huoneeseen syvään kumartaen molemmille naisille.

Vanha rouva heitti läpätunkevan katseen kumartavaan mieheen, jonka pitkä hatuntöytä laahasi maata hänen kädellään heiluttaessaan hattuaan edes ja takaisin.

"Sepä merkillistä, herrani", virkkoi Richissa rouva, "minä tulin juur'ikään teitä ajatelleeksi."

"Se ilahduttaa minua, jalo rouva", vastasi vouti, ja hänen silmäyksensä oli terävä kuin väkipuukon kärki, "minunkin ajatukseni viihtyvät mieluummin näissä huoneissa, joissa kukkii 'tuo ihana ruusu ja kultainen kukka', niinkuin näiden seutujen lauluissa lauletaan. Näyttääpä siis siltä, kuin meidän ajatuksemme kohtaisivat toisensa..."

Vouti kääntyi Agnekseen, mutta ennenkuin hän oli saanut sanaakaan virketyksi, keskeytti hänet Richissa rouva.

"Olkoon onneksi tämä yhtymä, vouti!" sanoi hän; ja ikään kuin kiihkeästi haluten keskeyttää puhelun, jatkoi hän: "Minä otaksun teidän asianne koskevan meidän lähtövalmistuksiamme?"

"Aivan niin, rouvani, ja jos sallitte, olen valmis saattamaan teidät ja turvattinne suureen luhdinsaliin, jossa kaikki jo ovat koolla."

Ja he menivät yhdessä luhdinkäytävän kautta siihen suureen huoneeseen, joka oli naisten ja voudin yksityisen huoneen välillä.

III.

Vierassalissa.

Isossa salissa oli naisten saapuessa kaksi näöltänsä aivan erilaista miestä.

Toisella oli vilpittömät ja jalot kasvot. Hänen ryhtinsä oli uljas, ja kohta huomasi, että hän oli tottunut näkemään toisten itseään kumartavan. Mutta siitä huolimatta oli hänen olennossaan jotakin kohteliasta ja viehättävää. Siihen mieheen näkyi saattavan luottaa. Se oli Ewerstenin Hannu kreivi, Gripsholman ja Oppenstenin panttinapitäjä.

Ystävällinen hymy ilmutui hänen kasvoilensa, kun hän näki tyttärensä, joka ujostelematta kuin lapsi riensi hänen luoksensa. Kreivi painoi suudelman tyttärensä otsalle ja kääntyi sitten Richissa rouvaan.

"Hyvää huomenta, kälyseni", sanoi hän, "kuinka voitte eilisen vaivaloisen retken perästä?"

"Hyvin, lanko, ihastuksella minä hengitän näiden vuorten raitista ilmaa."

"Mutta jonkun verran se vielä kaipaa puhdistamista", puuttui toinen herrasmies puheeseen. "Siinä on vielä liian paljon saastaisia höyryjä, minä tunnen hengittäväni vaan pelkkää niskoittelua ja nurjamielisyyttä, niin pian kuin pääsen pohjoispuolelle Långhedeniä ja Brunbäckin lauttauspaikan toiselle puolelle."

Vestmanlannin ja Taalainmaan vouti, Jösse Eerikinpoika se nämä sanat lausui. Hänen ulkomuotonsa ei ylimalkaan ollut vastenmielinen. Hän näytti hyvinvoivalta herralta, joka vaan itse halusi elää rauhassa ja soi samaa muillekin. Hänen olennossaan oli jotakin sulavaa ja nuorteata ja sen tähden häntä voikin aika hyvin sietää. Mutta hänen katseensa oli levoton. Hänen silmänsä vilkuivat yhtämittaa ja hänen tuuheat kulmakarvansa tekivät toisin ajoin hänen kasvonsa kavalan näköisiksi, mutta sen sijaan näytti hänen säännöllinen ja hymyilevä suunsa ilmaisevan pelkkää rehellisyyttä.

"Minusta tuntuu päinvastoin siltä", vastasi Richissa rouva, "kuin juuri täällä vasta oikein hyvin viihtyisin. Kansa näyttää surulliselta mutta hyväluontoiselta, ja ennen kaikkea, täällä ei minun tarvitse nähdä sitä, mikä minua inhottaa Itämeren etelärannan maissa, täällä ei tarvitse nähdä noita orjannaamoja, jotka..."

"Kautta pyhän Knuutin, jalo rouva", keskeytti hänet Jösse Eerikinpoika, "te olisitte valmis karkaisemaan sitä rautaa, jota pehmittäessä me olemme niin suurta vaivaa nähneet. Mutta naiset istuvat haaveillen luhdissa ja kääntelevät ja vääntelevät asioita, kunnes saavat ne mieleisikseen, ja sitten he luulevat todellisuuden vastaavan heidän haaveilujansa. Me voudit, minä ja Juhani herra tässä, me voimme kuitenkin näyttää teille, että kaikki se kulta, minkä olette näistä talonpojista löytävinänne, on teidän omaanne eikä heidän. Eikö totta, Juhani herra?"

"Aivan totta", vastasi tämä, "ja minä olen saanut tuoreita todistuksia tänä aamuna ja sen lisäksi on minulla täysin luotettavana todistajana Agnes neiti."

Ja Juhani herra kertoi pojan käynnistä luhdinkäytävällä ja yrityksestään ottaa hänet kiinni.

"Isä on vankina tornissa", lisäsi hän, "arvattavasti on poika vienyt jonkun viestin hänelle ja itse unohtunut tänne. Hän oli Lauri Olavinpojan poika Niblestä", selitti vouti, kun Jösse Eerikinpoika loi häneen kysyvän katseen.

"Tuhat tulimmaista, se konna on vielä elossa... Näettehän, jalo rouva, millaisen niskoittelevan roistoväen kanssa me täällä olemme tekemisissä!"

"Näitä asioita ei minun järkeni kykene arvostelemaan", toisti hurskas rouva, "mutta mitä sitten tuo talonpoika raukka on tehnyt, koska hänen täytyy nääntyä täällä teidän tornissanne?"

"Hän on aikonut syyttää kuninkaan voutia itsensä kuninkaan edessä."

"Jollei kuuloni pettänyt", tarttui Hannu kreivi puheeseen, "niin kertoi minulle Vesteråsin kunnianarvoisa Bertel isä, jonka tapasin Husabyssä ja joka näytti tarkoin tuntevan täkäläiset olot, että Niblen tila viime vuonna vastoin omistajan tahtoa yhdistettiin tämän linnan alueeseen. Ovatko tämä Lauri Olavinpoika ja Niblen omistaja sama mies?"

Vouti vastasi myöntäen.

"No hyvä", jatkoi silloin kreivi, "jos hän sen tähden valitti tahi aikoi valittaa kuninkaalle, meidän armolliselle herrallemme, niin minusta näyttää siltä kuin ... anteeksi, vouti, en tahdo sekaantua siihen, mitä teette tai jätätte tekemättä, enkä myöskään riidellä teidän kansanne, joka niin ystävällisesti olette isännäntointa hoitanut kulkiessani voutikuntanne kautta. Mutta minusta näyttää siltä, että ne ulkomaalaiset herrat, jotka ovat päässeet valtaan tässä maassa, eivät koskaan ole voineet unhottaa sitä maata, jonka he kuitenkin ovat jättäneet ja vaihtaneet tähän uuteen, vaan ovat tahtoneet muuttaa kaikki täkäläiset olot entisen kotimaansa olojen mukaisiksi. Eikä minua ihmetytä niin paljo se, että tämä kansa on surullisen näköistä, josta jalo kälyni äsken huomautti, mutta se minua ihmetyttää, että muukalaiselle on koskaan onnistunut jäädä tänne pitemmäksi ajaksi."

"Ja kuitenkin, Hannu kreivi, olen minä Jösse Eerikinpoika jo seitsemäntoista vuotta ollut koko Vestmanlannin ja Taalainmaan voutina, ja, kunniakkaan vaakunani kautta, silmiin tahdon katsoa sitä miestä, joka vielä uskaltaa hiiskahtaa tässä onnettomassa maassa. Minä tunnen heidät, nuo jäykkäluontoiset talonpojat, eikä koskaan, ei koskaan pääse kuninkaan valta vahvistumaan tässä maassa, niin kauvan kuin he käyvät pää pystyssä. Ei, pois kaikki ne, tuleen tai veteen, sama se mihin, mutta hävitä heidän täytyy! Ja kun tänne sitten Tanskan saarista muuttaa pari tuhatta meikäläistä talonpoikaa, jotka jo ovat tottuneet tottelemaan herrojansa, niin silloin on rauha ja levollisuus vallitseva Eerikki kuninkaan suuressa valtakunnassa ja herrat saavat rauhassa metsästellä metsissä ja tyhjennellä maljojansa linnansalissa."

Kreivi ei tähän vastannut mitään, mutta hänen kasvoistaan näki selvästi hänen olevan eri mieltä.

"Niin on käynyt Norjassa", jatkoi vouti innoissaan, "kuulin usein appeni, ankaran ritarin, Uolevi Juhonpojan Ervallasta, mahtavan Jon Hafthorninpojan pojan, kertovan, kuinka olot siellä olivat hyvät ja kuinka vähän siellä tarvitsi huolia talonpojista ja siitä, mitä he tahtoivat tai olivat tahtomatta. Katsokoot tämän valtakunnan herrat, valtionneuvokset ja miehet, mitenkä suoriutuvat, jos Eerikki kuninkaalle pistäisi päähän kutsua voutinsa pois ja jättää linnat hyvänsävyisten ruotsalaisten haltuun."

Voudin parhaillaan selitellessä, millaisiksi maan olot tulisivat, ellei häntä ja hänen vertaisiansa olisi, ja millaiset niiden pitäisi olla, kajahti torventörähdys vahtitornista ja kohta sen jälkeen tuli sisälle joku voudin palvelijoita ja ilmoitti nuoren miehen, joka näytti ritarin asemieheltä, pysäyttäneen ratsunsa linnanportille ja pyytävän puhutella voutia. Jösse Eerikinpoika tiedusteli palvelijalta, kuka vieras oli, ja palvelija vastasi:

"Hän tuo viestiä Engelbrekt Engelbrektinpojalta Vaskivuorelta. Björn jousimies, joka on vahdissa, sanoo häntä nuoreksi Herman Bermaniksi."

"No, anna hänen sitten tulla tänne meidän eteemme saliin. Täytyy pitää varansa, ennen kuin sen miehen varpaille astuu."

Palvelija poistui ja hetkisen perästä astui Engelbrektin sanantuoja sisälle.

Hän oli muhkea nuori mies, rotevavartaloinen ja hartehikas, mutta vyötäisiltään solakka ja hänen kasvonsa ilmaisivat samalla kertaa sekä vienoutta että tarmoaa. Hänen esiintymisensä synnytti erilaisia tunteita melkein jokaisessa läsnäolijassa.

Jösse Eerikinpoika ja hänen apulaisvoutinsa katsoivat häneen, toinen selvän tyytymättömyyden, toinen mitä kylmäverisimmän vihan silmäyksillä. Hannu kreivi näytti sitä vastoin todellisella mielihyvällä tarkastavan tuota siivokäytöksistä ja reippaan näköisiä nuorta miestä, ja kreivin tytär, korvia myöten punastuen, rohkeni tuskin luoda silmiänsä hameensa helmaa ylemmäksi. Richissa rouvaan näytti miehen olento kuitenkin enemmän vaikuttavan. Hänen tavallisesti niin tyyni katseensa tähysteli tarkoin ja läpituokevasti miehen nuorekkaan kauniita kasvojenpiirteitä, ja kuta kauvemmin se tarkkasi, sitä levottomammaksi se kävi. Vanha rouva painoi lopuksi tuskin huomattavalla liikkeellä harmaan viittansa alla kätensä sydämelleen, ikään kuin hänen olisi täytynyt ponnistaa voimiansa pysyäkseen näennäisen tyynenä.

Miehellä oli palvelijan puku, mutta hänen takkinsa kangas oli hienompaa ja keltaisen hirvennahkavyön solki oli pelkkää hopeaa. Häntä saattoi luulla joksikin, jolla itsellään oli talot ja tavarat, joiden puolesta hän ajan tullen aikoi taistella asemiehenä, niinkuin sanottiin.

"Nimesi, nuori mies, ja mikä asiasi?" kysyi mahtavalla äänellä Jösse Eerikinpoika, jonka silmät pyörähtelivät, niin että teräset tuskin näkyivät tuuheiden kulmakarvojen alta.

"Herman Berman on nimeni", vastasi nuorukainen sointuisalla äänellä, "ja Engelbrekt Engelbrektinpojan asioita käyn!"

"Ja mitä tahtoo tuo kunnon vuoritulallinen?"

"Hän kääsee tervehtimään teitä ja pyytää niiden viiden Skedvin talonpojan tuomion lykkäämistä. Niinkuin hyvin tiedätte, ovat katovuodet ja raskaat verotaakat tehneet heidät varakkaista talonpojista keppikerjäläisiksi. Heillä on vaimot ja lapset, ja jos miehet temmataa pois, kuolevat lapset nälkään... Engelbrekt pyytää teitä lykkäämään tuomion siksi, kunnes kuningas on saanut asiasta tiedon..."

"Kuningas ja aina vaan kuningas", keskeytti hänet Jösse Eerikinpoika lyöden nyrkkinsä edessään olevaan tammipöytään, "eivätkö nuo talonpojat sitten koskaan saa päähänsä, ett'ei kuningas ole *heidän* kuninkaansa, vaan ritariston ja aatelisten, ja että noiden koirien tulee totella herrojansa ja olla heille alamaiset!"

"Tuo on vierasta oppia meille ruotsalaisille", väitti asemies tynesti, "laki on sama kaikille, itse olemme sen laatineet ja kuninkaan olemme valinneet pitämään lakia voimassa ja säilyttämään rauhaa, niin on minulle sanottu. Ja koska laki sallii jokaisen Ruotsin miehen mennä kuninkaan puheille, missä asiassa vaan haluaa, niin tuskinpa kukaan rohjennee sitä kieltää, kun laki sen myöntää."

"Olet tarkka laintuntija, nuori mies, mutta kuningas on lain herra ja minä olen hänen käskyjensä toimeenpanija. Muutoin minua kummastuttaa, että Engelbrekt ryhtyy tähän asiaan ... pitäisipä hänen tuntea minut tarpeeksi, minä kun niin monta vuotta olen ollut Vestmanlannin ja Taalainmaan voutina."

"Kun vääryyttä tehdään, on joka mies velvollinen sen tekemistä estämään, ja Engelbrekt samoin kuin Taalain miehet ylimalkaan haluavat vaan oikeutta. Suotakoon lain olla voimassa ja kaikki valitus on häviävä Ruotsin valtakunnasta."

"Julkeata kieltä haastat täällä, mutta sitä kananpoika kaakattaa, mitä äidiltään on oppinut... Pesää ei saa hävitetyksi, vaikka munat hävittäisi; emälintu on itse kynittävä."

"Jos Engelbrektiä tuolla tarkoitatte, vouti, niin oma puheenne lienee julkeampaa kuin minun..."

"Minulle kerrotaan rahvasta joukottain tulvivan Engelbrektin luokse Vaskivuorelle — jos hän sielläkin käyttää yhtä korskeaa puhetapaa kuin täällä minun omien korvieni kuullen, niin olkoon varoillansa, sillä ero on hyvin pieni talonpojan ja vuoritulallisen välillä."

"Mitä Engelbrekt tekee ja jättää tekemättä, sitä voitte kysyä häneltä itseltään. Teidän on kuitenkin muistaminen, että Engelbrekt kantaa vaakunaa ja kypäriä niin kuin tekin ja että hänen vaakunansa on yhtä arvokas kuin teidänkin."

"Mitä tarkoitat noilla sanoillasi...?"

"Sitä että, kuten itse sanotte, hänellä on suurempi tie kuninkaan puheille kuin talonpojilla!"

"Aikooko hän siis itse lähteä kuninkaan puheille ajamaan noiden viiden talonpojan asiaa?"

"Kysykää häneltä itseltänsä sitä, vouti; mutta nyt mahtanee jo olla aika teidän sanoa minulle, minkä vastauksen saan teiltä vietäväkseni."

Jösse Eerikinpojan muutoinkin leveä suu muutti tällä hetkellä kasvojen ilmeen sellaiseksi, että niiden jläosa joutui sopusointuun alaosan kanssa. Inhottavaa oli nyt katsella näitä kasvoja.

"Mitä noihin viiteen mieheen tulee", sanoi hän, "niin on heidän asiansa tällä hetkellä jo aika hyvin. Saat sen itse nähdä, kun täältä lähdet, ja siten voit parhaiten viedä vastaukseni Engelbrektille."

Nuorukainen katsoi kysyvän katseella voutiin ja näytti kalpenevan nähdessään hänen inhottavan hymynsä ja kavalan katseensa. Vihastuksen salama leimahti hänen silmistään ja tahtomattansakin hän vei vasemman kätensä vyöllänsä riippuvan miekan kahvaan.

"Myöhääkö?" oli kaikki, mitä hän sai vaivoin sanotuksi.

"Niin kuin sanot, liian myöhään", vastasi vouti jääkylmästi, "ja voit vielä lisäksi viedä sellaiset terveiset Vestmanlannin ja Taalainmaan voudilta, että hän vastaisuudessa toivoo pääsevänsä kuulemasta sellaisia viestejä, jollaisen tänään toit Engelbrektiltä."

Näin sanoen kääntyi vouti toiselle puolelle huonetta.

Nuorukaisen povessa näyttivät ristiriitaiset tunteet olevan kovassa ottelussa. Hän näytti mielivän joko sinkauttaa kirouksensa julmurille vasten silmiä, taikka paljastetuin miekoin syöstä päälle, — mutta hän maltoi kohta mielensä.

"Olen tunnollisesti vievä terveisenne perille, vouti ... ne eivät mahtane tulla liian myöhään!"

Ja nuorukainen läksi suuresta salista Juhani Walen seuraamana.

Jösse Eerikinpojan ja Hermanin puhellessa oli Agnes lähestynyt isäänsä aivan kuin hakeakseen suojaa siltä kauhulta, joka hänet jo vaan kuvitellessaan noiden viiden miehen kohtaloa oli vallannut. Suonenvedontapaisesti hän puristi isänsä kättä saatuaan kuulla, ett'ei pelastuksen toivoakaan löytynyt.

Hänen katseensa, jolla hän tuota uljasta nuorukaista katseli tämän niin ujostelematta puhuessa mahtavan voudin edessä, ilmaisi selvimmin, miten hartaasti hän seurasi keskustelun kulkua. Hänen poskensa olivat milloin veripunaiset, milloin lumivalkeat, ja kun sanansaattaja epätoivoissaan lähti huoneesta, oli hänen tuskansa yhtä kova kuin tämänkin.

Mutta selittämätön levottomuus valtasi hänet samalla kertaa.

"Mene mukaan, isä, mene", kuiskasi hän kreiville korvaan.

Kreivi oli tarkkaavasti kuunnellut joka sanaa ja hänet valtasi joissakin määrin sama levottomuus kuin tyttärensäkin. Välttääkseen riitautumista voudin kanssa, mutta voidakseen samalla kertaa noudattaa tyttärensä pyyntöä ja oman sydämensä hiljaista toivomusta, hän virkkoi:

"Haluatteko yhä edelleenkin tarjota kunnioittavaa seuraanne retkellemme Vaskivuorelle päin, Jösse Eerikinpoika? ... aamu on jo pitkälle kulunut, me haluamme sen tähden mitä pikemmin sen parempi nousta ratsaille."

Näin sanoen kreivi astui ovelle päin ja voudin kohteliaasti kumartaen myönnettyä meni hän ulos ikään kuin varustautuakseen matkalle.

Agnes lähestyi avosylin äidillistä ystävänsä, syleili häntä hyväillen ja suuteli.

Näöltänsä tyynenä otti Richissa rouva vastaan tytön hyväilyt, mutta kehoitti häntä samalla katsomaan, että hänen tavaransa kunnollisesti pantiin säiliöihinsä päivän retkeä varten. Ja Agnes läksi täyttämään saamaansa kehoitusta, jolloin vouti kiiruhti avaamaan ovea.

Hänkin poistui samalla kertaa.

Silloin liitti Richissa rouva kätensä ristiin ja rukoili hartaan rukouksen, ja kuuntelija olisi tällöin hänenkin kuiskauksistaan erottanut Hermanin nimen.

IV.

Mitä nuorukainen näki.

Reippain askelin astui Hermanin portaita alas luhdinateiseen, Juhani Wale aivan kantapäillään. Alhaalla kartanolla oli joukko miehiä ratsujensa selässä, ainakin viiteenkymmeneen. Ne olivat

Ewerstenin kreivin väkeä, jo valmiina lähtemään. Kaksi miestä piteli niitä hevosia, joilla kreivi ja molemmat naiset aikoivat ratsastaa.

Kun nuo molemmat miehet olivat päässeet kartanolle, kulkivat he viistoon sen poikki ja hävisivät riviin rakennettujen ulkokuoneuksien nurkan taakse.

Juhani Wale kulki edellä. Aivan oli outoa nähdä, miten kernas hän oli Engelbrektin sanantuojuille näyttämään, minkä kohtalon uhreiksi nuo viisi talonpoikaa olivat joutuneet. Joukko voudin palvelijoita yhtyi myöskin näihin kahteen mieheen ja monta törkeätä parjaussanaa talonpojista tuli Hermanin korviin. Vouti oli itse vaiti, mutta sekä hänen kasvojensa sävystä että niistä pistävistä silmäyksistä, joita hän tuon tuostakin loi seuralaiseensa, näkyi kyllä, että hänen käskynalaistensa törkeä pila oli häntä miellyttänyt.

Milt'ei luonnottomia ponnistuksia tarvitsi nuorukainen säilyttääkseen mielenmalttinsa.

Nyt pysähtyi vouti pienelle ovelle ja hänen viittauksestaan tuli joku palvelijoista sitä avaamaan.

Kauhea löyhkä ja savu tunki avatusta huoneesta heitä vastaan.

"Käykää sisälle, Herman Berman", virkkoi vouti kamalasti hymyillen, "käykää sisälle katsomaan, minkä vastauksen Jösse Eerikinpoika lähettää teidän kauttanne Engelbrektille."

Herman kumartui katsomaan huoneeseen, mutta vetäytyi äkisti takaisin. Ei tarvinnut kuin silmätä nähdäkseen, mitä huoneessa oli.

Se oli pienehkö rakennus, joka näytti aiotun linnan saunaksi. Kattoon kiinnitetyissä koukuissa roikkuivat siellä viiden miehen ruumiit.[4] Heidän vaatteensa olivat puoleksi palaneet ja alastomat ruumiit kärventyneet melkein mustiksi, aivan kuin olisivat olleet hiljaisen tulen paistettavina. Heidän jalkainsa alla saattoikin nähdä siihen tehdyn tulen jälkiä.

"Oletteko nähnyt tarpeeksi?" kuului voudin kysyvän, ja kun ei vastausta kuulunut, lisäsi hän, "voitte samalla kertaa viedä vainajain ystäville minulta tiedon, että he nyt milloin hyvänsä saavat käydä hakemassa ruumiit ja hautauttaa ne. Minä toivon tien kuninkaan puheille tämän jälkeen tuntuvan kovin kuumalta, noin vaan hovin vuoksi kulettavaksi. Sen voivat näiden vainajain sanomakellot kertoilla jälkeisille ja silloin on rangaistus saavuttanut tarkoituksensa."

"Kautta elävän Jumalan, vouti!" huudahti Herman töin tuskin enää kyeten hillitsemään vihaansa — "katsokaa, etteivät ne sanomakellot soita neuvoja, teille tärkeämpiä kuin noille talonpoikaparoille! Tämä on jo liikaa, kovin liikaa ... minä huudan sen Jumalalle ja jokaiselle rehelliselle miehelle", lisäsi hän sen jälkeen, "mutta loppu tästä kaikesta täytyy tulla..."

"Te sanotte paljon, nuori mies, mutta varokaa, ett'ei oma loppunne ole lähempänä kuin luulettekaan. Tietääkseni ei kukaan ennen teitä ole puhunut noin uskaliaita sanoja Borganäsin muurien sisällä."

"Ja minä sanon vielä teille, Juhani Wale, että minä tästä päivästä lähtien olen oleva verivihollisenne, missä hyvänsä teidät tapaan ja millä tavoin vaan voin."

"Puhuttehan kuin vertaisellenne", vastasi vouti ilmeisesti pilkallisoin sanoin ja katsein, "mutta voidakseni panna minkäänlaista arvoa sanoillenne, lienee minun saatava nähdä sukuvaakunanne; minun vaakunakilpeni riippuu kirkkaana tuolla salin seinällä, voitte sen itse sieltä nähdä."

"Vaakunaa ei minulla ole..."

"Mutta isänne..."

"Isäni — haa vouti, käynte viekastelemaan kysymyksillänne, mutta..."

"Elä kiivastu, nuori mies, ethän voine vaatia Juhani Walea mitteleämään miekkoja ensimmäisen maankuljeksijan kanssa minkä tapaa. Mielestäni ei sanoissani ole mitään viekastelemista. Poika perii isänsä, hänen kunniansa yhtä hyvin kuin hänen häpeänsäkin. Todistakaa vaan minulle olevanne vertaiseni sukuperältänne, niin olen siekailematta paljastava miekkani."

Voudin sanat ja olento henkivät sellaista kalseutta ja ärsyttävää pirullisuutta, ett'ei Herman enää kyennyt hillitsemään itseänsä. Toisen kerran vähäisen ajan kuluessa tapasi hänen kätensä miekankahvaa. Hän ei kyennyt ajattelemaan eikä punnitsemaan; mitä seurauksia oli tuottava se teko, johon hän oli ryhtymäisillään. Hän huomasi vaan Juhani Walen siksi julmaksi ilkiöksi, joka häntä häväistessään pilkkasi kokonaisen kansan oikeutettuja valituksia. Että taistelu oli käyvä turhaksi täällä, jossa ei kaksintaistelu koskaan voinut tulla puheeksikaan, vaan ainoastaan puolustautuminen niitä satoja vastaan, jotka vouti millä hetkellä hyvänsä saattoi lähettää hänen kimppuunsa, ja että vankeus ja

kukaties häpeällinen kuolema oli oleva taistelun ainoana tuloksena — kaikkia näitä seikkoja oli tuo uhkarohkea nuorukainen tällä hetkellä kykenemätön arvostelemaan.

Mutta juuri hänen kätensä tarttuessa miekankahvaan ja juuri kun hän oli hurjan suuttumuksen sanan päästämässä huuliltaan, laskihe vieras käsi hänen olkapäällensä ja hänelle kuiskattiin korvaan seuraavat sanat:

"Elkää häiritkö rauhaa kuninkaan linnassa!"

Herman katsahti sivulleen ja kohtasi Ewerstenin kreivin hyvyttä ja vakavuutta ilmaisevan katseen. Mutta synkäksi ja uhkaavaksi muuttui hänen ystävällinen katseensa, kun sen kiivastuneesta nuorukaisesta siirsi Juhani Waleen.

"Täällä mahtanee olla kummia tekeillä, koskapa te, vouti, omassa linnassanne voitte saattaa rauhallisen sanantuojan hairautumaan ja unhottamaan kuninkaansa."

"Jalo kreivi", vastasi tämä, "tuo nuorukainen on yhtä maata kuin tämän maan talonpojat, joiden asiaa hän ajaa. Hän tuskin tietää erottaa, mikä on alamaiselle soveliaista ja mihin kuninkaalla on valta."

Puhuessaan hän läheni saunan ovea ja laski sen aivan kuin mitäkään tarkoittamatta pyörähtämään saranoillaan, niin että se painui kiinni. Vaikka liike olikin hyvin harkittu, niin oli jo kreivin silmä ennättänyt nähdä nähtävänsä. Savukin oli jo kerinnyt siksi hälvetä, että kreivi siltä paikalta, jossa seiso, saattoi nähdä lähinnä ovea roikkuvan ruumiin jalat. Välittämättä voudin ovensulkemishankkeesta astui hän lähemmäksi ja tempasi sen auki, mutta peräytyi äkisti nähdessään nuo viisi puoleksi palanutta ruumista.

"Tällaisetko terveiset tuo nuori mies saa isännälleen vietäviksi kuninkaan voudilta?" kysyi hän. Juhani Wale kumarsi myöntäen.

"No niin, nuori mies", sanoi kreivi ja katsoi taas hyväntahtoisesti Hermaniin, "nouse ratsaille ja vie isännällesi se sanoma, mikä vietäväkseen on annettu. Nyt käsitan suuttumuksenne ja vihanne ... pelkäänpä jumaliste pahoin, vouti, että kuninkaan, meidän herramme, hallitus on saava paljon tekemistä, jos tällaista pitemmälti jatkuu."

Kovin oli kuohuissaan nähtävästi kreivin mieli. Joinkin kiireesti hän käänsi kumartelevalle voudille selkensä.

"Tulkaa, tulkaa, nuori mies, ja rientäkäämme täältä pois", sanoi hän Hermanille ja poistui linnanpihalle päin.

Herman seurasi. Heidän tullessaan luhdinkäytävän edustalla olevalle avonaiselle pihamaalle oli jo suurin osa kreivin miehistä hävinnyt. Muutamia vaan oli jällellä ja yksi heistä piteli kreivin hevosta.

Hetkisen kuluttua läksivät sekä kreivi että Engelbrektin sanantuoja Borganäsistä. Mutta silmäykset, satujen noidannuoliakin myrkyllisemmät, seurasivat heitä heidän ratsastaessaan lasketun nostosillan yli.

Juhani Wale seiso muurilla ja katseli kiukuissaan ratsuillaan poistuvia.

V.

Märta muori.

Kreivi ja nuorukainen ratsastivat äänettöminä rinnakkain ja kreivin ratsumiehet tulivat vähän jälempänä perästä. Borganäsin tie teki monta mutkaa ja kaikkialla löysi silmä mitä ihanimpia näköaloja järvelle ja sen kauniita rantoja pitkin.

Ehdittyänsä toiselle puolen jokea näkivät he kohta kreivin tyttären ja Richissa rouvan ynnä muun ratsumiesjoukon verkalleen ratsastamassa maantiellä. He olivat kreivin kehotuksesta Jösse Eerikinpojan saattamina lähteneet edelle. Kreivi arveli voivansa toimia paremmilla menestymisintoiveilla hänen välitystään mahdollisesti tarvittaessa, kun ei mahtavan ylivoudin läsnäolo ollut haittana. Ja sisäinen tyytyväisyudentunne tämän onnekkaan mieleenjohtuman hyvistä tuloksista se nyt leppeänä päiväpaisteena kuvastui hänen vakaville mutta jaloille kasvoilleen.

Mitä nuoren Herman Bermanin mielessä kyti, on helppo käsittää. Vielä hehkuivat hänen poskensa suuttumuksesta, vieläkään ei ollut vihan liekki sammunut hänen silmistään. Eikä se hetkisesti kuohahtanut viha nyt tässä leimahtanut ilmituleen, vaan se oli vuosikausia kyteneen kostonhimon ilmausta. Se oli ensimmäinen vuorenhuipulle sytytetty sotatuli ilmoittamassa ystävälle ja vihamiehelle vainonajan olevan tulossa. Mutta vielä muikin kuin nuo yleiset tilinteot väkivallan ja mielivallan harjoittamisesta — tilinteot, jotka tilipäivän tullen olivat vastaajansa kukistavat ja jotka vaativat tositoimintaa jokaiselta rehelliseltä Ruotsin mieheltä — vielä muikin kuin ne sai nuorukaisen mielen valtavammin kuohumaan ja hehkuvan punan hänen poskillensa. Sen tekivät vielä tuon pelkurimaisen muukalaisen pilkalliset loppusanat, hänen isäänsä tarkoittavat salavihjaukset.

Herman Berman oli varttunut mieheksi Engelbrektin perheessä ja oli koko kasvunaikansa vuoritulalliselta ja hänen vaimoltansa saanut osakseen mitä huolellisimman hoidon. Mutta hänellä oli toinen nimi, hän ei ollut edes kaukaistakaan sukua kasvatusvanhemmilleen ja omasta isästään ja äidistään hän ei tiennyt mitään. Tähän asiaan ei kasvatusisä ollut koskaan tahtonut puuttua. "Olet ystäväni poika; hänen nimensä oli Herman Berman niin kuin sinunkin!" — Tämän hän aina sai vastaukseksi kaikkiin tätä asiaa koskeviin kysymyksiinsä. Ja kuitenkin tuntee joka ihminen olennossaan elävän tarpeen olla selvillä elämänsä ensimmäisistä ehdoista. Saakoonpa osaksensa kuinka suurta hyvyyttä ja hellyyttä hyvänsä, niin tuntuu hän kuitenkin omasta mielestään joissakin määrin eksyneeltä linnulta, jollei hän vilpittömin katsein ja punehtumatta saata muistella ja mainita syntyperäänsä.

Voudin ivallinen huudahdus kysyessään Hermanin isää herätti taas yhtä haavaa nuorukaisessa henkiin kaikki vanhat houreet, koko hänen sydämensä ikävöimisen saada varma tieto asiasta. Tämä oli arin kosketeltava kohta. Tuskin olisi kreivin väliintuloa tarvittu hillitsemään kuohahtavaa vihaa, jollei vouti näitä sanoja olisi lausunut. Tämä pisara se sai ylen täyden maljan vuotamaan yli reunojensa.

Kaikkea tätä nyt nuorukainen ajatteli ratsastaessaan kreivin rinnalla.

Mutta kohta he saavuttivatkin edellä ratsastajat ja ilosta huudahtaen ohjasi Agnes hevosesä isänsä hevosen rinnalle. Sitä ennen hän kuitenkin oli luonut sanomattoman lemmeikkään katseen isän rinnalla äänetönnä ratsastavaan nuorukaiseen.

Tämän hänen katseensa huomasi nuorukainen ja niin ihmeteltävän mahtava oli sen voima, että kaikki synkkyys hetkiseksi poistui hänen kasvoiltaan. Oikeastaan hän vasta nyt oikein selvästi näki nuo kauniit mielenilmeiset kasvot, jotka lauhkean kevätetuulen niitä hivellessä ja pehmosen karpänahkasisusteisen päähineen reunustamina toivat mieleen elämän suloisimman ja ihanimman puolen. Järvellä Hiidenvaaran kupeella ja Borganäsin salissa olivat muut seikat kokonaan vallanneet hänen mielensä. Täällä, matkalla linnasta, ajatusten yhteisestä pahasta siirryttyä hänen yksityiseen mielipahaansa, täällä hän oli herkempi hellemmille tunteille. Tyttönen oli kuin ihmeen ihana kukkanen keskellä sydäntalvea; hänestä oli, kuin yön synkkyys olisi hälvennyt hänen ympäriltään ja pienoinen pilkku kirkasta taivasta olisi välkähtänyt hänelle neitosen silmistä.

"Kauvanpa viivyit, isä", sanoi hän, katsoen sydämellisen hellästi vanhaan mieheen, "olin jo vähällä kääntyä takaisin linnaan!"

"Kuinka, lapseni!"

"Kas niin, elä nyt rupea nuhtelemaan. Minulla näetsen, isä, on jotakin sydämellä, jota tahtoisin voudilta pyytää enkä saa rauhaa, ennen kuin olen sen tehnyt..."

"Entä sitten, rakas lapsi, pyyntösi kai ei tarvinne niin pitkiä kierrättelemissä. Onhan tapasi puhua asiat halki, jos sinut oikein tunnen."

"Onpa kyllä tavallisissa oloissa, mutta nyt..."

"Nytkö? — Teet minut uteliaaksi, tyttöseni. Mitä nyt on tapahtunut, kulkeehan ratsusi kuin karitsa?"

"Kyllä, kyllä, Valkoni on ratsuista parhain... Ei, ei, semmoisista ei olekkaan nyt puhe."

Ja hän kallisti ajatuksiinsa vaipuneena päänsä Valkonsa kaarevalle kaulalle.

"Kas tuossa tuleekin nyt hän, jota tahdot puhutella — toivoakseni on pyyntösi helposti ja pian myönnettävissä."

Ylivouti Jösse Eerikinpoika ajoi täyttä laukkaa puhelevia kohti. Hän oli ajanut vähän matkaa edelle. Koko hänen olentonsa ilmaisi jonkinlaista malttamattomuutta. Hän näkyi pari kertaa pidättävän mustaa hevostansa ja silmiänsä kädellään varjostaen katselevan tielle, ennen kuin taas yhtyi vieraihinsa.

"Odotatteko ketä?" kysäsi kreivi voudin verkalleen ohjattua hevosesä hänen rinnalleen.

Vouti vastasi vältellen:

"Tehtäväni vaativat valppautta ja uskaliaisuus näkyy olevan päivä päivältä kasvamassa", jatkoi hän vilkaisten Hermaniin, joka Richissa rouvan rinnalla ajoi kohta perässä. "Tästä uppiniskaisesta rahvaasta on enemmän vaivaa kuin Holsteinin kreiveistä kokonaisella sotaretkellä. Kautta Vapahtajan viiden haavan — en kuitenkaan ole väsyvä palvelemasta herrani!"

"Onko sitten eroamisemme jälkeen saapunut pahoja kuulumisia?" kysyi kreivi.

"Muutamiiin vuosiin en koskaan ole saanut kuin pahoja tietoja joen toiselta puolen, kreivi! Ja nyt kytee pohjalla jotakin, joka on tukahdutettava, ennen kuin pääsee leimahtamaan ilmoille."

"Jos niin on asian laita, on kuitenkin edellytettävä, että pohjalle voi päästä... Mutta tähän asiaan en tahdokkaan enemmältä kajota, olenhan kyllin huomannut kummankin, teidän ja minun, olevan eri mieltä siitä."

Kreivi johti sen jälkeen keskustelun vähäpätöisiin asioihin. Hänen tyttärensä oli koko ajan vaieten kuunnellut, vaikka hänen katseensa julman voudin puhuessa muuttui yhä mieltivemmän näköiseksi. Kuuliko hän mitään siitä, mitä nuo molemmat herrat sittemmin puhuivat, sen jätämme ratkaisematta, mutta sitä käy tuskin uskominen. Hän ajatteli kalpeata poikaa, jonka äidin puolesta hän oli luvannut puhua voudille ja hän tuumaili nyt, miten parhaiten saisi lupauksensa täytetyksi, ja miten sen voisi tehdä Engelbrektin reippaan sanantuojan kuullen..Sillä aina vaan tämä oli hänen ajatustensa esineenä yli kaiken muun, valmiina uhkarohkeaan tekoon hänen puolestansa, niin kuin oikealle ritarille sopii. Ja jos hän koskaan oli uskova asiansa ritarin peitsenkärjen puolustettavaksi, niin oli sillä ritarilla oleva tämän uljaan nuorukaisen kasvopiirteet.

Kuinka hän oli päässyt siitä selville, sitä hän ei itsekkään tiennyt, ja tuo nuorukainen — Herman Berman, kuka hän oli ja mikä mies? Ulkomuoto, ryhti, hänen kohtelias käytöksensä, hänen englantilaisesta kankaasta[5] tehty takkinsa — kaikki tämä oli hänen edukseen. Mutta tällä takilla ei näkynyt mitään hänen syntyperäänsä ilmaisevaa, jommoista kuitenkin sen ajan korkeasukuisilla oli tapana pitää. Hän oli siis varmaan alhaista sukua...

Melkein näin juoksivat ajatukset nuoren tytön päässä, kun hänet yht'äkkiä keskeytti Richissa rouvan huuto. Hän kääntyi äkisti ja näki vanhan rouvan hevosen aivan pillastuneena heittäytyvän syrjään. Sekä hän että molemmat herrat pysähtyivät ja vouti kiiruhti hurjistuneen hevosen suitsiin. Mutta jo paljon ennen oli nähin suitsiin tarttunut käsi, joka helposti sai hevosen hillityksi. Se oli Herman, joka tuon reippaan teon tehtyensä vetäytyi takaisin ja jätti sijaa voudille.

"Tekö täällä?" sanoi tämä ja katsoi vaanivin silmin nuorukaiseen, mutta käännähti, äkkiä malttaen mielensä, Richissa rouvan puoleen. "Kautta Vapahtajan viiden haavan, tästä olisi voinut tulla viimeinen retkenne, Richissa rouva, tuo jyrkänne tuossa ei ole leikintekoa..."

Kreivi ja Agnes kiirehtivät paikalle, mutta Richissa rouva rauhoitti heitä vakuuttaen voivansa aivan hyvin.

"Mutta mikä se sitten tuli vanhalle tammallenne, kälyseni?" kysyi kreivi. "Sitä hupakkoa ei toki enää pitäisi lapsettaa. Mikäpä saattoikaan sitä niin säikäyttää?"

Siihen ei Richissa rouva voinut antaa mitään vastausta, mutta hänen kalpeat kasvonsa ja kummallinen katseensa näyttivät kyllä selvästi osottavan, että hän tiesi syyn. Tämä katse jäi kreiviltä huomaamatta, mutta Agnes sen huomasi. Mielitellen hän pani kätensä vanhuksen satulan nuppiin ja katsoi häntä niin herttaisesti silmiin, että hän lopulla sai houkutelluksi lempeän hymyn Richissa rouvan huulille.

"Sinä tiedät sen, äiti", kuiskasi hän.

Vanhus nyökäytti ystävällisesti päätänsä ja työnsi hiukan väkisin tytön käden irti satulasta. Mutta kyöneleet hänellä oli silmissä kääntyessään nuorukaiseen häntä kiittääkseen.

Vouti, joka myöskin juuri oli kääntymässä Hermaniin, vaikka ei suinkaan samassa tarkoituksessa kuin Richissa rouva, sen mukaan kuin hänen kasvojensa ilmeestä voi päätätä, veti äkisti leveän suunsa pilkalliseen nauruun.

"Oudolta näyttää minusta tapanne, Richissa rouva, jos tuota halvan nuorukaisen tekoa pidätte mitäkään kiitosta ansaitsevana. Mutta luulinpa toki tuon kunnan vuoritulallisen lähetin paremmin kiiruhtavan viemään terveiseni isännälleen, kuin tämä nuorukainen näyttää tekevän!"

Epäilemättä olisivat voudin sanat nostaneet ikävän kiistan, — jota hän kenties tahtoikin, ainakin mitä nuorukaiseen tuli. Mutta silloin yritti kreivi huutaa jonkun väestänsä rouvan vauhkoa hevosta

pitelemään, jota tämä kuitenkin piti tarpeettomana, ja siten kääntyi huomio nuorukaisesta taas Richissa rouvaan. Osittain antaakseen hänelle aikaa tointumiseen, osittain koska hänen mielensä tosiaankin vietty kauniiseen, loi kreivi silmänsä maisemaan, joka siinä kevätauringon hohteessa näytti niin vihannalta ja äsken puhjenneelta, kuin ei syntisen ihmisen jalka koskaan olisi sen maata tallannut. Häneltä pääsi ihastuksen huudahdus ja hän katsoi tyttärensä, aivan kuin olisi häneltäkin odottanut samanlaista huudahdusta.

Mutta hänen tyttärensä, hänkin tahtoen käyttää tilaisuutta hyväkseen, näytti olevan ajatuksissaan, ja kun hän nostaen päätänsä katsoi kreiviin, loi hän häneen rukoilevan katseen. Tämä johti hänelle mieleen tyttären sanat heidän kohdatessaan toisensa, ja puolittain leikkiä laskien hän siirtäessään katseensa tyttärestä voutiin virkkoi:

"Kärsivällisyytesi on kovalla koetteella, tyttäreni. Näyttääpä puolittain siltä kuin ei päivä olisi aikeellesi oikein suotuisa."

"Matkustus halki Taalainmaan ei ole, Hannu kreivi, miellyttävä eikä voikkaan miellyttää neitiä, luulen jo kerran ennen sitä teille huomauttaneeni", virkkoi vouti ja lisäsi itsetyytyväisyydestä hymyillen, "Jösse Eerikinpoika ei näet voi olla joka paikassa saapuvilla..."

"Ja kuitenkin", keskeytti kreivi, "taitaa asia riippua Jösse Eerikinpojasta itsestään, jos lienen ymmärtänyt tytärtäni oikein, vai kuinka Agnes?"

"Aivan niin kuin sanotte, isä!"

"Sitten minä pyydän vakuuttaa teille, Agnes neiti, olevani altis asettamaan itseni, taloni ja mieheni palvelukseenne. Olette saava nähdä, ett'ei Vestmanlannin ja Taalainmaan vouti ole kokonaan unohtanut ritarillisuuden sääntöjä, vaikka hänen kokonaista yhdeksäntoista vuotta onkin täytynyt elää tässä laittomuuden maassa."

"Pitäkää vaan varanne, vouti", virkkoi kreivi, "ettette lupaa enempää, kuin voitte täyttää!"

"Vähäinen on tosin valtani", vastasi vouti, "vaan enpä kuitenkaan luulisi tyttärenne saattavan minulta pyytää mitään niin paljoa, ett'ei valtani riittäisi sen täyttämiseen. Puhukaa suoraan, Agnes neiti, mitä toivotte!"

"Aivan vähäinen on pyyntöni, ankara herra, se koskee vaan vanhaa, sairasta, hyvin sairasta vaimoa..."

"Vanhaa sairasta vaimoa", tokasi vouti kiivaasti, "ja ketä? Nimi, hänen nimensä, neiti!"

"Nimeä en tiedä, mutta hän on tuon onnettoman tornivangin vaimo, sen miehen, joka..."

"Ah, Agnes neiti ... tarkoitatte Lauri Olavinpoikaa Niblestä ja hänen sairaan vaimonsa puolesta tahdotte puhua — ha-ha-ha, ette tunne tätä kansaa ... hänen vaimonsa, joka on kovin sairaana ... tässä maassa ei olla koskaan sairaana, täällä siedetään ja keestetään kaikkea paitsi herrainsa tottelemista, ha-ha-ha. Märta muori on kyllä tekevä tehtävänsä, sitä ei tarvitse ollenkaan peljätä!"

Vouti nauroi oikein makeasti Lauri Olavinpojan sairaalle vaimolle ja nauru pani vuorten kaiut vastailemaan. Se kuului oikein kammottavalta. Richissa rouvan hevonen värisi kuin haavanlehti sitä kuullessaan ja Agneksen posket muuttuivat hetken ajaksi yhtä kalpeiksi kuin Richissa rouvan.

Oikealla puolen tietä oli tiheä viidakko ja vanha hevonen näytti säikkyvän sitä. Helpponen väristys valtasi Richissa rouvan kääntäessään hevostansa pois viidakon puolelta. Nyt ei kuitenkaan kukaan tarkannut tätä mielenliikutusta, jokainen piti sitä voudin kamalan naurun luonnollisena vaikutuksena. Vaan jos olisi katsonut tarkemmin, niin olisi kuitenkin viidakon tiheimmästä kohdasta oksien välitse nähnyt pari kiiluvaa silmää, suurta ja tukeaa kuin ilveksellä saalista vaaniessaan.

"Toivoakseni kohta", jatkoi vouti, "olette saava nähdä tuon sairaan vaimon, jota olette ottanut puoltaaksenne ja silloin olette parhaiten älyvä, kuinka petollista tämän seudun väestö on. Joka hetki odotan kohtaavamme hänet..."

"Ettkö siis ollenkaan aio pitää lukua minun pyynnöstäni, ankara herra?" kysyi Agnes.

"Malttia, neiti, malttia ... sairaudenhan tähden pyydätte säästämään tuota vanhaa noitaa, no niin, saatte nähdä, ett'ei hän ole ollenkaan sairas, ja silloin varmaankaan ette enää rukoile hänen puolestansa."

"Minulle on kuitenkin sanottu hänen olevan hyvin sairaana ... luvatkaa edes hankkivanne tietoja asiasta, ennen kuin raastatte hänet työhön, jota eivät hänen voimansa kestä."

"Hankkiakko tietoja ... neitiseni, Jösse Eerikinpojan kokemus on paras tietojenhankkija..."

Jokaiselle, joka kuuli voudin vastauksen ja varsinkin millä mahtavan tøykeällä äänellä hän sen lausui — jokaiselle kävi selväksi, ett'ei hän ollut kuunteleva neitosen pyyntöä, vaikka hän nähtävästi tahtoi välttää sanoillaan loukkaamasta niin mahtavaa herraa, kuin Ewerstenin Hannu kreiviä. Keneenkään ei kuitenkaan voudin vastaus niin nähtävästi koskenut kuin nuorukaiseen, ja hänen riehuvat tunteensa näyttivät miehestä tarttuvan hänen ratsuunsa, niin että ajajan voimakas käsi sitä töin tuskin sai hallituksi. Mutta sekä ratsastajan että hänen hevosensa malttamattomuutta saattoi myöskin pitää sen viivytyksen syynä, jonka Richissa rouva oli saanut aikaan.

Siltä kannalta näkyi sen Hannu kreivi käsittävän. Agnes neiti tuskin uskalsi katsoa uljaaseen nuorukaiseen. Hän oli ikään kuin tuntevinaan nuorukaisen yhtä paljon tähystävän häntä kuin voutia. Tarpeelliseksi ja sen tähden kaikille mieleiseksi haihdukkeeksi sille inhontunteelle, joka koko seurueessa voudin vastauksen johdosta oli herännyt, lähestyi silloin nuorukainen kreiviä ja kunnioittavasti hattuansa nostaen selitti poikkeavansa syrjätielle, joka juuri tässä erosi valtamaantiestä, koska se muka oli hänelle suurempi.

"Olen kuullut paljon puhuttavan isännästäsi, tuosta jalosta vuoritulallisesta Engelbrekt Engelbrektinpojasta", lausui kreivi. "Ja minä toivon nyt sinne vuorelle päin tullessani itse saavani nähdä ja oppia tuntemaan hänet. Vie kuitenkin hänelle terveiset Hannu kreiviltä."

"Ja minun terveisiä", lisäsi vouti, "ei tarvitse sanoa toistamiseen. Arvelen ne huomanneesi sekä silmin että korvin."

"Niin kuin sanotte, vouti, terveisenne olen huomannut sekä silmin että korvin. Ja hyvä olisi ollut, ett'ei niiden määrä enää olisi saanut tätä lisäkettä."

Närkästyksen ja inhon leimaus välähti nuorukaisen silmistä hänen näitä sanoja lausuessaan. Vouti aikoi vastata hänen hämäriin soimauksiinsa, mutta nuorukainen kannusti hevostansa ja näytti lentävän pitkin kapeaa syrjätieta, kunnes hävisi mutkan taakse.

Naisratsastajat seurasivat silmillään reipasta ratsumiestä. Ja vaikea on sanoa, kummanko katseet, vanhanko vai nuoren, tällä hetkellä olivat lämpöisemmät. Mutta molemmat painoivat yhtäaikaa kätensä ristiin ja heidän huuliltaan pääsi kuiskaus, varmaankin rukous. Vaikka heistä se tyynemmin harkitessa olisi tuntunutkin perin uskomattomalta, niin he kuitenkin tällä hetkellä molemmat ajattelivat samaa asiaa — Märta muorin pelastamista tuon reippaan nuorukaisen avulla.

"Uhata uskaltaa, luulen ma, tuo pojan houkkio!" puhkesi vouti hetkisen äänettömyyden perästä sanomaan. Sen aikana hän oli silmäillyt ympärillensä aivan kuin tarkastellen kahtatoista ratsumiestänsä niiden seistessä vähän matkan päässä kreivin miesten rinnalla. Sen jälkeen hän melkein itseksensä lisäsi: "Tuo metsälintu tuntee siipiensä kasvavan, mutta Jösse Eerikinpojassa on kai miestä niitä lyhentämään!"

"Mutta nyt, jos suvaitsette, herra kreivi", lausui vouti ääneen, "lienee jo aika jatkaa matkaa. Ennen iltamyöhää ette kuitenkaan mahtane saada nähdä vuoren vaskisulatoista nousevaa savua."

Kreivi kysyi Richissa rouvan mieltä, ja kun tämä sanoi haluavansa jatkaa matkaa, lähdettiin hiljakseen liikkeelle.

Noin puolentuhatta sylvä he kenties olivat ratsastaneet, silloin jakautuivat tiepuolessa kasvavat pensaat ja sieltä kömpi tumma olento tielle. Hänellä oli yllänsä mustanruskea munkinviitta, jommoista dominikaanimunkit käyttivät. Päähine oli vedetty syvälle päähän, mutta pitkä harmahtava parta valui ryntäille tuulen liehuteltavaksi.

Hän seisoi kauvan katselemassa poisajavia, mutta sitten hänkin poistui samanne päin kuin Engelbrektin lähetti.

* * * * *

Herman Berman ajoi eteenpäin minkä vaan hänen hevosensa jaksoi juosta. Hänen kiivaan ajonsa päämääränä ei kuitenkaan ollut yksinomaan surullisen tiedon vienti voudin julmuudesta. Kuultuansa, mistä oli puhe, oli hän silloisessa perin kiihtyneessä mielentilassaan tehnyt pikaisen päätöksen, jos mahdollista, temmata pois voudin käsistä se uhri, jota hänen oman puheensa mukaan parhaillaan raastettiin Borganäsiin.

Lauri Olavinpojan vaimo, Märta muori, asui miehen onnettomuuden jälkeen lankonsa luona Hamrassa, joka oli vanhimpia taloja Hedemorán pitäjässä, koilliseen päin samannimisestä kaupungista. Mahdotonta kai oli tavata häntä enää siellä, siksi paljon olivat voudin lähettiläät jo päässeet edelle; hän oli näet varhain aamulla Hedemorán kautta ratsastaessaan kohdannut heidät ja arvasi nyt heidän olleen

matkalla Hamraan, tuota vanhaa onnetonta vaimoa hakemaan. Mutta jos kohta tämä olikin mahdotonta, niin hän kuitenkin arveli tapaavansa voudin palvelijat ja heidän uhrinsa, joita todennäköisesti oli useampia, ennen voudin ja hänen seurueensa joutumista läpi Hedemorán kirkonkylän. Kuinka hän silloin oli menettelevä, jos nämä laskut pitivät paikkansa, sitä hän ei joutanut aprikoimaan. Se hänellä vaan oli selvillä, että tuo vanha vaimo oli pelastettava keinolla millä hyvänsä.

Märta muori ei ollut syntyjäänsä taalalainen. Hän oli syntynyt ja kasvanut samassa kodissa, joka kerran oli Engelbrektinkin. Tämän isällä oli monta taloa Vestmanlannissa ja läntisessä Upplannissa. Näistä hän kuitenkin oli kadottanut muutamia siinä reduktiosionissa, joka päätettiin Nyköpingin kokouksessa v. 1393 Margareta kuningattaren aikana, ja yhdessä näitä taloja, nimeltään Upsala Sienden kihlakunnassa[6], oli Märta syntynyt. Lapsuutensa ja nuoruutensa hän vietti tämän vanhemman Engelbrektin luona ja meni sitten hänen poikansa muassa, tämän naitua, Vaskivuorelle eli "vuorelle", joksi sitä tavallisesti sanottiin.

Täällä hän oli hoitanut Hermania aina hänen tulemisestaan Engelbrektin kotiin ja nuorukaisen aikaisimmat muistot olivat kasvettuneet vanhaan vaimoon aivan yhtä lujaan kuin kasvatuvanhempiinkin.

Sen tähden valtasi nuorukaisen sellainen levottomuus kuullessaan Agneksen ja voudin keskustelusta, mistä oli puhe. Sen tähden hän nyt ajoi täyttä karkua yli puiden ja pölkkyjen, missä vaan suinkin oli mahdollista halki metsän tai poikki kotojen lyhentää mutkikasta kyläntietä.

Se yksin häntä huoletti, että voudin väki kenties oli Hamrasta lähtenyt toista tietä ja ehkä siis lähtenyt takaisin Borganäsiin. Hamra näet oli silloin, niin kuin vielä nykyäänkin, pohjoispuolella Håfrania. Mutta jos näin oli asian laita, täytyi hänen jatkaa matkaansa aina Hamraan asti, voidakseen sitten vesitietä ajaa vihollistansa takaa. Kaikki riippui hänen hevosensa nopeudesta, mutta hän tunsu sen voiman ja kestävyuden ja taputti luottavasti sen vaahtoisia lapoja. Hän oli joutuva, hänen *täytyi* joutua ajoissa perille, joko sitten pyrkiäkseen päämääräänsä järven poikki taikka ajaakseen takaisin valtamaantielle, — hän arveli näinkin käydessä voivansa joutua ennen voutia.

Uskomattoman nopeasti ajoi hän matkan Hamraan. Mutta selvä närkästyksenilme näkyi ratsastajan kasvoilla hänen ajaessaan niiden isojen kuonaläjien ylitse ja välitse, joita oli kylän lähistössä muistomerkkeinä aikaisemmasta raudanvalmistuksesta. Kylässä vallitsi kaikkialla hiljaisuus, aivan kuin kuolema olisi käynyt siellä tuhojaan tekemässä ja talot olivat kuin autioina. Hänen levottomat katseensa hakivat turhaan ihmistä, jolta hän voisi saada haluamansa tiedot. Hän pysähtyi muutaman isonlaisen rakennuksen edustalle kuuntelemaan. Ei hisahdustakaan. Koko kylä oli aivan kuin noiduttu.

Nuorukainen näytti tuumailevan jotakin ja aivan kuin epäröiden käänsi hän hevosensa pois päin kylästä. Silloin hän erään talon seinällä, vähän syrjään siitä missä oli, huomasi ihmisen varjon, aivan liikkumattoman, ikään kuin se omistajan jo paettua olisi jäänyt paikoilleen.

Hän ajoi sinne. Siellä seiso i mies, jäykkänä ja liikkumattomana kuin kivi. Se oli vanha mies, harmaahapsinen ja harmaapartainen, mutta hänen vahva ruumiinrakennuksensa ja jäntevät kätensä osottivat, että hän vielä oli täysissä miehenvoimissa. Hänen silmänsä tuijottivat johonkin esineeseen, joka oli hänen jalkainsa juuressa. Nuorukainen ei heti saattanut sitä nähdä, mutta miehen kasvoille kuvastuva suru, taikka pikemmin epätoivo, pani hänet aavistamaan jotakin kauheata. Hän laskeutui hevosensa selästä ja astui miehen luokse.

Tämä ei sitä huomannut; hän oli kokonaan kuin kahlehdittu edessään olevaan esineeseen. Se oli kuolleen ihmisen ruumis. Läpi luitten tunki Hermanissa kauhistus, kun hän näki ruumiin. Se oli tuttu nuorukainen ja vanhus oli nuorukaisen isä.

"Kummia on tapahtunut, Eelovi ukko", sanoi nuorukainen, "viimenäkemästämme Hiidenvaaralla!"

Mies nosti päätänsä ja hänen kuivat, palavat silmänsä tähytivät hetkisen puhuttelijaa. Tämä puristi hiljaa hänen kättänsä ja vastasi hänen äänettömään vaikeroimiseensa katseella, niin miellyttävällä ja rohkealla, että vanhus ikään kuin heräsi sikeästä ja raskaasta unesta.

Syvä huokaus tunkihe hänen huuliltaan.

"Hän oli viimeinen!" huokasi ukko.

"Viimeinen!" toisti nuorukainen, "viimeinen kymmenestä yhtä reippaasta!"

Omituisella äänenpainolla hän toisti sanan "viimeinen", ja se näytti koskevan mieheen. Hän loi nuorukaiseen kysyvän katseen.

"Viimeinen, sanot; vielähän yksi olisi jällellä ... vai onko myöskin retki kuninkaihin samalla

kuolemanretki, sano, mitä arvelet?"

"Niin on kuin sanot, ukkoseni, ... kuninkaan puheille meno on meidän päivinä sama kuin kulku kuolemaan."

"Heitä oli toki viisi!"

"Heitä oli viisi, mutta nyt he kaikki jo ovat menneet toiseen maailmaan. Emme ainoatakaan heistä saa enää tavata."

Kuoleman kalpeus laskei ukon ahavanpolttamille kasvoille ja hänen katseensa synkistyi. Mutta hän vaikenä. Hänen mittansa oli kukkurallaan; sitä tuskaa, minkä hän tunsi, ei saanut sanoa lausutuksi.

Nuorukainen jätti hänet hetkiseksi rauhaan, mutta joka silmänräpäys näytti häntä milt'ei polttavan.

"Sanokaa minulle nyt, Eelovi", katkaisi hän vaitiolon osottaen kuollutta nuorukaista, "kuinka on tämä tapahtunut?"

"Voudin ratsumiehet", vastasi talonpoika, "tulivat tän'aamuna varhain. Heidän piti saada rehua voudin hevosille, naisten piti vetää kuormia, vanhan Märthan he kipeänä ja kurjana raastoivat vuoteeltaan ja lyöden ja pieksäen valjastivat vetämään. Poika, joka on tuossa, kävi vastarintaan tahtoen temmata sairaan heidän käsistään ja silloin..."

Tämän mutkattoman kertomuksen kuultuaan nuorukainen syöksähti polvilleen vainajan viereen, pyyhki varovasti veren hänen halaistulta otsaltaan ja silmänsä taivaalle luoden kuiskasi muutamia hiljaisia sanoja. Vanha mies ymmärsi hyvin niiden tarkoituksen ja näkyi tästä myötätuntoisuudesta heltyvän. Hän pyyhkäisi jäntevän kätensä selkämällä silmiänsä ja kääntyi toisaanne päin.

Mutta nuorukainen nosti ruumiin maasta ja kantoi sen lähimpään tupaan. Tultuansa takaisin hän taas kääntyi puhuttelemaan vanhusta.

"Nyt, Eelovi ukko, nyt on meidän kaikin voimin kuolema karkoitettava sulkemasta tietä kuninkaihin; se työ soveltuu meille! Mutta minä tahdon tehdä, mitä poikasi aloitti, minä tahdon pelastaa Märthan, taikkapa olet näkevä minut, kuin viimeisen poikasi, ruumiina, ennen kuin päivä painuu metsän taakse. Sano vaan nyt minulle, mitä tietä pyövelinreitit menivät."

"Siinä työssä on Eelovi oleva rinnallasi eikä aurinko ole näkevä häntä elossa kauvemmin kuin sinua. Sen vannon kautta Jumalan ja Pyhän Eerikki kuninkaan!"

"Niin, siinä suuressa työssä, niin ... siinä, Eelovi ukko, olemme toimivat *yhtenä* miehenä ja siihen tarvitaan useampia kuin me. Mutta vanhan Märthan minä otan omalle osalleni, se on eri asia, eikä se saa maksaa kahden miehen henkeä. Sinun tulee kuitenkin auttaa minua. Riennä metsäteitä länteen päin. Hiidenvaaran tuvassa olevien meikäläisten on saatava tietoa kaikesta. Määräajalla olen oleva neuvottelussa luonanne. Mutta ... minne päin meni voudin väki?"

"He läksivät täältä pohjoiseen päin lähimpiin kyliin Itäkylän kautta. Varmaankin he tulevat valtatielle Länsikylän paikoilla..."

"Ja mistä sen tiedät?"

"Tapasin kyläläiset täällä metsässä tänne kulkiessani..."

"No hyvä, mutta toimita Länsikylään Matti Eeronpojalle varma sana pysymään valmiina... Tarvitsen häntä. Jos tästä yrityksestä hengissä pääsen, niin tulee hänen ottaa vanhus huostaansa."

Näin sanoen nuorukainen heittihe satulaan ja hävisi kohta kuonaläjien taakse.

Eelovi ukko läksi vakavin askelin länteen päin.

* * * * *

Hannu kreivi ynnä vouti ja molemmat naiset olivat sillä välin hiljakseen ajaneet ajamistaan pohjoiseen päin. Jonkunlainen alakuloisuus pääsi seurueessa vallalle nuorukaisen erottua, mutta tietysti ei hänen tähtensä. Ainakaan ei tuo ihana neitonen olisi tahtonut myöntää mitään sellaista ratsastaessaan jalon heimolaisensa sivulla, tuon hurskaan Richissa rouvan, jonka hevonen tienhaaran viidakon kohdalta päästyä kulki niin vakavasti ja tyynesti kuin ainakin.

Sekä kreivin että voudin ratsumiehet pysyttelivät loitommalla. Molemmat herrat ratsastivat etunenässä. Tahallaan hiljensi neiti hevosensa kulkua, niin että hän jäi riittävän välimatkan päähän edellä ajavista ja ajatuksiinsa vaipunut Richissa rouva, joka melkein antoi hevosensa kulkea mielin

määrin, joutui sen tähden myöskin tarpeellisen matkan päähän kaikista joutavista kuulijoista, koskapa hänen hevosensa näki hyväksi pysytellä lähellä Valkoa. Molemmat naiset saattoivat nyt — aina sentään varovaisuutta noudattaen — puhella melkein kuin kahden kesken.

"Äiti, eikö tämä ole se maa, josta niin usein olet minulle puhunut ja jossa olet ollut kerran ennen?"

Kysymyksen hän lausui hiljaa kuiskaamalla, mutta siitä huolimatta hurskas rouva säpsähti ja katsoi säikähtyneenä nuoreen toveriinsa. Mutta noista ihanoista kasvoista hänelle näkyi sellaista viattomuutta ja rauhamielisyyttä, että Richissa rouvan katse taas rauhoittui entiselleen.

"Isäsihän ja minun heimolaiseni, tuon ankaran Rafn von Barnekow ritarin, kanssa silloin oleskelit täällä ja juuri Borganäsin linnassa?"

"Niin niin, tyttäreni ... ah niin, ennen muinoin!"

"Albrekt[7] kuninkaan aikanahan olit. Minua on aina säälittänyt se kuningas parka, vaikka en tiedä miksi. Varmaankaan hän ei itse tahtonut kaikkea sitä vääryyttä, mitä hänen aikansa tehtiin."

"Varmaankaan ei, tyttäreni; mutta hän salli vääryyttä tehtävän silloinkin, kun olisi voinut estää. Ja siitä syystä häntä ei mielihyvällä muistellakkaan, ei tässä maassa eikä omassa herttuakunnassaan. Sitä paitsi hänellä oli sama vika kuin nykyiselläkin kuninkaallamme: hän piti Ruotsia Saksana ja tämän maan talonpoikia..."

"Niin, tuota kelpaa kuunnella, hurskas äiti, vaikka sen jo osaankin ulkoa. Mutta nythän ryhdyt mieliaineeseesi. Ruotsin talonpojat ... niin, ne ovat uljasta väkeä, mutta minun mielestäni kuitenkin..."

"No, mitä sinun mielestäsi, rakas lapsi?"

"Minun mielestäni ne ovat kovin kärsivällisiä ja pitäisi kai heidän joukossaan löytyä sellainen mies, joka voisi ryhtyä estämään kaikkia täällä tehtäviä julmuuksia."

"Ole huoleti, lapseni, ehkäpä hyvinkin kohta olet huomaava sen kärsivällisyyden, jota moitit, olevan tämän kansan suurimpia hyveitä. Kelpo mies heidän johtajanansa ... niin, niin."

Vanha rouva vaikenä yht'äkkiä. Sitten hän jatkoi hiljaa kuin itsekseen:

"Sellaisen miehen voisi toki löytää — sen voisi löytää." Ja hän pani kätensä ristiin, ja sama levottomuuden ja tuskan ilme oli taas huomattavana hänen katseessaan.

"Sinä peljästyit minua, äiti", sanoi Agnes, "katseesi käy niin levottomaksi, aivan kuin äsken hevosesi säikähtyessä ... nythän jo toki olemme kaukana siitä kauheasta viidakosta. Mutta nyt en sinua päästäkkään, ennen kuin sanot, mitä sieltä sakeasta pensaikosta näit ja mikä sinua niin peljästytti. Näinhän kyllä, että peljästyit yhtä paljon, kenties enemmänkin, kuin hevosesi. Ethän vaan liene nähnyt sitä miestä, joka kelpaisi tämän kansan johtajaksi?"

"Tyttäreni", sanoi Richissa rouva luoden Agnekseen katseen, jossa kyllä vielä näkyi levottomuutta, mutta lujemman tahdon hillitsemänä, "jättäkäämme tämä asia. Monta muistelmaa nuoruuteni ajoilta, sekä synkkää että iloista, kohtaa minua täällä. Yksi sellainen katsoi minuun viidakosta, siinä kaikki; salli minun pitää se yksityisenä..."

"Ja se muistelmia, jonka sieltä näit, se toi mieleesi johtajan — ah, nyt olen selvillä, kultakannuksisen ritarin sinun värisevässä..."

"Agnes!"

Nuoren tytön iloinen ajatuksenjuoksu keskeytyi ja hänen katsoessaan heimolaisensa oli tämän katse niin vakavana, mutta samalla kertaa niin surunvoittoisena ja puoleksi rukoilevana kiintynyt häneen, että hän ymmärsi puheen pitkittämisen tulevan pahoittamaan hänen mieltänsä. Hän vaikenä. Mutta sitten hän ojensi kätensä vanhukselle, kallistui häntä kohti ja katsoi taas häntä silmiin.

"Anteeksi", kuiskasi hän, "en tahdo enää kysellä sellaista, mikä mieltäsi pahoittaa."

Vanhus nyökäytti ystävällisesti päätänsä ja sitten he jatkoivat matkaansa.

Oli ratsastettu Hedemorán lävitse, joka on iso kylä länsipuolella Håfrania, puolen peninkulman päässä Borganäsistä. Se oli vilkasliikkeinen paikkakunta ja ainoa kaupungilta näyttävä koko Taalainmaassa. Eikä kestänytkään enää kuuttatoista vuotta enempää, ennen kuin se jo sai kaupungin oikeudet ja kaksi pormestaria, jotka vuorovuosin istuivat tuomarina, niin kuin sanottiin. Kreivin seurueinensa ajaessa siitä oli kaikki hiljaista ja levollista. He kohtasivat asukkaita vaan muutaman, jonka joutuisa käynti kuitenkin osotti, ett'ei hän ollut huvikävelyllä, vaan että työhön oli kiiru.

Parhaastaan lauvantaisin oli elämä täällä vilkasta, sillä silloin oli jonkinlainen toripäivä. Joukko maalaisia, pitkämatkaisiakin, kävi silloin kylässä ja senpä tähden sanottiinkin 1449 vuoden oikeutuskirjassa, "että heillä oli oleva toripäivä ja silloin kaikilla oikeus tehdä kauppaa."

Mutta se levottomuus, joka voutia vaivasi ja jota hän ei voinut salata, vaikka kaikin tavoin kokikin, yltyi yhä Hedemorán kautta kulkiessa ja vielä kylästä päästyäkin. Hän tarkasteli tuon tuostakin seutua. Nähtävästi hän odotti jotakin, joka viipyi. Kreivi ei kuitenkaan ollut siitä millänsäkään, vaikka hänen kysymyksensä usein jäivät vastausta vaille. Ja jos hän lähemmin kajosi siihen asiaan, joka voudin ajatuksissa näytti olevan ensisijassa, vastasi tämä vältellen.

"Jos olisimme ennättäneet matkallamme kauvemaksi", sanoi vihdoinkin vouti, "niin tahtoisin ehdotella teille, jalo kreivi, että täällä vähän katselisimme eväitämme..."

Kreivi kuitenkin hylkäsi voudin ehdotuksen. Se vaan hänen mielestään turhanpäiten veisi aikaa ja sitä hän ei tahtonut. Vouti ymmärsi muka myöskin sopimattomaksi viivytellä täällä Hedemorán lähistössä, mutta hän ajatteli vaan naisten hyvää, he kun olivat tottumattomia näin vaivaloiseen retkeen. Tähän taas ei kreivi vuorostaan vastannut mitään ja niin ajettiin vähän aikaa molemmin puolin äänettöminä.

Nyt lähestyttiin Länsikylää ja sen läheisyydessä olevaa Viggen-järveä. Täällä yhtyi itäisistä kylistä tuleva syrjätie valtatiehen. Harvennetun metsän läpi saattoi nähdä pitkän palan tätä syrjätieta. Vouti pysäytti muutamiksi silmänräpäyksiksi hevosesensa tälle paikalle ja loi silmänsä mainittua syrjätieta pitkin.

Siellä ei kuitenkaan näkynyt mitään huomattavaa. Aamullisestaan jonkun verran kiihtynyt tuuli tupruutteli ilmaan muutamia pieniä tomupilviä ja pari varista lensi kömpelösti järvelle päin. Tomupilvetkö vai varikset lienevät voudissa herättäneet mielihyvää, on vaikea sanoa, mutta hänen kääntyessään kreiviin päin, ilmeni hänen kasvoissaan pelkkää päivänpaistetta.

"Ihana aamu, oikein ihana aamu", huudahti hän.

"Ja nytkö vasta sen huomaatte, vouti?" kysyi kreivi.

"Anteeksi hajamielisyuteni", jatkoi vouti kiirehtien hevostaan, kuten kreivikin teki, "suokaa anteeksi, jos sen tähden jollakin tavoin olen laiminlyönyt huomaavaisuuttani kunnianarvoisaa vierastani kohtaan! En tahdo kieltää vuoritulallisen lähetin ja niiden sanojen, jotka hän tuli sanoneeksi, tahtomattani johtaneen ajatukseni vakavampiin asioihin, kuin oikeastaan teidän seuralaisellenne sopii. Toivon sentään niin kokeneen herran, kuin te, antavan kaiken tämän anteeksi."

"Olkaa varma siitä!"

Agneksen päästävä huudahdus sai sekä kreivin että voudin kääntymään ympäri. Molemmat naiset istuivat kuin noiduttuina ratsuillaan katsoa tuijottamassa metsänharvennuksen lävitse sinne päin, missä varikset hetkistä ennen olivat vetäneet voudin huomion puoleensa.

Kreivi oli juuri kääntymässä takaisin tyttärensä luokse, kun yksi voudin ratsumiehiä täyttä laukkaa syöksähti herransa eteen ja huudahti:

"Nuorukainen, herra!"

Vouti repäsi silmänsä renkaisilleen aivan kuin luullen miehen menettäneen järkensä. Ratsumies huomaten ajan olevan täpärällä ei ruvennut pitempiin puheisiin.

"Kuorma, herra, tulee tuolla", sanoi hän; "nuorukainen, joka äsken erosi omille teillensä, ajoi juuri nyt ohitsemme tuolla tiellä."

"Kautta Vapahtajan viiden haavan, tästä näyttää tulevan jotakin. Hoi miehet, seuratkaa minua!"

Näin sanoen vouti iski hevostaan kannuksilla ja läksi miestensä seuraamana täyttä karkua eteenpäin, niin urhoollisena ja uljaana, kuin olisi ollut karattava vaarallisenkin vihollisen kimppuun.

Kreivi katseli hämmästyksissään tätä äkillistä mylläkkää, jota hänen oli mahdoton ymmärtää. Muutama hänen omia ratsumiehiänsä lähestyi silloin häntä. Se oli pienenlätä mies, mutta hyvän ja lempeän näköinen ja hänellä olivat johtonsa alaisina kreivin ratsumiehet.

"Ajakaa muutamia askelia etemmäksi, herra kreivi", sanoi ratsumies, "saattaapa kannattaa nähdä, mitä vouti tahtoi salata teidän silmiltänne..."

"Salatakko?" sanoi kreivi ja katsoi tuimasti mieheen.

"Hän lähetti heti teidän tultuanne ulos linnasta", selitti ratsumies, "muutaman palvelijansa

käskemään sen kuorman, jonka piti kulkea tästä ja siis tulla teitä vastaan, kulkemaan syrjäiteitä. Ainoa kohta, missä heidän oli kuljettava valtatieä, on tämä palanen tuonne suureen tienristeykseen, jonka äsken täällä jällellä päin näimme."

"Ah!", huudahti kreivi ja hänkin iski kannukset hevoseensa ja ajoi kiireesti sen pienen palasen tienristeykseen.

Hänen tyttärensä lensi yhtä nopeasti kuin hänkin sinne ja Richissa rouvakin salli estelemättä hevoseensa viedä hänet kreivin rinnalle. Muutamia silmänräpäyksiä myöhemmin he kreivin ratsumiehet ympärillensä seisahtuivat ja kaikki näkivät kummastuen ja hämmästyen sen näytelmän, joka heille oli tarjona pienellä kyläntiellä.

Valtatie on tässä tehty korkealle, jokseenkin jyrkkärinteiselle harjulle. Juuri perille tullessaan näkivät he voudin ja hänen ratsumiehensä täyttää karkua syöksyvän tätä rinnettä alas ja kappaleen matkaa syrjäiteille. Mutta he näkivät myöskin mikä oli ollut syynä voudin kiihkoon, he näkivät sen odotetun kuorman, josta ratsumies oli puhunut.

Viisi isoa heinäkuormaa seisoi siellä ja jokaisen kuorman eteen oli valjastettu muutamia naisia, jotka väsymyksestä ja uupumuksesta näyttivät nääntyvän tielle. Koko seurueen pysähtymiseen oli nähtävästi syynä nuorukainen, jonka molemmat naiset heti herrojen paikalta poistuttua näkivät kiitävän metsänharvennuksen ohitse ja jonka näyn voudin mies taas kertoi herrallensa.

Hän oli rientänyt etumaisen kuorman eteen, miekallaan lyönyt poikki ne köydet, jotka siihen kiinnittivät vanhan vaimon ja nostanut tämän hevoseensa selkään. Ne miehet, jotka olivat kuormaa saattamassa, olivat kiiruhtaneet esiin, mutta heitä sukkelammin oli nuorukainen hypännyt satulaan.

Kaikki tämä oli jo tehty, ennen kuin kreivi ja hänen seuralaisensa olivat ennättäneet sitä näkemään. Juuri perille tullessaan he näkivät voudin ja hänen ratsumiestensä panevan hevostensa viimeisetkin voimat liikkeelle saavuttaakseen tuon uhkarohkean nuorukaisen. Mutta he näkivät myöskin tämän leimauksen lailla kiitävän yli aitain ja poikki niittyjen äskenmainitun Viggen-järven rannalle päin.

Ryysyinen ja kalpea keskenkasvuinen poika näkyi kuiskaavan jotakin nuorukaiselle juuri tämän hypätessä satulaan. Agnes tunsu pojan turvatikseen ja hänen sydämensä tykki kuultavasti. Hän tarttui suonenvedontapaisesti isänsä käsivarteen ja myöskin kreivin kasvot ilmaisivat mitä kovinta mielenjännitystä.

"Eivät he häntä tavota!" sanoi tuo säveäluontoinen ratsumies, "mutta jos ajamme vähän edemmäksi, niin voimme paremmin nähdä rannan ja järven. Kaikki näkyy riippuvan siitä, onko rannalla venettä."

"Joutuin, joutuin Lambrecht", huudahti Agnes neiti, "riennä tuolle reippaalle nuorukaiselle..."

Hän ei saanut sanotuksi viimeistä sanaa, ennen kuin isä hänet keskeytti ankaralla katseella. Samalla kertaa kreivi viittasi ajamaan neuvotulle paikalle, josta saattoi nähdä koko rannan ja järven.

Agnes kykeni töin tuskin pidättämään epätoivonhuudahdusta. Lempeänpakottavasti otti kreivi hänen kätensä omaansa ja piti sitä siinä.

Tultuaan perille näkivät he nuorukaisen vaahtoosella hevosella lähestyvän rantaa ja voudin aivan hänen kintereillään. Nämä olivat päässeet melkoisen paljon lähemmäksi. Nuorukaisen hevonen näytti olevan uuvuksissa. Vihdoinkin hän pääsi rantaan. Hän silmäili levottomasti ympärilleen. Yht'äkkiä hän hävisi muutaman tammen taakse; mutta samassa tuokiossa oli voutikin perillä.

"Hän on hukassa", kuiskasi Agnes raukeana isäänsä nojautuen. Kului pari kiduttavan tuskallista hetkeä. Kreivi puristi kovasti tyttärensä kättä, aivan kuin siten häntä rohkaistakseen.

Yht'äkkiä hänen synkkä katseensa kirkastui.

"Pelastunut!" se ainoa sana pääsi hänen huuliltaan.

Nuorukaisen hevonen kiisi tyhjine satuloineen täyttää laukkaa pitkin ketoa. Vähän matkan päähän rannasta ilmautui vene. Vanha vaimo oli pitkänään peräkeulassa. Vene kulki nopeasti järvelle päin, melkein, kuten näytti, ylenluonnollisten voimain kiidättämällä. Voudin ratsumiehet hajautuivat pitkin rantaa. Nähtävästi he etsivät venettä.

Vaara ei siis ollut kokonaan ohitse.

Myöhään iltasella äskenkerrottujen tapahtumien jälkeisenä päivänä myrsky puhalsi viuhuen jokea pitkin ja tunkihe notkoihin ja vuorenloukkoihin. Se ärjyi kuin kiukuissaan kohtaamastaan vastarinnasta, kunnes jättiläisvoimansa täällä kokoiltuansa väkivallalla tunkihe isolle jokitasangolle Tunan, Kustavin ja Skedevin pitäjiin. Pitkät hongat notkistuivat huokailien tuon väkevän kanssa painiessaan ja sade valui virtanaan. Rajuimmin se ulvoi korkeitten vuorien seiniä vasten; siellä se metsäkin tuskallisimmin huokaili.

Senpä tähden olikin hurjin ottelu Vajamäen rinteellä, joka on Hedemoran pitäjän korkein vuori. Kaitaisella polulla, joka kierteli vuoren juurella, kulki mies, joka ei näyttänyt pitävän kiirettä, vaikka myrsky pauhasi ja vettä satoi rankasti. Hänen käyntinsä oli vakava ja varma ja kädessä hänellä oli pitkä sauva, jolla välistä raivasi itsellensä tietä puiden välitse. Hän kulki polkua myöten, mutta seisahtui eikä polun kääntyessä pohjaiseen ja suojanpuolelle vuorta näyttänyt tahtovan erota siitä puolesta, jolla myrsky honkien kanssa painiskeli. Siinä paikassa, johon kulkija oli seisahtanut, yhtyi toinen polku siihen, jota hän oli kulkenut, ja sieltä kuului keveitä, hissuttelevia askelia. Mies ei näyttänyt niitä huomaavan joko sitten myrskyn rajulta ryskeeltä, jonka hän pikemmin tunsu kuin näki, taikka siitä syystä, että hän ajatuksissaan hautoi asioita, jotka eivät jättäneet hänen tunteihinsa sijaa millekään muulle, luonnon raivoiluille enempää kuin sen hyväilyillekään. Hissuttelevien, voisi milt'ei sanoa äännettömien askelien tultua häntä aivan lähelle hän kohotti sauvansa ja huimasi sillä päänsä ympäri, aivan kuin olisi ollut silmäkkäin verivihollisensa kanssa ja tahtonut antaa hänelle surmaniskun. Isku putosikin, mutta se sattui kallistuvan petäjän oksaan. Ja vaikka oksa oli käsivarrenpaksuinen, niin se ryskäen putosi alas.

"Ai, ai", kuului silloin inisevä ääni miehen rinnalla sanovan, "sen iskun alle ei olisi hyvä joutua. En tiedä monella miehellä olevan sellaista voimaa käsivarressaan. Ja tietääkseni löytyy vaan yksi, jolla on tapana tällaisessa jumalanilmassa tuommoisilla huvitella, ja se mies on Belgsting[8] vanhus."

"Ha-ha, oikein on Belgstingin sää tänä iltana", sanoi mies ja kääntyi puhujaa vastaan. "Mutta jolleivät Belgstingin korvat valehtelee, niin on Kirjuri-Martti nyt sattunut hänen tielleen. Sinua minä kaikkein vähimmin odotin tällä polulla tapaavani tänä iltana."

"En minäkään sinua, Belgsting ukko!"

"Onneton yhtymys oli se meidän viimeisemme. Sää oli samanlainen kuin tänään ja seuraavana aamuna oli Plogen-järvi niellyt Belgstingin talon, ynnä kaikki, mitä siinä oli. Siitä on jo kymmenen vuotta. Mutta minulla on hyvä muisti, kuten näet, Martti."

"Mutta vaikka rankkasade huuhtoi pois talosi, niin oli Belgsting kuitenkin yhä se rikas Belgsting, joka kengitti hevosensa hopeakengillä..."

"Martti", karjasi mies ja hänen väkevä nyrkkinsä iski sellaisella voimalla vieressä seisovaa miestä, että tämä uupui maahan. "Martti, elä virka sanaakaan siitä. Rikas Belgsting on ainaseksi mennyttä miestä!"

"Hillitse luontosi, Belgsting", jatkoi inisevä ääni, "elä rusenna sitä kättä, joka sinulle tarjotaan pelastukseksi."

"Sinäkö, Martti, sinäkö muka auttaisit Belgstingin siksi, mikä hän oli ennen muinoin, jolloin häntä pidettiin vuoriseudun rikkaimpana miehenä koko Taalainmaassa ja Vestmanlannissa. Ha-ha-ha, olet leikkisä, Martti!"

"Naura vaan, jos haluttaa, Belgsting. Et usko minua. Vanha sinun ja isäni välinen viha panee sinut epäilemään hänen poikaansa, mutta siinä olet väärässä. Puolittain vaan tiedän, kuinka sinulle on käynyt, ja lopun arvaan. Vouti on ryöstänyt sinulta mitä rankkasateelta säästy. Ja hauta tuolla Hillenin läheisyydessä, jossa isäni lepää ja jonka paikkaa ei kukaan tiedä, jollet sinä sitä tahdo sanoa, Belgsting ... kas niin, pidä kätesi siivolla ja anna minun puhua loppuun. Minä tiedän, että sinua syytettiin murhasta ja sinut tuomittiin. Vouti anasti rikkautesi ja itse sinä olet kuljeksanut henkipattona."

"Vaiti, käärme", karjasi mies ja tarttui toista kurkkuun, "vaiti taikka heitän sinut jalkojeni alle ja tallaan aivot päästäsi, että kerrankin tuosta jutusta on tuleva loppu..."

"Siivolla, siivolla, Belgsting", keskeytti inisevä ääni ja koetti tekeytyä oikein mairittelevaksi, "älyähän kai, ett'ei minun kuolemani parantaisi asiaa. Ja jos kerran sen älyt, niin tulee sinun yhtä helposti älyt, että kukaties voin sinua hyödyttääkin, jos saan elää. Niin kuin sanon, tahdon sovittaa kaikki. Sinusta on jälleen tuleva rikas ja mahtava ja siksi voit helposti tulla, kun vaan jälleen pääset vapaaksi mieheksi ja voit tehdä ja toimia vapaasti, kuin ennen..."

"Ja Kirjuri-Marttiko minulle sen voi tehdä?"

"Voipi kyllä!"

"Hm ... ihmeitä olen kuullut ja ihmeitä eläessäni nähnyt, mutta tätä ihmeempiä en. No, Martti, ei mitään ilmaiseksi, tietysti, ja mitä itse tällä voitat?"

"Ei mitään ilmaiseksi, niin kuin sanot, Belgsting, sinun tulee itsesi palkita minut!"

"Ja kuinka?!"

"Sinun tulee neuvoa minulle paikka, missä paras hopeakaivoksesi oli."

"Hyvänpä hinnan älyt pyytää tavarastasi, Martti. Ja mitä jäisi itselleni, oletko sitäkin ajatellut?"

"Muut kaivokset saat takaisin."

"Sanotpa jotakin, Martti, jota sietää tuumia."

"Elä kuitenkaan tuumi liian kauvan, Belgsting. Ajat ovat levottomat, tuuli voi kääntyä kahdesti samana päivänä."

"Jos on totta, mitä sanot, Martti, niin tahdon saada kuninkaan kirjeen, joka takaa vapauden ja turvallisuuden itselleni ja takaisinsaatavalle omaisuudelleni."

"Ja tämän kirjeen olet saava."

Kului hetkinen. Sitten Belgsting mahtavalla äänellään vastasi:

"Tahdon miettiä asiaa huomisaamuun; ehkä silloin saat vastaukseni."

"Itseltäsikö?"

"Itseltäni."

"Ja missä?"

"Skedevin kirkolla. Ne savustetut hanhet haudataan silloin. Ehkäpä Belgsting tahtoo olla maahanpanijaisissa..."

"Savustetutko hanhet?" kysyi Martti.

"Etkö ole kuullut mitään niistä viidestä talonpojasta, jotka aikoivat mennä kuninkaihin hätäänsä valittamaan? Voutihan väänsi heiltä niskat poikki yhtä sukkelasti, kuin jos olisivat olleet hanhia, ja ripusti heidät sitten saunaansa savustumaan. Hyvän aterian hän sillä kertaa hankki itselleen, kunhan vaan eivät luut kurkkuun tarttune. Hautajaisissa, niin kuin sanoin, saat vastaukseni, mutta silloin on sinunkin jätettävä armahduskirja minulle."

Sitten he taas hetkeksi vaikenivat ja jatkoivat kulkuansa, kunnes vähän matkan päästä näkivät tulen kiiluvan puiden välitse. He olivat nyt kokonaan suojanpuolella vuorta. Belgsting pysähtyi äkisti ja tömäytti pitkällä sauvallaan maahan.

"Yhtä seikkaa minun vielä tekee mieleni kysyä sinulta, Martti", sanoi hän. "Mistä tulet ja mihin matkasi pitää?"

"Eikö polku ole yhtä paljon minun kuin sinunkin", vastasi Martti. "Monen olen tänä yönä nähnyt kulkevan Vajamäelle päin enkä ole yhdeltäkään kysynyt, mistä on tullut tai mihin aikoi mennä!"

"Kullakin on oma tapansa ja minä tahdon nyt tietää molemmat. Tuho kohtasi minua heti sillä kertaa, jolloin viimeksi sinut tapasin. Nyt panen sinulle kaksi ehtoa", ja tällöin tarttui hän lujasti Martin käsivarteen, "joko annat selvän vastauksen kysymyksiini, taikka olet vankinani, niin kauvan kuin päivät on metsän peitossa!"

"Joko sinua nyt taas paha sisusi riivaa, Belgsting? Selvän selon voin toki tehdä kulustani. Tulen kuninkaan puheilta. Matkallani länsipuolella Barkenia olevien sulatuspajojen ja talojen kautta sain tietooni yhtä ja toista ja muun muassa senkin, että Vajamäellä ehkä voisinkin tavata. Minulla oli onni matkassani. Ja nyt vaatii, arvelen ma, sinun etusi yhtä paljon kuin minunkin, että mitä pikemmin sen parempi saan tavata voutin."

Nämä aivan arkailematta lausutut sanat näyttivät saavan Belgstingin rauhoittumaan. Hän hellitti kätensä.

"Siis huomisiltana Skedevin kirkolla", toisti pieni mies. "Saatuani nyt asiani toimitetuksi ei minulla

enää ole mitään syytä kulkea tätä tietä."

"Aivan niin, Kirjuri-Martti", vastasi Belgsting, "tapaamme taas toisemme kirkolla. Jos ennen tapaisimme", lisäsi hän hitaasti ja kumealla äänellä, lausuen joka sanan omituisella äänenpainolla, "niin tuskinpa siitä sinulle saattaisi olla mitään hyötyä."

Valo, joka puiden välitse kiului, tuli pienestä tuvasta. Se paistoi himmeästi, mutta yht'äkkiä se muutamiksi silmänräpäyksiksi kirkastui. Kuului oven narisemista saranoillaan. Tietysti valo tätä avattaessa esteettömästi ja sen tähden myöskin kirkkaampana virtaili ulos ja valaisi esineet, jotka sattuivat sen eteen. Muutamia säteitä sattui myöskin näihin molempiin miehiin. Toisella, jota oli Belgstingiksi sanottu, oli jättiläisen koko, toinen, Kirjuri-Martti, oli hinterä mies ja seiso i hiukan kumarassa. Hänen asentonsa oli aivan kuin nöyrän palvelijan herransa edessä. Belgsting seiso selin valoon, Martin kasvoihin se sitä vastoin paistoi suoraan. Näiden ilmeen nähdessään tuo valtiasmainen Belgsting säpsähti kuin sähköiskun tapaamana. Martin kasvot hymyilivät, mutta se hymy oli inhottavaa ja kammottavaa nähdä.

Seuraavassa tuokiossa oli pimeys taas vallalla. Kirjuri-Martti poistui samalle suunnalle, josta oli tullutkin. Belgsting seiso hetkisen hiljaa ja hänen tarkka korvansa näytti tahtovan erottaa poistuvan askelten äänen vielä sittenkin, kun se jo oli mahdotonta. Vielä kerran valaisi tuvasta tuleva valo puut hänen ympärillään ja tämä herätti hänet ajatuksistaan.

Hän kulki ne muutamit askeleet, joiden välimatkan päässä hän oli tuvasta, avasi oven ja astui sisään kumartaen syvään jättiläisvartaloansa mahtuakseen matalasta ovenaukosta sisälle.

Tupa oli pieni. Iso takkavalkea roihusi matalalla liedellä ja valaisi joka sopen paitsi lähinnä tulisijaa olevia paikkoja. Toisen sivuseinän lavitsalla istui talonpoika, puettuna tummanharmajaan haljakkaan, sellaiseen, jommoista eteläisen Taalainmaan talonpojat silloin pitivät. Tuon mahtavan miehen astuessa kynnyksen yli hän nousi ylös ja tervehti: "Jumalan rauhaa!"

"Jumal' antakoon!" vastasi tulija ja katsoi ympärilleen huoneessa.

Penkille, uunin nurkkaan oli tehty vuode. Sillä makasi vanha vaimo, joka kuitenkin nyt oli noussut istumaan ja kädet ristissä katsoi eteensä. Hänen jalkojensa juuressa istui keskenkasvuinen poika. Molemmat katsoivat tulijaan ja poika nousi seisomaan, niin kuin talonpoikakin.

Mies, jolle kunnianosotukset tulivat, näyttikin ulkomuodosta päättäen ne kaikin puolin ansaitsevan. Hänen ryhtinsä oli sekä uljas että jalo ja pään asento tyvenen arvokas. Hänen kasvopiirteensä olivat säännölliset, mutta niiden ilme oli ankara ja melkein hurja hänen suurten tummansinisten silmiensä heitellessä leimauksia tuuheiden kulmakarvojen alta.

Nyt olivat hänen silmänsä lempeät ja jonkinlainen surumielisyydensävy laskehe hänen kasvoilleen hänen lähestyessään vanhaa vaimoa.

"Se oli aikamiehen teko, Märta muori", sanoi hän. "Jumala siunatkoon sitä reipasta nuorukaista. Hän on Engelbrektin miehiä."

"Jumalan äiti ja Pyhä Eerikki häntä suojelkoot", sanoi vastaten vaimo.

"Arvelin hänen näihin aikoihin olevan täällä. Voisipa olla hyvä kuulla, mitä Engelbrekt asiasta tuumaa, ennen kuin toimeen ryhdymme."

"Ja sinä Hamran Eelovi", jatkoi hän, "sinä voit kohta ottaa vanhaa Belgstingiä kädestä. Me olemme kuin kaksi tammea laaksossa, oksatonta ja lehdetöntä, mutta vouti nauraa partaansa Borganäsissä. Missä ovat nyt kuninkaan kirjeet ja hänen armolliset lupauksensa? 'Elkää pitäkö sitä minäkään epäluulona', lukee kuninkaan omassa kirjeessä, kun hän ei saattanut vahvistaa meidän etuoikeuksiamme, sen tähden ett'ei hänellä ollut luonansa ketään valtakunnan neuvoksia, — 'elkää pitäkö sitä minäkään epäluulona. Olemme kuitenkin antanut voudillemme käskyn sallia teidän pitää kaiken vapautenne sellaisena kuin se teillä oli armollisen äitimme, Margareta kuningattaren aikoina.' Ja kirje kirjoitettiin Kalmarissa v. 1413, kuningattaren kuoleman jälkeisenä vuotena, maanantaina 3:nen paastosunnuntain jälkeen.[9] Belgstingillä on tarkka muisti. Kaksitoista jäsentä määräsi Albrekt kuningas v. 1368 Norbergin vuorikunnan oikeuteen ja yhtenä niistä olin minä. Mutta niin on kuin onkin. Laki ja oikeus ovat nykyään peitsen kärjessä."

Mies ravisti päätänsä ja hänen silmänsä säkenöivät.

"Tilinteonpäivä on kyllä tuleva", sanoi talonpoika tyvenesti ja vakavasti, "karhu raivoo rajuimmin peljätessään metsästäjän luotia."

"Ja mitä pelkää Jösse Eerikinpoika, sinuako, Eelovi? Poikasi roikkuu kuin savustettu hanhi hänen

saunassaan ja nuorimpasi, se reipas poika, joka — saatanhan sen sanoa — sai sydämeni puolellensa enemmän kuin moni muu, on myöskin mennyt menojaan tuon Borgänän pedon raatelemana... Niin, itke, Märta, sitä poikaa kannattaakin rehellisen naisen itkeä? Ei, Eelovi, sinusta hän ei mahtane huolia ja minä Belgsting ... ha-ha-ha, rikas Belgsting, hän on lainhylkyläinen ja henkipatto."

"Mutta tuomio on laitton. Ja vaikka sinun täytyy piillä voutia, niin ei Taalainmaassa löydy sitä miestä, joka pitäisi Belgstingiä henkipattona vähemmässä arvossa kuin rikkaana. Senhän kai olet nähnyt. Ja huonosti mahtanen tuntee niiden miesten mielet, jotka nyt tänä yönä kokoutuvat tänne Vajamäelle, jollei Belgstingiä valita meidän päälliköksi."

Iso mies puristi näitä sanottaessa suonenedontapaisesti sauvaa kädessään ja katse kuin leimaus välähti hänen tummista silmistään.

"Belgsting taalalaisten päälliköksi", kertoi hän hitaasti tuon tyynen miehen sanoja.

"Sellaisia puheita liikkuu täällä eteläpuolella", jatkoi talonpoika. "Sinä olet vuoriston aateliala ja vanhaa aatelista sukua, sinussa on miestä meitä johtamaan taistelussa... Enhän tiedä, mitä Siljanin pitäjien miehet siihen sanovat, mutta kyllä he sinut tuntevat yhtä hyvin kuin mekin."

"Entäpä Engelbrekt sitten?" kysyi Belgsting ja katsoi tuimasti mieheen.

"Eipä mahtane Engelbrektillä olla mitään vaaliamme vastaan sanomista", jatkoi tämä. "Hän on hyvin arvossapidetty, mutta on aina pysynyt meistä erillään ja tuskinpa häntä arvokkaisuudessa voitaneeta panna sinun rinnallesi, Belgsting."

Tämän kuultuansa tuo ylpeä mies laski päänsä vaipumaan. Hänen silmänsä tuijottivat herkeämättä puoleksipalaneen valkean hiilukseen ja vasen käsi tarttui sill'aikaa kirveeseen, joka hänellä oli vyötäisillään leveän nahkavyön alle pistettyä.

Nyt alkaneen äänettömyyden lopetti oven aukeneminen. Siihen ilmautui nuori mies, mutta takan edessä seisovan miehen leveä varjo esti hänen kasvonpiirteitensä kohta erottamasta. Tuskin hän kuitenkaan oli saanut paria askelta astutuksi lattialle, ennen kuin talonpoika ja sairas huudahtivat:

"Herman!"

"Jumalan rauhaa, hyvät ihmiset", vastasi tämä lyöden märkää hattuaan kättänsä vasten, "julma ilma tuolla ulkona, mutta kovilla herroilla on kovat kujeet. Tuuli on kääntynyt ja puhalttaa nyt pohjoisesta, niin että ennen puoliyötä saamme hyvän sään. Kuinka voitte, vanha muori, eilisen ottelun perästä? Matti Eeronpoika näkyy hakeneen teille turvallisen paikan."

"Minun olonihan kyllä menettelee, kiitos Jumalan äidin", virkkoi vaimo, "ja vielä parempi on nyt olla, kun näen teidät terveenä ja vapaana. Mutta uskokaa minua, monta paulaa mahdetaan nyt virittää Herman Bermanin tielle, niin pitkälle kuin vaan nuorat ylettyvät Borgänän tornista!"

"Antaa heidän virittää, muori, miekkani ja hyvä hevoseni kyynevät toki minut pelastamaan. Ja kohta toivon meidänkin saattavan panna kovan kovaa vastaan ja silloin on tuho tuleva tuolle käärmepesälle! Kiitos Erkki, sinähän hoidit eilen hevostani kuin aika mies ja olisinpa vaan ritari, niin ottaisin sinut aseenkantajakseni, niin totta kuin nimeni on Herman."

Pojan silmät saivat tällöin omituisen kiillon ja hänen ruma muotonsa tuli oikein kauniiksi. Hän nousi ja tarttui nuorukaisen käteen.

"Olet pannut henkesi alttiiksi äitini puolesta", sanoi hän, "samoin en ole minäkään säästävää omaani sinun hyväksesi, olinpa aseenkantajasi tai en."

"Niin sanoo Eelovikin", ryhtyi talonpoika puheeseen lyöden nuorukaista olkapäälle. "Kaunis ja vilpitön kiitos ja tässä rehellinen käteni, milloin niin tarvitaan. Sen ansaitsee se teko, jonka eilen teit, Herman. Minä tapasin itsensä Matti Eeronpojan ja onni suosi sekä sinua että häntä, niin että hän pääsi oikeaan aikaan perille. Jos vouti olisi hänet nähnyt hänen ajaessaan, minkä vaan hevonen kesti, niin tuskinpa hän olisi ottanut joutuakseen harhateille siitä, että sinä käänsit kulkusi itään päin. Vouti ja hänen ratsumiehensä ajoivat etelään päin taas keskipäivän aikaan ja silloin oli vouti niin julmistunut, että miehet, jotka tulivat häntä vastaan, eivät voineet nähdä kuin valkuaisen hänen silmistään."

"Entä ne muut naiset", kysyi Herman, "pääsivätkö he pelastumaan?"

"Eivät; heidän täytyi kyllä vetää kuormat perille ja he saivat monta ruoskanhuimausta sitä paitsi..."

"Mutta olivathan he nuoria!"

"Voutipa löytäisi heidät kuitenkin aina ja silloin viimeinen hämmennys tulisi ensimmäistä"

pahemmaksi. Vaikea on oleva vanhankin muorin päästä niin hyvään kätköön, ett'ei vouti häntä löydä."

"Niin pian kuin siksi voimistut, muori", sanoi Herman vaimoon kääntyen, "pitää sinun tulla Engelbrektin luokse; hän on sitten kyllä pitävä sinusta huolen."

Näitä puhuttaessa oli iso mies koko ajan seisonut takan luona äänetönnä pää vaipuneena ryntäille, aivan kuin tietämättömänä muusta kuin itsestään. Nyt hän käännähti ympäri, hänen uljas päänsä kohosi ja hänen tyynti, kirkas katseensa oli kiintynyt Hermaniin.

"Minusta tuntuu siltä", sanoi hän, "kuin lörpötykset nyt saattaisitte lopettaa. Onko sinulla tietoja Engelbrektiltä, nuori mies?"

"Sekä on että ei! Sinulle kuitenkin, Belgsting, hän lähetti tervehdyksensä! Kernaasti hän vaihtaisi sanan tai parikin sinun itsesi kanssa."

"Eikö hän vieläkään ole lakannut sitä virttä vetämästä? Tällä puolen hautaa me tuskin mahtanemme tavata toisemme, se hänen pitäisi tietää, sillä tunteehan hän kyllä rikkaan Belgstingin. Niin totta kuin elän ja luotan Jumalan armoon taivaassa eivät Belgsting ja Engelbrekt minun suostumuksellani tule tapaamaan toisiansa."

"Pitäisi sinun toki unohtaa se, Belgsting, mikä ei enää ole korjattavissa", sanoi Herman. "Se tehtävä, joka on tulossa, ei vaadi vaan voimakkaita miehiä, mutta myöskin yksimielisyyttä."

"Unohtaa ... mitä puhutkaan, mies — unohtaa ... yhtä hyvin voisin hengittämisen unohtaa..."

Miehen silmät säihkyivät tulta ja kiivaasti hän kolahutti rautapäisellä sauvallaan tuvan lattiaan.

"Olin kerran rikas ja mahtava ja onnellinen", jatkoi hän tulen vähitellen hävitessä silmistä ja hymyn sekä katkeran että surumielisen ilmutuessa huulille. "Rikkaampaa vuoritulallista ei ollut Skins- ja Tuna-vuorten välillä ja onni hymyili minulle Kirstini silmistä. Ja nyt, nuori mies ... nyt?"

"Minä ja me kaikki oivallamme surusi, Belgsting, ja usko minua, Engelbrekt on ystäväsi nyt yhtä paljon, ehkäpä enemmänkin kuin ennen."

"Rikkauteni", jatkoi mieli kovin kuohuissaan mies kuuntelematta Hermanin sanoja, "puolet upotti Herra syvyyteen, toiset puolet vei vouti. Ja tyttäreni, Kirstini ... hän on kuin kuollut tälle maailmalle ja se on Engelbrektin tekoa... Ha-ha, ja se mies tahtoo puhella kanssani, hän on ystäväni ... voit viedä hänelle vastaterveiset, nuori mies, että Belgsting on vielä sama mies, kuin silloin kun viimeksi hänestä erosi, illalla ennen rankkasateen tuloa."

"Ja nyt", jatkoi hän vaiettuansa hetkisen, jonka ajan hän oli painanut väkevää kättänsä otsaansa vasten, ikään kuin väkisin hillitäkseen sen sisällä liikkuvia levottomia ajatuksiaan, "nyt emme enää kajoa menneisiin. Tärkeämmät asiat kutsuvat meitä nyt. Sano minulle nyt, mikäli tiedät, mitä mieltä kasvatusisäsi on tämänöisestä kokouksestamme."

"Aika ei ole vielä tullut, sanoo hän."

Tyynenä ja liikkumattomana seiso i tuo äsken kuohuksissaan ollut mies. Hän nojasi kuin ajatuksissaan päätänsä sauvaa pitävään käteensä. Niin kauvan kuin hän pysyi tässä asennossa, vaikenivat kaikki tuvassa olijat, mutta kaikkien silmät olivat kiinnitettyinä häneen. Mitä nuo harvat sanat olivat häneen vaikuttaneet, sitä ei kukaan hänen kasvoistaan voinut arvata. Ei yksikään lihas värähtänyt hänen ylpeissä kasvoissaan. Niin kului muutamia silmänräpäyksiä; sitten miehen huulet alkoivat hiljakseen liikkua.

"Mitä Engelbrekt sitten odottelee?" kysyi hän yhtä tyyneästi.

"Meidän tulee ensin puhutella kuningasta, arvelee hän..."

Nuorukaisen vastaus oli lyhyt eikä hänen äänensä ilmaissut samaa tyyneyttä tai paremmin kylmyyttä, jota hänen edessään seisovan miehen. Hänen silmistään kuvastui kummallisen ristiriitaisia ajatuksia sekaisin. Niistä saattoi lukea sekä hyväntahtoisuutta että uskollisuutta, vieläpä kunnioitustakin, mutta myöskin suuttumusta ja mielenkarvautta. Yht'äkkiä muuttui näiden vilkkaiden kasvojen ilme ja valtava surumielisyys laskeutui niille.

Kirkkaita, hopeanheleitä säveliä kuului vähän matkan päästä, ne tulivat yhä lähemmäksi. Kaikki jäivät kuuntelemaan; näköjään tunteettoman Belgstinginkin kasvoilta näkyi outo sävyjenvaihetus. Surun leimahdus, ikään kuin nuolenkärkeä olisi hänen sydämessään väännyt, tuikahti hänen rypistyneillä kulmillaan. Mutta yhtä huomaamatta kuin nopeastikin se vaihtui vihanilmeeseen, joka kuin kiveenhakattuna jäi hänen otsalleen ja kulmilleen.

Laulaja oli nyt niin lähellä, että hänen laulunsa sanat saattoi erottaa. Se laulu kertoi "neidosta ja vuorenhaltijasta."

Ja keijukas sarven esille toi.
Nuo pehmoiset lehdet ne kantaa mun voi.
"Mettä ja viiniä tästä sä juo!"
Salaisen surusi poistavi tuo.

Raskas huokaus tunkihe väkisin Belgstingin rinnasta ja leimu hänen silmissään näytti asettuvan. Herman tarttui hänen käteensä eikä Belgsting sitä estänytkään. Mutta yht'äkkiä hän heitälti käden irti ja puoleksi kuiskaten lausui nuorukaisen korvaan:

"Poika, milloin olet nähnyt Belgstingin kohtaloansa kauhistuvan!"

Mutta laulaja jatkoi:

Kerran kun sarvesta siemasi vaan,
Unhotti taivahan, unhotti maan.
Toiste kun sarven hän huulille toi,
Ei päivää, ei kuuta hän muistaa voi.

Nyt kosketti käsi ovenriipaa. Laulaja oli avaamaisillaan ovea. Ja ikään kuin hänelle aavistus olisi sanonut, keitä sisällä oli, tulivat hänen sävelensä niin heleiksi ja hellyttäväiksi, että itse synkeämielisen Belgstinginkin täytyi kätkeä kasvot käsiinsä.

Sarven kun vieläkin huulille toi.
Nuo pehmoiset lehdet ne kantaa mun voi!
Isä jäi mielestä, äitikin myös.
Se, katumus katkera, sun on työs!

Tällöin aukeni ovi ja siinä nähtiin nainen. Hän ei näyttänyt huomaavan ketään huoneessa. Hänen katseensa oli tylsä ja silmät tuijottavat. Hän ei ollut enää nuori, mutta kasvoista näkyi hävinneen tavattoman kauneuden jälkiä. Vaaleat hiukset valuivat vapaina kiharoina hartioille ja päässä oli katajanhavuinen seppele. Väljä viitta oli hänellä verhona, mutta sen hän tupaan astuessaan höllitti, joten hoikakan pitkä vartalo koko kauneudessaan pääsi näkymään. Pukuna hänellä oli musta, punasella ja hopealla reunustettu hame ja samoin hopealla kirjailtu röijy.

Viimeisen sävelen vajettua näytti elonkipinä syttyvän hänen silmiinsä, jotka joku salainen voima näytti suuntaavan lieden luona seisovaan, murtuneeseen mieheen.

Mielipuoli kirkaisi silloin kamalasti ja vaipui tunnotonna lattialle.

Herman riensi häntä nostamaan, mutta Belgsting lykkäsi hänet syrjään. Niin varovasti, että se lähenei hellyyttä, jommoista tuossa väkevässä, raudankovassa miehessä tuskin olisi luullut löytyvän, hän nosti hänet, syliinsä ja kantoi vuoteelle, jolla vanha vaimo lepäsi. Tämä nousi ylös ja aivan kuin olisi nähnyt miesparan ajatukset sanoi:

"Olen kyllin vahva, ei haittaa ollenkaan."

Hiljaa laski Belgsting kantamuksensa vanhuksen vuoteelle ja painoi kädellään taintuneen päätä, kumartuen hänen ylitsensä, ikään kuin terävällä katseellaan tunkeaksensa aivojen komeroihin ja pahan syvimpiä juuria tutkiakseen.

Sitten hän kääntyi vanhukseen ja kätensä hänen olkapäällensä laskien sanoi:

"Hoida Belgstingin tytärtä, muori, ja rukoile hänen puolestansa!"

Hänen äänensä oli lauhea, melkein hellä tätä pyyntöä tehdessä. Mutta äkisti hän käännähti ympäri.

"Engelbrekt, Engelbrekt", kuuluivat hänen huulensa kuiskaavan.

Sitten hän meni takansopelle, johon hän oli pitkän sauvansa asettanut, otti sen ja läksi sanaakaan sanomatta tuvasta.

Vaieten seurasi häntä vanha Eelovi, mutta Herman jäi paikalleen, ikään kuin lattiaan naulittuna. Hän ei pitkään aikaan saanut silmiänsä siirtymään tuosta kuolonkalpeasta naisesta, jonka kauniita kiharoita katajanhavuseppele koristi.

"Eikö sitten koskaan ole tämä arvoitus saava selvitystään", huudahti hän ja jatkoi hiukan keskeytettyyään, "ja kuitenkin hengelläni takaan kasvatusisäni!"

Ei hän eikä vanhus, joka hoiteli sairasta, ollut huomannut oven avautumista ja pitkän rotevavartaloisen dominikaanimunkin tupaan tuloa. Munkilla oli päähine vedettynä syvälle pään ylitse, niin ett'ei näkynyt juuri muuta kun säihkyvä silmäpari ja tuuhea harmahtava parta, joka aaltona laskeutui ryntäille. Hän oli kuullut nuorukaisen huudahduksen ja tarttuen hänen käteensä puristi sitä ja sanoi:

"Oikein, poikani! Puhtaampana ei kulta valu sulattimesta, kuin on Engelbrekt Jumalan ja ihmisten edessä. Jos sen Jumala niin tahtoo, saa kyllä arvoitus vielä kerran täällä selvityksensä, ja jollei, niin on se sen saava tuolla ylhäällä!"

Munkki osotti taivasta kohti.

"Mutta nyt on aika ryhtyä toimimaan", sanoi hän sitten, "miehet ovat koolla. Joudu, poikani, ja pidä kasvatusisäsi tahto mielessäsi. Kenties näet minut vielä joukossanne, mutta ensin tulee minun hoitaa tuota tyttöä."

VII.

Kokous.

Sade oli tauonnut ja ankaran pohjatuulen ajamina lensivät pilvet taivaanlaella. Kuu valoi hopeaansa metsään ja tähtinä kimaltelivat sateenpisarat honkien tummanvihreissä havuissa. Reippain askelin kulki Herman matkan pieneltä tuvalta talonpoikain kokouspaikalle. Se oli syvällä sakeassa metsässä. Sitä lähetessään hän näki puiden takana avonaisella paikalla ainakin satasen talonpoikia koolla. He seisoivat isossa, tulisoihtujen valaisemassa piirissä. Useimmat talonpojista olivat likiseutulaisia, mutta näkyi siellä monta etempääkin tullutta. Nämä tunsu heti valkoisista turkkitakeista ja suippokupuisista hatuista.

Yleinen äänettämyys oli vallalla Hermanin tullessa miesten piiriin. Hän näki Belgstingin astuvan syrjään ja päätti siitä vuoritulallisen puhuneen talonpojille. Kohta hän huomasi arvelunsa todeksi, kun eräs Moran mies astui esiin ja alkoi puhua.

"Runsaita sanavaroja", sanoi hän, "ei meillä talonpojilla ole, mutta kiitos sulle, Belgsting, siitä, että olet kutsunut meidät kokoon. Tuho uhkaa ja vuosi vuodelta kireämmin kopristaa meitä voudin koura. Kauvan me Siljanin-seutulaiset kuulumme vaan huhun kertovan täkäläisestä hädästä ja väkivallasta ja me arvelimme sen vaan rikkaita ahdistavan. Mutta viime vuosina ovat voudin kädet yletyneet meidänkin laihoille saroillemme ja monen, ennen omalla konnullaan eläjän, on nyt pakko kuolla nälkään tai kerjäämällä hankkia leipänsä. Me olemme neuvotelleet asiasta ja myöskin puhelleet naapuripitäjäleistemme kanssa ja olemme sitä mieltä, ett'emme enää tahdo kärsiä laittomuutta ja rauhattomuutta, vaan lähdemme mieluummin mies talosta. Sitä mieltä olemme me Moran miehet."

"Sitä mekin Leksandin ja Rättvikin miehet", kuultiin parin talonpojan virkkavan moralaisen rinnalla, tämän vaiettua ja vetäytyttyä takaisin piiriin.

Silloin astui esiin vanha mies. Hänen päälakensa oli paljas, mutta tuuheita, hopeankarvaisia kiehkuroita valui otsakulmilta olkapäille. Katse ja liikkeet osottivat vielä sekä voimaa että riipeyttä olevan tallella.

"Arvoisat Taalainmaan miehet", sanoi hän. "Paljoa emme tarvitse puhua siitä, mitä alinomaa silmin näemme. Harvat voinevat muistaa niin kauvas taaksepäin kuin minä ja verrata muinoisia oloja seuduissamme siihen kuntoon ja järjestykseen, mitkä täällä nyt vallitsevat. Aivan hyvin muistan lapsuuteni ajoilta tuon jalon ja hyvän herran, Maunu kuninkaan, hänen oleskellessaan Husabyn kuninkaankartanossa tai Norbergissa, ja muistan mitä oikeuksia hän antoi sekä vaskivuorelaisille että hopea- ja rautavuorelaisille. Ja usein kuulin isäni juttelevan sitä aikaisemmista, ankaran Maunu Latolukon ja jalon Torkkeli Knuutinpoika marskin ajoista. Kaikki hyvin muistamme myöskin Albrekt kuninkaan ja Margareta kuningattaren, mutta ei milloinkaan ollut mielivallalla sitä sijaa kuin meidän päivinämme, ei edes silloin kun vuoritulallisen vero meni ulkomaalaiselle miehelle. Ei löydy täällä joukossamme ainoatakaan, joka ei ole kärsinyt laittomuutta Eerikki kuninkaan ja hänen voutiensa hallitessa."

"Kaukana on kuningas", jatkoi vanhus ensin katseltuaan miesten vakavia kasvoja. "Hän on tuskin

käynyt valtakunnassaan Margareta rouvan kuoleman jälkeen. Ja jos me talonpojat haemme häntä kanteinemme, niin joko emme häntä ollenkaan löydä, taikka saamme matkamme maksaa vankeudella, hengellämme ja omaisuudellamme. Taikka myöskin pitävät korkeat herrat ja kuninkaan voudit kärsimyksiämme pilkkanansa. Maata on autiona suuret alat, veroja kiskotaan mielivaltaisesti. Härkä otetaan 12 äyristä, vaikka se kaupungeissa maksaa 4 markkaa, lehmä 6 äyristä, vaikka se muutoin maksaa 2 markkaa. Mutta voudit vapautetaan, valitimmepa kuinka paljon tahansa, ja sen tähden ne yhä käyvät julmemmiksi. Nyt on Vestmanlannin ja Taalainmaan vouti ripustanut viisi miestä savustettaviksi ja paistanut heidät hengettömiksi."

Vihan ääniä kuului vanhuksen tätä kuvaillessa koko miesjoukosta. Tuntui siltä kuin tuo yksinkertainen esitys hädästä ja kurjuudesta olisi tehnyt asiain tilan heille selvemmäksi ja todistavammaksi, kuin pelkkä sydämenpohjaan kätkeyty ajatus siitä.

Mutta ukko jatkoi:

"Koska niin on asian laita, on neuvoni, että nyt heti valitsemme miehen meitä johtamaan ja hänen kerallansa lähdemme mies talosta."

"Niin, niin, me tahdomme valita päällikön", huusivat miehet.

"Jos sitten olette samaa mieltä kuin minä, niin emme kauvan tarvinne miestä hakea. Minun mielestäni tarvitsemme sellaisen miehen, joka osaa johtaa meitä niin hyvin kädellä ja kalvalla kuin kielelläkin enkä luule kenenkään siksi paremmin soveltuvan kuin Norrbärken rikkaan vuoritulallisen. Hänet kaikki tunnemme ja hän tuntee meidät. Hän ei ole ennen lepäävä, kuin laki ja oikeus taas vallitsevat seuduissamme."

"Niin, niin", huusivat talonpojat, "Belgsting on päällikkömme, hän eikä kukaan muu!"

Ukko katsoi syrjään, missä mahtava vuoritulallinen seiso i pitkään sauvaansa nojaten. Läheisen tulisoihdun loiste valaisi kokonaan hänen upean vartalonsa ja kasvojen uljaat, säännölliset piirteet. Hän seiso i hiljaa, silmät maahan luotuina. Varmaankin hän tuumi mitä vastata. Vanhan talonpojan häntä mainitessa ja talonpoikain huutaessa hänen nimeänsä oli hän säpsähtänyt ja hänen silmänsä leimahtaneet. Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä hän jo oli vaipunut omiin ajatuksiinsa eivätkä silmät enää säihkyneet. Oliko hänelle talonpoikain kunnioitus mieleen? — Turhamielisyys on kuin käärme renkaana ihmisen sydämen ympärillä.

Hän seiso i liikkumatta ja äänetönnä kauvemmin, kuin miehet olivat odottaneet. Kaikkien silmät katsoivat oudoksuen jättä läiseen sellaisen hiljaisuuden vallitessa, että olisi saattanut kuulla oman hengityksensä.

Silloin rikkoi vastaiselta puolelta miesten piiriä voimakas ääni hiljaisuuden.

"Onko henkipatto, joka on syyllinen murhaan, tuleva vapaitten miesten päälliköksi?"

Piiri aukeni siltä puolen, josta ääni kuului, ja kookasvartaloisen mustaveljen nähtiin seisovan siellä käsivarret ristissä ryntäillä. Karjunta, kumea kuin karhun, jota pesässä hätyytetään, kuului vastaukseksi munkin kysymykseen. Epäilemättä pitivät kokoutuneet miehet sekä sitä että sen tekijää asiaan kuulumattomina. Joku miehistä tarttuikin munkin käsivarteen viedäkseen hänet piiriin sisälle, mutta voimalla, jommoista ei kukaan liene luullut hänellä olevan, lykkäsi hän julkean talonpojan syrjään ja astui vakavin askelin pää pystyssä keskelle miesten piiriä.

Aivan munkin perässä seurasi luikertelevin askelin pieni mies. Hän oli kääriytynyt harmaaseen viittaansa, mutta seisattuessaan munkin rinnalle hän avasi viittansa. Hänellä oli päällänsä musta puku ja vyöllään musta, hopeasoljella kiinnitetty nahkavyö. Päässä hänellä oli lakki, samaa kangasta kuin takkikin. Hän viittasi kädellään pyytäen vaitioloa ja äänettömyyden synnyttyä hän alkoi pitkävetteisellä ja inisevällä äänellä:

"Minä olen Martti Sveninpoika, sen Hovin-Svenin poika, joka löydettiin kuolleena Belgstingin kaivoksesta. Moni teistä, kunnan vuoritulalliset ja Taalainmaan talonpojat, tuntee kyllä minut entisiltä ajoilta, niin kuin minäkin muistan teidät, vaikka viime vuosina harvoin olenkin ollut teidän parissanne."

Tämän esipuheen perästä hän teki selkoa tulostaan melkein samoin sanoin, kuin oli siitä Belgstingille puhunut kokouspaikalle tullessa, mutta täällä esiyty misensä syystä hän lisäsi:

"Tästä kunnan vuoritulallisesta erosin vähän aikaa sitten ja aioin tarkoituksessa, jonka hän hyvin tuntee, mennä voudin puheille Borganäsiin. Mutta koska tiesin teidän kokoutuvan tänä yönä ja useimpain miesten tahtovan Belgstingiä päälliköksi, juolahti mieleeni, että läsnäoloni ehkä saattoi olla hänelle hyödyksi. Ja nyt huomaan, ett'en erehtynyt kää n. Sen vaan tahdon sanoa, että siinä asiassa, josta

Belgstingiä syytetään, minä olen oikea asianomainen ja minä julistan tässä Jumalan ja teidän kuullen, ett'ei Belgsting ole isäni murhamies. En tosin voi sitä todistaa, mutta kuninkaan vapautuskirjeen voin näyttää ja silloin hän on puhdas siitä viasta, joka hänet teistä erottaa."

Voitonriemu katseessaan hän katsoi miehiin ikään kuin odottaen hyvähuutoja. Niitä tulikin. Talonpojat alkoivat uudelleen huutaa, että Belgsting oli tuleva heidän päälliköksensä. Ainoastaan kolme miestä näytti olevan eri mieltä, tuo kookasvartaloineen mustaveli ja Herman Berman, joka oli asettunut hänen rinnalleen sekä erimielisyyden esine, ehdoteltu päällikkö itse.

Pienen mustapukuisen sanat näyttivät viimeksimainittuun tekevän varsin omituisen vaikutuksen. Se kummastus, jonka hänen esiytymisensä ensiksi herätti, muuttui kohta selvänselväksi ylenkatseeksi ja miehen rypistettyjen kulmakarvojen alapuolelle nousi pilvi, josta joka hetki saattoi odottaa salaman leimahtavan.

Hälinän ja miesten huutojen vaiettua tuo muhkea mies astui esille siitä paikasta, jossa tähän asti oli seisonut. Taas syntyi äänettömyys, jota häiritsi vaan joku silloin tällöin räiskähtävä tulisoihtu. Kaikki kuuntelivat pystyssä korvin, mitä mies oli sanova. Jokainen tunsu hetken tärkeäksi ja että vuoritulallinen oli sanova ratkaisevan sanan.

"Kunnon taalalaiset, rakkahimmat veljet ja ystävät!" alkoi hän mahtavalla äänellä, joka kuitenkin huomattavasti värähteli, mutta joka juuri sillä, että se niin silmiinpistävästi oli vastakohtana hänen voimakkaalle ryhdilleen ja ylpeälle käytökselleen, antoi hänen sanoilleen oikean luonteen. "Jos ajat olisivat kymmentä vuotta aikaisempia, jos minä rikkaana vuoritulallisena hallitsisin maatilaani Plogenjärven rannalla, silloin ei teidän tarvitsisi nähdä minun epäröivän puheeseen vastatessani. Mutta nuo kymmenen vuotta ovat tehneet paljon muutoksia eikä Belgsting ole enää, mikä hän ennen oli. Ensin tahdon nyt sanoa, ja huomatkaa minun sanani, että Kirjuri-Martti laskettelee valheita sanoessaan, ett'en minä ole hänen isänsä murhamies. Minä se olen, hän kaatui tämän käteni iskusta ja syöksyi kaivokseeni..."

Tässä vuorimies keskeytti puheensa ikään kuin pitääkseen ajatuksiansa koossa.

"Jos lakia ja oikeutta löytyisi seuduissamme", jatkoi hän sitten, "en kai silti olisi henkipatto, enkä olekkaan muiden kuin vouden ja hänen puolueensa silmissä. Mutta asian näin ollessa elän kuitenkin maantierosvon elämää. Tosin rosvon asetta käytän ainoastaan maan ja lain vihollisia vastaan, — soisin tämän olevan lieventävänä seikkana kerran Belgstingin muistoa tuomittaessa — mutta Taalainmaan vapaiden miesten päälliköksi, siksi ei maantierosvo saata tulla. Kiitos sinulle, hurskas isä", tällöin hän kääntyi munkkiin, jonka harmaalla parralla soihtuen valossa saattoi nähdä jotakin kosteata kimaltelevan, "kiitos niistä sanoista, jotka näille miehille sanoit. Ne olivat rohkeita sanoja, semmoisia kuin miehelle sopii, ja sen tähden ole huoletta, sillä Belgsting lupaa sinulle suojeluksensa näiden miesten joukossa. Mutta Belgsting ei olisi ruvennut taalalaisten päälliköksi, vaikk'et sinä olisi suutasi avannutkaan. Kuulkaa nyt, Taalainmaan miehet, sekä pohjoisen että eteläisen, Belgsting ei rupea päälliköksenne."

Sekä kummastusta että tyytymättömyyttä näkyi miesten kasvoista tätä puhuttaessa. He katsoivat toisiinsa kuin epäröiden, kuinka heidän oli ymmärrettävä vuoritulallisen sanat. Mutta tämä jatkoi:

"Kuulkaa vielä mielipiteeni siitäkin, kuka teitä on johtava. Jos oikein tunnen maamme olot, niin eivät yksin meidän seutumme vaadi ja valita, vaan koko Ruotsinmaata painaa sama taakka. Ja sen tähden syttyy tuli kautta kaiken valtakunnan, missä hyvänsä vapaudensoihtu viritettäneekin. Suuri ja ihana tehtävä tulee olemaan Ruotsin miesten johtaminen sellaiseen työhön, mutta siihen vaaditaan kaikin puolin tahratonta miestä, miestä, joka perin pohjin tuntee maan ja kansan sekä myöskin vihollisen. Sellainen mies löytyykin Taalainmaassa, se on — tuo jalo Engelbrekt Engelbrektinpoika Vaskivuorella. Hänestä saatte päällikön!"

Mies näytti arvelevan, ennen kuin lausui Engelbrektin nimen. Mutta hän saattoi myöskin sen tehdä lausuakseen sen ikään kuin pontevammin. Kuitenkin karttoi hän munkin ja Hermanin katseita.

"Ja nyt on tahtoni", niin hän päätti puheensa, "että tässä valitsette ne miehet, jotka Taalainmaan rahvaan puolesta menevät Engelbrektin luokse päätös on tehty."

Näin sanoen hän äkisti murtautui ulos piiristä, ikään kuin hänet olisi vallannut joku sisäinen mielenliikutus, jota ei kyennyt salaamaan, mutta ei myöskään tahtonut miehille näyttää. Nämä seisoivat hetkisen noloina, mihinkään kykenemättöminä. Ei kukaan ajatellutkaan seurata poistuvaa, joka hävisi puiden väliin. Talonpoikain piiri hajautui useampiin joukkoihin ja niissä puheltiin ja neuvoteltiin.

Kun tätä hetken oli kestänyt, astui esiin se vanhus, joka oli ehdotellut Belgstingiä valittavaksi ja pyysi vaitioloa. Piiri sulkeutui taas hänen ympärillensä ja kaikki kuuntelivat mitä hänellä oli sanottavaa.

"Tuskinpa saattanee toivoa", sanoi hän, "Belgstingin muuttavan päätöstänsä ja hänen antamansa neuvo näyttää hyvältä. Engelbrekt Engelbrektinpoika on hyvässä maineessa miesten kesken, vaikk'ei hän näihin asti ole suurin itsestäänsä melua nostanut. Siljanin miehet sanovat kuitenkin pohjoispitäjäläisten häneen suuresti luottavan. Minun mielipiteeni on; sitäpaitsi se, että voimme täysin luottaa siihen mieheen, joka on saanut Belgstingin kannatuksen. Ja sen tähden arvelen, että meidän on hänen neuvoansa noudattaminen. Me eroamme nyt ja sunnuntaina saattavat pitäjäläiset pitää neuvotteluja, kukin kohdastansa. Eerikinjuhlassa ensi viikolla yhtykäämme Vaskivuorella ja kertokaamme asiamme Engelbrektille."

Kaikki läsnäolijat hyväksyivät vanhuksen ehdotuksen ja siihen päättyi kokous. Tulisoihdut sammutettiin. Talonpojat ja vuoritulalliset läksivät sitten vähitellen kokouspaikalta ja poistuivat eri tahoille. Lopuksi seisoivat enää vaan munkki ja Herman jälellä.

"Hurskas isä", sanoi jälkimmäinen, "tunnetko oikein tuon miehen, jota talonpojat sanovat Belgstingiksi?"

"Tunnen, tästä yöstä, poikani!" vastasi munkki yksitoikkoisesti ja juhlallisesti.

"Et siis tiedä, mikä on ollut syynä hänen vihaansa Engelbrektiä kohtaan. Tällä hetkellä en voi torjua itsestäni kysymystä: kumpiko heistä on väärässä?"

"Belgsting", vastasi munkki niin varmasti, kuin olisi perin pohjin tuntenut molempien epäsovun syyn.

"Tiedätkö siis...?" kysyi Herman.

"En, mutta tunnen Engelbrektin ja siinä on kylliksi!"

"Jumala ja P. Eerikki", lisäsi hän sitten, "suojelkoot heitä molempia. He ovat jaloja miehiä, niin toinen kuin toinenkin. Onnellinen se maa, jolla on sellaisia miehiä. Pahin voitettava on oma kopea mieli, ja sellainen voitto, jommoisen Belgsting täällä tänä iltana itsestään sai, ansaitsee tunnustamista. Engelbrekt on oikeassa niin hyvin tässä kuin monessa muussakin asiassa. Vie hänelle tervehdys Pater Johannekselta."

Näin sanoen poistui munkkikin.

VIII.

Hautaaminen.

Kirjuri-Martti, tuo pieni mies, joka niin yht'äkkiä oli esiytnyt talonpoikain kesässä, pääsi helposti huomiota herättämättä poistumaan, kaikkien mielet kun niin suuresti olivat kiintyneet toimitettavaan tärkeään päällikönvaaliin. Kenties olisikin hänen muutoin ollut vaikea luikahtaa tiehensä, etenkin kun hän ei kasvoiltaan saanut kokonaan poistumaan jonkunlaista voitonriemun ilmettä. Puunrunkoon nojaten hän sitten kuunteli, mitä vielä keskusteltiin, ja kun talonpojat erosivat, niin hän ensimmäisinä osaili alas vuorelta.

Sinne päin, mihin hän hiipi, meni myöskin muutamia talonpoikia. Jalkojen kopseesta päättäen olivat jäljestätulijat koko joukon häntä jälempänä. Parin korkean kuusen välistä puikahti hän kuun valaisemalle metsäpolulle, jota pitkin hän kiiti eteenpäin kuin siivillä, kunnes joutui sille paikalle, johon oli hevosenensa sitonut. Päästyään satulaan hänen ei enää tarvinnut peljätä mitään vastenmielistä seuraa.

Varhain aamulla hän pysähtyi Borganäsin nostosillan päähän. Hetkistä myöhemmin vei hänet palvelija portaita ylös luhdinsillalle ja ovelle, jonka palvelija hänelle avasi ja taas sulki.

Hän oli suuressa luhdinsalissa ja hänen edessään istui leveän tammisen pöydän ääressä Vestmanlannin ja Taalainmaan vouti.

Vouti katsoi tuimasti kumartavaan mieheen, joka kyllä näytti tietävän, mitenkä voudilla oli tapana kohdella alamaisiansa. Vaikk'ei vouti sanaakaan virkkanut, ilmaisivat hänen kasvopiirteensä kuitenkin kysymyksen: "mitä uutta?" Ja pieni mustapukuinen kiiruhti viekkaasti hymyillen vastaamaan:

"Hyviä uutisia, herra!"

"Anna kuuluu!" näkyi taas kasvoista.

"Tulen tärkeästä kokouksesta. Talonpojat aikovat valita päällikön ja sitten on tuleva aika mylläkkä."

"Tuhat tulimmaista", huudahti vouti, "mitä tarkoitat mies?"

"Vaan kolmannes on jälellä sitä vaaraa, joka edeltäpäin tiedetään", sanoi kirjuri. "Vaarallinen mies on viettävä ensi yönsä tornissa, niin totta kuin nimeni on Martti ja päällikönvalinnan kai itse parhaiten voinette tehdä tyhjäksi."

Martti kertoi sitten viime yön tapahtumat, sekä yhtymisensä Belgstingiin että talonpoikain kokouksessa tehdyt päätökset. Voudilta silmät suurenivat ja hänen otsansa synkistyi. Niin pitkälle hän ei ollut luullut noiden halveksittuina talonpoikain menevän.

"He aikovat valita päällikön", mutisi hän, "sepä nähdään. Eerikinjuhlassa ... kuules, Martti", karjasi hän ja pieni mies kumarsi vielä tavallista nöyremmin.

"Tänäkö iltana ne kuolleet koirat haudataan?"

"Niin kuin sanotte, herra."

"Ja tapaатko siellä Belgstingin?"

Kirjuri kumarsi ja selitti lyhykäisesti, kuinka hän toivoi voivansa panna tuumansa toimeen.

"Hyvä", keskeytti hänet vouti saatuaan pariin väliväitteeseensä vastauksen ja tehtyensä pari lisäystä uskottunsa suunnitelmaan, "hyvä, kun mies kerran on ratsumiesteni käsissä, sitten sinä lähdet Vaskivuorelle. Hanki minulle Engelbrektistä kaikki tiedot, mitkä saada voit, ja samalla sopiva paikka, jossa itse näkymättä, jos niin tarvitaan, saatan olla näkijänä näiden talonpoikain itsellensä päällikköä valitessa. Ha-ha, tekeepä mieleni viettää Eerikinjuhlaa Vaskivuorella. Hauska juttu siitä on tuleva tuosta Taalainmaan talonpoikain päällikönvalinnasta!"

Sitten he juttelivat paljon sekä iltasella saatavasta saaliista että voudin aikeesta mennä Vaskivuorelle.

Iltapäivällä läksi joukko ratsumiehiä Borganäsistä ja ajoi pohjoista kohti Hedemoran kautta. Heidän joukossaan oli Kirjuri-Marttikin.

* * * * *

Vähäistä ennen ratsumiesten linnasta lähtöä astui toinen kulkue verkalleen ulos linnanportista, ensin nostosiltaa ja sitten maantietä pitkin edelleen. Siinä oli joukko äänettämiä miehiä, kuusi parvessaan, kukin kantaen ruumisarkkua. Viisi sellaista parvea kulki perättäin. Ei ketään ollut tuota surullista kulkuetta saattamassa eikä koko ensimmäisen puolen peninkulman matkalla tullutkaan.

Vasta Hedemoran läpi päästyä alkoi kansaa tulvia joka tieltä ja polulta, niin että joukko lopulta kasvoi varsin lukuisaksi. Kulkueen astuessa Skedevin kirkkotarhaan tuli koko tarha miehiä, vaimoja ja lapsia täyteen. Väentungos kävi niin kovaksi, että lukkarin vihkivesineen ja seurakunnan kirkkoherran, tuon kunnioitettavan mestari Pietarin, oli vaikea saada tietä.

Muutoin ei mikään häirinyt hetken juhlallisuutta. Jokaisen kasvoista kuvastui syvä, synkkä suru, jopa muutamista epätoivokin, ei hetken tuoma ja hetkessä haihtuva, vaan vuosikautisten kärsimysten niihin lähtemättömäksi uurtama. Yksin lapsetkin näyttivät käsittävän jotakin tavatonta olevan tekeillä ja sylilapsetkin kätkivät arasti päänsä äitien valkosten päähineiden alle. Ja yläpuolelta kaikkia kaikuivat kellojen kumeat, juhlalliset sävelet.

Kulkueen lähetessä kirkkoa oli jo iltamyöhä. Kaksi pitkää peninkulmaa oli kuljettu Borganäsistä. Mutta ilta oli harvinaisen kaunis. Tähdet alkoivat tuikkia tummansiniseltä taivaalta, lauhkea kevätuuhi puhalteli hiljakseen, hiveli vienosti iäkkään papin valkoisia hiuksia ikään kuin kaikille näille sureville rauhaa leyhytellen. Vähän matkan päässä kohisi Dal-joki mahtavasti kukistamattoman majesteettillisena virratessaan kirkon ohitse.

Nyt astui kulkue kirkonovesta sisälle ja jatkoi verkalleen kulkuansa aina kuoriin asti, johon nuo viisi kirstua laskettiin toinen toisensa viereen. Vahakynttilöitä sytytettiin niiden ympärille. Kirkko oli aivan ääriänsä myöten täynnä väkeä, mutta täälläkin vallitsi sama juhlallinen hiljaisuus kuin kirkkotarhassa. Kellojen vaiettua olisi vilahdukselta koko joukkoa saattanut pitää varjokuvana, vainajain jumalanpalveluksena, sellaisena, jollaisia vanhain tarujemme mukaan vainajat viettävät puoliyön aikaan. Ja varjot kävivät niin synkiksi pienen kirkon holvien alla, ja papin suitsutusastiasta kohoavat savupilvet laskeutuivat niin kummallisen muotoisina noiden viiden kirstun ympärille, että tämä kaikki näytti jonkun verran ylenluonnolliselta.

Tämän ohessa vierivät hautausmaahan iäkkään pappi huulilta. Äänestä kuuli, että lukujen lausuja itse oli hellyksellinen ja varman vaikutuksen teki tämä hartaudessaan odottelevaan yleisöön. Taistelussa kaatumisen, vanhuudesta taikka tapaturman kautta sortuminen — se kyllä synnyttää surua jälkeensä jääneiden mieliin, mutta se suru toki haihtuu. Ihmisen täytyy kerran kuolla, sehan on ehto elämälle. Mutta kun saapi, niin kuin nämä viisi, joiden hautajaisia nyt vietettiin, heittää vanhemmat, vaimot ja lapset; kun tulee temmatuksi pois parhaassa iässä, ei taistelun tuoksinassa tylyn kohtalon kaatamana eikä myöskään luonnonlakien vaatimuksesta, vaan sortuu uhrina keskellä laillisia toimia lainvartijain väkivaltaisuuden takia — se oli jotakin mieltä kuohuttavaa, jotakin sydämeen tunkevaa ja ukkosen äänellä huutavaa: ylös mielivaltaa karkottamaan, kukistamaan! Jokainen kirkossaolija tunsikin tällä hetkellä sen sydämellensä käyvän. Lain vartija tuntui ikään kuin taikaiskusta vaipuneen valtaistuimeltaan ja koko alastomuudessaan näyttäneen pelkkänä ihmisenä, mutta virheellisenä ja rikoksellisena ihmisenä. Mielivalta on lain vastakohta eivätkä vallan loistavimmatkaan merkit kykene ajanpitkään sitä kannattamaan. Valheellisuus, parhaassa verhossaankin, raukee tyhjäksi, totuus saa voiton — se on perussääntö, joka ei ole ihmisen laatima, olipa hänellä paavin hiippa tai keisarikruunu, vaan jokaiselle ihmiselle itse Jumalan määräämä.

Täällä hiljaisessa maakirkossa kukistui tällä hetkellä sellainen valheella koristeltu ja verhottu suuruus. Täällä maisen elämän äärellä, korkeimman ja pyhimmän kasvojen edessä, selveni entistä eloisampana se vakava totuus, että kuninkaan mies, lain vartija oli julkea petturi. Tuntui siltä kuin Borganesin muurit olisivat sortuneet, kuin miekka ja kilpi ja rautapaita olisi riistetty mahtavalta voudilta, ja kuin hän olisi seisonut siellä suojaton ja turvaton; — turvaton sen tähden, että seisoi siellä vilpillisen opetuslapsen tavoin, joka herransa ja mestarinsa petti. Ja petturi on jokainen, joka herransa pettää, ja kuninkaan palvelijat ovat lain palvelijoita, — ja lain oli kuninkaan vouti pettänyt.

Huokaus, yksi ainoa, mutta monen sadan sydämen yhteinen, kohosi korkeuteen ja likisti kirkonkupua vasten. Se lausui sorrettujen, lainhylkyläisten äänettömän tuomion lainrikkokalle Jösse Eerikinpojalle.

Silloin alkoi alttarikehän sisällä hopeahiuksinen vanhus virittää messua. Pyhät sanat yhdistivät miesten ja naisten sydämet hartaaseen rukoukseen isäin Jumalalle, rukoilemaan apua ja suojaa ja voimia lähestyvää päivää varten. Että se oli oleva taistelun päivä — sitä ennustivat jokaisen kasvot.

Ja myöskin ulos kirkkotarhaan, jossa puiden varjossa oli päätä pään vieressä, sinnekin lensivät näkymättömin siivin pyhät sanat ja ikään kuin pyhänsivät sydämen hiljaisia ajatuksia. Se ajatus, se päätös, joka sydämessä elää ja ikään kuin juurtuu sinne alttarin edessä, Herran kasvojen edessä, se ajatus ja se päätös eivät ole pahoja. Ne koskevat oikeata asiaa — ihmisen kaikkein pyhintä. Tuskinpa on koskaan latinalaisen messun sanoissa ollut sellaista sisältöä, jommoinkin oli niissä, jotka tällä hetkellä uurtuivat jokaisen miehen ja jokaisen naisen sydämeen sekä kynttilöiden pyhitetyssä templissä, että sen ulkopuolella sinisen taivaan alla, jota tähtisoihdut kaunistivat. Uhkaavan vaaran läheisyyttä todistivat valtavasti nuo viisi arkkua, vainajat puhuivat tässä kieltä, jota kaikki ymmärsivät. Ja yht'äkkiä ilmeni kaiken perustana päämäärä, suuri ja korkea ja kaikille yhteinen — isänmaa. Eikä tässä oikeastaan tapahtunut mitään uutta. Marttiirain veri kasvatti mitä ihanimpia laihoja. Tuhansia nosti sortaja oman päänsä varalle aseihin jokaisella uhrilla, jonka julmuudellaan kaatoi.

Niistä silmistä, jotka täältä elämän ja kuoleman rajalta katselivat epätietoista tulevaisuutta kohti, huomasi varsinkin kahdet, koska niistä vuoroin välkähti tuima, noiden viiden uhrin näkemisestä syntynyt viha, vuoroin miehevä päätös panna itsensä alttiiksi korkean ja jalon tarkoituksen saavuttamiseksi. Molemmat ilmeet vaihtelivat sen mukaan kuin kirkkoveisu ja messu tuudittivat riehuvia intohimoja lepoon. Toinen pari näitä silmiä säihkyi kirkon sisällä, kuitenkin vähän kuorista syrjässä, sivuosastossa patsaan vieressä. Ne vilkahtelivat mielenilmeisiltä kasvoilta, joiden piirteet olivat vilpittömät ja jalot. Toiset näkyivät kaukana kirkkotarhan perällä, lähellä muuria portin vieressä. Ja jollei muutamia himmeitä valonsäteitä olisi kirkon kynttilöistä tunkeunut sinne, mistä ne näkyivät, niin niitä tuskin hämärässä olisi voinut erottaa tummasta muurista. Jos olisi nähnyt nämä molemmat kasvot rinnattain, olisi ensi katsannolta ollut vaikea sanoa, kummatko enemmän miellyttivät. Voimaa ja rohkeutta ja päättäväisyyttä kuvastivat molemmat. Ehkäpä olivat itse piirteetkin niillä, jotka näkyivät kirkkotarhan muurin vierustalla, säännöllisemmät, vaikka ne nyt olivat epäedullisessa valossa. Mutta niissä oli jotakin kaihokasta, jotakin synkkää ja siinä ne erosivat edellisistä.

Näistäkin kuvastui suuri ja synkeä suru, mutta katse oli tyyni ja syvä ja osotti tahdon selvyyttä ja lujuuksia sekä luottamusta korkeamman apuun, joka ei ollut pettävä. Ne valtasivat katselijan, tahtoipa tai oli tahtomatta. Kun pappi pyhän messun alkaessa rukoili, saattoi melkein nähdä synkkyuden väistyvän tästä tyynestä ja selvästä, mutta terävästä katseesta ja sen hehkuvan mitä varmintä toivoa.

Yht'äkkiä alkoivat kirkkotarhanmuurin vierustalla olleet kasvot siirtyä eteenpäin. Ne olivat pitkän miehen; hän katseli kaikkien päiden ylitse. Ikään kuin näkymättömäin voimain vetämänä lähestyi mies yhä lähemmäksi kirkon ovea. Silloin juuri pappi alttarin edessä alkoi messun.

Mies varjosti silmiä kädellään. Kukaties huikaisi kirkosta tähän runsaammin virtaileva valo hänen silmiään. Hetkisen kuluttua poistui käsi silmiltä ja mies katsoi suoraan kirkkoon. Hänen katseensa kiintyi siellä johonkin; nuo jalopiirteiset kasvot ne näkyivät hänelle sieltä läheltä kuoria. Ja miehen katse kävi ankaraksi ja hehkuvaksi, ikään kuin hengen koko tarmo olisi tällä hetkellä kokoutunut siihen. Mutta messun pyhät sanat vierivät niin hiljalleen kirkon lävitse. Ne ennättivät isoon tuimakatseeseen mieheenkin; ja taas saivat silmät käden varjokseen.

Niin hän seiso silmänräpäyksen, pari. Sitten hän käänsihe sivulle, ikään kuin joku olisi häntä sieltä puhutellut. Eräs mies olikin tullut häntä lähelle ja seiso nyt hänen rinnallansa sekä kosketti hiljaa hänen käsivarttansa. Se oli pieni, avaraan viittaaan kääriytynyt mies. Iso mies loi häneen katseen, joka osotti ajatuksen olevan kokonaan toisaalla. Kestikin vähän aikaa, ennen kuin hän näytti täysin tajuavan, mitä ympärillä tapahtui. Silloin vetäytyivät hänen vakavat piirteensä laimeaan hymyyn.

Pieni mies viittasi sivulle päin. Kookas nyökäytti päätänsä ja he hävisivät kirkon syrjälle.

Keveästi astui pieni mies kirkkomäkeä alas ja lähestyi vähäistä yksinäistä taloa, joka oli aivan joen äyräällä. Tähän hän pysähtyi; mutta nähtyään toisen tulevan perässä, hän avasi oven ja astui sisälle. Tuvan liedellä oli vähän hiilosta. Kiiruusti hän heitti siihen muutamia halkoja ja puhalsi ne sytyksiin, niin että huoneeseen tuli valoa.

"Oletko yksinäsi, Martti?" kysyi iso mies.

"Ja miks'en olisi?" vastasi tämä.

"Sulje sitten ovi!"

Näin sanoen istuutui iso mies penkille ja nojasi päänsä käden varaan, ikään kuin hän vielä olisi ollut niiden ajatuksien vallassa, joista kirkonovilla heräsi.

Pienen miehen silmät vilkuilivat levottomasti ympäri huonetta ja pysähtyivät kummastelevan näköisinä kumppaniin. Hän näkyi epäröivän, häiritsisikö tuota äänetöntä ja harvapuheista miestä. Vihdoin hän sanoi:

"Muistattehan, Belgsting, lupauksenne!"

Mies nosti silmänsä ja taas ilmausi tuo hymy hänen kasvoilleen.

"Mihin hyvänsä heität taikavavan vuorten väliin Vessmanin ja Barkenin tienoilla, olet löytävä hopeamalmia, niin kuulin usein isäni sanovan", jatkoi pieni mies. "Ja kerran tapasin hänet Skredbergin kaivoksella vähän ennen sitä matkaa sinne päin, josta tuli hänen viimeisensä."

"Oikein, Martti, hänellä oli hyvä taikavapa. Se vaan viekoitteli hänet liian pitkälle, se taikalaiva eksytti hänet, niin että hän unhotti, mikä oli omaa, mikä vierasta. Ja sitten..."

"Ja sitten", jatkoi Martti, "hän sattui tapaamaan Belgstingin..."

"Sattuiko?" Belgsting iski silmänsä pieneen kirjuriin, niin että tämä aivan säikähtyneenä peräytyi askeleen. "Tiedät kyllä hyvin, koskapa olit hänellä apuna, hänen monenakin päivänä kulkeneen minun jälkiäni ja monena yönä kuunnelleen askelieni kasetta. Nuo tiet, näes Martti, olivat pahoja alusta alkaen. Hovin-Sven ei sattunut tapaamaan Belgstingiä, vaan hän etsi häntä yötä päivää. Ja kun vihdoon satuimme yhteen, oli hänen kätensä heikompi kuin minun... Mutta tuonhan tiedät yhtä hyvin kuin minäkin. Hei, poika, ja nyt sinä tahdot tietää, mitä isäsi ei koskaan saanut tietää ja siitä tahdot antaa minulle kuninkaan vapautuskirjeen. Sinulla on se taskussasi ... hyvä on. Tällä kertaa saattoi sinuun oikein luottaa, Martti. Olit luotettava kuin kulta, mutta odotatkin saavasi hopeakaivoksen..."

Kirjuri veti taskustaan pergamenttikirjeen, levitti sen levälleen ja näytti kuninkaan nimikirjoituksen vahasinetteinensä.

"Kaikki on niin kuin olla pitää", sanoi hän ja tuli lähemmäksi Belgstingiä. "Minä olen pitänyt sanani ja odotan vaan sinun tekevän samoin. Sitten annan sinulle kirjeen."

"Tietäkö Belgstingin kaivokselle tarkoitat?"

"Niin, tietä Belgstingin kaivokselle!"

"Ja luuletko löytäväsi sen sillä, että kuulet minun selittävän!"

"Luulen kyllä."

"Mutta minä en luule. Käykäämme yhdessä sinne... Tule, yö on valoisa, ja sinulla on hyvä hevonen;

tule, lähtekäämme heti matkalle. Huomenna saat nähdä Belgstingin kaivoksen; minäkin voin paremmin nähdä kuninkaan kirjeen ja saada sen luetuksi..."

"Luetuksiko?" kysyi kirjuri mitä viattomimman näköisenä.

"Luetuksi tietysti! — Ethän toki tahtone, että sinua uskon, Martti ... Saatathan puhua vastoin parempaa tietoasi, senhän kuulimme kylliksi silloin yöllä."

Kirjuri kalpeni ja hänen katseensa vilkuili taas levottomasti ympäri huonetta. Viimein hän kääntyi oveen päin, ikään kuin olisi aikonut päästää suuren naurun tai huutaa jollekulle sen ulkopuolella. Kumpaako lienee aikonutkaan, mutta huulille se jäi.

Joelta kuului aironloisketta aivan tuvan edustalta ja joku lauloi korkealla, sortuneella äänellä:

Vuoteelleen herra Tofve Slätt
Oli menemässä,
Sitä pieni Magdil
Oli vahtimassa.

Lauluun kuuluvain tavallisten kertosaikkeiden sijasta huusi laulaja: "Ole varoillasi Belgsting!" ja alkoi heti sen jälkeen uuden säkeen.

Sitten pieni Magdil tuo
Astui herran vuoteen luo.
Vuoteessansa lepäävältä
Kaulan leikkas' tältä.

Mutta nyt hän lauloi tavalliset kertosaaket:

Luoja muuhun neuvot tietää,
Hengestä pitää huolen Magdil.

Belgsting piti silmänsä laulua laulettaessa tuimasti kirjuriin kiinnitettyinä. Laulun loputtua hän nousi seisomaan.

"Olet kalpea, Martti", sanoi hän, "vapiset kuin nainen, kuin Magdil neiti tuossa laulussa, kun hän uskottomuudesta syytettynä vannoi olevansa syytön. Isäsi tiet olivat pahat, hän myi sielunsa häijylle perkeleelle, — sinä, Martti, olet valinnut voudin taikavavaksesi, ikään kuin se olisi tuota toista parempi. Katso vaan, ett'ei sinun elämäsi pääty samalla tavalla kuin isäsi!"

"Minä ja vouti!... Hourailenko Belgsting? Niin totta kuin tahdon ansaita hopeakaivoksesi, niin totta en minä ole missään tekemisissä voudin ja hänen palvelijainsa kanssa."

Kirjuri lausui sanat nopeasti ja vähitellen kovenevalla äänellä, niin että hän viimeiset sanat melkein huusi. Heti sen jälkeen kuului aseiden kalinaa ulkoa, ovi temmattiin auki ja täysissä tamineissa oleva ratsumies astui kynnyksen yli. Aivan hänen kintereillensä tuli toinen ja tämän takana näkyi kolmas.

"Kuninkaan nimessä, ottakaa tuo mies vangiksi", huusi pieni kerkeäkielinen kirjuri ja vetäytyi ratsumiesten taakse.

Mutta samassa silmänräpäyksessä sai etumainen ratsumies niin tuiman iskun vasten naamaansa, että hän kaatui selällensä. Toinen, joka samalla kertaa oli kohottanut miekkansa iskemään, sai rautapäisellä sauvalla sellaisen sysäyksen rintaansa, että hoiperteli vasten seinää. Salaman nopeudella heittäytyi sitten jättiläismäinen Belgsting koko voimallaan kolmannen päälle, joka vielä oli kynnyksellä.

Ulkoakin kuului miekkojen mittelyä ja miesten kaatumista. Kuului hevosen nelistystä, mutta sen kuuluminen hämmensi kokonaan järeä ääni, joka huusi Belgstingille:

"Tulinpa hyvään aikaan; viimeinen roisto ajoi pois useampia hakemaan. Mutta liian myöhään he joutuvat."

Molemmat ovella olleet ratsumiehet melkein musertuivat Belgstingin alle, joka kerrassaan oli heittäytynyt heidän päällensä.

"Kiitos, Eelovi", sanoi hän, "tänne kätesi! Elä pelkää useampain enää uskaltavan tulla tänne. Koko tuo tuolla oleva rahvas repisi jokaisen voudinpalvelijan palasiksi."

Ja huulillaan hymy, joka ilmaisi yhtä paljon ylenkatsetta kuin surkuttelemistakin, menivät molemmat ylös mäkeä kirkkoon.

Täällä oli messu lopussa. Vainajatkin oli jo kannettu ulos ja laskettu hautoihinsa. Viimeiset hautausmenoissa läsnäolleet miehet ja vaimot tulivat juuri kirkon portista Belgstingin ja Eelovin astuessa sen ohitse.

"Mieleni tekee käydä sisälle Herran huoneeseen, Eelovi", sanoi Belgsting, "sieluni ikävöitsee rauhaa."

Eelovi ei aluksi virkkanut mitään, vaan he kulkivat yhdessä kirkkotarhaan. Mutta kun täällä ei enää ollut juuri ketään, nykäsi hän vuoritulallista kylkeen.

"Saattaisipa käydä niinkin, kun nyt väki on mennyt tiehensä, että tuo pieni mies asemiehinensä tulee tänne takaisin", sanoi hän.

"Tulkoonpa vaan", vastasi vuoritulallinen, "sanon silloin kuin Pyhä Eerikki kuningas: 'jos sellainen on Herran tahto, niin saan sitten kuulla messun paremmassa paikassa'. Voihan sentään käydä niinkin, että murtaudumme asemiesjoukon lävitse, olipa se kuinka suuri hyvänsä."

Sitten he jatkoivat kulkuansa halki kirkkotarhan kirkkoa kohti.

Belgsting astui epäröiden kynnyksen yli kirkkoon. Hän asetti raudoitettun sauvansa oven pieleen ja astui verkalleen sisemmäksi. Eelovi jäi ulkopuolelle.

Kirkossa oli puolihämärää. Vahakynttilät, jotka hautausmenojen aikana olivat palaneet kirstujen ympärillä, oli sammutettu. Parissa paikassa vaan levittivät jonkun pyhimyskuvan edessä palavat kynttilät himmeätä valoa. Sellainen pyhimyskuva oli kohta oikealla puolella kuoria aivan sillä paikalla, josta ne jalopiirteisen näköiset kasvot, jotka niin omituisesti olivat vaikuttaneet Belgstingiin hautaustoimituksen aikana, näkyivät ja jotka ehkä juuri siitä syystä näyttivät niin valoisilta ja melkein kirkastetuilta. Pyhimyskuvan edessä oli pieni koronne, jolla mies arvattavasti oli seisonut voidakseen nähdä yli kirkon ja rahvaan.

Ei hiiskaustakaan kuulunut, äänettömyys ja hiljaisuus oli vallalla, hartaus täytti ehdottomasti mielen. Tuntui siltä kuin pyhimysten rukoukset varjollaan olisivat verhonneet kirkon, kuin taivaan enkelit siivillään olisivat siellä leyhytelleet rauhaa ja sovitusta maailmalle.

Verkalleen jatkoi vuoritulallinen käyntiänsä kuoriin päin, mutta siellä oli niin hämärä, että hänen sankarivartalonsa näytti varjolta keskellä niitä varjoja, joita patsaat ja lekuttavat kynttilät heittivät. Päästyänsä kuoriin hän pysähtyi hetkeksi. Alttarin edessä näkyi mies olevan polvillaan, mutta siellä kuorissa oli niin pimeä, että se yhtä hyvin saattoi olla ulkonevan muurin heittävä muita synkempi varjo. Vuoritulallinenkin oli siihen määrään riehuvien ajatuksiensa vallassa, ett'ei hän sen enempää sitä tarkannut, vaan poikkesi oikealle pyhimyskuvan luokse, jonka edessä kynttilä paloi.

Tähän hän polvistui ja vaipui rukoukseen. Hänen huulensa liikkuvat hiljaa ja ihmiskorville kuulumattomia sanoja tulvaili niiltä. Mutta kohta rupesivat sanat kuulumaan, hän alkoi niitä lausua puoliääneen.

"Tuskin osaa henkipatto lähestyä sinua, Herra, sellaisin sanoin, jollaisia korkeutesi vaatii", kuului hänen värähtelevä äänensä kuiskaavan. "Eikä minulla enää ole millä sieluni autuudeksi ostaa messua tai paria hurskailta veljiltä, vaan tässä, hurskaan äitini rakennuttaman alttarin edessä, tässä lienee toki sijaa hänen suojattomalle pojalleen ja tästä toki hänen halvat sanansa osannevat valtaistuimesi juureen."

Hän nosti silmänsä pyhimyskuvaan. Se oli pyhä neitsyt Jesuslapsi käsivarrellansa. Kummankin pään ympärille oli taitelija sovittanut kullatun sädekehän, joka heijasti takaisin lekuttavan kynttilän valon. Omituisen ilmeen antoi tämä kuvalle. Jumalan äiti näytti katselevan alas rukoilijaan ja kumartavan leppeät kasvonsa häntä kohti.

"Äiti, äiti", jatkoi rukoilija, "laske kätesi otsalleni ja koettele, kuinka sitä polttaa. Ja kuitenkin ei kulkemallani tiellä löydy yhtään tekoa, josta sinun tarvitsee kääntää silmäsi pois... Engelbrekt, haa ... mistä tuo ajatus juuri nyt johtui mieleeni? Siinäkö ehkä olisi se muinaisen elämäni loukko, jonka lähettämä pimeys minua painaa?... Ei, ei... Hänpä se pani sanat suuhuni ja valoi julmuuden sieluuni, hänhän nuo kovat sanat lausui, en minä... Kirottu olkoon..."

Hän ei ennättänyt lopettaa lausettansa. Eräs mies oli kuiskannut sanasen rukoilijan korvaan ja tämä hypähti äkisti syrjään kuin ukkosen iskemänä. Uneksiva katse sai yht'äkkiä hämmästyksen ilmeen, mutta tämä näytti kohta häviävän ja sijaan tulevan samallinen kuin silloinkin, kun hänen silmänsä vähän aikaa takaperin huomasi selkeät kasvot Maarian-kuvan edessä.

Hänen edessänsä seisova mies oli varreltaan pieni, mutta harteikas ja nähtävästi hyvin voimakas

hänkin. Päällensä hänellä oli ruskeakankainen takki ja vyöllä hopeasolkinen nahkavyö sekä jalassa ruskeanahkaiset, pitkävartiset saappaat. Surumielisyyden ilme näkyi hänen kasvoillaan kuin hän ojensi itsensä ja katseli edessään olevaa polvistuvaa miestä.

"Engelbrekt!" huudahti tämä ja hänen silmänsä säihkivät tulta. Hänen säännölliset kasvopiirteensä kovettuivat, aivan kuin yht'äkkiä olisivat pronssiksi muuttuneet.

Mutta tyyni ja kirkas oli se silmä, joka katsoi hänen silmänsä, eikä surumielisyys ottanut hälvetäkseen näiltä selkeiltä kasvoilta.

"Niinpä niin", vastasi mies, "me tapaamme toisemme täällä sen alttarin edessä, jonka äitisi kerran rakennutti ja täällä, jossa rauha on vihitty kiveen, täällä ojentaa sinulle Engelbrekt kätensä. Jos olen sinulle vääryyttä tehnyt, niin ratkaiskaamme asia kuin miehet. Jos taas en ole, niin ojenna minulle kätesi ja jättäkäämme vanhat vihat unhottumaan. Minä vannon sinulle äitisi muiston ja lapsuutemme kautta, vannon sinulle kautta kunniani, ett'en koskaan ole ajatellut enkä sanonut mitään sellaista, josta olisi voinut tulla sinulle vahinkoa..."

Synkkä mies tuijotti puhujaan, kuin ei olisi uskonut silmiään. Hänen korvansa kuuli kyllä nuo puhutut sanat, mutta hänen sielunsa ei näyttänyt tajunneen tarkoitusta.

"Engelbrekt", huudahti hän kerran vielä ja nousi pystyyn. Hänen silmänsä olivat yhtä elottomat ja kasvopiirteensä yhtä kovat. Hän peräytyi ja kohotti kätensä ikään kuin torjuakseen uhkaavaa unta.

"Eerikki, Eerikki, liian pikainen olet tuomitsemaan ja lapsuudenystäväsi tuomitset kuulustelematta... Sano edes, mitä tahdot minun tekemään? Olet kovuudella käskenyt minut luotasi tahtoessani sinua puhutella, olet lähettänyt kirjeeni avaamattomina takaisin, ja nyt ... eivätkö sitten sananikaan voi sieluusi päästä?"

Sanojan surumieliset kasvot muuttuivat murheellisiksi sitä mukaa kuin hän huomasi sanojensa yhtä vähän kuin edellistenkin mitään vaikuttavan siihen, jolle ne lausuttiin.

Jättiläishaamu peräytyi peräytymistään. Vihdoin häntä enää tuskin saattoi nähdä. Ainoastaan hänen jykeät askeleensa kajahtelivat kivilattialta käyden nopeammiksi kuta lähemmäksi kirkonovea ne tulivat.

Mutta Maariankuvasta leviävään valoon jäi lyhytkasvuinen mies paikallensa seisomaan. Hän pani käsivartensa ristiin ryntäillensä ja hänen päänsä vaipui surullisena, ikään kuin katkerien ajatusten painamana. Kirkko kävi yhä hämärämmäksi. Viileä tuuli puhalsi avonaisesta ovesta sisälle ja sammutti yhden harvoista kynttilöistä. Se ei kuitenkaan näyttänyt miestä huolettavan. Se asia, joka oli hänen ajatustensa esineenä, täytti hänen mielensä kokonaan.

Silloin kuului reippaita askelia kivilattialta. Ne tulivat lähemmäksi ja nuorehko ääni kysyi:

"Oletko siellä, isä?"

Kysymyksensä hän sai uudistaa vielä kerran, mutta silloin mies heräsi raskaista ajatuksistaan ja nosti päätänsä.

"Olen, olen, poikani, ja me lähdemme heti täältä. Tule, joutukaamme!"

IX.

Säterin kuninkaankartano.

Yön seutuun ratsasti kaksi viittoihin verhoutunutta miestä Piispanvuorta ylös. Tämä vuori on noin neljännespeninkulman päässä silloisesta Säterin kuninkaankartanosta, nykyisestä samannimisestä kaupungista. Piispanvuori on korkea vuori useine pienempine penkereineen eli kumpuineen, joita sanotaan "Gregerseiksi" eli "Piispanvuoren kunniksi." Se sisältää runsaasti oivallista rautamalmia, jota siitä kauvan aikaa takaperin louhittiin. Nimensä se on saanut siitä, että Vesteråsin piispa keskiajalla omisti osan siitä. Että kirkon miehet ylimalkaan olivat suuresti harrastaneet vuorityötä, todistavat monet heistä nimensä saaneet sulatuspajat ja kaivokset. Tietysti hallitsivat he myöskin useita sellaisia tiloja. Täällä Piispanvuoren lähistössä löytyvä kaniikinsulatto on siis todenmukaisesti saanut nimensä Vesteråsin kaniikeista eli tuomiokapitulin miehistä, jotka ovat sen omistaneet. Nyt se on kylä, nimeltään samanlainen kuin kaikki täällä vesistöjen seutuvilla olevat kylät, joita yhä vieläkin sanotaan sulatoiksi ja

jotka siten osottavat jo ammoisinakin aikoina vilkkaan vuoriviljelyksen täällä olleen vallalla.

Molemmat ratsumiehet ajoivat äänettöminä rinnattain. Päästyänsä vuorelle ja nähtyään sieltä aukeavan kauniin kuutamomaiseman he pysähtyivät.

"Ajammeko Säteriin asti tänä yönä?" kysyi toinen.

"Arvelinpa, että majautuisimme Kettilin luokse tänne vuorelle", vastasi toinen, ja sen jälkeen he taas molemmat olivat ääneti.

Hetkisen kuluttua he läksivät taas liikkeelle ja ratsastivat lyhyen matkan yksinäiselle talolle, jonka rakennus kuitenkin osotti sen kuuluvan varakkaalle miehelle. Juur'ikään astuttuaan alas ratsailta taluttaakseen hevosensa erillään olevaan rakennukseen, jonka he sen läheisyydessä olevista ajokaluista päättivät talliksi, he pysähtyivät ja jäivät kuuntelemaan. Askeleita kuului. Ne tulivat yhä lähemmäksi ja kohta he kuutamossa näkivät miehen kääntyvän pihaan.

Mies säpsähti huomattessaan nuo molemmat ratsailta laskeutuneet miehet, mutta astui vakavin askelin heidän luoksensa.

"Kautta Pyhän Eerikin", sanoi hän tullessaan lähemmäksi, "luulinpa voudin tulleen tänne vieraisiin. Jumalan rauhaa, Engelbrekt, kuinka olet liikkeellä tähän aikaan vuorokautta? Vie hevoset talliin, Herman, me menemme edeltä sisälle."

Näin sanoen hän puristi matkamiehen kättä ja he menivät molemmat poikki pihamaan asuinrakennukseen.

Tämä oli rakennettu tavalliseen tapaan, niin että siinä oli luhti, luhdineteinen ja luhdinkäytävä ja se sijaitsi tavattoman kauniilla paikalla. Molempain miesten tultua tupaan pani talonomistaja, jonka nimi oli Kettil, halkoja liedelle ja teki tulen. Sitten hän honkaisesta seinäkaapista otti esille kipposen olutta, jonka asetti vieraan eteen, ensin juotuaan hänen maljansa.

"Juo, Engelbrekt", sanoi hän, "ja heitä huolet vähäksi aikaa. Tulen Säterin kuninkaankartanosta", jatkoi hän. "Siellä on suuria vieraita. Saksalainen herra, jota sanovat kreiviksi, tuli sinne eilen suuri seurue muassaan. Hän on menossa Vaskivuorelle ja puhui paljon sinusta."

Kettil oli iloinen, terveen ja reippaan näköinen mies.

"Olen kuullut puhuttavan tuosta saksalaisesta kreivistä", vastasi vieras, "ja olen nyt matkalla hänen luoksensa."

"Jos ymmärsin oikein", tarttui Kettil puheeseen, "niin hän aikoo hankkia itselleen jotakin vuoriviljelystä täällä. Hän kyseli tarkoin tätä ympäristöä ja eräs vuorioppia osaava Vesteråsin munkki oli hänen mukanaan."

"Kreivi istuu Ruotsin valtakunnan neuvostossa ja kuuluu olevan suuresti kuninkaan suosiossa. Hänellä on myöskin suuria läänityksiä. Eipä kuitenkaan asiain laita maassamme olisi näin huono, jos jokainen ulkomaalainen mies olisi mieleltään samanlainen kuin tämä kreivi."

"Näytämmepä mielestäni", tuumi tähän Kettil, yhtäkkiä vakavaksi muuttuen, "olevamme parast'aikaa vetämässä viimeistä virttä. Jumala paratkoon ... kuinka kauvan luulet, Engelbrekt, tällaista kestävän?"

"Niin kauvan kuin Jumala tahtoo, Kettil, hän punnitsee kyllä molemmille puolille tasan!"

"Mutta koko Taalainmaa hehkuu kuin sulatusuuni. Joko täällä ruvetaan elämään maantierosvon elämää, taikka joudutaan kaikki orjiksi, sen minä sanon Engelbrekt."

"Siltähän tosin näyttää, mutta ehkäpä Jumala vielä kerran armahtaa!"

Nyt tuli Herman sisälle. Vanhan tavan mukaan hän istuutui ääneti pöydän ääreen vaan kuuntelemaan vanhempain miesten keskustelua. Mutta Kettil meni kaapille ja otti esille vielä kipposen olutta ja asetti sen nuorukaisen eteen.

"Olen sen sanonut ennen ja sanon vieläkin, Engelbrekt", jatkoi hän sitten, "ett'ei meitä enää saata kohdata mikään nykyistä suurempi hätä, ja sinä, Engelbrekt, olet se mies, jonka tulee meitä auttaa. Lähetä sanakapula kiertämään ... ennen puolta kuunkierrosta on koko Taalainmaan rahvas kapinassa ja me karkoitamme tuon verihurtaan, Jösse Eerikipojan, ainaiseksi Taalainmaasta ja Ruotsin valtakunnasta..."

"Etpä katso pitkälle eteesi, Kettil", keskeytti Engelbrekt tuon innoissaan puhuvan, "kun tuollaista

tuumit. Olemmehan vannoneet valamme Eerikki kuninkaalle ja hän on mahtava herra, hallitsee kolmea valtakuntaa."

"Hallitsipa vaikka kymmentä kuningaskuntaa ja sitten vielä yhtä lisäksi", tokasi kuumaverinen Kettil, "niin on sittenkin totuus häntä mahtavampi ja totuuden ja oikeuden puolesta tahdomme elää ja kuolla. Nyt saamme itse kituuttamalla elää ja ulkomaalainen imee mehun maasta. Ja jos joku uskaltaa vedota lakiin ja vanhoihin hyviin tapoihin, niin hänet pistetään vankeuteen ja kidutetaan kuoliaaksi..."

"Niin, niin, totta sanot, Kettil, täällä käyvät asiat hullusti...!"

"Haudattiinhan tänä iltana Skedevissä nuo viisi miestä, jotka vouti oli savuun surmannut, viisi kunnan miestä, joista kukin vastasi viittä Jösse Eerikinpoikaa niissä avuissa, jotka miestä kaunistavat. Onko Jumala pannut meidät tänne syntymään kunniattomain lainrikkojain leikkikeriksi ... tuhat kertaa parempi kuolla kuin sietää sellaisia vieraita."

Kettil astui muutamia kertoja edes takaisin poikki lattian, ikään kuin olisi tyyntyäkseen tarvinnut vähän ruumistansa vaivata. Tällä hän saavuttikin, mitä tarkoitti. Vaikka olikin varsin kiihtyneessä mielentilassa puheensa johdosta, kääntyi hän kuitenkin sydämellisesti hymyillen vieraisiinsa ja sanoi:

"Tuo kirottu vouti saattaa minut unhottamaan kaikki. Tarvitsettehan toki levätä!"

"Ja sinä itse myöskin, Kettil! Mutta yhden seikan tahdon sinulle sanoa tässä nyt puhuessamme kuninkaasta ja hänen voudeistansa. Ensimmäiset kaikki lailliset keinot koeteltavat, ennen kuin väkivallalla oikeutta hankimme."

Sitten miehet toivottivat hyvää yötä toisilleen ja menivät levolle.

* * * * *

Seuraava päivä oli rukoussunnuntai. Aurinko nousi aivan pilvettömälle taivaalle ja valaisi kokonaan Piispanvuoren läntisellä puolella olevan kauniin maiseman. Noin neljännespeninkulman päässä siitä oli vanha Säterin kuninkaankartano lähellä Ljustern-järveä ja siitä luoteiseen, Dal-jokeen päin juoksevaa pientä virtaa. Tämän vierelle oli rakennettu muutamia sulatuspajoja sen malmin sulattamista varten, joka saatiin kruunun osasta Piispanvuorta.

Kuninkaankartanon ympäristö oli tavattoman kaunis; erittäinkin sen siksi teki se ihmeen ihana laakso, joka täältä pistää itää kohti lähes neljännespeninkulman verran ja sitten tekee jyrkän kulman pohjoista kohti. Ison Tunan ja Säterin välillä löytyy useita sellaisia syviä laaksoja, joiden syntyyn maanlaadun arvellaan olleen vaikuttamassa. Se on näet hienoa hiekkaa, joka juoksee pienenkin vedentulvan mukana ja sen tähden helposti uurtuu monta sylvä syvälti. Sellaiset uurtumat tulevat kauneiksi, kun ne osittain peittyvät ruoholla ja ympärille kasvaa puita. Suuruudessa ja kauneudessa ei kuitenkaan yksikään vedä vertoja tälle Säterin läheisyydessä olevalle. Kesällä sen peittää mitä rehevin vihreys ja lehtipuiden tuuheiden oksien alitse luikertelee keskellä laaksoa pieni puro.

Nyt se oli tuoreessa ja vastapuhjenneessa asussaan, ikään kuin uudeksi kesäpäiväksi kevätaurinon hereille suutelemana ja sen lämmittämänä, karistellen honkametsän sylissä nukkumiansa pitkiä talviunia. Lauhkea tuulahdus kulki kahisten hentojen lehtien välitse ja sai vihtakoivun oksat heilumaan edes takaisin pienen purosien laulaessa yksitoikkoista lauluansa, samalla kun sataset pikkulinnut livertelivät puiden latvoissa rakkautta ja rauhaa. Varmaan se oikuissaan luonto heitti tämän laakson tänne pohjolan tunturien ja synkkien metsäin keskelle — kisailevan ja leikkisän lapsosen arvekkaiden ja vakavain urosten keskelle. Mutta niinhän onkin, että vakavuus ja leikkisyys usein ovat rinnakkain hengettömässä luonnossa samate kuin ihmiselämässäkin.

Aivan kuin tätä päiväpaisteista ja keväistä kuvaa varten varta vasten hankittuina astui kaksi nuorta neitoa halki laakson. Molemmat olivat kauniita, mutta samallaista heidän suloutensa ei ollut. Toinen oli tumma toinen vaaleaverinen, mutta jonkinlainen haaveellinen suruvoittoisuus hymyili kummankin kasvoista, kenties ikään kuin kotiutuneempina toisissa, noissa vaaleain kiharain ympäröimissä. Molemmat näyttivät olevan siinä iässä, jolloin tyttö, naiseksi kehittyneenä, jonkinlaisella kummastuksella luo silmänsä ympärillensä ja katsoo asioita ja henkilöitä aivan toisenlaisilla silmillä kuin ennen. Tästä kenties sai selityksensä haaveellinen katse noissa tummissa silmissä, joille se muutoin näytti vieraalta. Saattoivatpa sen sentään herättää myöskin tuon toisen sanat, joita hän tarkkaavasti kuunteli.

"Niin, niin, kummasti tässä maailmassa käy", sanoi sinisilmä ohimennessään taittaen lehvän vihtakoivusta, "saattaa usein haluta sellaista, mikä on omaksi vahingoksi, ja usein kulkea onnensa ohitse ja tallata sen jalkainsa alle. Niin ei tehnyt pieni Signa, joka palveli kuninkaan kartanossa."

"Kuinkas sitte hänen kävi?" kysäsi mustasilmä.

"Olipa kerran arvoisa neiti, jonka nimi oli pieni Signa, niin hänestä on laulukin, mutta minä en osaa kuin vähäisen sitä..."

"Hyvä on, Kaarina, mutta et noin saa kesken jättää, kerro tai laula, miten tahdot, kun vaan saan kuulla, kuinka kävi!"

"Niin, oli kerran arvoisa neiti kuninkaan kartanossa ja hän palveli siellä kahdeksan vuotta, mutta sitten hän muutamana päivänä meni lehtoon kävelemään ja siellä tuli suuren suuri käärme vastaan. Ja käärme katsoi häneen niin rukoilevan kauniisti, että pieni Signa joutui oudoille mielin, ja sitten se juoksi edellä metsään ja pieni Signa perässä. Näin hetken aikaa kuljettuansa he tulivat paikalle, jossa seisoi hevonen satuloituna ja sen lautasilla sininen viitta. Käärme pyysi silmillään niin kauniisti ja pieni Signa ymmärsi hänen pyyntönsä eikä hennonut vastustaa, vaan nousi satulaan. Ja pieni Signa ratsasti ja käärme juoksi, kunnes he joutuivat vähän edemmäksi. Mutta heidän tultuaan linnan edustalle oli tyttösen isä veräjällä ja hän kysyi: 'Pieni Signa, miksi tahdot mennä tuon suuren käärmeen mukaan?' — Mutta pieni Signa vastasi: 'Rakas isä, anna mun mennä vaan, tämän mulle tietäjä jo lapsena sanoi.' Ja pieni Signa ajoi ja käärme se juoksi, ja niin he vaan jatkoivat kulkuaan. Illan suussa tulivat he kukkaisniityn luo ja silloin käärme tahtoi siinä viettää yön. Pieni Signa suostui ja jäi siihen yöksi, mutta sydän oli tuskasta sairas, vedet juoksivat silmistä ja käsiänsä väänteli hän. Vihdoin hän laskihe levolle ja nukkui, ja käärme kävi hänen vierellensä."

"Ja eikö hän koskaan enää herännytkään?" kysäsi kiivaasti mustasilmä.

Kertoja hymyili ja tuijotti haaveksien pehmoiseen nurmeen ja laului:

Kun pieni Signa unestaan aamulla heräsi,
Kas tuossa poika kuninkaan vierellä lepäsi,
Ol' nyt jo olo toista, ol' hyvää kerrassaan,
He leikkeivät!
He heräsivät molemmat omassa linnassaan.
Öin päivin he leikkeivät.

"Tuo satu oli mieleiseni, Kaarina. Jos vielä osaat jonkun, joka ei pääty suruun ja kuolemaan, niin kerro, tai laula, jos tahdot, mutta mieluummin kerro, sillä laulaissasi käyt niin lumoavaksi, että oikein minua pelottaa."

Ja niin olikin. Kertoja eli niin kokonaan tarinassaan ja näytti itse niin lujasti uskovan kaikkea kerrottavaansa sekä mahdolliseksi että todeksi, että hänen kertomuksensa väkisinkin vei kuuntelijan mukaansa. Mutta laulaessa sulostuivat hänen kauniit kasvonsa niin sanomattomasti ja tuntui siltä kuin hän innoissaan ihka elävänä edessään näkisi sen, mitä laulussa kerrottiin, ja vielä sävelkin vienoine, suruvoittoisine äänenvaihteloineen hiveli ja ikään kuin tenhosi korvaa, että kyllä saattoi sanoa laulajattaren näyttävän lumoavalta.

Hän hymyili ja loi silmänsä maahan kainona saamastansa kiitoksesta.

"Osaanhan minä", sanoi hän, "minä osaan sadun talonpoikaistytöstä, jonka nimi oli pieni Roosa."

"Jokako tuli onnelliseksi...?"

"Niin, tietenkin hän tuli onnelliseksi..."

"Kerro, kerro sitten!"

"Olipa kerran talonpoikaistyttö, nimeltä pieni Roosa", alkoi Kaarina ja hymyili vielä kerran, mutta nyt kuulijan kiihkolle, "joka oli niin kaunis, ett'ei kauniimpaa ollut seitsemän kuninkaan valtakunnassa, ja kuninkaanpoika rakastui häneen ja tahtoi hänet kihlata. Mutta pieni Roosa sanoi: 'Kuinka se voisi käydä päinsä, minä kun olen köyhä ja te olette rikas, ja teillä on kaupunkeja ja teillä on linnoja, mutta minä olen vaan köyhä talonpoikaislapsi!' Mutta kuninkaanpoika rakasti häntä niin suuresti, että vannoi hänelle uskollisuutta. Mutta kuningas sai tietoonsa heidän rakkautensa ja lähetti poikansa vieraille maille. Ja laiva meni pois ja palasi jällehen; ja aina poika kyseli nimeä Ruususen. Hän sai sitten kuulla kuninkaan, hänen isänsä, tahtovan pakolla ritarille pienen Rooson naittaa, ja ritari se häitä jo valmisti, ja tyttönen häitä varten vaatteetkin teetti. Mutta kuninkaanpoika sanoi olevansa tyytyväinen, kun vaan sai tietää, milloin häitä piti pitää. Sen hän sai tietää ja laski silloin laivansa rannoille. Maihin päästyänsä hän sai kuulla ritarin jo sinä päivänä häitänsä pitävän ja häätalossa kynttiläin jo palavan näki. Hän viestin silloin laitto salaisen kullalleen. Jo morsioilla kruunu ja seppel oli päässä, mutta hän sanoi morsiusneideilleen: 'nyt haluan mä käydä ruusulehdossa!' ja silloin hän meni ovesta ulos. Mutta heti ulos päästyänsä hän rannalle suuntasi kulkunsa."

Nyt keskeytti kertoja kertomuksensa.

"Ethän liene vaan minua peijannut, Kaarina?" kysyi mustasilmä kaikesta päättään jännittävän tarkkaavaisena. "Morsiusneidet kai juoksivat perästä, hänet saatiin kai kiinni rannalla...?"

"Malttakaa vähän, arvoisa neiti, lopun tahdon laulaa!" Ja ihmeellisen kirkkaalla ja sointuisalla äänellään alkoi tyttö:

Morsian rannalle kiiruusti entää
Siveys ja kunnia tallella on!
Hän herttuan sylihin lempien lentää.
Kai kukkivat ruusut ja liljat.

"Ja Herra taivaan siunaa mun pientä sulhoain,
Mä minkä kerran lupaan, sen pidänkin mä ain!"

"Ja Herra taivaan siunaa mun pientä kultoain,
Sun tähtes' monta matkaa oon tehnyt purrellain!"

"Se oli oikein ja niin sen piti käydä. Reipas kuninkaanpoika sai kun saikin morsiamensa. Mutta hääväki? ... eikö saatu tietää morsiamen paenneen meren rannalle, eikö häntä ajettu takaa?"

"Ajettiin kyllä. Hänen morsiusneitinsä etsivät häntä ja sitten hekin tulivat rannalle. Mutta silloin oli jo kuninkaanpojan laiva lähtenyt rannasta ja nostanut purjeet."

Tyttöjen takaa kuului nyt askelia ja Kaarina kääntyi katsomaan laaksoa pitkin. Mutta hän ei saattanut nähdä pitkälle, puita kun oli paljon. Mustasilmä taas oli siihen määrin kietonut ajatuksensa pikku Roosaan, ett'ei ollut kuullut askelia eikä katsonut taaksensakaan.

"No, kai he tulivat rannalle ja ritari tuli palveliioineen ja kuningas lasketti laivansa vesille...?"

"Ei, ei! Neitokset tulivat ja morsian seisoi peräkeulassa ja tervehti heitä. Tässä saatte kuulla." Ja hän alkoi laulaa:

"Isälle, äidilleni terveiset sanokaa:
Ei syytä mua surra, levossa olla saa!"

"Ja kaikki tervehtikää myös hellää sulhoain:
Hän elköön mua surko, kyll' toisen saa hän ain!"

Mut sylihin herttuan tyttö jo kohta nukahtaa —
Siveys ja kunnia tallella on!
Ja muiden maiden ääriss' hän vasta havahtaa.
Yhä kukkivat ruusut ja liljat.

"Ja oikeinko se on totta, että talonpoikaistytöstä tuli kuninkaanpojan morsian?"

"Tottako?" huudahti laulaja, ikään kuin olisi kovasti loukkautunut sellaisesta kysymyksestä.

"Niin, niin, saatanhan ymmärtää sen todeksi, vaikk'ei se minun kotimaassani kävisi päinsä. Mutta onhan talonpoika täällä, sen kyllä huomaa, aivan toista kuin siellä. Kummallista kansaa, joka kuitenkin saattaa sietää ja kärsiä niin paljon!"

Nyt käännähti Kaarina taas, nyt kuuluivat askelet taas ja paljoa selvemmin. Nyt katsoi vieraskin neiti taaksensa. Etäällä laaksossa he näkivät puolikasvuisen pojan juoksevan heihin päin. Hänellä oli yllään harmaa sarkatakki ja päässä musta suippolakki. Hän viittasi kädellään nähdessänsä tyttöjen kääntyvän.

"Eivätpä korvani valhetelleet", sanoi Kaarina heidän astuessaan poikaa vastaan. "Äsken kuulin askelten kopinaa, vaikk'en tainnut ketään nähdä. Hän tuo varmaankin sanaa kreiviltä, isältänne..."

"Eikö mitä, silloin sen tuoja olisi joku hänen palveliioistaan ... eipäs, nyt näenkin kuka se on."

Nuorukainen seisoi nyt heidän edessänsä. Se oli Erkki, tuo ruma Erkki, Märta muorin poika, mutta nyt puettuna uusiin ja eheihin vaatteisiin, jotka joissakin määrin muuttivat hänen muotoansakin. Hän paljasti päänsä ja pyyhki hikeä otsaltaan hengähtäessään.

"Sinäkö, Erkki", virkkoi tumma tyttö, jonka lukija jo varmaankin on tuntenut Agnekseksi, "olen hyvilläni saadessani nähdä sinut. Nythän saan kuulla, mitenkä päättyi se tosisatu, joka koskee minua itseäni. Ah, sinä varmaankin tekisit siitä laulun, Kaarina..."

"Kiitos, arvoisa neiti", sanoi nyt Erkki, "hyvin suuri kiitos teille siitä, että lähetitte sen nuoren miehen avuksi..."

"Lähetinkö, sanot, minä..."

"Olen sen kuullut häneltä itseltään ja minä kerroin hänelle teidän luvanneen puhua voudille, ja silloin hän tuli niin iloiseksi ja sanoi..."

"Mitä hän sanoi, Erkki?" keskeytti Agnes innoissaan.

"Arvoisa neiti on hyvä ja jalosukuinen, sanoi hän."

"Entä äitisi?" keskeytti taas kreivintytär, ikään kuin olisi arastellut kuulla enempää, mitä nuori mies oli hänestä puhunut, "äitisi, pelastuiko hän?"

"Pelastui, kiitos teille ja reippaalle Herman Bermanille, Nyt hän elää rauhassa Engelbrektin luona täällä Vaskivuorella ja sinneppä vouti tuskin uskaltanee ojentaa kättänsä häntä hakemaan. Mutta nyt on tuon nuoren miehen henki vaarassa, arvoisa neiti..."

"Hänenkö henkensä?" kysyi Agnes ja kävi poskiltaan yhtä kalpeaksi, kuin valkoinen kaulus, joka hänellä oli kaulassaan.

"Niin, ja teidän täytyy pelastaa hänet", vastasi poika perin varmasti.

"Sano Jumalan tähden, kuinka kaiken tämän laita nyt oikein on. Minunko täytyy pelastaa hänet, sanot...?"

"Niin, me saavuimme Vaskivuorelle eilen päivän valjetessa; sillä niin pian kuin äiti oli saanut tarpeeksi levätä Matti Eeronpojan luona, läksimme matkalle. Ja päivän jo ylhäällä ollessa nousivat Engelbrekt ja Herman ratsaille, sillä heidän oli eilen illalla oltava Skedevin kirkolla. Mutta äidillä oli mukanansa sairas vuoritulallisentytär ja tämä pyysi minua viemään sanaa hänen isällensä. Eilen iltapäivällä läksin matkalle. Soudin yli Tiskenin ja Runnin Vikaan, mutta sinne päästessäni ja maihin noustessani oli jo pimeä ja minä menin pappilaan, jossa sain mennä lepäämään kuivaan."

"Eipä sinulla näytä olleen niin kiirettä, Erkki, kuin silloin, kun äitisi oli vaarassa", sanoi Agnes ja sekä sanoista että kasvoista ilmeni puolittain nuhtelua.

"Jos teitä oikein ymmärrän, arvoisa neiti, niin tahdotte nyt minua syyttää sellaisesta, jota en voi auttaa. Sallikaa vaan minun kertoa kaikki; on välttämätöntä että tiedätte sen alusta loppuun. Niin kuin sanoin, kävin lepäämään pappilan luuvaan, eikä kestänyt kukaan kauvan, ennen kuin nukuin. Mutta puoliyön tienoilla heräsin kovaan hälinään. Hevosten jalkain kopinaa ja useita ääniä kuului kartanolta ja tallista. Voudin ratsumiehet ne olivat matkalla Vaskivuorelle. Kuulin papin itsensä, hurskaan Ragvalder herran, puhuttelevan heitä. Hän pani ihmeeksi, että he tulivat hänen luokseen yöksi, ja silloin vastasi ääni, jonka tunsin — Kirjuri-Martti se oli — että kun vaan hän ja se kauppias, joka oli hänen mukanansa, saivat majaa pappilassa, niin oli ratsumiesten määrä mennä kylälle. Siihen tyytyi pappi ja minä kuulin ratsumiesten menevän matkoihinsa ja kaikki kävi taas hiljaiseksi. Talli oli luuvan vieressä ja minä kuulin selvään kahta hevosta talutettavan tallin ovesta sisälle. Hetkisen kuluttua kuulin hiipimistä luuvan oven ulkopuolelta ja äänen puoleksi kuiskaavan: 'oletko ymmärtänyt oikein, Lydert Rosenbrygge?'"

"Sekö oli kauppiaan nimi?" kysyi Agnes levottomana.

"Niin, en voi muuta luulla", vastasi poika.

"Pyhä neitsyt, silloin on varmaan suuri vaara tarjona", virkkoi Agnes, "olen usein kuullut isäni mainitsevan tämän nimen ja aina jonkun konnantyön yhteydessä! Mitä kuulit sitten vielä, Erkki?"

"Kauppias vastasi, että hän luuli ymmärtäneensä tarkoituksen ja lisäsi pilalla kirjurin nytkin olevan yhtä varovaisen, kuin siihen aikaan, jolloin he puuhasivat yksissä Lybekissä, koska hän valitsi tämän paikan näin tärkeälle keskustelulle. Mutta siihen sanoi Kirjuri-Martti, että tässä paikassa oli sopivampi vaihtaa ne harvat sanat, jotka heidän tarvitsi puhua, koska pappi muka oli oikea talonpoikainystävä, ja siellä sisällä oli seinilläkin korvat. Kuule nyt, sinä olet ammattiveljes ja Pyhän Yrjänän ammattikunta kokoutuu huomisiltana. Sekä Engelbrekt että Herman ovat ammattiveljeksiä ja tulevat saapumaan sinne. Helposti olet silloin saavuttava nuorukaisen luottamuksen, ja sitten..."

"Ja sitten?"

"Niin, hän ei sanonut mitään sen enempää, mutta minä kuulin voimakkaan, ikään kuin terävän puukon iskun käyvän luuvan seinään ja sitten sanoi kirjuri: 'juuri sitä tarkoitan. Voudin ratsumiehet ovat, totta tosiaankin, kovin heikkoja silmiä niihin verkkoihin, joita näille kaloille tarvitaan. Jo luulin tänä iltana yhden heistä olevan käsissäni, mutta hän riuhtoi verkon säpäleiksi, aivan kuin voudin miehet olisivat olleet tappuroita. Senpä tähden luulenkin olevan paikallaan, että...' Kirjuri ei nytkään sanonut

sanottavaansa loppuun, mutta kauppias sanoi: 'Hyvä, kyllä ymmärrän — hän on kaatuva kuin härkä!' 'Mutta', jatkoi hän, 'saattaako Juhani herraan luottaa, onko hän pitävä sanansa tuon melkeän summan maksamisessa?'"

"Varmaan', vastasi kirjuri, 'huoletta saat siihen luottaa. Hän toivoo nuorukaisen hinnalla voittavansa kultakaivoksen. Kauppias kysyi silloin, kuinka hän tulisi menettelemään, ja kirjuri sanoi nuorukaisen olevan hänen tiellensä hänen lemmenhankkeissaan..."

"Ja kenpä tahtois olla tuon pelkurimaisen Juhani herran lemmitty?" kysyi Agnes närkästyen.

"Kyllä kirjuri mainitsi nimen", vastasi poika ja katsoi epäilevästi kreivintyttäreeseen, "mutta..."

"Anna kuulla!" sanoi Agnes.

"Hän mainitsi teidän nimenne, arvoisa neiti!"

"Minun nimeni...!"

Ylimalkaan koko kertomus, mutta etenkin tuo viimeinen tieto teki kreivintyttäreeseen omituisen vaikutuksen. Marmorivalkeat olivat nuo kauniit kasvot ja samalla eleettömät kuin kivi, mutta ihanoista silmistä säihkyi mitä voimakkainta eloisuutta. Kaunis Kaarina pani hiljaisesti sormensa ristiin, ikään kuin olisi rukouksella tahtonut manata onnettomuutta. Hän tunsu hyvin sekä Engelbrektin että sen, jonka henki nyt oli vaarassa.

"Sitten kuulin heidän menevän yli pihamaan pappilan asuinrakennukseen ja hiivin hiljaa perästä sekä astuin rohkeasti papin luokse. Hän asteli edes takaisin huoneessaan ja ällistyi minut nähdessään. Mutta minä kerroin hänelle mitä olin kuullut ja pyysin häneltä hyvää hevosta Skedvin kirkolle. Ja hevosen sainkin, ainoan mikä isä Ragvaldilla oli, mutta hyvä se ei ollut. Päästessäni Skedviin nukkuivat kaikki sikeintä untaan, mutta lukkari sanoi minulle niiden, joita hain, jo eilisiltana lähteneen tänne päin. Minä annoin pyyhkiä minkä vaan papin hevonen juosta jaksoi ja tulin puoli tuntia sitten tänne. Matkani oli kuitenkin turha. Heitä ei ole täälläkään. Silloin juolahti mieleeni, että Agnes neiti ehkä tahtois auttaa minua, ja pyysin päästä teidän puheillenne. Teidän sanottiin lähteneen tänne laaksoon ja sitten minä juoksin tänne päin..."

"Kiitos, Erkki! Mutta tässä on hyviä neuvoja tarvis."

"Mutta nyt on asianlaita sellainen, että minun täytyy kiiruhtaa tapaamaan Kirsti neidon isää", jatkoi Erkki, "mutta Jumala sen tietää, että mieluummin menisin takaisin vuorelle ollakseni vähän apuna, missä vaan parhaiten tarvittaneen..."

"Tee se, Erkki; ei kai neitonen voine sitä pahaksua", kehotti Agnes.

"Oi en ... hän on sairaana ja minä lupasin hänelle niin varmaan; häntä kohtaisi taas riettaan puuska, ei, minun täytyy toimittaa hänen asiansa..."

"No hyvä sitten, minä otan puhuakseni nuorukaiselle."

Poika seisoi hiljaa ja suki hiuksiaan korvansa taakse, nähtävästi jotakin itseksensä tuumien.

"Nuorukaiselle puhuminen", virkkoi hän, "auttaa kenties vähimmin. Mikäli minusta näyttää, lienee paras puhua Engelbrektille. Hän yksin tässä voi auttaa, ja niin minä olisin tehnyt. Ne toimivat viekkaasti ja viekkauden kaulaa ei katkaista tavallisella miekalla, vaikka se olisi kuinkakin terävä."

"Sinä olet viisaampi ja älykkäämpi kuin sinun ikäisestäsi luulisi", sanoi Agnes katsoen ihmetellen poikaan. "Luota minuun, olen paneva parhaani pelastaakseni jalon Herman Bermanin."

"Jos onni on suotuisa, olen täällä taas huomisoltilana ja tuon apua tullessani."

Näin puhehin he erosivat.

Molemmat tytöt kääntyivät heti takaisin kuninkaankartanoon. Mutta tuuli kahisi yhtä leikkivänä vihtakoivun latvassa ja puro liris sen juurella ja kaikki pikkulinnut lauloivat niin kauniisti, kuin olisivat tahtoneet laulaa kauvas huolen ja mielipahan ja pelon noilta suloisilta kasvoilta, jotka eivät nyt enää nähneet eivätkä kuulleet heitä eikä heidän ihanaa laaksoansa.

* * * * *

Säterin kuninkaankartanon lähistössä ei tähän aikaan löytynyt kirkkoa. Kuninkaankartano oli Tunan pitäjässä, ja koska pitäjänkirkolle oli pitkälti, oli vähän pohjoiseen Säteristä rakennettu kappeli, johon kuninkaankartanon ja sen ympäristön väestöllä oli tapana mennä kuuntelemaan messua. Tätä kappelia

sanottiin Dalbyn kappeliksi.

Tänne olivat myöskin Engelbrekt ja hänen kasvattipoikansa saapuneet ja vasta jumalanpalveluksen päätyttyä ratsastivat he kuninkaankartanolle.

Hannu kreivi oli isossa luhdinsalissa Engelbrektin ja Hermanin noustessa luhdinkäytävälle ja astuessa sisälle. Kreivi näytti vähän kummastellen katselevan pientä miestä, josta hän oli niin paljon kuullut puhuttavan, ja jonka ulkomuotoa hän ihan varmaan oli kuvitellut toisenlaiseksi. Jonkun verran ylpeyttä saattoi myöskin huomata hänen kasvoistaan ja ryhdistään, ikään kuin hän sillä olisi tahtonut vaikuttaa tuohon pieneen vuoritulalliseen. Hänen pukunsa oli sen arvon mukainen, joka hänellä oli ollessaan ensimmäinen Ruotsin valtakunnan neuvoksista. Hänen takkinsa oli hienosta kultakirjaisesta kankaasta ja sen päällä oli karpännahkaviitta. Mutta kaulassa olivat kultaiset ritarinvitjat ja samoin kannoissa kultaiset ritarinkannukset. Hänen vaakunansa oli loistavin värein ommeltu viitalle. Hänen rinnallansa seisoi tuo vuorioppia tunteva Vesteråsin munkki.

Lieneekö sitten Hannu kreivi todellakin oikein tuuman takeen pukeutunut tähän komeaan ja kallisarvoiseen pukuun, tai lieneekö tehnyt sen rukoussunnuntain tähden, taikka suorastaan vaan osottaakseen odotetulle vieraallensa kunnioitusta, mutta Engelbrektiin tuo komeus jäi kokonaan tehoamatta. Levollisin ja vakavin askelin hän astui kreivin eteen ja ikään kuin valoi selvän katseensa yli koko hänen persoonansa. Itse hän oli puettuna samaan yksinkertaiseen pukuun kuin edellisenäkin päivänä, ja tuskinpa mikään muu olisikaan soveltunut hänen vakavaan käytökseensä.

Vanha munkki, joka jonkun aikaa oli ollut kirjurina valtakunnandrotsi Kaarlo Ulvinpojalla (Sparre), Toftan herralla, ja sen tähden tunsu korkeitten herrain tavat, toimitti täällä käskyläisen tehtävän ja ilmoitti Engelbrektin.

"Toivotan teidät tervetulleeksi, Engelbrekt Engelbrektinpoika", sanoi silloin kreivi ja ojensi Engelbrektille kätensä.

"Kiitos, jalo herra", vastasi Engelbrekt, "minusta näyttää kuitenkin soveltuvan paremmin, että minä tervehdin teidät tervetulleeksi seuduillemme. Jo on aikoja siitä, kuin viimeksi semmoinen, Taalain laissa mainittu korkea herra, joka kuuluu Ruotsin valtakunnan ylimpiin,[10] astui jalkansa pohjoispuolelle jokea."

Tämä tervehdys, jolla tuo teeskentelemätön mies, vastoin suoraa ja vieläpä jonkun verran töykeää käytöstänsä, osotti tietävänsä antaa arvoa sen henkilön ylhäisyydelle, jota tervehti, miellytti suuresti Hannu kreiviä.

"Tosinhan kuulun kuninkaan neuvostoon", vastasi hän, "ja sukuperäni nojalla olen siinä ensimmäisellä sijalla, mutta nyt en kuitenkaan ole täällä valtaneuvoksena, vaan kokonaan omissa yksityisissä asioissani."

"Mitä yksityinen mies kuulee ja näkee, Hannu kreivi, sen näkee kai toki valtaneuvoskin?"

Sitä ei kreivi tainnut väittää vääräksi.

"Ja mitä hän on nähnyt ja kuullut", jatkoi Engelbrekt, "sen hän voinee vaadittaissa todistaa ja siten ritarinnimeänsä kunnialla kantaa. Olen iloinen tavatessani teidät, Hannu kreivi, ja olkoon sen tähden tervehdykseni oikeutettu, sillä minun kauttani puhuu jokainen Taalainmies."

"Tiedän, tiedän", vastasi kreivi, "hätä on suuri tässä maassa."

"Ja kuitenkin on se, minkä olette nähnyt, jalo herra, tai mikä on kuuluvinne tullut, vaan vähäinen osa siitä, mitä tunnemme ja tiedämme me, joilla se pitkät vuodet on ollut silmäin edessä. Niin julmasti ei menetellä vihollismaassa, kuin kuninkaan voudit menettelevät tässä maassa, ja jos sitä jatkuu pitkälle, niin ei koiraa eikä kukkoa ole kuuluva näillä tienoin, ja silloin kuningas katsokoon, mistä hän verot nostaa."

"Niin pitkälle ei toki vielä liene jouduttu!"

"Kylliksi pitkälle, mielestäni, kun kansa on saatettu epätoivon partaalle. Naarashirvikin nousee tällä hetkellä vastarintaan."

"Puhutte tuosta niin hartaasti, Engelbrekt Engelbrektinpoika, kuin se olisi omaa asiaanne. Mutta mikäli tiedän, ei teihin ole koskettu, ottamatta lukuun niitä taloja, jotka Nyköpingin herrainpäiväin päätöksestä teiltä joutuivat pois,[11] ja sellaistaahan on jonkun verran jokainen Ruotsin herroista saanut kokea."

"Se kuului kuninkaan ja kruunun oikeuksiin eikä yksikään Ruotsin mies sitä valita. Isäni perintö

pieneni sen kautta vähän, mutta sehän on toimellisuudella ja utteruudella autettavissa. Mutta korjaamaton on se vahinko, jonka laitton hallinto maalle tuottaa. Olen ollut rauhassa ... niin, se on totta, jos kukaan voi tai jos kellään on oikeutta olla rauhassa, kun lakia väkivallalla sorretaan ja rauhaa rikotaan. Käsi, ja huomatkaa: kuninkaan käsi! — käsi on jo kohotettu vuorirälssiäkin[12] kohti, monen vuoriaatelisten on jo täytynyt jättää maat ja mannut ilman laillista syytä ja väärän tuomion nojalla. Ei kellään ole varmuutta; minä päivänä hyvänsä saatetaan minuakin syyttää rikoksesta, jota en ole aikonutkaan tehdä, ja tuomita sen mukaan."

Kreivin katse synkistyi näistä sanoista.

"Täytyy myöntääkseni", sanoi hän, "että näissä seuduissa on yhtä ja toista toisin kuin olla pitäisi, mutta mitä muuhun aatelistoon tulee, niin en tiedä kuulleeni mitään tyytymättömyyttä voimassa olevan lain ja vanhan hyvän tavan rikkomisen johdosta."

"Silloin on joko minulla väärät tiedot asiasta taikka sitten teillä itsellänne, jalo herra", vastasi Engelbrekt hymyillen, "taikka sitten ovat nuo hyvät aatelistmiehet nykyään paljoka myöntäväisemmät, kuin ovat ennen olleet. Vai voitteko ehkä, jalo herra, oikein todella uskoa tuon hyvän herran Greger Maununpojan, Ekan herran, joka nyt sodassa joutui vankeuteen, se oli 1427 keskikesällä, jos muistan oikein, ja sitten monen muun kanssa sai olla vangittuna Lybekissä, kunnes itse omilla varoillaan kykeni ostamaan itsensä vapaaksi; nyt hän lienee kotona maatilallaan, niin kuin minulle on kerrottu; — voitteko nyt uskoa, jalo herra, tämän Greger Maununpojan unohtaneen, mitä hänellä Ruotsin lain mukaan on oikeus vaatia?"

"En, sitä en ollenkaan usko, mutta olen vakuutettu hänen yhtä hyvin kuin jokaisen muunkin kunnan miehen ja kuninkaan alamaisen huomaavan kuninkaalle mahdottomaksi näinä aikoina täyttää mitä laki vaatii. Olen myöskin vakuutettu siitä, että parempain aikain kerran tultua täydellinen korvaus on suoritettava sekä vankeuslunnaista että sodan tuottamista tappioista, niin kuin laki käskee kuninkaan tekemään."

"Ja kuinka se on tehtävä?" kysyi Engelbrekt sama hymy taaskin huulilla.

"Rahalla taikka kruunun läänityksillä", vastasi kreivi.

"Tuleeko sitten Tanskan tai Norjan maksaa Ruotsin aatelistolle", huomautti Engelbrekt, "sillä täällä Ruotsissa ei sitä summaa liene saatavissa, ja mitä läänityksiin tulee, niin..."

"Tiedän mitä tahdotte sanoa ... ne tulee antaa syntyperäisille ruotsalaisille, niin kuin laki kuninkaankaareissa säätää, mutta siinä, nähkääs, on laki muutettava, sillä jokainen kuninkaan uskottu mies on pidettävä syntyperäisenä hänen valtakunnassansa..."

"Kauvan mahtanee kestää, ennen kuin lain sanat tulevat niin kuulumaan", vastasi Engelbrekt, "mutta näettehän kuitenkin, että laki, sellaisena kuin se nyt on, on rikottu. Sitä mieltä on tällä hetkellä koko Ruotsin valtakunta. Ehkäpä kyllä jotkut Greger Maununpojan tavoin pitävät tyytymättömyytensä salassa, mutta tässä ei voida laskea yksitellen, vaan kymmenittäin. Vuonna 1429 otettiin kaksisataa ruotsalaista vangiksi, kun heidän piti — myöskin vastoin lakia — viedä valtakunnasta kannetut kruununverot kuninkaalle. He istuvat vielä Wismarin vankilassa — ja nyt viime kesänä vietiin tuo urhoollinen ritari Broder Sveninpoika miehuullisen taistelun ja suuren mieshukan jälkeen vangittuna Lybekkiin 260 miehen kanssa. Kuten näette, jalo herra, käynee vaikeaksi saada kaikkien näiden tyytymättömyyttä kuulumatomiin painetuksi, erittäinkin kun..."

"Puhukaa vaan peittelemättä suunne puhtaaksi, Engelbrekt Engelbrektinpoika, olenhan tosin minäkin puoleksi ulkomaalainen, mutta mielelläni toki kuitenkin tahdon kuulla vapaan ja miehekkään sanan ja ennen kaikkea tahdon oppia perin pohjin tuntemaan epäkohdat. Tyytymättömyyden sanoitte yltyvän..."

"Siitä", sanoi Engelbrekt, "että koko sota on laittomuutta..."

"Siinä toki kokonaan erehdytte, Engelbrekt! Entä liittokirja? Eikö toisen valtakunnan ole rakkaudessa ja sovussa autettava toista ja nyt on Tanska tarpeessa..."

"Ja ensi kerralla?"

"Toiste saattaa tulla Ruotsin vuoro."

"Mitä siihen asiaan tulee, niin se minun silmissäni näyttää aivan toiselta. Näettekö, Hannu kreivi, se mies on typerä, joka ajaa saalista, jota ei voi saavuttaa. Meidän isillämme oli suuret metsästysmaat, jotka ulottuivat niin pitkälle kuin meren laineet vierivät, mutta siitä on jo pitkät ajat. Nyt olemme lakanneet metsästämisestä, olemme tyytyväiset siihen, mitä Luoja on meille antanut täällä vuorillamme ja metsissämme."

"Eikö sitten ulkomainen vihollinen voisi uhata Ruotsia?"

"Sanokaa itse, jalo herra ... mistäpä hän tulisi? Norjan kanssa olemme ylimalkaan olleet hyvässä sovussa aina Inge kuninkaan ajoista asti. Idästä päin en ole koskaan kuullut mitään vaaraa mainittavan, muuta kuin sen, mikä on naapurია uhannut itsensä Ruotsin puolelta. Näihin asti on ainoastaan Tanska tuottanut Ruotsille haittaa ja viimeksi nyt kuningas Valdemar Atterdagin aikana. Nyt kuuluu meillä toki olevan rauha Tanskan kanssa ... mistäpä meitä vaara uhkaisi? Ei, jalo herra, asianlaita on sellainen, että Tanskalla itsellään on vaarallisimmat naapurit, sitä alinomaa sodan onnettomuudet uhkaavat, ja sen tähden se tarvitsee sekä Ruotsia että Norjaa, mutta Ruotsi ei tarvitse Tanskaa. Tämän käsitti Margareta Valdemarintytär, ja siitä syystä hän puuhasi tuota lemmentuota valtakuntain kesken, — sillä tähän päivään asti ei tämä liitto ole ollut muuta kuin hämärä muisto kuningattaren hommista. Niinhän unikin pysyy mielessä vielä kauvan senkin jälkeen kun mies jo on herännyt päivätyöhönsä."

"Liitto", virkkoi Hannu kreivi, "mitä sanottekaan, Engelbrekt, löytyyhän liittokirja,[13] kuningattaren ja Eerikki kuninkaan sekä kaikkien kolmen valtakunnan ylhäisinten herrain ja miesten vahvistama!"

"Tahdon vaan kysyä teiltä, jalo herra, erästä seikkaa", tarttui taas Engelbrekt puheeseen, "oletteko itse nähnyt tuota liittokirjaa?"

"Tuo kysymys minua kummastuttaa; minä sille nauraisin, jollen sanoistanne jo olisi huomannut, kuinka hyvin olette seurannut valtakunnan tärkeimpiä tapahtumia. Voitteko hetkeäkään epäillä tämän perustuskirjan olemassaoloa?"

"En vaan epäile, Hannu kreivi, minä tiedän, ett'ei sitä ole, ja te, jalo herra, ette ole sitä koskaan nähnyt."

"Kautta miekkani, Engelbrekt, te näytte tästä asiasta tietävän enemmän kuin minä!"

"Löytyy kyllä kirjelmä, joka häthätää tehtiin ja jonka alle kuningatar töin tuskin kykeni saamaan muutamia nimikirjoituksia, mutta tämä kirjelmähän on kokonaan tuntematon näiden kolmen liittovaltakunnan kansalle. Ja ne ruotsalaiset herrat, jotka kuninkaan kruunauksessa olivat saapuvilla, läksivät pois Kalmarin kaupungista, niin pian kuin kuningatar otti liiton keskusteltavaksi. Te, hurskas isä", Engelbrekt kääntyi näin sanoen munkkiin, "te, joka siihen aikaan olitte vanhan Kaarlo Ulvinpoika herran mukana ja hoiditte hänen sinettiänsä, te sen kyllä muistatte."

"Kyllä, kyllä", vastasi munkki, "jalo vuoritelallinen on oikeassa! Paitsi herraani, vanhaa drotsia, ja Upsalan arkkipiispa Henrikkiä sekä tuota arvoisaa herraa, Linköpingin Knuutti piispaa oli silloin jälellä vaan viisi ruotsalaista ritaria, ja mitä se merkitsi niihin moniin verraten, jotka olivat kruunauksessa! Kaikkiaan oli vaan 17 herraa jälellä, ja useampia nimiä ei kuningatar voinut saada tuon tärkeän asiakirjan alle. Vielä muistan, kuinka vanha herrani, drotsi vainaja, Jumala hänen sieluansa armahtakoon, pudisti päätänsä kuullessaan kuningattaren ottavan valtakuntain keskisen iäisen liiton puheeksi. Harvat ne drotsi vainajan lailla saattoivatkaan käsittää kuningattaren suurta tuumaa; mutta hän oli nuoruudessaan ollut ulkomailla ja tunsu suuret eteläiset valtakunnat ja huomasi sen tähden, että näille kolmelle pohjoiselle valtakunnalle olisi sellaisesta likemmästä yhtymisestä suurta hyötyä."

"Ankaralla drotsilla, Toftan Kaarlo herralla, oli niin kuin noilla muillakin herroilla sillä kertaa oma ajatuksensa asiasta", virkahti Engelbrekt.

"Tietysti", sanoi Hannu kreivi oikein käsittämättä Engelbrektin sanain tarkoitusta. "Mutta minua kummastuttaa suuresti se mitä kerrotte. Kaikkiaan vaan 17 nimeä asiapaperissa, joka koskee kaikkia kolmea valtakuntaa...!"

"Jo heti kruunauksen jälkeen", alkoi taas munkki, "alkoivat herrat poistua kaupungista ja koko tuon suuren kuningattaren nero ja viisaus oli tarpeen pitämään herrainpäiviä koossa. Ruvettiinpa vielä epäilemään, tokko tuo äsken kruunattu kuningas olikaan oikeudella saanut Ruotsin kruunua. Ja kun vihdoin neljän viikon kuluttua päästiin niin pitkälle, että laadittiin todistuskirja Eerikki kuninkaan valitsemisesta ja kruunaamisesta näiden kolmen valtakunnan kuninkaaksi ... niin silloin ei ollut enää herroja jälellä kuin jokunen päälle 60:n. Ja seuraavalla viikolla läksi suurin osa näistäkin pois, niin että vaan nuo 17 olivat jälellä. Herra vainajani oli näiden 17 joukossa ja vielä muistan, kuinka kuningatar hänestä erotessaan ystävällisesti taputti häntä olkapäälle ja tapansa mukaisesti omituisesti hymyillen sanoi: 'se on sittenkin onnistuva, Toftan Kaarlo herra!' ikään kuin hän sillä olisi tahtonut viitata, ett'ei hän tämän vastoinkäymisen tähden aikonut jättää tuumaansa keskeneräiseksi!"

"Ja se onkin hänelle onnistunut", puuttui kreivi vilkkaasti puheeseen.

"Se ei ole onnistunut, Hannu kreivi", nousi Engelbrekt puhumaan, "ja uskokaa minua, se ei ole koskaan onnistuva. Talonpoikaissotajoukon viimeksi ollessa Tukholman edustalla vapauttamassa tuota jaloa herraa, kuningas Maunu Eerikinpoikaa, kerrottiin siellä erään taitavan jousimiehen luvanneen

ampua alas Kärnan-tornin huipun. Kuningatar ei koko aikansa voittanut sen enempää. Hän sai herrat puolelensa, ne olivat torninhuippu, hänen viisautensa oli jousi, mutta mitään enempää hän ei voittanut, sillä Kärnan-torni on Ruotsin rahvas..."

"Ruotsin rahvas kai seurasi herroja ja valtakuntaa...?"

"Ei, ei... Ruotsin rahvas ei tiennyt mitään siitä mitä Kalmarissa tehtiin eikä sen mieltä koskaan kysytty... Ja lailliseksi Ruotsin kuninkaaksi ei Eerikki kuningas tullut ennen kuin Moran kivillä 1396, sillä herrain valitseminen Skarassa P. Barnabaan päivänä[14] samaa vuotta ei häntä tehnyt lailliseksi kuninkaaksi."

Kreiviltä silmät suurenivat ja vanha paterikin pani hämmästyen kätensä ryntäillensä ristiin.

"Teitä kummastuttaa tämä, ankara herra", jatkoi Engelbrekt, "mutta sellainen on asian todellinen laita. Herrat ovat tehneet ja toimineet Ruotsin valtakunnassa, aivan kuin se olisi ollut heidän omaisuuttansa, mutta he ovat siinä toimessaan unohtaneet tärkeimmän, he ovat unohtaneet Ruotsin rahvaan."

"Ettäkö sitten tämän rahvaan pitäisi päästä osalliseksi niin tärkeisiin asioihin kuin ovat herrainpäivän keskustelut, kuninkaan valitseminen j.n.e. — — — sekä tahtonne?"

"En tahdo sitä minä, vaan laki, Ruotsin valtakunnan laki sen tahtoo, Hannu kreivi."

Nyt avattiin viereisen huoneen ovi ja eräs kreivin palvelijoista seisattui ovenpieleen ilmoittaen päivällisen olevan valmiina. Kreivi heitti heti vakavuutensa ja pyysi ystävällisin liikkein ja vielä ystävällisemmin sanoin vuoritelallista yhdessä maistelemaan matkaeväitä. Myöskin Hermania, joka herrain puhellessa oli äänetönnä seisonut muutaman ikkunan luona, tarkoitti kreivin pyyntö.

Siinä huoneessa, jossa päivällinen syötiin, olivat Richissa rouva ja Agnes. Munkki luki rukouksen ja sen jälkeen käytiin pöytään. Mieliala oli kuitenkin ylimalkaan vakava, ja vaikka kreivi koetti panna parastansa saadakseen vilkasta keskustelua aikaan, niin ei se tahtonut luonnistua. Hänen tyttärensä, joka muutoin tavallisesti käsitti häntä niin hyvin, oli melkein vielä alakuloisempi kuin kukaan muu. Ja kerran häntä kauvan tarkastettuansa oli kreivi näkevinänsä kyyneliä hänen silmissään. Aivan selvästi hänen oli hyvin vaikea hillitä itseänsä. Tämä taas teki kreivin puolestaan hajamieliseksi.

Engelbrekt näytti kokonaan elävän aivan toisessa maailmassa, niin harvapuheinen hän oli. Richissa rouva yksin oli aivan tapaisensa ja koetti tavallisella hienotunteisuudellaan auttaa lankoansa, kreiviä, tämän kokiessa keventää raskasta mielialaa. Kreivi huomasi sen ja nyökäytti ystävällisesti sukulaisellensa päätään. Vaikeaksi kävi kuitenkin semmoisen puheluaineen löytäminen, joka ei läheltä tai kaukaa olisi koskettanut tuota yleistä hätää, jota taas hän koetti välttää, koska siten yhtä haavaa olisi jouduttu juuri siihen, mitä piti välttää.

Hän alkoi sen tähden puhella Vaskivuoresta, mutta kyseli silloin sellaisia asioita, joita ainoastaan se saattoi tietää, joka oli ollut siellä, ja tätä tehdessään hän usein kääntyi nuoreen mieheen. Tämä kuitenkin soti isoisten kartanoissa vallitsevia vanhoja tapoja vastaan, samate kuin jo se, että nuorukainen kutsuttiin ylhäisen miehen pöytään, oli vastoin tapoja. Mutta nuorukainen vastasi niin säädylisesti, ett'ei se näyttänyt ainoastaan Richissaa miellyttävän vaan myöskin kreiviä, joka mielihyvällä häntä katseli. Tästä heräsi Engelbrektinkin myötätuntoisuus, ja hän katseli ylhäistä rouvaa suopein mielin.

"Minulle on kerrottu", sanoi vihdoin Richissa rouva, "että Vaskivuorella kuuluu olevan turvapaikka lainsuojattomille. Onko siinä perää?"

"Kuningas Maunu Eerikinpojan myöntämien erioikeuksien mukaan", vastasi Engelbrekt, "on henkipatolla hengen- ja omaisuudenvapaus, mutta hänen on kuitenkin asianomistaja sovitettava sakoilla, mikäli laki säätää."

"Koskeeko se jokaista henkipattoa?" kysyi taas Richissa rouva ja vasten tahtoa vapisi hänen äänensä, kuitenkin tuskin huomattavasti. Tämä vähäinen äänenvaihdos oli kylliksi herättämään Engelbrektin huomiota, ja tyynellä, syvällä katseellaan hän tarkasteli Richissa rouvaa.

"Murhamies, kavaltaja tai julkinen varas", vastasi hän, "ei saa nauttia tätä rauhaa. 'Ken sellaista on tehnyt,' lukee kuninkaankirjeessä, 'ei ole saava tätä armoa nauttia'."

"Löytyykö nykyään ketään sellaista onnetonta vuorella?" jatkoi Richissa rouva kyselemistään joutuen muiden huomion alaiseksi enemmän kuin tarpeellista oli juuri sen kautta, että hän yritti näyttää väliäpitämättömältä.

"Sellaisia löytyy aina, hurskas rouva", vastasi Engelbrekt, "ja nyt kenties enemmän kuin ennen."

"Täällä kuninkaankartanossa on paimentyttö", sanoi taas Richissa rouva, ikään kuin olisi tahtonut päästä kuulemasta lisäselityksiä, joita saattoi saada, "ja hän on syntynyt siellä vuorella; hän kertoo kummallisia juttuja sikäläisistä miehistä. Niinpä hän on sanonut siellä olevan miehen, nimeltä Susikartanon Björn, jolla kuuluu olevan karhu, kesy kuin koira."

"Niin, se on totta, sen miehen tunnen kyllä..."

"Sepä merkillinen taito", virkahti kreivi. "Karhujen hallitsemista rautavitjoilla minä kyllä voin käsittää, mutta niiden kesyttäminen koiriksi, se minua kummastuttaa."

"Taito tai mikä", sanoi taas Engelbrekt, "niin on karhu kesy kuin koira ja seuraa isäntäänsä kaikkialla. Karhun sanotaan myöskin erityisesti suosivan erästä väriä, nimittäin sinistä, ja se, joka on sinisiin puettuna, voi varmaan luottaa hänen suojelukseensa!"

"Silloinhan se on kuin luotu sinun ritariksesi", nauroi kreivi ja loi silmänsä tyttärensä, jolla oli vaaleansiniset, hopealla kirjaillut vaatteet. "Onko mies itse kesyttänyt karhunsä, vai onko hän sen kesyittänyt muilla?" Kreivi kääntyi näin sanoen taas Engelbrektiin.

"Hän on saanut sekä karhun että sen hillitsemistaidon mieheltä, joka todella osaa petoja kesyttää..."

"Ja mikä on sen miehen nimi?" kysyi Richissa rouva, taaskin koettaen näyttää väliäpitämättömältä, josta seurasi taas uusi tarkastava katse Engelbrektiltä.

"Se on henkipatto mies", vastasi Engelbrekt, "josta en tiedä enempää, kuin että hän katseellaan tai muilla keinoilla, joita hän pitää salassa, taitaa johtaa ja hallita rajuintakin petoa."

Näistä sanoista vavahdi Richissa rouvan käsi hiukkasen hänen nostaessaan viinimaljaa huulilleen. Vavahdus oli kuitenkin niin vähäinen, ettei kukaan muu kuin Engelbrekt sitä huomannut.

Enempää ei juuri puhuttu pöydässä. Lisä koski vaan sitä, että Engelbrektin piti olla yötä kuninkaankartanossa seuraavana päivänä seurataksaan kreiviä Vaskivuorelle.

Hetkisen perästä pöydästä noustua ratsasti Herman Berman yksinään kuninkaankartanolta ja läksi pohjoista kohti Torsångiin päin.

X.

Eerikinjuhla-päivä.

Toukokuun 18 päivä oli käsissä, tämä koko Ruotsissa Pyhän Eerikki kuninkaan ja hänen Upsalassa tapahtuneen kuolemansa muistolle pyhitetty päivä. Paljon liikettä oli Vaskivuorella, niin hyvin ylhäällä kaivoksella kuin kauppalassakin, joka sijaitsi sen itäpuolella vuoren juurella olevassa laaksossa, pohjoispuolella Tisken-järveä. Joka taholta nähtiin aamulla varhain ihmisiä poluilla vaeltamassa kaivokselle ja kaupपालaan päin, jota jo tähän aikaan jonkun kerran huomaa sanottavan Faluniksi.

Vaikeaksi käy minkäänlaisen käsityksen saaminen siitä, miltä täällä näihin aikoihin näytti. Nykyisen Falunin kaupungin läntisten osain nimistä voi päättää tämän osan olleen aikaiseen asutun. Missä nykyään vanhan Herraskartanon kaupunginosa sijaitsee, siinä oli siihen aikaan kartano sulattoineen, nimeltä Boren sulattokartano. Tätä eteläisempi kaupunginosa, Elfsborg, näkyy myöskin nimestä päättäen syntyneen vanhoina aikoma. Varpan-järvestä etelää kohti juokseva joki, joka tämän järven yhdistää Tiskeniin, erottaa nämä kaupunginosat itäisestä, joka sijaitsee n.s. "ulkoharjun" ympärillä, hiekkaharjanteen, jota pidetään Hedemorän harjanteen pohjoiseen menevänä jatkona.

Vastapäätä Boren sulattokartanoa, vähän itään harjanteesta, oli kappeli, josta Sundbornin-tien vieressä olevalla kappelinmäellä vieläkin on nimensä. Lähelle tätä olivat vuoritalliset tähän aikaan alkaneet laskea perustusta nykyään n.k. "Vanhalle" eli Maria Magdalenan kirkolle. Lähellä Vanhaavuorta länsipuolella kaivosta oli toinen kappeli, kenties vanhempi edellistä, päättäen sen vuoren nimestä, jonka läheisyydessä se sijaitsi.

Länneestä tulija sai kulkea tämän viimeksimainitun ohitse, Vanhanvuoren ja Margareta kuninkaan ojan välitse. Tämä oli kaivettu ja siis jonkinlainen kanava, joka Vellan-järven yhteydessä olevasta

Vanhanvuoren-lammikosta johti veden kaivantoon, siellä sulatoilla käytettäväksi liikevoimana. Ennen tämän ojan kaivamista juoksi vesi suoraan Falun- eli Östanforsin-jokeen.

Koska kokonaan puuttuu luotettavia lähteitä tältä ajalta, niin on aivan mahdotonta sanoa, missä Engelbrektin talo oli. "Vaskivuorella asui tähän aikaan mies, jonka nimi oli Engelbrekt Engelbrektinpoika", kas siinä hänen tarinansa mutkaton alku ajoilta, jotka siihen määrään kiinnittivät huomionsa hänen toimintaansa, että kaikki sivuseikat jäivät mainitsematta, kovin vähäpätöisinä muistettaviksi. Engelbrektin tarina on kansalliselle elämällemme tullut siksi, mikä henki on ruumiille. Niin kuin ihmishengen ruumiista erottua kaikki se, mikä on katoavaista, vähitellen maatuu maaksi, niin että sitä ei havaita, eipä edes ajatellakkaan, niin on Engelbrektistäkin unhotettu kaikki muu paitsi se, mitä suurta ja ihanaa liittyy hänen nimeensä.

Eerikinjuhlan aikana v. 1433 täällä olleessa väkijoukossa nähtiin, puvuista päättäen, ihmisiä kaikista Taalainmaan pitäjistä sekaisin vuoritulallisten ja kauppakaupunkilaisten kanssa, jotka olivat tänne tulleet kaupan tekoon. Vilkkain oli väentungos molempain kappelien ympärillä, joissa haluttiin kuulla P. Eerikin kunniaksi pidettävää messua.

Itäisen kappelin luona, alulla olevan kirkonrakennuksen läheisyydessä, seisoivat kaksi miestä hartaasti keskustellen. Sama syvän surun ilme, joka asui melkein jokaisen miehen ja naisen kasvoilla, painoi heihinkin leimansa. Talonpoikain kasvoilla oli se kuitenkin ikään kuin selvemmin huomattavana kuin vuoritulallisten. Mutta keskeltä tätä sumua, joka koetti himmentää katsetta, tuikki kuitenkin jotakin, josta ilmeni vihaa ja kostonhimoa.

Toinen miehistä oli moralainen, toinen eräs vuoritulallinen. Jälkimäisen takana makaili tavattoman iso koira, joka lähemmin katsoen näkyikin olevan karhu. Se lepäsi kuono etukäpäpäin välissä.

"Te sanotte jotakin, Gunnar Laurinpoika", sanoi vuoritulallinen pistäen molemmat kätensä vyöllään olevan nahkavyön alle. "Te sanotte jotakin, joka tuopi mieleeni tämän kirkonrakennuksen."

"Kirkonrakennuksenko?" kysyi moralainen katsoen kummastellen vuoritulalliseen.

"Niin, ettekö ole kuullut, mitenkä vuoritulalliset valitsivat tämän kirkonsijan?"

"En, Björn Bergsman, sitä en ole kuullut!"

"He eivät vetäneet yhtä köyttä asiassa, toiset tahtoivat sen sijoitettavaksi toiselle puolelle jokea, toiset Vanhanvuoren juurelle. Lopuksi sovimme asiasta niin, että vihitty rakennuskivi oli sidottava hevosen selkään sekä kirkko rakennettava siihen mihin hevonen pysähtyi ja pani pitkäkseen."

"Hm", sanoi moralainen. "Tarkoitatko siis Belgstingin tehneen meille saman palveluksen, minkä hevonen teki teille?"

"Niinpä tarkoitan! Belgstingistä tiedän tuskin muuta kuin nimen niiltä ajoilta, jolloin hän ratsasti hopeakenkäisellä hevosella, mutta varmaa on, että minun mielestäni tuo pieni vaskivuorelainen on oikea mies, hän eikä kukaan muu! Hyvänsävyiseltä kuitenkin minusta tuo Belgsting näyttää. Hänellä ja Engelbrektillä sanotaan olevan jotakin hammasteltavaa väleissänsä."

"Mutta luuletko Engelbrektin ottavan tämän asianne ajaaksensa ja meitä johtaaksensa. Me Siljanin puolen miehet tunnemme hänet hyvin, vieläpä paremmin kuin eteläisten pitäjien miehet, ja me turvaudumme häneen, mutta jos ei hänkään ota meitä auttaakseen..."

"Silloin voi vaan ihme meidät pelastaa, Gunnar Laurinpoika", vastasi Björn Bergsman.

Keskustelun keskeytti nuorenpuoleinen taalalainen, joka tuli juosten harjulta kirkkomäelle päin. Hän pysähtyi näiden kahden miehen luokse, jotka sattumalta olivat jääneet seisomaan väkijoukon reunaan.

"Nyt tuli Engelbrekt", sanoi äskentullut hengästyksissään. "Hänellä oli suuri seurue mukanaan. Kuuluu olevan saksalainen herra."

"Hän meni Skedviin olemaan läsnä niiden viiden talonpojan hautajaisissa, jotka vouti savusti hengiltä", selitti vuoritulallinen. "Nyt hän tulee Säterin kuninkaankartanosta, jossa hän eilen vieraili sen ylhäisen herran luona, joka on neuvoston jäsen ja on suuresti kuninkaan suosiossa."

Nyt soivat molempain kappelien kellot ja väki riensi niihin messua kuulemaan. Messun jälkeen oli Engelbrekt aikonut ottaa puheilleen talonpoikain lähettiläät. Niin hän oli ilmoittanut saadessaan tietää talonpoikain aikovan häneltä tulla hätäänsä neuvoa ja apua pyytämään.

Ja kohta kuuluivat ylistysvirret pyhimyskuninkaan kunniaksi kohoavan taivasta kohti. Ja lieneekö sen

tehnyt hetken tärkeys, vai sekö, että jokainen laulaja lauloi sydämensä pohjasta — mutta tuskinpa koskaan lienee Eeriknimeä laulettu sellaisella hartaudella. Nyt, nyt jos koskaan, oli tarpeen, että tuo jumaloitu kuningas piti huolta kansastaan ja Jumalan istuimen edessä puhui hyvää sen puolesta. Ei ainoastaan Gunnar Laurinpoika, vaan moni muukin rahvaan mies ajatteli ja rukoili samaa kuin hän: saata Engelbrekt suostumaan, taikka sinun täytyy itsesi tulla taivaastasi meitä pelastamaan.

Juuri väkijoukon tunkeutuessa kirkkoon tuli sieltä kaksi miestä alas harjulle päin. Molemmat olivat kääriytyneet viittoihinsa ja painaneet hatun silmilleen, joko sitten vanhasta tavasta, taikka sen tähden että he tahtoivat pysyä tuntemattomina. Toinen näytti hyvinvoivalta mieheltä, toisella oli hento ja hoikka ruumiinrakennus.

Päästyään lähelle harjua he poikkesivat vasemmalle kulkemaan pitkin harjun rinnettä, melkein niitä paikkoja missä nykyään Trossikatu kulkee. Vetäytyessään näin vähitellen harjulle he tulivat muutamain rakennusten luokse, jotka oli sinne rakennettu kauppatavaravarastoja varten. Näiden rakennusten väliin he hävisivät. Mutta kumpikaan heistä ei huomannut, että heitä vähän matkan päässä seurasi pitkä mustamunkki, joka, nähtyään heidän häviävän kauppapuotien väliin, teki kierroksen ja kiiruhti pitkin askelin sillan ylitse läntiselle rannalle niille rakennuksille, joita täällä oli vähän matkaa rannasta.

Niin kului hetkinen. Nyt alettiin taas soittaa kelloja. Messu oli lopussa ja väki alkoi tulla ulos kappeleista. Kaikki suuntasivat kulkunsa harjulle päin. Suurin joukko tuli lännen puolelta, Vanhanvuoren kappelista. He astuivat erään sillan poikki ja tulivat sitten eräälle joen ja harjun väliselle, laajalle aukealle.

Tämän sillan yli tuli viimeisten joukossa kaksi miestä. Toinen oli lyhyentanakka, toinen pitkävartaloinen ja hoikka; ja niin pian kuin heidät kokouspaikalta huomattiin, kuului kuisketta kokoutuneiden joukosta. Se oli Engelbrekt. Hänen astuessaan lähemmäksi väistyivät joukot kunnioittaen tehden hänelle tietä harjulle päin.

Hän pysähtyi harjun rinteelle, huoneusryhmän edustalle. Hänen rinnallansa, mutta hiukan taampana, seisoi Herman Berman. Talonpojat ja vuoritulalliset asettuivat puolipiiriin hänen ympärillensä, niin että piirin molemmat sivustat päättyivät harjuun. Mutta juuri Engelbrektin kulkiessa harjunrinnettä ylös ja väkijoukon kokoutuessa piiriin, nähtiin kaksi miestä jonkun matkan päässä toisistaan tulevan läntiseltä puolelta jokea ja samaten kulkevan sillan poikki ja yhtyvän kokoutuneihin. Toinen näistä oli kääriytynyt viittaan ja yläpuoli kasvoja oli otsallevedetyn hatun reunojen peitossa, toinen oli mustamunkki.

Äänettömyyden synnyttyä astui esiin vanha hopeahapsinen mies, sama mies, joka oli läsnä Vajamäen kokouksessa. Kuljettuaan vähän rinnettä ylöspäin hän seisattui Engelbrektin eteen.

"Niin kuin tiedät, Engelbrekt, ja niin kuin me kaikki tiedämme", alkoi vanhus, "ovat ulkomaalaiset jo pitkiä aikoja olleet vallalla Ruotsissa ja heillä ovat käsissään maa ja linnat. Huonompaan tilaan ei valtakunta saata joutua ja ruotsalaiset ovat sellaisessa hädässä, että he ennen tahtovat elämästä erota, kuin kauvemmin sietää mokomia vieraita. He uhraavat hikensä ja verensä, mutta saavat kärsiä väkivaltaa ja kovaa kurjuutta. Ja nyt on jouduttu niin pitkälle, ett'ei sille enää kukaan mitään taida, jollei taivaan Jumala meitä auta tätä vääryyttä kukistamaan. Mutta sen uskommekin hänen tekevän niin totta kuin hän auttoi Israelin kansaa Faraota vastaan; enempää eivät heidän kärsineet, kuin ruotsalaiset nyt ovat saaneet kokea. Kulta ja hopea, se viedään kaikki, laista ja oikeudesta ei pidetä suurta väliä, mutta ryöstämistä ja väkivallantekoa pidetään tapana. Monikin, jolla ennen on ollut talot ja tavarat, on nyt rutiköyhä. Nuori ja vanha ja vieläpä kehossa lepäävä lapsikin saa tätä vaivaa valittaa."

Väkijoukko kävi äänekkääksi. Jokainen tuns sydämensä olevan pakahtumaisillaan mielipahasta ja vihasta kaikkien niiden kärsimysten tähden, joita kuluneet vuodet olivat heille tuottaneet. Siinä oli ammottava haava, johon koskeminenkin oli vaarallista; — kurjuuden ilmaiseminen noin suoraan ja säälimättä, se oli murha-aseen haavassa väännelemistä.

"Vuosi vuodelta", jatkoi vanhus, "on paha paisunut ja aina Eerikki kuninkaan valtaanpääsemisestä asti on meillä tuskin ollut tietoa siitä, että Ruotsillakin on kuningas. Järjettömällä metsänelävilläkin on luola tai rotko suojana ja turvana, meillä ei mitään. Ja sen tähden olemme nyt kokoutuneet ja neuvotelleet, mitä olisi tehtävä, ja me tahdomme kaikki yksimielisesti — tehdä lopun kaikesta tästä tuskasta, vaikka henkemme menisi. Mutta me tarvitsemme päätä, miestä, joka meitä johtaa, ja nyt olemme, jokainen pitäjäläisineen, päättäneet valita sinut, Engelbrekt, päälliköksemme, jos vaan itse tahdot ja olet samaa mieltä kuin mekin. Jos olen totta puhunut, niin ilmaiskaa mielenne!"

Näin sanoen hän kääntyi kuuntelemaan talonpoikiin ja vuoritulallisiin. Pauhaava myöntämishuuto kajahti ilmoille.

Engelbrekt oli tarkkaavaisesti kuunnellut miehen sanoja. Hänen rypistyneet kulmansa osottivat kuitenkin, että näissä sanoissa oli ollut jotakin, joka ei häntä miellyttänyt. Miehen lakattua puhumasta

ja viimeisten huutojen vaiettua Engelbrekt astui pari askelta eteenpäin ja loi katseensa väkijoukkoon. Syntyi hiljaisuus, ikään kuin jokainen olisi tällä hetkellä odottanut vastausta elämän tärkeimpään kysymykseen.

"Täydelleen tunnen sen hädän, joka viisikolmatta vuotta on ahdistanut seutujamme", näin alkoi Engelbrekt selvällä ja sointuvalla äänellä, joka tunki jokaisen korvaan ja sai hänen sanansa kaikumaan jokaisen sydämessä, "ja tahdon kyllä samoin kuin jokainen kunnan mies uskaltaa pääni katkoakseni ne paulat, joihin Ruotsin miehet ovat sidotut, ja pelastaakseni isänmaani. Vapaa oli Ruotsin kansa ennenmuinoin ja vapaina kuin isämme tahdomme mekin pysyä. Mutta mielettömältä minusta se mies näyttää, joka tahtoo parantaa pahan toisella pahalla. Laki on rikottu eikä rauhaa ole Ruotsinmassa, sen tiedämme kaikki, mutta varmaa on, ett'ei rikottua uudella rikoksella paranneta ja rikoksen se mies tekee, joka nostaa kätensä sitä kuningasta vastaan, jolle hän on uskollisuutta vannonut. Nythän kyllä hätä pelottavana kummituksena kolkuttaa jokaisen ovea ja vankeus ja kuolema irvistelevät vastaan, mihin hyvänsä kääntyneekin hätäänsä valittamaan. Mutta minä en usko kuninkaan tietävän, mitä kansa kärsii, vaan luulen, että hän, siitä tiedon saatuaan tulee käyttämään valtaansa lain ja kuninkaanvalansa mukaisesti ja hillitsemään pahuutta ja sovittamaan, mitä ennen on rikottu. Onnettomuudeksi ei kuningas ole ruotsalainen mies eikä tunne Ruotsin kansaa, eikä hänellä ole vierellensä ketään tietävää sanomassa, mitä laki ja oikeus vaatii, ja johdattamassa hänelle mieleen niitä valoja ja lupauksia, jotka hän Moran niityllä kuninkaaksi otettaessa teki ja antoi. Mutta ennen kuin kuningas on tahtonsa lausunut, ennen kuin olemme hänen omasta suustansa kuulleet, ett'ei häneltä ole mitään apua odotettavissa, sitä ennen ei saa kukaan miekkaan tarttua. Vai mitäpä sanoisitte, te vuoritulalliset ja talonpojat, jos teidän lampuotinne, luullessaan kärsivänsä laittomuuksia teidän puoleltanne, kärejiin menemisen ja lakiin vetoamisen sijaan heti kävisivät käsiksi keihäisiinsä."

Engelbrekt vaikenä, mutta miehet seisoivat katsoen häneen, ikään kuin odotellen hänen jatkavan. Ei kuitenkaan ollut huomattavissa mitään suuttumusta tai tyytymättömyyttä siitä, mitä pieni mies harjun rinteeltä oli puhunut, vaikka se ei täydelleen ollutkaan heidän odotuksiansa mukaista. Niin kului muutamia silmänräpäyksiä. Sillä välin oli pitkä munkki lavean puolipiirin takaa lähennyt harjua. Päästyänsä niiden miesten luokse, jotka tässä seisoivat reunimmaisina, hän kuiskasi jotakin muutaman talonpojan korvaan. Tämä lähti liikkeelle näyttäen aikovan mennä Engelbrektin luokse. Mutta Herman Berman tuli häntä vastaan ja talonpojan virkettä hänelle pari sanaa he menivät yhdessä takaisin sille paikalle, josta talonpoika oli lähtenyt.

Täällä seisoivat munkki; hän nosti merkitseväisesti käden suullensa varovaisuutta tarkoittaen. Herman ymmärsi merkin ja seurasi häntä ääneti vähän matkan päähän syrjään. Jouduttuansa siten seljin väkijoukkoon päin pysähtyi munkki ja ojensi nuorukaiselle paperisuikaleen, jolle oli kirjoitettu muutamia sanoja.

"Engelbrektille!" kuiskasi munkki.

Sen jälkeen he taas menivät väkijoukkoon. Munkki kävi entiselle paikallensa ja Herman meni Engelbrektin luokse.

Kukaan ei ollut vielä tullut vastanneeksi siihen, mitä Engelbrekt oli puhunut. Kaikki näyttivät tahtovan tarkkaan miettiä hänen sanojansa. Hermanilla oli sen tähden nyt sopiva tilaisuus antaa Engelbrektille munkin paperisuikale. Engelbrekt luki sen ja hänen kasvonsa synkistyivät.

Paperilla oli seuraavat sanat:

"Vouti on takanasi talossa!"

"Isä Johannekselta!" kuiskasi Herman. Engelbrekt rutisti paperin kouraansa ja hänen nostaessaan päätänsä oli jo muuan moralainen valmiina häntä puhuttelemaan.

"Totta on, mitä sanot, Engelbrekt", sanoi hän, "ei pidä iskeä poikki sitä kättä, jota tahtoo sopijaisiksi puristaa. Ja minä uskon samaa kuin sinäkin, ett'ei kuningas tiedä, kuinka paljon paha hänen voutinsa saattavat aikaan. Mutta matka kuninkaan puheille on nykyään niin pitkä, ett'ei uskalla toivoa kenenkään joutuvan perille. Sinä tiedät yhtä hyvin kuin mekin monen lähteneen sille matkalle, mutta jos tyystiin tarkastamme, niin löydämme paljon menneiden jälkiä, vaan emme ollenkaan palanneiden. Kuinka kauvan tahdot sitte meitä odottamaan? Sano se mies, joka voi ottaa lähteäksensä kuninkaan puheille viemään valituksiamme perille. Katso, sen tähden olemme mielestämme nyt jo pyrkineet niin pitkälle, kuin voimme päästä, ja seuraava askel on vievä meidät joko elämään tai kuolemaan. Näin minä ajattelen, mutta en tiedä, onko useampia samamielisiä."

Ja taaskin kohosi mahtava huuto, joka selvästi ilmaisi miehen lausuneen kaikkien yhteisen mielipiteen. Engelbrekt ei kiirehtinyt keskeyttämään huutoja, mutta kun ne taukosivat ja kun kaikkien silmät taas katsoivat häneen, hän viittasi kädellensä tahtovansa taas puhua heille.

"Rehellistä puhetta oli se", sanoi hän, "ja miehen puhetta. Mutta sanon teille yhtä vapaasti oman mielipiteeni: meidän valitustemme täytyy tulla kuninkaan kuuluviin ja hänen on vastaaminen niihin, ennen kuin käymme keihääseen ja kirveeseen käsiksi. Hänen tulee itsensä lausua oma tuomionsa, kumpaako hän tahtoo, hallitakko Ruotsia, niin kuin laki käskee, vaiko pakottaa meitä tarttumaan aseisiin. Meidän asiamme on pyhä, sillä se on oikea! Mutta elköämme itse tehkö vääräksi sitä valaa, jonka kerran olemme vannoneet. Nyt se on pyhänä alttarivaatteena Herran kasvoin edessä ja hänen enkelinsä seisovat sen ympärillä ... itse emme saa sitä pyhäköstä riistää ja tehdä matoksi, jolle julma voutimme voi käydä seisomaan ja siltä julistaa koko maailmalle: he ovat kapinoitsijoita ja rosvoja! — Lähettitoimi kuninkaan luokse on vaikea, sanotte, eikä vielä ole kukaan palannut niistä, jotka ovat uskaltaneet sille tielle lähteä... Olkoon niin, Taalainmaan miehet, mutta minä otan tämän toimekseni, minä tahdon lähteä Eerikki kuninkaan puheille viemään perille asiaanne. Jollen minäkään palaan, niin silloin on aika ruveta toimimaan. Mutta jos minä palaan, niin tuon joko hyviä tietoja kuninkaalta ... taikka teille päällikön. Siinä on mielipiteeni, tehkää nyt, niin kuin tahdotte ja niin kuin Jumala mieltänne johtaa, mutta siinä sanassani, jonka nyt olen teille sanonut, tahdon pysyä, niin totta kuin Jumala minua auttakoon ja Pyhä Eerikki kuningas."

Nämä sanat vaikuttivat valtavasti kaikkiin. He ymmärsivät nyt, että tuo pieni mies tahtoi samaa mitä hekin, mutta tahtoi sen saavuttaa tavalla, joka siirsi verisen syyllisyyden heistä kuninkaaseen taikka niihin, jotka antoivat kuninkaalle neuvoja ja estivät häntä näkemästä kyyneltulvia ja sitä verta, jota vastoin Jumalan ja ihmisten lakia ja hänen omaa kuninkaanvalaansa vuodatettiin. Mutta eivät ainoastaan sanat, vaan jo se tapa, jolla ne lausuttiin, puhujan syvä, malminheleä ääni, hänen vaatimaton, suora käytöksensä ja rehellinen, miehekäs katseensa, kaikki tämä yhtyi kuulijoita viehättämään. Tuo pieni mies näytti puhuessansa muuttavan muotoansa, tai oikeammin: nähtiin ainoastaan hänen henkevät kasvonsa ja huomattiin sanat niin tarkoin, että muutoin unhotettiin koko hänen ulkonainen ihmisensä. Ja ylipäänsä olikin hän sanonut aivan samaa, mitä kaikki olivat tahtoneet, vaikka hädän rajaton suuruus oli heidät pannut luulemaan jo joutuneensa sille rajalle, jossa miehen on velvollisuus panna kova kovaa vastaan. He olivat jo koettaneet Engelbrektin neuvomaa keinoa, eivätkä luulleet enää kenenkään uskaltavan pyrkiä hyppäämään sen kuilun poikki, joka sillä tiellä ammotti vastaan.

Mutta tuossa hän seiso, se mies, joka heidän hyväksensä tahtoi antautua vaaralle alttiiksi, tuossa hän seiso lempeän miehekäs hymy huulillaan ja tarjoutui toimittamaan sen, mihin ei kukaan muu ollut tahtonut ryhtyä. Ja jos asiaa arvolleen aprikoitsi, niin helposti huomasi, että se vaara oli oleva suurempi ja se kunnia pienempi, joka odotti yksinäistä asianajajaa, kuin se vaara ja kunnia, joka oli tuleva koko Taalainmaan päällikön osaksi. Engelbrektin tarjoutuminen itse lähtemään kuninkaan puheille, — sepä oli jotakin, joka kerrassaan veti kaikkien sydämet puoleensa.

Senpä tähden kajahtikin mahtava ihastushuuto Engelbrektin sanojen jälkeen.

"Sinun tahtosi on meidänkin, Engelbrekt", kuului miesten huuto joka taholta.

"Siitä teille kaunis kiitos, te kunnan taalalaiset!" virkkoi taas Engelbrekt. "Tämä päätöksemme on semmoinen, että siitä voimme vastata Jumalalle ja Pyhälle Eerikille. Ja jos niin kävisi, josta Jumala varjelkoon, että meidät pakotetaan tarttumaan aseisiin, niin silloin on Jumala ja kaikki hänen pyhimyksensä meidän puolellamme! Olkaamme sen tähden hyvällä mielellä. Niin nopeasti kuin hevoseni jaksaa juosta ja niin nopeasti kuin tuuli voi alusta kiidättää, suoritan minä matkani Eerikki kuninkaan luokse ja sieltä tänne takaisin. Mutta siksi, taikka kunnes muuta tietä saatte tietoja minusta, tulee seuduissamme täydellisen rauhan ja levon vallita. Vannokaa minulle se!"

Ja miehet vannoivat, niin kuin Engelbrekt tahtoi, ja siihen hajautui kokous.

Mutta Engelbrekt seiso ajatuksissaan ja seurasi silmillään tuota aaltoilevaa väkijoukkoa. Hänen näytti olevan vaikea saada silmiänsä eroamaan noista synkistä, kalpeista kasvoista, jotka olivat valmiit taipumaan lain alle, vaikka miekankärki oli sydämellä, valmiina survaistavaksi sisään. Jotakin suurta ja ihanaa sisältääkin se oppi, jota nämä talonpoikaismiehet eivät tosin osanneet sanoa lausua, mutta sitä paremmin ja voimakkaammin osasivat teossa osottaa, se, joka neuvoa miehen tavoin odottamaan, kestämaan, tyytymään.

Mutta kohta lähenei hajautunut joukko Engelbrektiä, ensin yksitellen, sitten joukoittain. Väen tungos kävi suureksi hänen ympärillensä. Kaikki tahtoivat kiittää häntä, pusertaa hänen kättänsä ja pyytää häntä luottamaan heidän vannomaansa valaan, kukaties myöskin kehottaa olemaan varuillaan voutiin nähden. Töin tuskin hän sai tilaisuuden kuiskata muutamia sanoja Hermanille, jonka sen jälkeen nähtiin hiljoilleen vetäytyvän joukosta ja lähtevän sillalle päin.

Kesti hyvän aikaa, ennen kuin Engelbrekt pääsi lähtemään paikalta. Kun hän vihdoin oli matkalla kotiinsa ja oli päässyt sillan yli, tuli häntä vastaan se mies, joka yksin ajoin munkin kanssa oli saapunut kokouspaikalle ja ollut kokouksessa läsnä. Mies ojensi Engelbrektille kätensä.

"Mitä, tekö täällä, jalo herra?" huudahti Engelbrekt tarttuen ojennettuun käteen ja pusertaen sitä.

"Kiitos, jalo mies! Aivan niin olisin minäkin tehnyt!"

Engelbrekt hymyili jatkaessaan matkaansa Hannu kreivin seurassa, sillä hän se oli.

"Mutta ojentaessani käteni teille, Engelbrekt Engelbrektinpoika", jatkoi kreivi, "en tee sitä ainoastaan kunnioituksenosotteeksi siitä, mitä täällä olen nähnyt ja kuullut, vaan minä tarjoan sillä teille ystävyyteni kaikeksi vastaisuudeksi. Kenties on se aika tuleva, jolloin voin tämän ystävyyteni teille osottaa muullakin kuin sanoilla."

"Siitä teille sydämen kiitos! Se aika on ehkä tuleva, ennen kuin kukaan sitä aavistaakaan, jos oikein tunnen olot ja henkilöt."

Nyökäyttämällä päätänsä myönsi kreivi Engelbrektin arvelun oikeaksi.

"Sallikaa minun nyt kysyä", sanoi hän sitten, "milloin aiotte lähteä vaaralliselle matkallenne? Luulenpa, Jumala paratkoon, ett'ei vouti ole pysyvä toimettona, kun saa lähdestänne tiedon. Suokoon Jumala erehtyvänä, mutta luulen tarvittavan sekä älyä että onnea päästäksenne perille."

"Vaaran kyllä tajuan", vastasi Engelbrekt, "enkä aio laiminlyödä, mikä viisaalta näyttää, mutta asiani on pyhä asia ja se on Jumalan kädessä."

"Ja milloin lähdette!"

"Ennen huomisen auringon nousua toivon olevani jo hyvän matkan päässä!"

"Ja yksinännekö lähdette?"

"Kenties otan nuorukaisen mukaan."

Näin puhellen olivat nuo molemmat miehet joutuneet Engelbrektin talolle. Sinne päin oli joukko rahvasta ja muutamia vuoritulallisiakin kulkenut. Mutta tässä väkijoukossa nähtiin aivan lähellä Engelbrektin kartanon porttia pieni ja hoikka mies, joka oli kääriytynyt avaraan viittaan ja vetänyt hattunsa alas silmilleen. Hän näytti seisovan aivan välinpitämättömänä ja katselevan kartanoa ja sen edustalla kulkevia ihmisiä.

Miehen koko käytöksessä oli kuitenkin jotakin, joka jo kaukaa herätti Engelbrektin huomiota. Hän ei kääntänyt tarkkoja silmiänsä hänestä, vaikka miehekkään tyynesti astuikin eteenpäin. Herman Berman näkyi hetkisen aikaa portilla silmäilemässä ohitsemenevää tietä pitkin ja Engelbrekt huomasi, kuinka nuorukainen säpsähti, äkätessään tuon hoikan miehen. Heti sen jälkeen hävisi nuorukainen pihaan, mutta sitten tuli renki taluttaen paria hevosta portista ulos. Ne olivat komeita elukoita ja melkein kaikki tiesivät nämä molemmat niiksi, joita Engelbrekt ja Herman käyttivät pitkillä matkoilla. Pihasta kuului Herman huutavan rengille:

"Hoida hyvästi hevosia, Pekka, että ne jaksavat. Huomenna iltapäivällä me lähdemme matkalle!"

"Olkaa huolehti, herra, niiltä ei tule mitään puuttumaan", kuului renki vastaavan. "Jos vaan seppä on kotona, niin ei ole mitään hätää."

Renki näytti sitten verkalleen taluttavan hevosia joelle juotettaviksi.

Nuorukaisen kehotuksen kuulivat aivan hyvin sekä Engelbrekt että kreivi, jotka sillä välin olivat tulleet yhä lähemmäksi. Yht'äkkiä pysähtyi Engelbrekt.

"Mikä nyt?" kysyi kreivi ja katsoi kummastuneena vuoritulalliseen.

Kysymykseen ei tullut vastausta, mutta Engelbrekt käänsi hi hiljakseen sinne päin, josta he olivat tulleet. Kreivi katsoi samanne päin ja huomasi nyt tuon hoikan miehen, joka poistui joelle päin ja näytti jouduttavan kulkuansa sitä mukaa, kuin joutui etemmäksi rahvaantäyttämältä Engelbrektin talon edustalta.

"Ah", sanoi kreivi ja viittasi luoksensa erään ratsumiehiänsä, saman, joka antoi hänelle ne tärkeät tiedot Vesterbyn luona ja joka nyt oli aivan lähellä. "Näethän tuon miehen, jolla näyttää olevan niin kiire sillalle..."

Ratsumies nyökäytti myöntävästi päätänsä.

"Se on Kirjuri-Martti", sanoi hän, "minä tunsin hänet heti valepuvusta huolimatta. Hän on voudin oikea käsi."

"Seuraa häntä", virkkoi taas kreivi, "ja hanki minulle tarkat tiedot hänen asioistansa ja millä asioilla hän oli täällä portin korvassa! Sitä minä aavistinkin", jatkoi hän ratsumiehen poistuttua, "luulinpa kerran ennenkin nähneeni tuon hiipivän haamun."

Engelbrekt, joka ei sillä välin ollut päästänyt tuota valepukuista silmistään, käänsi nyt takaisin.

"Joutukaamme!" virkkoi kreivi.

Ja sitten he jatkoivat kulkuansa. Portilla tuli vastaan moralainen mies, joka jo istui ratsailla ja näytti olevan lähtemässä kotimatkalle. Takanansa hevosen selässä oli hänellä kuitenkin enemmän kuormaa, kuin näytti tarvitsevan.

"Näinkö aikaiseen, Keihäs-Lassi?" kysäsi Engelbrekt miehen ajaessa ohitse.

"Matka on pitkä", vastasi talonpoika, "ja minun täytyy joutua kohta kotiin."

"Gagnevinkö tietä lähdet?" kysyi vielä Engelbrekt nähdessään talonpojan kääntävän hevosensa päinvastaiselle suunnalle, kuin renki oli mennyt hevosinensa, joka tie sek in pohjoista kohti vei Siljaniin ja Moraan.

"Minulla on ostoksia Leksandin kaniikille", vastasi talonpoika ja poistui.

Leksandin ja Ison Tunan kirkkoherrat olivat korkeampi arvoisia kuin muiden Taalainmaan pitäjien maanpapat keski ajalla. He olivat Vesteråsin tuomiokapitul in jäseniä ja heitä sanottiin sen tähden kaniikeiksi.

Juuri Engelbrektin astuessa pihamaalle tuli häntä vastaan kohteliaasti hymyilevä mies. Hän oli aivan lähellä, niin että hän epäilemättä oli nähnyt ja kuullut Engelbrektin puhelevan talonpojan kanssa. Mies oli hansalaisen kauppamiehen puvussa ja hänen outo ääntämisensä, kun hän sitten kääntyi Engelbrektiä puhuttelemaan, antoikin tukea tälle arvelulle.

"Nimeni on Lydert Rosenbrygge, olen lybekkiläinen kauppias", sanoi hän, "minulla on monenlaista arvokasta tavaraa tarjottavana, mutta voinhan ymmärtää, ett'ei aika ole nyt sovelias kaupantekoon. Vaan kosk'ei, kuten kuulen, tule matkalle lähtöä ennen kuin huomenna, niin onhan vielä aikaa."

"Terve tultuanne, kauppias Lydert", tervehti Engelbrekt, "aika on, niin kuin itse sanotte, nyt sopimaton kaupan tekoon."

Näin sanoen he erosivat. Mutta myöskin Hannu kreivi erosi Engelbrektistä. Hän asui Borenkartanossa,[15] joka oli jonkinlainen voudinasunto, milloin erityinen vouti määrättiin Vaskivuorelle. Tämä talo oli pohjoisempänä ja sitä kohti poistui kreivi. Hän näkyi kuitenkin kohta muuttavan suuntaa ja poikkeavan eräälle polulle, joka vei joelle.

XI.

Engelbrektin kotona.

Engelbrektin koti ei miltään puolen eronnut muiden vuoritelallisten kodeista. Arkituvassa eli siinä huoneessa, johon hän ensin astui sisälle, oli tavanmukainen seinäpenkki ympäri huonetta. Huoneen toisessa päässä oli iso pöytä penkin edessä, pää käännettynä erästä penkinkohtaa vasten, jonka ulkonevista sivupuitteistakin päättäen selvästi huomasi kunniaistuimeksi, isännän tavalliseksi sijaksi. Tämä osa huonetta oli vasemmalle ovesta; vastavinoon tästä, oven oikealla puolella, oli nurkassa liesi ja sen vieressä rukki toisensa vieressä. Ne olivat perheenemännän ja hänen neitostensa, jotka illoin istuivat siellä kehräämässä, kainosti kuunnellen toisella puolella olevaa isäntää, joka veistelevien nuorukaisten ja renkien keskellä kertoi miehistä, muinoin eläneistä, jotka Ruotsin maassa olivat suuria urotöitä tehneet.

Nyt oli päivällisaika ja katettu pöytä odotteli isäntää sekä muuta talonväkeä. Mutta Engelbrektin astuessa sisään ei ollut keitään muita huoneessa kuin hänen vaimonsa. Hän istui pöydän ääressä, kädet ristissä pöydällä ja pää nojautuneena käsiin. Hän oli vaipuneena rukoukseen, sillä käsien välissä oli rukousnauha. Varmaankin oli tieto aamupäivän tapahtumasta jo saapunut hänelle ja vallannut hänet. Oven avaaminen ei häntä häirinnyt.

Engelbrekt jäi äänetönnä seisomaan kynnykselle, ja hänen vakavaan katseeseensa syttyi sanomattoman rakkauden liekki, voisipa melkein sanoa hartaus. Hänkin pani kätensä ristiin ja rukoili.

Vaimo nosti päätänsä ja huomasi miehen. Hän nousi ja meni miestänsä vastaan. Hänen kasvonsa olivat lempeän kauniit ja lempeän suloiset olivat hänen silmänsä. Hän oli kenties tavallista kalpeampi, mutta saattoihan siltä näyttää tumman puvun ja poskia myöten sidotun hunnunkin takia. Engelbrekt sulki hänet syliinsä ja tarttui hänen käteensä.

"Kiitos!" sanoi hän, "sinä rukoilet minun puolestani ... tiedätkö siis jo minun lähtevän matkalle?"

Vaimo nyökäytti hiljaisesti päätään ja pari kuumaa kyyneltä vierähti miehen kädelle.

"Mikä on ihmiselle määrätty, vaimo", sanoi hän, "sitä hän ei voi välttää, mutta kohtalo on Herran vallassa."

Näin sanoen hän irroitti hänet hiljaa itsestään ja ottaen hänen molemmat kätensä omiinsa katsoi häntä syvälle silmiin.

"Ei mitään kyyneliä, vaimo", lisäsi hän, "Engelbrektin vaimo ei saa itkeä! Jos Jumala tahtoo, tapaamme kyllä taas toisemme täällä, jollei, tapaamme taivaassa."

Vaimo viittasi ystävällisesti ja omituista, sydämellistä voimaa hehkuivat hänen silmänsä.

Samassa astui Herman huoneeseen.

"Nyt luulen kaikki olevan valmiina", sanoi hän ja pysähtyi kunnioittavasti Engelbrektin eteen.

"Entä vouldin vakoojat?" kysyi Engelbrekt.

"Näitkö siis hänet...?"

"Näin yhden, mutta tuskinpa hän oli ainoa. Oletko varma siitä, Herman, ett'ei tämä saanut toimiasi urkituksi?"

"Eihän sitä aina voi tietää, missä käärme kierteleikse", vastasi Herman, "mutta tuskinpa luulen vouldin saavan lähtöemme hetkeä tietoonsa siitä, mitä hänen tiedonhankkijansa ovat nähneet ja kuulleet täällä pihamaallasi, isä. Pekan tapasin kotimatalla ja kerroin hänelle, mitä oli tekeillä, ja käskin hänen viemään hevosemme pohjoiseen päin ja kiertotietä yhtymään meihin Ornäsin luona. Minä aavistin kaikkia meidän toimiamme mitä tarkimmin valvottavan ja sen tähden käskin Pekan viedä hevoset satuloimattomina. Juuri kun hän oli lähtemässä, juolahti mieleeni heittää silmäys pitkin tietä, enkä ollut erehtynytään. Näin ja tunsin Kirjuri-Martin, jota te, isä, olette sanonut vouldin kätyriksi. Sen tähden huusin rengille aikovamme lähteä huomenna. Satulat lähetin vanhan Keihäs-Juhani-Björninpojan poikain mukana. He olivat tullessani molemmat täällä tuvassa, ja kun heille ilmoitin, mitä oli tarvis, niin he olivat heti myöntäväiset. Gunnar läksi ensin. Hänellä oli sinun satulasi matkassaan. Lassi taas, joka tuli vastaasi, vei minun satulani takanansa hevosen selässä. Mielestäni ei veneessä pitänyt olla liikaa painoa, jos mieli sen kulkea hyvää vauhtia."

"Tietäköönpä vouti lähtöajan tai elköön", sanoi Engelbrekt vähän aikaa oltuansa vaiti. "Jumalan nimessä lähdemme P. Yrjänän veljeyskokouksesta. Kaikki mitä tehdä voi, on tehty. Kiitos, Herman!"

"Ja kenen aiot ottaa soutamaan järven poikki?" kysyi nuorukainen.

"Ulvi vanhus saa soutaa meidät Vikaan."

"Mutta siihen tarvitaan voimakkaat käsivarret, isä. Tuuli on kiihtynyt, yöksi tulee myrsky, jos tätä jatkuu."

"Ole huoleti, poikani, Ulvi vanhus ajaa pesään kahdetkin käsivarret."

Nyt alkoivat talon palkolliset tulla sisälle. Renkejä ja vuorityömiehiä ja neitosisa tuli toinen toisensa perästä. Viimeisenä tuli vanha mies, harmaahapsinen ja partainen, jolla oli harmaansäihkyvät silmät. Se oli Ulvi vanhus. Hänen iso jäntevä vartalonsa ja voimakkaat liikkeensä osottivat kuitenkin tässä kuluneessa ruumiissa vielä löytyvän paljon voimaa jällellä. Hän katseli äänetönnä ympärillensä pysytellen oven puolella.

Sillä välin kannettiin ruoka sisälle. Isäntä päästi vyöltänsä vyön, jossa miekka hopeakannikkeesta riippui — vuoritelallisten oli näet etuoikeuksien mukaan sallittu pitää asetta — ja ripusti sen seinässä olevaan koukkuun liki liettä. Herman teki samoin. Sitten meni Engelbrekt pöydän päähän, luki rukouksen ja istuutui sitten kunniapaikalle. Hänen rinnallansa istuivat, toisella puolen hänen vaimonsa, toisella Herman, ja sitten palvelijoita ja neitosisa kahden puolen. Kaikki olivat vaiti, kaikilla oli mielessä

isännän lähtö ja mitä siitä oli seuraava.

Kun päivällinen oli lopetettu ja kaikki nousivat lähteäkseen, viittasi Engelbrekt Ulvi vanhusta jäämään. Se ei herättänyt mitään huomiota. Ulvi oli vanha uskollinen palvelija, johon isäntä täydellisesti luotti, ja useinkin sattui, että hän toisten lähdettyä yksinensä jäi isäntäväen kanssa puhelemaan.

"Minulla on vähän työtä sinulle, Ulvi", sanoi Engelbrekt, kun kaikki olivat menneet ja vaan hänen vaimonsa ja Herman olivat jällellä tuvassa, "mutta se on kovaa työtä, johon tarvitaan vahvat käsivarret ja sukkela pää. Vieläkö sinulla on entistä voimaasi tallella käsivarsissasi, Ulvi...?"

Ylpeyden ja ilon välähdyks leimahti vanhuksen harmaitten kulmakarvain alta.

"Huoletta saat luottaa minuun Engelbrekt, nyt niin kuin ennenkin!" vastasi hän. "Hm, ikuiseksi häpeäksi olisi harmaille hapsilleni, jos joku pojista saisi sinua auttaa alkaessasi elämäsi jaloimman työn."

"No hyvä, vanha ystävä, tämäniltaisen veljeskokouksen päätyttyä lähdemme matkalle. Sinä pidät veneen reilassa rannassa, mutta omaksi asiaksesi jää päästä sinne joutumatta tarpeettomain pahasilmäisten nähtäväksi. Vouti näes on täällä, hän tietää, mitä tänään on puuhattu, hän kuuli sen itse. Nyt on ensiksi päästävä kohtaamasta häntä tai hänen vakoojiansa."

"Hyvä, sen teen... Mutta joko tänä iltana? Kaikkihan sanovat sinun lähtevän vasta huomenna?"

"Niin on sanottu voudin tähden..."

"Ymmärrän ... ja sitä virttä on veisattava, kunnes vouti ja hänen ratsumiehensä ovat saaneet pitkän nenän, kyllä ymmärrän."

Sillä läksi vanha palvelija. Vielä oli muutamia tunteja jällellä veljeystoverien kokoutumisaikaan ja Engelbrekt tahtoi käyttää niitä mennäkseen kaivokselle tarkastamaan työmiehiänsä sekä, jos mahdollista, tavataksaan pater Johannesta, munkkia, jonka hän kummastukseks huomasi välttävän hänen taloansa, vaikka äskettäin oli saapunut paikkakunnalle.

Hän meni, mutta palasi parin tunnin kuluttua ja kysyi silloin jotenkin levottomana, eikö pateria ollut näkynyt. Saatuaan kieltävän vastauksen oli hän lähtemässä ulos, mutta samalla avautui ovi hänen takanansa ja Hannu kreivi ilmautui kynnykselle.

"Aioin lähettää teitä noutamaan", sanoi hän, "mutta pelkäsin herättäväni huomiota ja tulini sen tähden itse luoksenne. Tuon uutisia, jotka eivät minusta näytä niinkään vähäpätöisiltä."

"Ja koskevatko ne minua?" kysyi Engelbrekt.

"Teitä ja matkaanne..."

"Näyttääpä siltä kuin piankin olisitte saanut tilaisuuden osottaa minulle ystävyyttänne, Hannu kreivi."

"Voitte olla aivan huoletonna voudista, Engelbrekt; hän ei aavista aikovanne lähteä ennen huomista iltapäivää, mutta siksi ajaksi hän on ryhtynyt kaikenlaisiin toimiin saadakseen teidät valtaansa. Mitä suurinta varovaisuutta on sen tähden noudatettava; pieninkin hänen saamansa vihjaus siitä, että olette lähtenyt vuorelta ennen huomista keskipäivää, tekee teille vaaran kymmenkertaiseksi. Huomisesta keskipäivästä kulkee Borganäsin tiellä ratsumiestä, niin että vilisee, ja kaikilla on käsky ottaa teidät kiinni joko elävänä tai kuolleenä."

"Suurempi siitä kuitenkin vaara voudille koituisi, jos tämä hänen yrityksensä onnistuisi, kuin jos hän antaisi minun kulkea rauhassa. Mutta hänhän on siinä uskossa, että Ruotsin rahvasta voipi kohdella mielensä mukaan. Ketä Herra tahtoo kurittaa, sen hän tekee sokeaksi. Mutta mistä tiedätte kaiken tämän, kreivi?"

"Näittehän sen hoikan miehen portillanne, kun tulimme kokouksesta päivällä...?"

"Kyllä näin!"

"Hän oli voudin urkkijoita..."

"Sen tiesin ... minä tunsin hänet!"

"Mutta sitten ette kai tiennytkään, että kauppias, joka tuli portilla vastaan, myöskin oli niitä?"

"Lydert Rosenbryggekö?"

"Se oli hänen nimensä, luulen ma... Hänen nimensä on minulle vanhastaan vastenmielinen."

Hannu kreivistä näki, ett'ei hän mielellään tahtonut mainita tätä nimeä eikä muistella sen omistajaa.

"Arvasin siis oikein", virkkoi Engelbrekt, "mutta ei kummankaan näistä ole onnistunut sukkeluudessa voittaa Hermaniani."

"Ei kummankaan!"

"Ja mistä kaiken tämän tiedätte?"

"Yksi ratsumiehiäni, muuan luotettava ja uskollinen nuorukainen, seisoi muun rahvaan joukossa juuri silloin kuin saimme nähdä tuon hoikan kirjurin. Minä käskin hänen kulkea tämän jälkiä ja hän sen tekikin. Onni oli hänelle suotuisa. Juuri kirjurin hävitessä erääseen tuolla harjulla olevista taloista, yhtyi hän toiseen kauppamieheen, joka myöskin on Lybekistä kotoisin ja joka on hänen sukujaan. Tämä oli saapunut tänne eilen ja pannut tavaransa näytteille. Ainoastaan keskiviikkona ja lauantainahan täällä Maunu Eerikinpojan oikeutuskirjan mukaan saa myödä sellaista rihkamatavaraa...? Tämä pyysi nuorukaisen tulemaan kauppauotiinsa."

"Ja vouti...?"

"Sattui niin hyvin, että vouti oli tuon toisen lybekkiläisen puodissa, johon oli vaan seinä väliä. Kauppias, joka jo edeltäpäin tiesi, mikä mahtava mies hänellä oli naapurina, viittasi nuorukaisen olemaan hiljaa ja siten tämä sai kuulla kirjurin voudin mieliksi kertovan, mitä oli kuullut ja nähnyt."

"Mutta entä Lydert?"

"Hänkin saapui vähän sen jälkeen ja vakuutti kirjurin tiedot oikeiksi. Sekä reippaan nuorukaisenne käsky rengille, että teidän talonpojalle tekemänne kysymykset ja tämän vastaukset mainittiin todistamassa ilmoituksia ajasta, milloin teidän oli määrä lähteä matkalle."

"Ainoastaan näiden kahdenko hän näki tahi kuuli lähestyvän voutia?"

"Eipä!"

"Onko hän sitten käynyt uudelleen kaupustelijan luona?"

"Minä lähetin hänet... Olen kutsunut voudin kaikkine väkineen täksi illaksi luokseni voudintaloon... Siten hän toivoakseni on ainakin täksi vuorokaudeksi jättävä teidät rauhaan."

"Suotte minulle hyvää, Hannu kreivi, ja asiain näin ollen en ainoastaan minä, vaan kaikki taalalaiset jäävät siitä teille kiitollisuudenvelkaan..."

"Kun sitten palvelijani", keskeytti kreivi, "tuli voudin puheille, oli siellä muuan Pyhän Dominikaanimunkiston munkki..."

"Mustamunkkiko?" huudahti Engelbrekt jotenkin kiivaasti.

"Niin, dominikaanimunkki ... hän oli tavattoman pitkä, sanoi palvelijani."

"Johannes, ei ... mahdotonta, mahdotonta", sanoi Engelbrekt, sentään enemmän itsekseen, kuin vastaukseksi kreivin kertomukseen.

"Olisiko teillä syytä ruveta epäilemään tätä miestä?" kysyi kreivi.

"Ei, ei ... en halua edes tietää mitä palvelijanne kuuli, jos hän jotakin kuuli heidän puheestaan."

"Vähän hän kuulikin", sanoi kreivi, "vouti vaan näytti hyvin iloiselta ja kiitti ystävällisesti tuota pitkää munkkia."

Engelbrektin otsa vetäytyi rypyille ja hän painoi kätensä silmilleen, mutta hetkisen perästä näytti hän kokonaan rauhoittuneen ja tuo äsken silmillä ollut käsi ilmaisi liikkeellään pikemmin mielipahaa siitä, että hän oli voinut hituistakaan epäillä sitä henkilöä, jota hän oli sanonut Johannekseksi.

"Nyt on siis tie avoin ja vapaa teille, Engelbrekt, huomiseen keskipäivään saakka", sanoi kreivi rohkaisten, "ja nyt sanon teille sydämelliset jäähyväiset... Kai matkustatte Tukholman kautta?"

"Niinpä arvelen!"

"Vähän aikaa takaperin ostin siellä talon läheltä linnaa ... jos tahdotte käyttää sitä majatalonanne, niin olkaa kuin kotonanne, niin kauvan kuin viivytte Tukholmassa!"

"Kiitos, kiitos, Hannu kreivi", puuttui Engelbrekt puheeseen ja puristi hartaasti kreivin kättä, "mutta

Tukholmassa menen majaan vanhan ystäväni Henrikki Kalusepän luokse. Jumala teitä siunatkoon, Hannu kreivi, kaikesta hyväsuonnistanne. Te olette ainoa saksalainen, jonka olen kuullut suovan ruotsalaiselle hyvää."

Kreivi hymyili ja sanoi tarttuen Engelbrektiä käteen:

"Jumala teitä suojelkoon, jalo mies, tärkeällä matkallanne ja avatkoon Hän kuninkaan korvat ja sydämen sanoillenne. Olisinpa halunnut, että Eerikki kuningas olisi ollut täällä tänään...!"

Sitten kreivi läksi ja Engelbrekt jäi yksinään huoneeseen. Hän kulki muutamia kertoja edes takaisin. Sisällä alkoi hämärtää; päivä pääsi hädin tuskin sisälle pienistä ikkunanruuduista, jotka yksinään tiesivät rikkautta tässä huoneessa. Sillä ylimalkaan käytettiin tähän aikaan ikkunoissa sarvea tahi nahkaa lasin sijasta. Ainoastaan linnoissa ja varakkaissa herrastaloissa nähtiin sellaista ylellisyyttä kuin lasiruutuja. Ulkopuolelta kuului myrskyn henkäyksiä pitkin Östanfors-jokea.

Hetken kuluttua tuli Herman.

"Oletko nähnyt pateria?" kysyi Engelbrekt ja taukosi äkkiä astumasta.

Nuorukainen vastasi myöntävästi.

"Ja missä...?" kysyi taas Engelbrekt turhaan koettaen salata levottomuuttaan.

"Olen nähnyt hänet tänään kummallisilla teillä", vastasi nuorukainen.

"Mitä tarkoitat?"

"Vähän aikaa sitten näin hänen menevän voudin luokse tuonne harjulle. Hän oli hyvän aikaa sisällä. Minä aion odotella hänen takaisintuloansa, mutta silloin tuli tuo saksalainen rihkamakauppias ja pyysi minua mukaansa ammattikunnan tupaan, jossa toivoi tavattavan tänä iltana. Hän ei ollut täällä Vartiovuorella ennen ollut..."

"Entä pateri, Herman?"

"En voinut viivytellä kauvempaa, se olisi voinut synnyttää epäluuloja. Minun täytyi seurata kauppiasta!"

"Ja etkö sen jälkeen ole häntä nähnyt?"

"Näin, juuri nyt kotimatalla!"

"Ja mitä hän silloin sanoi...?"

"Ei mitään!"

"Ei mitään ... minä en sinua ymmärrä!"

"Äsken kulkiessani tämänpuolista joenvartta voudintalon ohitse tuli vastaani iso joukko ratsumiehiä, ainakin viisikymmentä miestä. Astuin syrjään antaakseni heille tietä. Ei se ollut mikään suurempi eikä pienempi herra kuin vouti itse ja hän ajoi voudintalon kartanolle..."

"Mutta ei kai pateri ollut heidän seurassansa?"

"Ei, mutta kohtasin hänet heti sen jälkeen. Tervehdyksiini ei hän vastannut mitään, ja kun kysyin, voudintaloonko hän oli menossa, nyökäytti hän vaan päätänsä. Sanoin silloin voudin ratsastaneen edellä ja menneen voudintalon kartanolle, mutta hän ei silloinkaan sanonut mitään, nyökäytti vaan päätänsä."

Engelbrekt näytti ahmien kuuntelevan jokaista nuorukaisen sanaa, ja sitten hän vaipui ajatuksiinsa. Hänen ajatuksensa näyttivät olevan kiihkeässä toiminnassa ja painavan hänen mieltänsä, sillä otsalle laskeutui syviä kureita ja vasen käsi painalsi kiivaasti miekankahvaa. Tällä välin avautui eräs sivuovi, josta hänen vaimonsa tuli huoneeseen. Hänen kasvoillaan näkyi kyyneleiden jälkiä ja helposti saattoi huomata hänen kokevan näyttää reippaalta ja rohkealta lähestyessään miestänsä.

"Hetki lähenee", sanoi hän ja laski kätensä Engelbrektin kädelle, jota tämä nojasi pöytään, "tuletko tänne vielä veljeskokouksesta, vai lähdetkö sieltä matkalle?"

"Niin minä aion", vastasi Engelbrekt säpsähtäen ja tarttui vaimonsa käteen, "aion tulla tänne takaisin, mutta nyt en sitä tee, me lähdemme kokouksesta järvelle... Onko Ulvi lähtenyt?"

"On, hän on mennyt!"

Engelbrekt näytti tuskin tajuavan vastausta. Hän seiso siinä pidellen vaimonsa kättä omassaan, mutta toisella kädellään hän kerran toisensa perään siveli partaansa.

"Eikö sinulla sitten ole mitään minulle sanottavaa, Engelbrekt?" kysyi vaimo.

"Voi, vaimo, vaimo", puhkesi taas Engelbrekt sanomaan, ikään kuin heräten niistä ajatuksista, jotka häntä pitivät vallassaan, "tänä päivänä on minulla ollut niin paljon puuhaa, että olen tuskin saanut puhua sanaakaan sinun kanssasi, ja kuitenkin ei kukaan tiedä, milloin tämän jälkeen saamme puhella toistemme kanssa... No, no, elä itke. Kyllä minä tulen terveenä takaisin, luottakaamme Jumalaan..." Tuo vakava mies puseri rikki pari kyyneltä ja vaimo painoi päänsä hänen rintaansa vasten. Mutta Engelbrekt nosti hänen päätänsä ja suuteli häntä.

"Rohkeutta nyt vaimo ... sinun tulee pitää huolta kodista ja talosta, ja jos tarvitset hyviä neuvoja niin turvaudu..."

Hän vaikeni yht'äkkiä. Eräs nimi oli päästä hänen huuliltaan, nimi, joka niillä aina, mikäli näytti, tärkeillä hetkillä oli saapuvilla. Mutta nyt hän viivytteli sen lausumista ja hänen silmänsä tuijottivat pitkin huonetta ikään kuin läväistäkseen pimeyden ja löytääkseen valoa. Pitkään hän ei kuitenkaan viivytellyt, ennen kuin jatkoi:

"Ja jos hyviä neuvoja tarvitset, niin turvaudu Pater Johannekseen. Sano hänelle Engelbrektin kerran elämässään epäilleen häntä, mutta pyydä hänen suomaan se anteeksi. Minä uskon sinut ja talon ja kodin hänen huostaansa. Ja nyt hyvästi, vaimo, Jumala ja kaikki pyhimykset sinua suojele!"

Hän suuteli taas vaimoansa. Sen jälkeen hän tempasi hatun käteensä, painoi sen päähänsä ja riensi ulos Hermanin seuraamana.

XII.

P. Yrjänän ammattikunnan kokoushuone.

Nuo molemmat miehet astuivat nopein askelin alas sillalle päin ja päästyänsä toiselle puolelle virtaa poikkesivat vasemmalle, nousivat vähitellen harjun rinnettä loitolta sivuuttaen kauppamiesten puodit ja jatkoivat sitten kulkuansa pientä kappelia kohti. Myrsky oli yltynt ja alkoi sataa. He näkivät kaukaa tulia voudintalosta ja päästyänsä kappelin kohdalle paistoivat myöskin kokoushuoneen tulet heille tervetulijaisiksi. Se sijaitsi kappelin vierellä kohottaen pientä torninhuippuansa korkeutta kohti ja näytti pieneltä lapselta vanhemman sisarensa rinnalla, jona vanhaa kappelia kyllä saattoi pitää.

Tätä suhteellisuutta ei saa pitää ainoastaan ulkonaisena ja satunnaisena, sillä ylimalkaan oli olemassa todella sisällistäkin ja oleellista yhteyttä kirkon ja ammattikuntain kesken.

Molemmat olivat rauhan koteja ja tukia, kirkko ylävämmällä paikalla, ammattikunnan huone taas ikään kuin keskellä maailman melskettä. Kirkko oli se suuri kallio, jolle risti oli pystytetty, veljeshuone äärimmäinen esikartano rauhan temppelissä. Jälkimmäistä kävi suojuksena siirtäminen väkivaltaa ja rikoksia vastaan; se muodosti tosin vaan ulkovarustuksen, mutta jonkun pyhimyksen nimi pyhitti sen.

Mutta ammattikuntain tarkoituksena ei ollut ainoastaan ammattilaisen tahi kauppamiehen elinkeinojen ja toimien suojaaminen ulkonaista väkivaltaa ja häiritsevää oikeudenloukkaamista vastaan, vaan myöskin avun ja suojan antaminen taistelussa sairautta ja köyhyyttä vastaan. Viimeksi mainittu tehtävä olikin todenmukaisesti niiden aikaisempaa ja alkuperäisempänä tarkoituksena. Suuri oli niiden merkitys silloiseen aikakauteen nähden. Ne työskentelivät kristillisyyden hyväksi, levittäen rauhaa ja sovinnollisuutta raakoihin ja hillittömiin intohimoihin, lieventäen tapoja ja kohottaen mieliä ylöspäin, alinomaan huomauttaen ylevämpää pyrkimistä ihmisen korkeimmaksi päämääräksi.

Se ammattikunta, joka oli täällä Vaskivuoren juurella, oli pyhitetty P. Yrjänälle. Sitä johti, niin kuin ammattikuntia ylimalkaan, ammatinvanhin yhdessä ammattiveljien kanssa, joita oli luvultaan 12. Sillä oli myöskin omat sääntönsä. Tämän P. Yrjänän ammattikunnan sääntöjä löytyy vielä osallella ja ne valaisevat kaikista parhaiten ammattikunnan luonteen. Ammattiveljesten piti olla sovussa keskenänsä ja aina ensin koettaa sopia asiansa ammatinvanhimman välityksellä, ennen kuin vetosivat oikeuteen. Jolleivät ammatinvanhin ja ne 12, jotka ammattikuntaa johtivat, voineet ammattikunnan kokouksessa oikeutta myöten ja ystävyudessa sovittaa riiteleviä, saivat nämä muualta oikeutta hakea, mutta kuitenkin vasta ammatinvanhimman suostumuksen siihen saatuansa. Joka ammatinvanhimman luvatta

haastoi ammattiveljensä kihlakunnankäräjiin tahi kuninkaan ja valtakunnan neuvoston eteen, hän saattoi itsensä melkoisten sakkojen alaiseksi ja hänet voitiin erinäisissä tapauksissa erottaa ammattikunnasta, jättämättä hänelle toivoakaan päästä siihen takaisin. Samoin se, joka kahdesti ammatinvanhimman oikeuteen haastettuna ei tahtonut hyvittää ammattiveljeänsä. "Sellainen oli haastettava kuninkaan oikeuteen ja" — sanotaan säännöissä — "erotettakoon ammattikunnasta elköönkä koskaan ammattiveljen tai ammattisisaren nimeä kantako, koska hän häpeällisesti rikkoi ammattikunnan oikeudelle vannomansa valan."

Sama rangaistus kohtasi myöskin sitä ammattiveljeä tai sisarta — sillä naisekin voitiin ottaa näiden laitosten jäseniksi — joka ei rientänyt veljeänsä tai sisartansa auttamaan, kun joku tätä "piteli pahoin."

Todistamassa näiden ammattikuntain vaikutusta itse tapoihin ja samalla osottamassa viimemainittujen raakuutta ovat ne P. Yrjänän ammattikunnan säännöissä löytyvät sakonmääräykset, jotka ovat tarkoitettuina estämään sellaista kuin esim. vetensä heittämistä kokoushuoneeseen, seinille tahi jonkun ammattiveljen vaatteille. Vielä suuremmat sakot täytyi sen suorittaa, joka vihapäissään heitti vaatteet päältänsä taikka vaan kääri hihansuunsa ylös — siis teki meidän olojemme kannalta verrattain vähäpätöisen hairahduksen. Mainitaanpa sellaistaakin kuin naisten lyömistä ja tukasta vetämistä itse seurustelupöydän ääressä.

Tavallisesti seisoi joukoittain köyhiä kokoushuoneen oven edustalla odottelemassa sitä hetkeä, jolloin ammattikunnan toimitsijamiehet tulivat heille juomasarvista tai astioista jakelemaan olutta juotavaksi. Toimitsijamiehiksi sanottiin niitä, jotka pitivät ammattikunnan kokouksissa huolen ruoasta ja oluesta ja ylimalkaan kaikesta, mitä tarvittiin. Toimitsijamiehenä olemisen velvollisuus määrättiin vuoron mukaan ja sen täytyi maksaa sakkoja, joka käskyn saatuansa kieltäytyi.

Kun Engelbrekt ja Herman saapuivat eteisen portaiden eteen, niin he näiden sivulla, kivijalan vieressä, näkivät ikään kuin pari tulista hiiltä hehkuvan ja näiden takana mustan möhkäleän, jota kuitenkin töin tuskin saattoi maasta erottaa.

"Luulinpa olevamme ensimmäiset", sanoi silloin Herman, "mutta Björn Bergsman näkyikin jo olevan täällä."

He astuivat sitten sisälle kokoustupaan, jossa aivan oikein mainittu vuoritulallinen tulikin heitä vastaan. Toimitsijamiehet olivat äsken päättäneet työnsä, johon myöskin kuului tuvan järjestäminen ja koristelemine veralla ja vihreillä lehvillä sekä pöydän kattaminen. Seinät oli peitetty punaisella veralla ja sen päälle oli kiinnitetty kuusenhavuja ja äskenpuhjenneita koivunlehtiä suuriksi koristeiksi. Pitkinpäin tupaa oli asetettu iso seurustelupöytä, jolle isoja haarikoita ja juomasarvia sekä muutamia hopeakannuja oli pantu somaan järjestykseen. Pöydän yläpäässä oli muita isompi istuin. Se oli ammatinvanhimman sija. Hänet valittiin vuodeksi. Häntä likinnä kahden puolen pöytää oli pienempiä istuimia niille kahdelletoista, jotka yhdessä ammatinvanhimman kanssa olivat ammattikunnan johtokuntana. Sitten oli pitkiä penkkejä kahden puolen pöytää.

Vähäisen matkan päässä ovenpuolisesta pöydänpäästä kulki aitaus poikki huoneen, ja tämän aitauksen ja oven väliseen osaan salia oli seinään lyöty koko joukko koukkuja. Ammattiveljet ripustivat näihin aseensa, ennen kuin saivat astua aitauksen sisäpuolelle.

"Pyhän Eerikin muistomaljan juotua!" kuiskasi Engelbrekt Hermanille heidän päästäessään miekkoja vyöltään ja ripustaessaan niitä seinälle.

Nuorukainen viittasi ymmärtäneensä tarkoituksen. Sitten he astuivat Susipihan Björnin kanssa aitauksen sisäpuolelle seurustelupöydän ääreen. Samalla tuli joukko ammattiveljiä ja sisaria ja niiden muassa ammatinvanhin ja johtokunnan jäsenet. Hekin riisuivat aseensa ja seinät tulivat täyteen kirveitä, miekkoja, väkipuukkoja ja eräänlaisia lyhempiä miekkoja. Vähän ajan perästä oli tupa täynnä väkeä. Ammatinvanhin ja jäsenet kävivät omille paikoilleen ja sitten muut, sitä mukaa kuin saapuivat.

Viimeksitulneiden joukossa oli saksalainen kauppias Lydert Rosenbrygge, joka mitä kohteliaimmin hymyillen tervehti Engelbrektiä ja sitten huomaamatta lähenei Hermania, jolla oli sijansa pöydän alapäässä. Tämä piti enimmäkseen silmänsä luotuina Engelbrektiin eikä sen tähden edes huomannut ulkomaalaisen rihkamakauppiaan asettuneen hänen vierelleen.

Nyt soitti ammatinvanhin kelloa ja kaikki vaikenivat. Siitä oli suuri sakko, jos kuka tuvassa häiritäsi hiljaisuutta, sitten kuin ammatinvanhin oli vaatinut olemaan vaiti.

Ammatinvanhin oli vanha mies, mutta kasvoiltaan hyvän ja lempeän näköinen. Hänen äänensä oli heikonpuolinen, mutta kuului hyvin yli koko huoneen.

"Jesuksen Kristuksen rauha ja armo", sanoi hän, "olkoon kaikille veljille ja sisarille, jotka tahtovat tätä P. Yrjänän ammattikunnan veljeskuntaa ylläpitää ja vahvistaa ja tahtovat toisiansa keskinäisessä

sovussa ja rakkaudessa tuomita, Jumalalle ylistykseksi ja kunniaksi!"

Sillä oli kokous avattu ja ammatinvanhin määräsi nyt neljä veljeä menemään kellariin tarkastamaan sitä olutta, joka sinä iltana oli nautittava ja josta osa oli hankittu toimitsijamiesten toimesta, osa oli suoritettu hairahdusten sakkoina.

Nuo neljä veljeä läksivät ja odotellessa alkoivat veljet ja sisaret puhella keskenänsä. Mutta tänä iltana tuskin tarvittiinkaan mitään sakkoja mielialaa aisoissa pitämään. Kaikkien ajatusten ja siis kaikkien puhelun esineenä oli päivántärkeä tapahtuma ja vähän väliä kääntyivät silmät pieneen mieheen, joka istui siinä niin tyynenä ja reippaana, vaikka hänellä oli vaarallinen retki tehtävänä.

Tuskinpa oli kuitenkaan kellään muulla pöydässäistujalla niin huomaavaista ja kohteliasta vierustoveria kuin Herman Bermanilla. Tosin hän näytti ensin vähän kummastuneelta ja vieläpä vastenmielisen tunteen valtaamalta kauppiaan kääntyessä häntä puhuttelemaan, mutta tämä mielenilmaus hävisi kohta ja hän näytti jonkinlaisella mieltymyksellä kuuntelevan miehen puhetta. Miehellä oli hyvin selvillä syntymäkaupunkinsa historia ja hän osasi niin oivallisesti kertoella sen muinaisia kohtaloita ja niitä taisteluita, joita sillä oli ollut taisteltavana ympäristönsä ruhtinasten ja herrain kanssa, että hän yhtä paljon jo kertomistaidollaan kuin kertoelmiensa sisällöllä sai kuuntelijat kokonaan puheisiinsa kiintymään.

Jalomielinen Herman tunsi lämmintä myötätuntoisuutta noita vapauttarakastavia kaupunkilaisia kohtaan ja siinä menestyksessä, jolla heidän monet taistelunsa ja kaikenlaatuiset kärsimyksensä olivat päättyneet, oli jotakin tenhovoimaa, joka verhoonsa peitti itsensä kertojankin. Kenties oli tulossa taisteluita vapauden ja synnyinmaan puolesta täällä Ruotsissakin. Tässä kohden oli olemassa jonkinlaista yhtäläisyyttä tämän suuren valtakunnan ja tuon yksinäisen kaupungin kesken, ja tämän tunteen valtaamana ei Herman Lydert Rosenbryggeä pitänyt ainoastaan seurusveikkona, vaan vielä paljoo enempänä; — hän piti tätä miehenä, joka muita paremmin kykeni palavaa vapaudenrakkautta käsittämään.

"Saatatpa ylpeillä, Lydert Rosenbrygge, kuuluvasi kaupunkiin, jolla on sellainen menneisyys, ja sukuun, jolla on sellaiset muistot, kuin sinun."

"Niinpä teenkin", vastasi Lydert jonkinlaisella kainoudella, joka kuitenkin enemmän paljasti kuin peitti, "mutta uskokaapa taikka elkää, niin pidän yhtä suurenarvoisena sitä, että kauppatatkoillani olen joutunut tuntemaan teidän isänmaanne."

"Ja miksi niin, Lydert kauppias?"

"Luuletteko sitten, ett'en kykene käsittämään, mitä nykyään jokaisen Ruotsin miehen sydämen pohjassa liikkuu. Eikö se ole sellaista, jota minun kyllä tulee ymmärtää? Jouta jännitetään sortajan pään varalle, miekkaa tahkotaan."

Pitemmälle ei kauppias ehtinyt. Nuo neljä veljeä kohosivat kellarista ja nyt täytettiin juomasarvet ja haarikat ja maljat, ja ammatinvanhin soitti kelloa. Tämä tehtiin suurella juhlallisuudella. Toimitsijamiehet kulkivat ympäri kantaen tulisoihtuja ja pyyhkeitä, sillä ensimmäinen muistomalja oli nyt juotava. Tämä juotiin "Vapahtajan muistoksi, Neitsyt Maarian muistoksi ja Pyhän Yrjänä ritarin muistoksi" ja sanottiin "suurimmaksi muistoksi."

Kaikki päät paljastuivat, niin kuin oli säädetty, ja sekä sisaret että veljet nousivat seisomaan ja lauloivat. Näiden ammattikunnan sääntöjen rikkominen rangaistiin sakoilla, samoin jos joku juodessaan läikäytti juomaa tai pudotti juoma-astian.

Laulun lopetettuaan ja maljan juotuaan kävi taas veljeskunta istumaan ja siellä täällä alkoi taas syntyä puhelua yksityisten jäsenten kesken. Näin kävi etenkin Lydert Rosenbryggen ja Hermanin kesken.

"Tiedättekö", sanoi edellinen, "kun aamupäivällä kuulin tuon jalon vuoritulallisen puhuvan kansalle, niin johtui siitä elävästi mieleeni, mitä monesti olen kuullut kerrottavan oman isäni esiintymisestä, kun hän puhui syntymäkaupunkini puolesta teidän entiselle kuninkaallenne, Albrektille."

"Albrekt kuninkaalle..."

"Niin, sen jälkeen kuin hän menetettyään Ruotsin kruunun Meklenburgin herttuana oli joutunut kaupunkimme kanssa riitaan. Isäni oli silloin senaatissa ja oli yksi niistä, jotka lähetettiin kuninkaan puheille taivuttamaan häntä kohtuuttomia vaatimuksiansa alentamaan."

"Ja sekö onnistui?"

"Täydellisesti!"

"Jospa se yhtäläisyys, jonka olet isässäsi ja Engelbrektissä huomannut, näyttäytyisi myöskin tämän toimen menestymisessä!"

"Toivokaamme, ja jollei ... onhan täällä Ruotsinmaassa miehiä eikä ainoastaan naisia. Mitäpä on peljättävää ... ei kai Eerikki kuningas liene ihmistä kummempi; jollei hän tahdo pitää vannomiansa valoja, niin..."

Kauppias teki pontevan liikkeen oikealla kädellään.

"Jos näin kävisi", jatkoi hän, "niin kuin kenties tullee käymäänkin, sillä minä tunnen kyllä Eerikki kuninkaan, minä... Tahdotteko näin meidän kesken kuulla jotakin, Herman Berman?"

Herman katsoi kummastuneena kauppiaaseen, joka ujostelematta ja hänen vastaustaan odottamatta jatkoi:

"Minulla on kirstullinen hyviä aseita mukamani ... olin aikonut ne myydä, mutta kunnioituksesta sukulaiseenne, Engelbrekt Engelbrektinpoikaan, ja kiitollisena siitä huvista, jota teidän seurassanne tänä iltana olen saanut nauttia, tahdon tämän kirstun jättää teille ynnä täyden vallan sitä käyttämään, kun niin tarvitaan. Elköö ymmärtäkö minua väärin — tätä sanoessaan hän loi silmänsä kainosti maahan — olen saanut paljon voittoa maassanne. Tuo pieni kirstu... Mutta tulkaa, niin näytän sen teille!"

Herman ei tiennyt mitä hänen piti ajatella tai uskoa. Koko miehen olento tuntui niin suoralta ja vilpittömältä, ja sitä paitsi olisi ollut sopimatonta olla suostumatta näin auliiseen tarjoukseen, joka johtui niin kauniista ja jalosta vaikuttimesta. Mutta vaikka kaikki tämä olikin omiaan antamaan edullisen käsityksen kauppiaasta, niin oli hänessä kuitenkin jotakin, joka sai Hermanin ikään kuin vieromaan häntä. Ei tuntunut oikein saattavan katsoa häntä silmiin.

"Vielä on aikaa", jatkoi Lydert huomattessaan Hermanin mieltävän, "vielä on aikaa, ennen kuin ensi muistomalja juodaan. Voimme hyvin ennen sitä ennättää takaisin. Pelkäsin näes voutia ja sen tähden hankin ammatinvanhimmalta ja ammattiveljiltä luvan asettaa kirstuni kokoushuoneen pihalle... Teidän täytyy nähdä se..."

Näin sanoen nousi kauppias seisolleen ja astui aitausta kohti. Herman oli kahden vaiheella, mutta sitten hänkin nousi ja seurasi.

Eteiseen päästyään he kohtasivat toimitsijamiehen, joka tuli alhaalta kellarista.

"Jos teillä on jotakin toimittamista veljet", sanoi tämä, "niin joutukaa, sillä kohta juodaan malja Pyhälle ristille ja Pyhän Eerikin ja Pyhän Olavin muistolle."

"Paljoa ennen sitä olemme jälleen täällä", vastasi kauppias ja otti Hermania kädestä.

Toimitsijamies hävisi saliin ja nämä molemmat miehet riensivät poikki eteisen ovelle, joka sieltä vei pihalle.

Heidän kulkiessaan kappelimäelle päin antavan oven ohitse kuului sieltä, kuin sitä olisi kolkutettu. Herman pysähtyi ja aikoi avata oven, mutta kauppias veti hänet mukaansa.

"Myrsky se ovea tempoo", sanoi hän, "elkäämme turhanpäiten menettäkö aikaa!"

Herman piti tätä varsin luultavana ja kohta he seisoivat pihamaalla. Oli äsken lakannut satamasta, mutta myrsky oli yltynyt hirmumyrskyksi. Pilvet lensivät huimaa vauhtia taivaalla ja niiden lomista paistoi kuu. Nopein askelin astuivat miehet pihamaan poikki, kauppias edellä ja Herman kohta perässä.

Heidän päästyänsä pihamaan reunaan, mihin kartanonasemaa ympäröivä lauta-aita heitti synkän varjon, pysähtyi kauppias.

"Tässä se on", sanoi hän.

Herman näki jotakin maassa ja kumartui sitä lähempää katsomaan.

Samassa silmänräpäyksessä kuului kimeä, aivan kuin naisen kirkaisu tuvan luota.

Herman käänsi sihen päin ja näki nuoren sinisiinpuetun tytön ja hänen vierellensä karhun.

Mutta juuri kuin hän aikoi nousta pystyyn, sattui häneen takaa päin tikarinpisto.

Murha-asetta pitelevä käsi näytti kuitenkin vavisseen. Kenties sama kirkaisu ja sama näkemä oli säikäyttänyt häntäkin ja saattanut hänet iskussaan hairautumaan.

Kauhea mörinä, valitushuuto semmoinen, kuin murhaajan käsissä olevan naisen, ja tähän sekaantuneena laulun sävel kokoussalista — tämä oli viimeistä, mitä Herman kykeni tajuamaan. Hänen mieleensä kuvastui sekavasti, että tämä oli se laulu, joka seurasi Pyhän Eerikin muistomaljaa, ja hän oli näkevinänsä Engelbrektin nousevan pöydästä, mutta sitten mustui maailma hänen ympärillään. Hän vaipui maahan ja meni tainnuksiin.

* * * * *

Voudintalossa oltiin sillä välin iloisia. Tosin oli vouti aluksi raskaalla mielellä, mutta kreivi näytti kaikin voimin koettavan haihduttaa niitä pilviä, jotka panivat vieraan synkälle mielelle, ja se onnistuikin odottamattoman hyvin. Oikeastaan ei vouti niin paljoa mietiskellyt mitään peljättävää vaaraa, vaan pikemmin sitä, käyttäisikö hän julkisesti valtaansa ja vangitsisi sen rohkean miehen, joka uhmailleen uskalsi tarjoutua hänen syyttäjäkseen kuninkaan edessä, vai tekisikö sen salaisesti. Hän oli tosin tehnyt päätöksensä jo ennen Hannu kreivin luokse tuloansa, mutta useinhan kun on kaksi keinoa valittavana, ollaan kahden vaiheella vielä päätöksen tehtyäkin, kunnes päätöksen purkaminen on mahdoton.

Täällä maljoja kilisteltäessä ja kreivin miellyttävässä seurassa kävi voudille varsin helpoksi päästä selville asiastaan ja pysyä kerran tekemässään päätöksessä, siinä näet, että hän, niin paljon kuin mahdollista, oli välttävä kaikkea julkisuutta siinä vainoamisessa, johon hänen täytyi ryhtyä vainojojaan vastaan.

Ja kreivin palvelijat täyttivät maljat hyvällä viinillä ja kreivi hymyili niin ystävällisesti ja vouti oli niin tyytyväinen, että hän tänä iltana olisi ollut oikein kaunis, jollei tuo väijyvä katse, joka sentään aina pysyi jällellä, olisi tuonut mieleen käärmettä, joka herättää inhoa silloinkin, kun se mielihyvillään kiemurtelee päiväpaisteessa.

Juuri kun vouti parhaillaan kreiville selitteli, miten siunausta tuottava hänen hallituksensa oli näille kuninkaansa valtakuntain syrjäisille seuduille, kuului huoneen ulkopuolelta tavaton melu ja ääni, joka vaatimalla käski viemään jonkun voudin puheille. Kohdastansa avautui sen jälkeen ovi ja sisälle astui kaksi voudin ratsumiestä kuljettaen välillänsä pitkää dominikaanimunkkia.

He pysähtyivät oven suuhun, mutta heidän takaansa tuli esille Kirjuri-Martti.

"Suokaa anteeksi, ankarat herrat", sanoi hän, "että tulemme rauhaa häiritsemään, mutta kuninkaan palveleminen on pantava etusijaan ja tämä mies..."

Kirjuri ei saanut sanottavaansa loppuun, ennen kuin vouti kavahti pystyyn ja meni kiivaasti huoneen poikki ovelle, jossa munkki käsivarret ristissä seisojien ratsumiesten välissä. Vouti silmäili munkkia katsein, jotka tunkeutuivat alasvedetyn päähineenkin alle.

"Ha-ha-ha", nauroi hän sitten, "mitä tämä on, miksi tulet nyt tällä tavoin luokseni, kunnianarvoisa isä?"

Munkki osotti sormellaan Marttia.

"Miten on asian laita?" kysyi vouti tältä.

"Näin paterin", vastasi Martti, "palvelijatuvan ovea kerran avattaessa ja hän näytti minusta tahtovan sukkelasti vetäytyä takaisin. Silloin viittasin näille miehille, jotka heti heittivät juomingit ja riensivät kanssani ulos. Kuultuani sitten askelia täältä portailta, riensin ylös. En erhettynyt, tuo kunnianarvoisa pateri oli siellä. Mihinkään kysymyksiin hän ei kuitenkaan ole tahtonut antaa vastausta ja silloin tuotin hänet teidän eteenne."

"Hyvin tehty, mies", sanoi vouti, "mutta rauhoitu, tällä kertaa erehdyt. Jätä pateri tänne meidän luoksemme ja vie ratsumiehet mukasi tupaan takaisin."

Martti kumarsi ja molemmat ratsumiehet hävisivät ovesta.

"Eikö teillä ole mitään muuta käskettävää?" kysyi tuo nöyrä Martti.

"Ei, ei ole ... hyvin ovat asiat sillänsä", vastasi vouti.

"Siis tunninko perästä?"

Vouti nyökäytti myöntäen päätänsä ja sillä läksi Marttikin.

"Ja nyt, kunnianarvoisa pateri", sanoi sitten vouti tälle, "saatatte kai kirvoittaa kielenne kantimia? Hyvä ystävä on aina tervetullut, sen tähden en nyt kysykkään asiaanne!"

"Tahdoin vielä kerran tavata teitä", vastasi munkki, "ja hankkia varman tiedon siitä, tokko tosiaankin aiotte seurata neuvoani. Vaara väjyy, missä sitä vähimmin aavistatte, ja ylenkatseenne teki minut levottomaksi."

"Kuulitteko, mitä tuo mies ennen lähtemistään sanoi ja mitä minä hänelle vastasin?"

"Sen kuulin!"

"No niin, Martti menee lähettinäni kuninkaan puheille ja tunnin kuluttua hän nousee ratsaille."

"Jos niin on asian laita", vastasi munkki, "niin sitten minulla ei ole mitään enempiä teille sanomista."

Voudin katse näytti tahtovan tunkea munkin aivoihin tämän seistessä siinä käsivarret ristissä, tyynenä ja liikkumattomana kuin kuvapatsas. Myöskin Hannu kreivissä näytti munkki herättäneen oudon tunteen. Hän oli kavahtanut pystyyn ja ottanut askelen eteenpäin, aivan kuin olisi aikonut mennä munkkia kohti, mutta oli äkkiä malttanut mielensä ja istuutunut takaisin. Hänen päänsä lepäsi kuitenkin käden varassa, ikään kuin ajatusten painamana. Mutta kuullessaan voudin sanat lähetin laittamisesta kuninkaan luokse hän taas nousi seisomaan.

"Kuulinko oikein, vouti", huudahti hän, "aiotteko jo tänä yönä lähettää sananviejän kuninkaan luokse?"

"Aion kyllä", vastasi tämä ja kääntyi kreiviin päin, "saattaako se teitä ihmetyttää?"

"Ei suinkaan, vouti, ajat ovat sellaiset, että sananviejä tiheäänkin, luulen ma, kulkee teidän ja armollisen herramme, kuninkaan, välillä. Mutta juuri tänä yönä..."

"Tämä pateri se sai minut siihen tuumaan. Hän tuli luokseni tänään iltapäivällä puhumaan kanssani päivän merkillisestä tapahtumasta. Mutta voittehan yhtä hyvin itse ... kas, tuo kunnianarvoisa isä on hävinnyt...!"

Niin olikin. Munkki oli heti voudin kääntyttyä kreiviin päin hiljakseen avannut oven ja hävinnyt.

"Menköön", jatkoi vouti, "hänen puheensa ja vastauksensa tuntuivat minusta kummallisilta, mutta minut hän johdatti hyvälle jälille ja sen tähden pitäköön kernaasti omituisuutensa."

"Johdattiko hän teidät hyvälle jälille?" kysyi kreivi.

Vouti teki selkoa siitä mitä oli tapahtunut. Pateri oli sanonut, ettei Engelbrektin matkan väkivallalla estäminen ollut paljoa hyödyttävä. Enemmän ja paremmin oli tehoava luotettavan miehen edeltäpäin lähettäminen kuninkaan luokse hänelle ennakolta kertomaan, mitä oli tulossa.

"Tosin tuota aioin ilmankin kunnianarvoisan paterin neuvoa, mutta hänen antamansa tiedot jouduttivat päätöstäni."

"Munkki sanoi halveksivanne vaaraa, ja että se teki hänet levottomaksi..."

"Niin, niin, minä halveksin noita kurjia talonpoikia ja kaikkea mikä heistä voi lähteä, ja minä nauroinkin tuolle saarnaajaveli parolle, joka piti asiaa niin vakavana. Mutta hänen silmänsä kantoivat kuitenkin vähän pitemmälle kuin minun, hän elää kansan parissa ja tuntee sen..."

"Ja senkö tähden päätitte heti, tunnin kuluttua, olin kuulevinani, lähettää lentolähetin kuninkaalle?"

"Kuulitte oikein, jalo kreivi, tunnin kuluttua lähtee varma sanan viejä kuninkaan puheille!"

"Aina valpas, aina onnellinen", sanoi tähän kreivi ja kohotti maljansa, vaikka vouti, jos hän oikein olisi tarkastanut, olisi isäntänsä silmissä huomannut jonkinlaista levottomuutta.

Vouti joi itsetyytyväisesti hymyillen maljansa pohjaan. Kreivi vaan maistoi omastaan, mutta käski, ikään kuin vasta nyt olisi tullut sitä ajatelleeksi, erään käsipalvelusta tekevästä palvelijoistaan pyytämään Richissa rouvaa ja Agnes neitiä tulemaan saliin arvoisaa vierasta läsnäolollaan ilahuttamaan. Palvelija meni, mutta tuli hetkisen kuluttua takaisin ilmoittaen, ett'ei arvoisa neiti voinut oikein hyvin ja ett'ei Richissa rouva voinut häntä jättää.

Kreivi nousi heti rientääkseen ulos ja pyysi voudilta anteeksi tätä pakollista poistumista. Sen sanottuaan hän meni. Ulkokäytävässä hän kohtasi Ruprechtin ja viittasi häntä tulemaan mukaan. Molemmat menivät sitten sille ovelle, joka vei naisten huoneeseen. Näillä oli kaksi huonetta.

Etumaisessa ei ollut ketään. Mutta heti kreivin astuttua sisään aukesi peremmän huoneen ovi ja Richissa rouva tuli ulos.

Hän oli kalpea ja hänen mielensä kuohuissaan, mutta kreivi ei näyttänyt sitä huomaavan.

"Sallikaa minun pyytää teitä, jalo kälyni", sanoi hän lyhyeen ja vakaasti, ikään kuin pitäen varsin tärkeänä, että hänen sanansa pian käsitettiin ja että niitä yhtä pian noudatettiin, "sallikaa minun pyytää teitä joutumaan saliin voudin luokse siksi vähäksi aikaa kuin minun täytyi jättää hänet yksikseen."

Richissa rouva nyökäytti ystävällisesti päätänsä ja meni.

"Ruprecht", sanoi silloin kreivi, "tiedäthän missä P. Yrjänän ammattikunnan kokoushuone on?"

"Tiedän!"

"Riennä sinne ja laita niin, että saat tavata Engelbrektiä sekä anna hänelle tämä kirje!"

Kreivi kävi istumaan pienelle penkille lähelle erästä kynttilää, joka valaisi pientä hopeista neitsyt Maarian kuvaa. Pyhä neitsyt näytti katsovan häneen, mutta hän ei sitä huomannut, eikä sitäkään, että rukousrahi oli kosteana kyynelistä. Hän otti palan paperia ja kirjoitti sille muutamia rivejä, taittoi kokoon kirjeen ja antoi sen uskolliselle palvelijalleen.

"Kas tässä!" sanoi hän. "On hyvin tärkeätä, että Engelbrekt saa tämän kirjeen niin joutuin kuin mahdollista. Mutta ole varovainen, elä herätä mitään tarpeetonta huomiota. Pidä varalla, kun Engelbrekt tulee ulos kokoustuvasta. Ole ennen kaikkea varovainen täältä kartanolta lähtiessäsi."

Palvelija nyökäytti päätänsä ja kiiruhti ulos. Kreivi jäi hetkiseksi istumaan penkille, mutta hänen ajatuksensa olivat kokonaan kuninkaassa ja voudissa ja hänessä, jolle hän äsken oli kirjoittanut.

"Onpa sentään tähdellistä", mutisi hän hiljaa itsekseen, "että kuningas saa kuulla totuuden!"

Sitten hän nousi seisomaan ja meni takaisin suureen saliin, jossa vouti parhaillaan Richissa rouvalle vakuutteli olojen oivallisuutta Tanskan saarilla; siellä kun herrasmiehet saattoivat elää ja huvitella tarvitsematta alinomaa oikeudettomilta talonpojilta kuulla muistutuksia laista ja taaskin laista.

Tuskin oli kreivi sulkenut oven, kun hänen tyttärensä syöksähti ulos peremmästä huoneesta. Hänellä oli yllänsä sama taivaansininen hame kuin edellisenä päivänä Säterin kuninkaankartanossa, mutta muuta yhdennäköisyyttä ei ollutkaan. Tämän päällä riippui irrallaan hartioilla väljä viitta, ikään kuin surupukuun verhoamassa tuota vaaleata olentoa. Agnes oli mitä tuskallisimmassa levottomuudentilassa. Hänen poskensa hehkuivat ja hänen valtasuonensa tykkyivät, aivan kuin hän olisi ollut ankarassa kuumeessa. Silmissä paloi omituinen kiilto. Ne olivat itkeneet katkeria ja tuimia kyyneliä, mutta nyt ne olivat kuivat, ja lujutusta ja päättäväisyyttä oli huomattavana sekä näissä että jokaisessa noiden ihmeen ihanain kasvojen piirteessä.

Hän pysähtyi hetkiseksi Maarian kuvan eteen, heittäytyi polvilleen rukousrahille ja kuiskivin huulin hän rukoili pyhäältä neitsyeltä voimaa ja apua.

Muistammehan edellisen päivän aamun Säterin laaksossa ja sen kauhean tiedon, minkä Agnes siellä sai. Kun hän silloin sanoi pitävänsä huolta nuorukaisen pelastumisesta, hän ei varmaankaan aavistanut, mitä vastuksia tämän mutkattoman teon toimeenpanossa oli oleva. Olihan näet vaan puhuttava Engelbrektille asiasta. Ja Engelbrekt tuli ja hän tapasi hänet; mutta oli kuin ääni olisi tarttunut kurkkuun joka kerta kuin hän oli aikeessa avata suunsa ja puhutella häntä.

Ihmissydän on aina tapaisensa, sykkipä se saran tai sametin peitossa; nyt tänään samoin kuin vuosisatoja takaperin, aina ovat sen pääpiirteet samat. Nuo selvät, alkuperäiset taipumukset, suru ja ilo, viha ja rakkaus, kosto ja kateus ja ystävyys, ne pysyvät kaikkina aikoina samanlaisina. Ne ovat ykseytenä moninaisuudessa, läpikäyvänä väri- ja tunteiden erinäköisyydenä eri aikain läikkivässä väriloisteessa. Sävel saattaa olla erilainen, mutta äänteet, jotka sen muodostavat, liikkuvat kaikki samassa sävelikössä, ylöspäin tai alaspäin. Vielä uneksuu nuorukainen mieluummin taisteluita ja kunniaa, jos kohta sekä taistelu että kunnia on toista kuin muinoin. Mutta neitosen unelma, hänen sydämensä pyhin rukous on rauhan ja sovituksen rukousta; hän on vielä niin kuin muinoinkin syntyjäänsä rauhanimpi. Ja hänessä sellaisenaan ei ole mitään muutosta tapahtunut. Yhtä salaisesti, yhtä huomaamatta kuin muinoinkin versoo rakkaus hänen sydämessään ja kehittää heleät kukkalehtensä taivasta kohti. Mutta ei ketään nykyään enemmän kuin ennenkään ole päästetty tutustumaan siihen pyhään salaisuuteen, milloin ensi kertaa kukankuvusta tähtien valossa kuiskeena kuuluu nimi, vihkien immen lapsesta naiseksi ja kohottaen elämän verhoa levittelee hänen hakevien silmiensä eteen aavistamattomia avaruuksia, missä aamukaste vielä on jäljellä, mutta sumu hälvenee ja pelkkä päivänpaiste ja lämpö ja rauha ovat vallalla.

Agnes rakasti Herman Hermania. Hän tuskin tiesi sitä itsekkään, taikka hän koetti paeta itseänsä,

mutta miten olikaan, niin hänen sydämeensä oli jo Hermanin nimi uurtunut ja vaara, kuolema, joka nuorukaista uhkasi, teki hänelle kerrassaan selväksi, että tämä Herman oli hänelle suurempiarvoinen kaikkea muuta maailmassa. Siinäpä syy, miksi hänen oli niin vaikea hillitä itseänsä pöydässä istuessaan Säterin luhdinsalissa, miksi hän ei saattanut puhutella Engelbrektiä ja ilmoittaa hänelle, mikä vaara hänen ystävänsä uhkasi. Kuinka olisikaan hän saattanut näyttää levottomalta nuorukaisen tähden? Sehän olisi ollut sama kuin suoraan sanominen: Minä rakastan häntä, hänet täytyy pelastaa. Ei, Engelbrektiä hän ei saattanut puhutella ja melkein mielihyväkseen hän näki, ett'ei siihen tullut mitään tilaisuuttakaan, vaikka taas toisekseen jokainen käsistä mennyt silmänräpäys kartutti tuskaa ja levottomuutta.

Ja niinpä tosiaan olikin. Engelbrekt oli niin syvällisissä keskusteluissa hänen isänsä kanssa, että sitä enemmän olisi kummastuttanut kaikkia, jos hän olisi häirinnyt näitä molempia juttelemalla vaarasta, jota he vielä lisäksi ehkä olisivat pitäneet todistamattomana, koska eivät yhtä hyvin kuin hän tunteneet sen ilmoittajaa. Niin kului sunnuntai ja tuli maanantai. Hän oli nyt päättänyt olla mitään puhumatta Engelbrektille, vaan puhua sen sijaan isällensä ja hetken aikaa hän jo sydämessään iloitsi nyt keksineensä oikean keinon nuorukaisen pelastamiseksi. Silloin kohotti taas rakkaus päätänsä, tämä rakkaus, jota kuin pyhäkköä täytyi salata koko maailmalta. Ei, ei, ei hän saattanut sitä ilmaista rikkaalle korkea-arvoiselle isällensä. Hän oli jalo ja hyvä, mutta ei koskaan, ei koskaan ollut niin vähäpätöinen nuorukainen, kuin Herman Berman, hänen silmissään oleva hänen tyttärensä arvoinen. Ei, ei! Eikä myöskään ollut mahdollista koko pitkään päivään päästä sen verran isän pateille, että salaisuuttaan ilmaisematta, olisi voinut sanoa hänelle, mikä oli välttämätöntä.

Ja kuitenkin täytyi nuorukainen saada pelastetuksi!

Jo oli hämärä tullut. Hän saattoi voudintalosta käsin nähdä, kuinka kynttilät ja tulisoihdut sytytettiin tuolla kappelin vierellä olevassa rakennuksessa virran vastaisella rannalla ja siellähän oli ammattikunnan kokoushuone, kuten hänelle oli sanottu. Hänen levottomuutensa kiihtyi korkeimmilleen, eikä ollut ketään, ei ketään, jolle saattoi uskoa hätänsä, ei ketään, joka saattoi pelastaa tuon uljaan, uhkarohkean nuorukaisen, hänet, joka niin omaa etuansa katsomatta oli altis panemaan henkensä jokaisen kärsiväisen miehen tai vaimon puolesta, hänet, joka oli pelastanut hänet itsensä kenties kuolemaakin kauheammasta vaarasta. Sillä hän aavisti nyt, että hiidenvaaran onkalosta ryöstäminen oli yhteydessä vouti Juhani Walen puheen kanssa, mikäli se koski lemmittyä, josta Herman oli syrjäyttämässä hänet.

Hän heittihe polvilleen pyhän neitsyen eteen, hän kostutti samettisen päänalaisen kyynelillään — mutta pyhä neitsyt ei laskeutunut paikaltaan auttamaan, hänen sydämensä oli kova kuin metalli, josta hänen kuvansa oli tehty.

Silloin leimahti valoa hänen sieluunsa. "Minä pelastan hänet itse!" oli yhtä haavaa hänelle selvänä, ainoana, mutta samalla parhaana keinona. Ja kyynelät lakkasivat tulvimasta, vaikka silmässä paloi tuli ja sydän sykki kuumeisena.

Hän meni perähuoneeseen, jossa Richissa rouva oli. Tämä näki selvään jotakin tavatonta olevan tekeillä, mutta kysymyksiinsä hän ei saanut vastausta.

"Ei se ole mitään, ei ollenkaan mitään, hurskas äiti", vastasi Agnes. "Hevoseni on pillastunut niin kuin sinunkin siellä viidakon läheisyydessä ja Jumalan äiti tietänee, saanenko sitä hillityksi, siinä kaikki. Elä minulta mitään enää kysy, minä en voi vastata kysymyksiisi."

Ja näin sanoen hän heittäytyi vanhan rouvan kaulaan ja suuteli häntä.

Tällöin se kuului kreivi tulevan etumaiseen huoneeseen. Richissa rouva meni ulos; kohta hän kuuli isänsäkin poistuvan ja kiireesti heitti hän päällensä väljän viitan päähineineen ja riensi ulos.

Vielä kerran hän polvistui Maarian kuvan eteen. Siitä noustessaan tunsu hän pyhän väristyksen koko ruumiissaan. Hän oikaisihe suoraksi ja suuteli kuvaa. Sen jälkeen hän heitti päähineen päähänsä, kääri viitan ympärilleen ja avasi oven. Pitkä käytävä oli tyhjänä. Hän silmäili ympärilleen joka taholle ja kiisi sitten keveästi kuin varjo noiden monien ovien sivuitse ja portaita alas. Linnantuvan ovella hän kuuli palvelijain laskevan leikkiä ja koväänisesti nauravan. Hän riensi sen sivuitse.

Kohta hän oli kartanolla. Sen syrjäisimmällä puolella olivat voudin hevoset ja siellä näytti joku puuhailevan niiden luona.

"Pirullinen sää, kenen tänä yönä pitänee lähteä liikkeelle", kuuli hän äänen sanovan ja hän tunsu sen Ruprechtin ääneksi.

"Vouti saa kai palkita vaivat", kuului toinen vastaavan. "Tämä on paras juoksija voudin tallista!"

Enempää hän ei kuullut. Myrsky vinkui ja reviskeli säpäleiksi paksua pilvijoukkoa, niin että aina jostakin välistä kuun kalpea hohde pääsi valaisemaan märkää maata. Mutta Agnes ei välittänyt mistään ja hänen voimansa näyttivät karttuvan joka askeleelta, minkä hän eteni voudintalosta.

Hän kulki yli sillasta ja riensi pitkin polkua kappelille ja kokoushuoneelle, joka oli sen vierellä.

Hän nousi portaille, mutta ei huomannut niitä kivijalan luona hehkuvia hiiliä, jotka Engelbrekt ja Herman olivat huomanneet. Hän kolkutti, hiljakseen ovea. Ei kukaan kuullut. Pitikö hänen avata ovi ja astua sisään ja kutsua ulos Herman, vai pitikö hänen odotella suotuisaa hetkeä? Hänen levottomuutensa yltyi epätoivoksi, kun hän samalla kuuli sisäpuolelta askelia ja puhelevia ääniä.

Hermanin ääni se oli. Sen hän pikemmin sydämellään tunsi, kuin korvillaan kuuli.

Kuutamo, joka lankesi tälle puolelle taloa, valaisi kokonaan tuon hennon naisolennon, joka siinä seiso i kuulematta myrskyä, joka kiskoi hänen viittaansa ja ikään kuin tahtoi kohottaa pois tämän surupuvun hänen hartioiltaan. Samassa alkoivat hiilet liikkua kivijalan luota ja siirtyä eteenpäin ja niiden perässä tuli pörröinen muodoton möhkäle. Se oli karhu, johon sinipukuinen neitonen tietämättään vaikutti. Se nousi portaille ja hivutti ikään kuin hyväillen päätänsä siniseen hameeseen.

Mutta sisältä kuuluvat askelet etenivät ja puhelevien äänet lakkasivat kuulumasta.

Silloin Agnes epätoivon voimalla tarttui raskaaseen oveen ja se aukeni. Hän riensi eteiseen, hän meni samaa tietä, jota äänestä oli kuullut puhelevien miesten menneen. Ja niin hän joutui portaille, jotka veivät kartanolle, ja hänen rinnallaan seiso i karhu.

Alhaalla kartanolla, missä varjo oli synkin, kuuli hän silloin kaksi ääntä puhelevan ja taas hän tunsi Hermanin äänen.

Samassa tuokiassa hän näki jotakin välkähtävän alhaalla pimennossa ja hän kiljaisi ja kiiruhti portaita alas.

Häntä vastaan tuli mies. Tämän kasvoilla oli hymyä, mutta ne olivat kalpeat.

"Mitä haet, sisar?" kysyi hän kolkolla jäätävällä äänellä.

"Näin kaksi miestä menevän kartanolle", vastasi Agnes, "missä on toinen?"

"Anna sitten sielusi Jumalan huostaan, sillä enempää et saa nähdä tässä maailmassa!"

Ja näin sanoen tarttui tuo kalpea mies kiinni neitoseen.

Tuskin oli kuitenkaan hänen kätensä koskenut neitoseen, ennen kuin karhu yhdellä väkevän kämmenensä iskulla löi hänet maahan. Mies ei kuitenkaan kadottanut mielenmalttiansa. Siinä syntyi hurja taistelu. Kalpea mies tavoitti kerran toisensa perään karhua sydämeen, mutta aina turhaan. Vihdoin sattui karhun kypälä häntä kasvoihin. Kauhea karjunta seurasi sitä ja kalpea murhamies hengähti viimeisen kerran.

Silloin vaiken i kokoushuoneessa laulu, askelia kuului portailla, ne taukosivat taas kuulumasta, mutta oitis sen jälkeen ilmautui kartanolle tulisohtuja ja se tuli täyteen väkeä.

Veljet ja sisaret ne riensivät salista katsomaan, kuka juhlan rauhaa oli häiritsemässä.

Mitä he näkivät, sitä on helpompi mielessään kuvitella, kuin kertoa. Ensiksi ulkomaalaisen kauppiaan raadellun ruumiin, jonka vieressä karhu loikoi haavojansa nuoleskellen. Ja taampana lauta-aidan vieressä toisen ruumiin, jonka luona sinipukuinen neitonen oli polvillaan.

Engelbrekt oli ensimmäisiä. Hän astui polvistuneen neitosen luokse ja katsoi tulisoihdun valossa kuollutta.

"Herman!" huudahti hän ja raskas, sydäntäsärkevä huokaus tunkihe hänen rinnastaan.

"Herman Berman!" toistivat kaikki ympärilläseisijat.

"Kuka on murhamies?" kuului ammatinvanhimman heikko ääni kysyvän.

Engelbrekt silmäsi ympärilleen ja hänen katseensa pysähtyi tikariin, joka kuolleella kauppiaalla vielä oli kädessään.

"Tällä on murha-ase kädessään", vastasi hän, "tuo nuorukainen on aseeton."

"Niinpä on siis", jatkoi ammatinvanhin, "lybekkiläinen veljemme rikkonut kuninkaan rauha-valaa

vastaan, eikä ainoastaan sillä, että on paljastanut aseensa, vaan vielä enemmän sillä, että on ryhtynyt verityöhönkin ammattiveljeänsä vastaan. Sen tähden hän, niin kuin pyhä ammattikuntamme säättää, jääköön kostamatta. Vieköö pois tuo kuollut ruumis rehellisten miesten ja naisten näkyvistä."

Ja neljä veljeä otti kauppiaan ruumiin ja kantoi sen ulos takaportista, joka kartanolta vei viereiselle vuorelle päin.

Engelbrekt oli sillä välin taas mennyt nuorukaisen luokse. Sinipukuinen neitonen oli repinyt takin hänen päältänsä ja pannut liinan monin kerroin haavalle sekä sitonut sen kiinni sinisellä vyöhyeellään. Engelbrekt kumartui, mutta astui kohta askelen takaperin tuntiessaan kreivintyttären.

Suruvoittoinen hymy vakavilla kasvoillaan katsoi hän tyttöön. Hän näytti tahtovan sillä sanoa, että kaikki ponnistukset olivat turhat.

Mutta Agnes katsoi häneen ja kuiskasi tuskin kuultavasti:

"Hän elää!"

Engelbrekt nosti varovasti nuorukaisen, joka makasi suullaan, ja pani korvansa hänen huulilleen.

"Kunnon veljet ja sisaret", sanoi hän sitten, täydelleen hilliten itsensä ja sen kautta myöskin kyeten pitämään huolta siitä tytöstä, jonka rakkauden Hermaniin hän aavisti, mutta jonka maine olisi ollut hukassa, jos hänet olisi täällä tunnettu, "kasvattipoikani ei ole kuollut. Murhamiehen käsi ei ole osannut oikeaan. Rikkaan Belgstingin tytär on häntä säikäyttänyt. Elköön sen tähden tämä surullinen tapahtuma teitä kauvemmin häiritkö. Jumalan pyhimysmalja odottaa. Juokaa se ja antakaa juhlan päättyä laillisesti. Minä voin kyllä pitää huolta haavoitetusta veljestänne."

Kaikkien mielestä tämä oli oikein. Kaikki tiesivät myöskin, että tuon henkipaton vuoritulallisen tytär oli viety Engelbrektin taloon. Sen vuoksi tuntuikin Engelbrektin selitys luonnolliselta, kun hän sanoi tuon mielipuolen Kirstin tulleen kokoushuoneen kartanolle ja ilmestymisellään säikäyttäneen murhamiehen.

Ammatinvanhin ja ammattiveljet menivät selityksen saatuaan tupaan ja veljet ja sisaret seurasivat heitä. Vihdoin oli iso pihamaa tyhjä ja Engelbrekt seisoi yksinään murhatun ja kreivintyttären luona.

Ainoastaan yksi veljistä oli jäänyt. Se oli Susipihan Björn.[16]

"Kyllä käsitan sinut, Engelbrekt", sanoi hän ja otti Engelbrektiä kädestä, "sillä minä tunnen Belgstingin tyttären; mutta mitä sinä ja minä tiedämme, sitä ei enää kukaan muu tiedä. Salli minun sen tähden auttaa sinua. Hermanisi oli minullekin rakas ja kautta Pyhän Yrjänän,[17] jollei karhuni olisi petollista veljeämme lyönyt hengiltä, niin sen olisi tehnyt Björn itse."

Engelbrekt pusersi hänen kättänsä. Sen jälkeen he ottivat haavoitetun syliinsä ja kantoivat hänet pois kartanolta. Agnes seurasi, kenties tajuttomampana kuin karhu, joka astui hänen rinnallansa aivan isäntänsä jälessä.

TOINEN JAOS.

Matka kuninkaihin.

I.

Yö Ornäsissä.

Noin viiden neljännespeninkulman päässä Falunista on vanha rälssitalo, jonka nimi erikoisesti kajahtaa jokaisen ruotsalaisen korvissa ja ikään kuin johtaa hänen mielensä menneisiin aikoihin, jolloin hänen nuorta uljuutta uhkuva kansansa raivasi itselleen tien valoon ja vapauteen. Se oli Ornäs.

Talo on kauniilla paikalla ja siitä näkyy iso Runn-järvi sekä muuan sen lounainen selkä, jota sanotaan Oje-järveksi. Se sijaitsee ylängöllä, pienellä niemikkeellä, joka pistää mainittuun Oje-järveen, ja on siten kahdelta puolen veden ympäröimänä. Pohjoista kohti aukenee kauniita lehtipuisia laaksoja ja koillisessa kohoaa Or-vuori, josta talo kuuluu saaneen myöhemmän nimensä. Ollaan näet tietävinään, että talolla alkujansa on ollut nimenä Bergsnäs ja että Arendt Pietarinpoika, sama mies, joka aikoi pittää Kustaa Eerikinpoika Vaasan, oli muuttanut nimen. Vanhana todisteena on kuitenkin muuan laamanninoikeuden tuomio, joka mainitsee erään Ornäsin Ilianin olleen v. 1268 todistamassa Aspabodomin kauppaa, josta siis näkyy että Ornäsin nimi on kolme vuosisataa Arendt Pietarinpojan aikoja vanhempi.

Kustaa Vaasa on tehnyt Ornäsin nimen historialliseksi nimeksi. Mutta Ornäsillä on sitä paitsi omalta osaltaan puoli, joka antaa sille arvoa. Talon muinainen päärakennus on näet aivan samassa kunnossa kuin Kustaan päivinä, jolloin Arendt Pietarinpoika naidessaan Barbo Stigintyttären tuli talon omistajaksi. Lähiseutuineen tarjoaa se nähtäväksi niin sanoaksemme palasen elävää todellisuutta pohjolan olostä ja elämästä viidettäsataa vuotta takaperin. Jykevistä, veistämättömistä hirsistä raketut seinät, pitkin koko rakennuksen pituutta ulottuva luhdinkäytävä, joka täällä on seinitetty ja varustettu pienillä ikkunareii'illä, ulkonevaksi rakennetut samalla tapaa seinitetty kiertoportaat, jotka talon itäisen pitkän puolen keskipaikoilta nousevat luhdinkäytävälle, sisuhuoneet paljaine hirsiseinineen, joille juhlatilaisuuksissa ripustettiin seinäpaperit — kaikki on samanlaista kuin ennenkin. Yksityisten miesten rakkaus se on tämän ikivanhan muistomerkin — ja se ei ole muistomerkkinä ainoastaan Taalainmaalle, vaan koko Ruotsille — yksityisten miesten huolenpito ja kulutukset ne ovat voineet säilyttää tämän muistomerkin meidän päiviimme. Sata vuotta sitten oli talo hoidon puutteesta joutua rappiotilaan, kun Ornäsin silloinen omistaja, muuan kamreeri Jaakko Brandberg, pani sen kuntoon, kuluttaen siihen 12,000 talaria kuparirahaa. Se oli suunnaton summa verrattuna siihen, minkä kuningas Fredrik samaan aikaan määräsi samaan tarkoitukseen.[18]

Mistä ajasta Ornäsin päärakennuksen ikä on laskettava, sitä ei kuitenkaan aivan varmasti voi päättää. Kuitenkin voi erehdystä tekemättä otaksua, ett'eivät ne hirret, jotka vielä ovat näissä seinissä, Engelbrektin päivinä olleet kannallaan, niin kuin sanotaan, jos kohta ei tahdokkaan otaksua oikeaksi vuotta 1397, joka vuosiluku on piirretty muutamaan niistä.

Tähän aikaan, eli keväällä 1433, omisti Hannu Djäkn Ornäsin vaskisulattoineen ja alustatiloineen. Hänen sanotaan, vaikka väärin, olleen ulkomaalaista sukua, joka Albrekt kuninkaan aikana oli tullut Ruotsiin. Hänen sukunsa on näet Suomesta peräsin, jossa se oli sekä rikas että arvossapidetty. Kaksi veljestä tätä sukua asui näihin aikoihin tässä seudussa, mainittu Ornäsin Hannu ja Grängshammarin Greger, Tunan pitäjässä.

Ornäsin Hannu omisti myöskin (nykyisessä) Säterin pitäjässä olevan Jönsin-sulaton ja häntä sanottiin tavallisesti Jönsin-sulaton Hannuksi.

Hän oli voimakas ja synnyinmaatansa rakastava mies tämä Jönsin-sulaton Hannu, ja jos emme ole tavanneetkaan häntä missään edellisessä tilaisuudessa, jolloin on ollut kysymyksessä kaiken sen pahan korjaaminen, millä ulkomaalaiset voudit maata kiusasivat, niin syynä siihen on ollut se, ett'ei hän ole ollut kotonansa, vaan matkalla Tivedenin seudulle, jossa hänellä oli ystäviä ja josta hän oli aikeissa ostaa maata.

Eerikinjuhla-päivänä myöhään iltasella hän ratsasti kartanonsa, Ornäsin, portista sisään. Hänellä oli vieras mies mukanaan. Molemmat olivat harvasanaisia, ja kun heidän tullessaan tupaan Hannun vaimo tervehtien meni miestänsä ja vierasta vastaan, niin hän selvästi huomasi, ett'ei kaikki ollut, niin kuin olla olisi pitänyt. Molemmat miehet katsoivat synkästi, melkein tuimasti eteensä ja Hannu tuskin vastasi vaimonsa ystävälliseen tervehdykseen. Ylimalkaan ei siihen aikaan pidetty ulkonaista käytöstä niin tarkalla, asiain sisäistä puolta katsottiin enemmän. Jos sydän oli hyvä, niin sai kaikki muu olla miten taisi. Mutta jos sydän oli paha, niin silloin eivät mitkään korupuheet, eivät mitkään hienot ja sulavat eljet eli, kuten sanomme, sovinnaiset tavat voineet sitä miestä tai naista, jonka povessa se sykki, tehdä mieleiseksi tai siedetyksi. Siitä johtui jonkunlainen ulkonainen tylyys ja suoruus, sekä arkisin että pyhäisin, mutta sen alla piili säveyttä ja voimaa ja uskollisuutta. Varmaankaan ei haittaisi aikakauttamme, jos sillä olisi vähän enemmän tuota samaa sydämen säveyttä, jota muinoin nähtiin niin runsaasti.

Kohta miesten tultua huoneeseen tuli vaaleakiharainen poika juoksujalassa sisälle; hän saattoi olla noin 10 vuoden vaiheilla. Ankaran isännän kasvot kirkastuivat, kun hän näki pojan, joka reippaasti juoksi häntä vastaan. Hän laski kätensä pojan kiharaiselle päälle ja sanoi:

"Jumala sinua siunatkoon poika; osaatko jo leivon lennosta ampua?"

"Ei siihen enää pitkää aikaa ole, sen minä lupaan", vastasi poika.

"Joudu sitten, Stig, Ruotsi tarvitsee jänteväkätisiä ja tarkkasilmäisiä miehiä!"

Vieras, joka oli tullut Hannun seurassa, otti poikaa leuvan alta ja katsoi häntä kauvan sanaakaan sanomatta. Pikku Stig katsoi rohkeasti vierasta silmiin.

"Ainoako poika tämä on?" kysyi vieras.

"Ainoa elossa oleva", vastasi isäntä.

"Ja sinä näytät minusta siltä", jatkoi vieras puoleksi pilalla puoleksi todella pojalle, "että uskallat käydä kiistaisille aikasi kanssa..."

"Sen tahdonkin tehdä", vastasi poika, "niin totta kuin nimeni on Stig Hannunpoika."

"Pidä sanasi, poika", tarttui isä puheeseen, "ne ajat eivät ole kaukana, jolloin saa mitellä miekkoja. Niin totta kuin Jumala minua auttakoon, minua haluttaisi jo tänä yönä alottaa..."

"Sanoitpa sanan, Hannu, minä olen valmis, milloin vaan tahdot. Häpeäksi käy miehille räökkäyttää itseänsä kuin järjettömiä luontokappaleita. Minusta kuitenkin näyttää olevan aikaa vielä huomenna varhain ja tarvinnet kai aikaa palvelijoittesikin valmistamiseen."

"Niin oikein, huomenna varhain lähdemme... Täällä täytyy tarmokkaasti toimia, ja jos voutia tanssiminen haluttaa, niin kyllä me hänelle semmoisen sävelen soitamme, ett'ei hän meitä ole hevillä unhottava."

Ornäsin isäntä hieraisi käsiänsä vastakkain ja astuskeli levottomasti edes takaisin huoneessa.

Tällä välin aukeni ovi ja vieras nuorukainen astui sisälle. Hannu pysähtyi kävelystään nuorukaisen eteen ja katsoi häneen tuimasti.

"Teidän luvallanne, Jumalan rauhaa", sanoi nuorukainen ja pyyhkäsi pyöreän hattunsa päästään.

"Kuka olet, mies, ja millä asialla?" tiuskasi Hannu hänelle.

"Tulin tänne iltapäivällä Vartiovuorelta", vastasi renki. "Olen ratsastanut edeltäpäin tuoden hevosia Engelbrekt Engelbrektinpojalle ja hänen aseenkantajalleen Herman Bermanille."

"Hyvä, hoida niitä hyvästi eläkä säästä apetta, renki! Löytynee kai vielä kappi, parikin kauroja ystäväni Engelbrektin hevosille. Pidä huolta itsestäsikin! — Minnekkä on isäntäsi menossa?"

"Kaukaa lienet kotiisi saapunut", vastasi renki, "kun et tiedä, mitä jo joka mies seuduillamme vähin tietää, että Engelbrekt aikoo matkustaa kuninkaihin kantamaan voutia vastaan."

"Kuninkaihin!" huudahtivat molemmat miehet yhdestä suusta.

"Se päätös tehtiin tänään aamupäivällä", selitti renki, "mutta koska vouti tahtoo virittää ansoja hänen tiellensä, niin sen tähden..."

"Jumalan kirous sille hetkelle, jona vouti uskaltaa satuttaa kätensä siihen kunnan mieheen. Niin totta kuin nimeni on Hannu Djäkn ja kuin tahdon vaakunaani kunnialla kantaa, niin totta ei se konna ole kuuleva kukon kiekumista kauvempaa kuin Engelbrektkään. Mutta kerro kaikki mitä tästä tiedät. Minä tulen pitkältä matkalta ja olen jo kotvan ollut kotoa poissa. Käy istumaan, nuorukainen ... vaimo, kaada tuopillinen olutta miehelle!"

Ja miehet kävivät istumaan ja nuorukainen alkoi kertoa, mitä viime tapahtumista tiesi: niistä viidestä miehestä, jotka vouti oli savustanut hengiltä, niistä verisistä kiskomisista, joiden kautta vouti oli ryöstänyt rahvaalta kaikki mitä sillä vähänkin arvokasta oli, sekä siitä, miten talonpojat tämän johdosta olivat siellä täällä pitäjissään pitäneet kokouksia ja päättäneet valita itselleen johtajan. Myöskin selitti hän juurtajaksain aamupäiväisen kokouksen päätöksen ja mainitsi mitä Engelbrekt oli sanonut, ja että koossaolleet miehet olivat sen hyväksyneet.

Sisälläolijat kuuntelivat tarkasti rengin puhetta, mutta nuo molemmat miehet näyttivät vaan töin tuskin saattavan hillitä sitä myrskyä, joka yhä yltyen näkyi riehuvan heidän kulmakarvojensa alla. Rengin lakattua puhumasta jatkui äänettömyys huoneessa, niin kuin hetkisen kestävä, tukehuttava tyven tapaa käydä rajuilman puhkeamisen edellä. Mutta paljon väkeä oli sinä iltana liikkeessä teillä ja

poluilla. Juuri kun Ornäsin isäntä aikoi avata suunsa, kuului rajuja askelia eteisestä ja kohdastansa sen jälkeen temmattiin ovi auki, mutta niin rajusti, kuin tulijan henki olisi ollut kysymyksessä.

Tulija oli pitkä harteekas dominikaanimunkki. Hänen terävät silmänsä saivat pian sisälläolijat katsotuiksi ja pysähtyivät Engelbrektin palvelijaan, joka taas puolestaan näytti hyvin tuntevan munkin.

"Jumalan rauhaa, Hannu Djäkn!" sanoi tämä, "hevoseni kaatui tässä lähellä ja minä aioin pyytää sinulta toista, mutta nyt, arvelen ma, en tarvitsekaan pyytää. Sinulla, Pekka, on täällä kaksi Engelbrektiä varten, minä otan niistä toisen."

Renki katsoi hämmästyneenä munkkiin eikä saanut sanaakaan suustansa.

"Mikä sitten on hätänä", kysyi Hannu Djäkn, "onko itse paholainen kintereillänne, hurskas isä, koska ajatte, niin että hevoset kaatuvat. Jos taisteluun miestä tarvitaan, niin luottakaa minuun ja myöskin tähän Pietari Ulvinpoikaan Vermlannista, me tahdomme molemmat seurata teitä!"

"Kiitos, kiitos, kunnan miehet", vastasi munkki, "matkani maksaa enemmän, kuin nyt sanoakkaan saatan ja enemmän kuin kymmenen hevosen hinnan. Sano vaan Engelbrektille, kun hän huomenna tulee, ottaneeni hänen toisen hevosen ja anna hänelle omistasi sijaan. Kenties tapaan hänet sittemmin ja voin antaa hevosen takaisin. Jumalan rauha olkoon teille!"

Näin sanoen munkki läksi huoneesta ja riensi kartanolle. Miehet seurasivat häntä kuitenkin, koska heidän oli vaikea käsittää tätä munkin lentoretkeä; hän kun oli jo vanha mies eikä kaiketi harjaantunut istumaan hevosen selässä. Kartanolle tultuansa he kuitenkin näkivät munkin taluttavan ulos toisen mainituista hevosista ja viskautuvan satulaan sellaisella notkeudella ja voimalla, ett'ei kukaan olisi voinut uskoa hänessä siihen miestä olevan. Seuraavassa silmänräpäyksessä hän oli hävinnyt ja tuon nopean hevosen kavionkopse tuntui etenevän maantielle päin.

"Tuo munkki on istunut hevosen selässä ennenkin, vaikka onkin munkki", sanoi silloin Hannu, "mutta jos mielesi on kuin minun, Pietari Ulvinpoika, niin menemme maantielle kävelemään. Veri kiehuu suonissani, minä en voi mennä levolle!"

"Entä huomina aamutyömme?" kysyi Pietari Ulvinpoika.

"Ellen erehdy", sanoi Hannu, "niin tänä yönä on käymässä ajo, joka on suuremman arvoinen kuin tuumaamme huomisaamun tehtävä. Käsken kuitenkin palvelijani laittautumaan valmiiksi, sitten saa Engelbrekt, kun huomenna tulee, päättää asian."

Hannu Djäkn meni sen jälkeen palvelijain tupaan, joka oli erityisessä rakennuksessa, avasi oven ja antoi siellä oleville miehille käskyt, jonka jälkeen hän ja vieras jatkoivat kulkuansa maantielle päin, joka vähän matkaa alapuolella Ornäsiä kulki Torsångiin. Jonkun matkan päässä seurasi Engelbrektin renki. Myrsky kulki tuimasti rajuten halki seudun, mutta kuu paistoi kirkaana taivaalta.

Päästyänsä maantielle he kääntyivät vasemmalle. He eivät kuitenkaan olleet ehtineet pitkälle, ennen kuin kavioiden kopinaa taas kuului korviin. He pysähtyivät kuuntelemaan. Ääni kuului pohjoisesta päin ja selveni hetki hetkeltä, sillä tuuli kävi pohjoisesta ja toi äänen mukanaan. Sieltä oli siis ratsastaja lähestymässä.

"Useampiakin näyttää tänä yönä ratsastavan etelään päin Vartiovuorelta", tuumaili Pietari Ulvinpoika.

"Mutta jos tällä, joka nyt on tulossa, on sama matkanmäärä kuin munkilla", virkkoi Hannu Djäkn, "niin näyttääpä hän tulevan myöhänlaiseen."

"Ei hän näytä pitävän niin suurta kiirettä kuin munkki", vastasi Pietari Ulvinpoika, "mutta kovemmin hän kuitenkin näyttää ajavan kuin se, joka vaan pyrkii kotiin myrskyä pakoon."

"Vaikkapa niinkin olisi, kuin sanotte", virkkoi renki, "että sillä ratsastajalla, joka lähenee, olisi sama matka kuin isä Johanneksella, ja vaikka hän tietäisi tämän olevan hänen edellensä, niin hän ei kuitenkaan koskaan häntä saavuttaisi. Isä Johannes otti Herman Bermanin hevosen ja Brandin laista juoksijaa ei löydy kenenkään tallissa koko Taalainmaassa, tokkopa löytynee koko Ruotsin valtakunnassakaan."

"Hevonen kyllä on hyvä, mutta kestäkö isä Johannes itse semmoista ajoa, mikä hänellä nyt näyttää olevan mielessä?" kysyi Ornäsin isäntä.

"Siitä en tiedä mitään sanoa", vastasi renki, "mutta se vaan on varmaa, että jotakin tärkeätä on tapahtunut minun lähdettyäni Vartiovuorelta, koskapa isä Johannes itse on noussut ratsaille eikä ole

ketään muuta asioilleen lähettänyt."

Tällä välin jatkoivat miehet kulkuansa etelää kohti Torsångin kirkolle päin. Mutta pohjoisesta päin tuleva ratsastaja läheni lähenemistään ja kohta kuului kavioiden kopina niin läheltä, että miehet seisattuivat häntä odottamaan ja antaakseen hänelle tietä.

Ja ratsastaja tuli. Hänellä oli iso ja vahva hevonen, mutta itse hän oli pieni ja hento kasvultaan. Ollessaan ihan näiden kolmen jalkamiehen kohdalla, joista Hannu Djäkn ja Pietari Ulvinpoika seisoivat toisella puolella tietä ja Engelbrektin renki toisella, seisautti hän hevosensa.

"Jumalan rauhaa, hyvät miehet!" tervehti hän lempeällä äänellä.

"Jumal' antakoon!" vastasivat miehet.

"Tuolla on kaatunut hevonen tien vieressä vähän matkan päässä", sanoi taas ratsastaja, "tunnetteko sitä ratsastajaa, jolla tänä yönä on ollut niin kiire, tai oletteko ehkä nähneet hänet?"

"Me tulemme minun talostani, tästä läheltä", vastasi Hannu Djäkn, "emmekä ole mitään semmoista nähneet."

"Oletko sinä sitten se Jönsin-sulaton Hannu Djäkn?" kysyi ratsastaja.

"Niin, se on nimeni! Et siis ole outo näillä seuduilla?"

Ratsastaja aikaili ja hänen vilkas katseensa lensi miehestä mieheen siinä tiensyrjässä.

"Tämän seudun", vastasi hän, "tunnen hyvästi ja miehet myöskin; jos eläimet yhtä hyvin tuntisin, niin olisi hyvä. Jollen erehtynyt, niin luulin kuitenkin nähneeni hevosen Engelbrektin tallissa Vartiovuorella. Eikö siis mies, joka sillä on ratsastanut, ole poikennut teille Ornäsiin?"

"Näillä seuduilla on muitakin taloja kuin minun", vastasi Hannu Djäkn, "ja jos hevonen on kaatunut, niin eipä mahtane miehestä olla suurta haittaa. Minun tallistani ei ole yhtään hevosta lähtenyt siitä pitäen kun yöllä tulin kotiin."

Nämä sanat näyttivät tyydyttävän. Hoikka ratsastaja kannusti hevostansa ja hävisi eteläiseen suuntaan. Nuo kolme miestä jatkoivat verkalleen kulkuansa.

"Tuo oli siis toinen", sanoi Pietari Ulvinpoika.

"Ja vielä oikeata lajia", vastasi Hannu.

"Tunsitko sitten hänet?"

"Se oli voudin väkeä, Martti nimeltään, luulen ma."

Sen enempää ei puhetta pidetty miesten kesken, vaan he jatkoivat sanaakaan sanomatta kulkuansa Torsångin kirkolle noin puolen peninkulman matkan. Täällä oli vierekkäin muutamia isoja kaksipyöräisiä rattaita, täynnä kattoiloita, patoja, tuoppeja, haarikoita ja kaikenlaisia muita talouskaluja. Läheisestä tuvasta näkyi tulta ikkunasta ja sen valo heijastui himmeänä muutamista vaskiastioista, jotka varjopuolelta pistivät toisten tavarain seasta esiin. Rattaiden toista puolta valaisi kirkas kuutamo. Valaistun tuvan sisältä kuului iloisia, mutta tuon tuostakin raa'an ja hurjan naurun keskeyttämiä pilalauluja.

Mutta tien vieressä lähellä tupaa näkyi muutamia tummia haamuja, puolittain puiden riippuvien oksain peittäminä, ja jollei myrsky olisi raivonnut niin ankarasti ja virran kohina ollut niin kova, niin olisi luullut kuulevansa haamujen joukosta raskaita, sydäntäsärkeviä huokauksia. Noita kammostuttavia ääniä saattoi pitää myrskyn ja virran yhteisenä valituksena, jonka ne tuon iäkkään temppelin juurelta lähettivät ylhäiselle armahtajalle ikään kuin tulkiten maallisen elämän surkeutta, koska ihmiskieli vaiken.

"Nuo pedot näyttävät toki saattaneen ihmisparat katon alle yöksi", sanoi Pietari Ulvinpoika synkästi katsellen pientä tupaa.

Ytimiintunkeva, hurja parkaisu, jommoisen ainoastaan mitä kauheimmissa tuskissa oleva ihminen saattaa päästää, kuului silloin tuiki selväksi vastaukseksi Pietari Ulvinpojan lausumaan arveluun.

He riensivät kakki kolme puihin päin, joiden alla haamut liikkuvat ja josta päin huokaukset kuuluivat. Hannu Djäkn ennätti ensimmäisenä perille ja veri oli jähmettyä hänen suonissaan, kun hän taivutti oksat tieltä ja näki, mitä niiden alla liikkui.

Joukko naisia ympäröi kalpeata ja riutunutta haamua, joka piti käsissään äskensyntyntä lasta ja sanoin selittämättömin katsein kohotti sitä korkeutta kohti.

Hannu Djäknille ja Pietari Ulvinpojalle, jotka äskettäin olivat tästä kulkeneet, oli heti selvänä, mitä tässä oli tapahtunut. Vaimojen oli määrä juhtien sijasta vetää kuormat voudintalolle. Juhdat oli jo ennen pantu ryöstöön; ne mitä tässä oli rattailta, olivat viimeiset jonkinarvoiset tavarat, mitä oli löydetty lukuisista köyhistä kodeista, joiden vaimot oli pakotettu tekemään juhtain virkaa, aivan samoin kuin vaimot niidenkin heinäkuormain edessä, jotka Hannu kreivi näki lähtiessään Hedemorasta pohjoiseen päin. Mutta tässä lisäsi julmuutta vielä se seikka, että näiden vaimojen joukossa oli monta, jotka olivat raskaina.

Täällä puiden varjossa, myrskyn mitä hurjimmin ulvoessa ja virran aaltojen ikään kuin raivosta kuohuessa sekä valaistusta tuvasta kuuluvan iloisen rähinän säestäessä näitä ääniä oli eräs kaikkein uupunein heistä saanut lapsen, joka sentään oli kuolleenä syntynyt.

Hänen valitushuutonsa se myrskyn pauhinan lävitse oli tunkenut miesten korviin. Mutta eipä vaan yksin hänen huutonsa valittanut, koko hänen olentonsa, kuollut lapsi ojennetuilla käsivarsilla, oli kuin kangistunut valitushuuto oikeuden herralle. Yksin nuo kovakiskoiset miehetkin heltyivät tämän nähdessään ja kyyneliä kimalteli heidän parrassaan, kun kääntyivät pois päin.

Pietari Ulvinpoika sivalsi miekkansa tupesta ja aikoi rynnätä tupaa kohti. Mutta Hannu tarttui häntä käteen.

"Ei, ei"; sanoi hän, "odota Pietari, minä nyt tiedän paremman neuvon. Me otamme vaimot mukaamme ja viemme heidät minun kotiini. Tahdonpa sitten nähdä, kuka uskaltaa ne sieltä ottaa, niin kauvan kuin Hannu Djäkn kykenee miekkaa käyttämään. Antakaa rosvojoukon huvitella tuolla olutkapakassa. Sitä parempi, jos he eivät tiedä, mihin heidän vankinsa ovat joutuneet; siitä he saattaisivat saada kyllä tarpeellisen ylimääräisen kestityksen jälestä päin."

Vaimo parat olivat kuunnelleet miesten puhetta ja olivat kaikki nousseet pystyyn.

"Te olette ymmärtäneet oikein", sanoi hän, "tulkaa mukanani talooni. Siellä teitä odottaa lämmin tupa ... kyllä minä seurauksista vastaan. Mutta ei mitään hälinää, yksittäin, tästä pitkin maantienojaa ... joutukaa."

Myöskin äskensyntyneen poloinen äiti oli ymmärtänyt miesten hyvän tarkoituksen. Hän koetti nousta seisomaan, mutta ei kyennyt, hän vaipui takaisin maahan.

"Ota hänet syliisi, mies", sanoi silloin Hannu ja viittasi rengille, "minä otan lapsen ja minä tahdon olla viimeisenä miehenä tällä retkellä."

Ja kaikki kävi, niin kuin Hannu Djäkn tahtoi. Renki kulki edellä kantaen pyörtynyttä vaimoa, sitten toiset, yksittäin, ja viimeisinä Hannu ja Pietari Ulvinpoika. Kaikki olivat vaiti ja myrskyn pauhina ja virran kohina estivät sitä paitsi kuulemasta heidän askeliansa, silloinkin kun jalat polkivat kovaa maata.

Noin tunnin perästä istuivat nuo viluiset ja nälkäiset vaimo parat muutamassa Ornäsin talon huoneessa roihuavan takkavalkean ääressä ja isäntä ja hänen vaimonsa kävelivät jakelemassa ruokaa ja olutta.

"Nyt saatamme nukkua rauhassa", sanoi mies sitten, kun hän ja hänen vaimonsa olivat päässeet makuuhuoneeseensa, "tulipa tästä sitten mitä tulikaan."

Miten olikaan, niin oli kuitenkin vaimon mieli levottomampi, kuin miltä hän tahtoi miehestänsä näyttää. Niinpä olikin hän valveilla vielä kauvan sen jälkeen, kuin mies oli uupunut uneen ja tämän rauhallinen hengitys näytti pikemmin enentävän kuin vähentävän hänen huoliensa. Vasta kotvan aikaa puoliyön jälkeen pääsi hän unenhorroksiin ja siinä unissaan hän taas uudelleen eli viimeksikuluneet levottomat hetket. Mutta unelmien haamut vaihtuivat kohta toisiin. Hänen miehensä ja tämän vieras ja nuo monet vaimot haihtuivat pois ja hän oli näkevinänsä vieraan miehen miekkaansa nojaten seisovan katselemassa hänen poikaansa, pikku Stigiä, joka unissaan hymyili. Miehen kasvoja hän ei oikein voinut nähdä, mutta niistä säteili valoa, joka teki ne kokonaan lempeän ja kauniin näköisiksi. Yht'äkkiä mies kohotti vasemman kätensä, jossa hänellä oli joku kirjelmä; kirjoitusta hän ei voinut erottaa, mutta se paistoi kullalta kädessä. Mies lasi toisen kätensä, kuin siunaten, Stigin päähän.

Sitten hajosi se kuvaelma ja vaihtui huomaamatta uuteen, mutta yhä hän näki miehen molemmat kädet, toisen, josta yhä säteili valoa, ikään kuin tähti olisi siinä loistanut, toisen osottamassa erään huoneen ovea, joka kuitenkin oli kaukana siitä huoneesta, jossa hänen poikansa oli makaamassa. Hän katsoi sormen osottamaan suuntaan ja sitten hän olikin jo neuvotussa huoneessa. Se oli talon

pohjoispuolinen luhtihuone. Hän ja hänen miehensä säilyttivät siellä juhlaatteitaan. Sitä pidettiin välistä vierashuoneena, jonka tähden siellä oli yhdellä seinällä vuode.

Silloin hän oli näkevinänsä käden tähtineen pantavan vuoteeseen, sill'aikaa kuin toinen käsi ikään kuin viittoi makaavalle Stigille. Mutta käden sijasta hän oli näkevinänsä vuoteessa nuorukaisen ja tähden tuikkivan hänen sydämellään. Yht'äkkiä syntyi musta pilvi ja painui nuorukaisen ja tähden päälle, niin että ainoastaan kaitainen valojuova pilven reunalla oli osottamassa tähden vielä tuikkivan ja sillä välin viittoi toinen käsi yhä kiivaammin.

Poika näytti silloin tahtovan nousta vuoteestaan, mutta hän näki kummastukseks, että hän jo olikin vanha mies, vaikka lapsen hymy vielä viipyi hänen huulillaan. Hänet valtasi kauhea levottomuus. Yhä sakeni pilvi tähden päällä ja yhä kiivaammin viittoi käsi. Vihdoin aukeni ovi, josta hänen poikansa piti tulla.

Eipä siitä kuitenkaan häntä tullut vaan nainen, mutta tällä naisella oli Stigin kasvopiirteet. Hän sanoi unissaan, ikään kuin itsekseen: "se on Stigin tytär." Miten olikaan, hän näki naisen, jota hän sanoi Stigin tyttäreksi, rientävän vuoteen luokse, pilvi väistyi häntä ja hän sieppasi tähden käteensä ja kiiruhti ulos.

Ulkona oli pimeä, sysimusta yö, mutta voimakas käsi viskasi tähden taivasta kohti, niin että se loistollaan valaisi koko Ruotsinmaan. Mutta itse hän oli istuvinaan pilvellä ja näkevinään Ornäsin ja koko Taalainmaan ja koko Ruotsin ja hänen rinnallaan seisoi hänen miehensä ja heidän molempien edessä se mies, jonka hän oli nähnyt poikansa päänpohjissa. Pilveltä he kaikki kolme näkivät sen vahvakätisen nuorukaisen, joka sai hälvennetyksi Ruotsin maata peittävän öisen pimeyden ja hän kuuli miehensä sanovan sille toiselle: "Sinä teit alun, Engelbrekt; tuo on päättänyt!"

Sitten haihtui unelma taas. Ainoastaan tähti, jonka hän oli nähnyt Engelbrektin kädessä ja nuorukaisen sydämellä, säteili yhä edelleen, vaikka se eteni yhä etemmäksi. Ja hänen miehensä ääni, tämän puhutellessa Engelbrektiä, kaikui yhä edelleen hänen korvissaan, kunnes vihdoin kaikesta vaan tämä ääni jäi hänen sieluunsa tuntumaan.

Mutta se koveni, se sekautui muihin ääniin ja aseidenkalskeeseen ja sitten hän heräsi.

Hän nousi istualleen vuoteellensa. Oli jo suuri päivä. Mutta unelma pysyi selvänä hänen mielessään ja ikään kuin sen jatkoksi hän kuuli samaa kovaäänistä huutoa ja vastakkain käyvien miekkojen kalsketta.

Hänen miehensä oli noussut paljoa ennen häntä ja kamala aavistus valtasi hänet. Hän syöksähti ylös, heitti vaatteet päällensä ja kiiruhti luhdinkäytävälle. Täältä hän muutamasta pienestä ikkunasta katsoi kartanolle, jossa hän näki kauhean näyn.

Ainakin kymmenen miestä, jotka hän punaisista ja viheliäisistä puvuista tunsu vouden väeksi, piiritti hänen miestänsä ja vierasta, joka edellisenä iltana oli taloon tullut. Miekat oli paljastettu ja iskuja sateli taajaan, mutta vielä olivat nuo kaksi voittamattomina.

Hän päästi epätoivoisen huudahduksen ja riensi alas kartanolle.

"Miestentuvalle, vaimo!" huusi silloin hänen miehensä hänelle vastaan, "nuo koirat ovat teljenneet oven!"

Ajatuksen nopeudella kiisi hän pihamaan poikki miestentuvalle ja hänen onnistui jonkun verran ponnisteltuaan saada ovi auki. Mutta siellä sisällä hän tapasi miehet sidottuina, ja ennen kuin hän oli saanut heidät irroitetuiksi, kului vielä joku hetki.

Tullessaan ulos kartanolle näki hän miekaniskuja yhä vielä jaeltavan, mutta samalla kaksi miestä juoksujalkaa järveltä päin tulevan taistelevia kohti.

"Engelbrekt!" huudahti hän ja pani kätensä ristiin ilonvälähdyksen kirkastaessa hänen silmiään.

Engelbrektillä — sillä hän se oli — oli muassaan kookas, roteva mies, jonka hiukset ja parta olivat harmaat kuin jää. Tämä heilautteli kädessään isoa puunuijaa, ja ennen kuin hän tuvasta saamansa väen kanssa ennätti perille, oli taistelu jo melkein lopussa. Kolme miestä oli kaatunut tainnuksiin jääkarhun nuijaniskuista, kaksi hänen miehensä ja Pietari Ulvinpojan miekaniskuista, neljä pakeni eri haaroille, mutta nämä saavutti hänen väkensä kiinni.

Viimeinen voudinväestä, hänkin iso ja roteva mies, seisoi Engelbrektin edessä ja taisteli vielä. Hän näytti olevan heidän johtajansa, hopeavitjoista päättäen, jotka hänellä oli kaulassa, ja miekkaansa hän käytteli niin taitavasti, että Engelbrektinkin, joka kuitenkin oli tunnettu eteväksi aseidenkäyttelijäksi, näkyi täytyvän panna parhaansa saadakseen hänen murhaavat iskunsa väistetyiksi. Nähtävästi hän koki tehdä vastustajaansa vaarattomaksi tarvitsematta iskeä häneen kuolettavaa haavaa. Mutta tämä näytti

suututtavan voudinmiestä ja hänen iskunsa taajenivat taajenemistaan.

Silloin välähti teräase salamana ja voudinmies oli aseeton. Hänen miekkansa virui kappaleen matkaa syrjässä ja välkkyi nousevaa päivää vasten.

Engelbrekt pisti miekkansa tuppeen ja kääntyi sitten Hannu Djäknin puoleen, joka tuli häntä vastaan.

"Sepä kuuma puhdetyö", sanoi hän ja pusersi Ornäsin isännän kättä, "voudin palvelijat eivät näy kuuluvan ystäviisi, Hannu Djäkn... Hae miekkasi, mies", hän puhutteli näin sanoen miestä, jolta hän oli lyönyt aseensa kädestä ja joka käsivarret ristissä seisoivat tuijottaen häneen, "hae miekkasi, sinä pitelet sitä kuin mies, mutta parempi olisi, jos sen säästäisit parempiin taisteluihin. Tässä on rauhallisia miehiä, joiden kimppeihin on hyökännyt heitä lukuisampi vihollinen ja tällä vihollisella on sen miehen värit, joka voutina hallitsee Vestmanlantia ja Taalainmaata. Sano, mies, mitä tällä taistelulla tarkoitat?"

"Voudin käsky!" vastasi mies, "me kuljetimme kuninkaan veroa Borganäsiin, kun nämä Ornäsin miehet ottivat meiltä juhtamme. Olen vaatinut niitä takaisin, ja kun niitä ei ole annettu, olen tahtonut ottaa ne väkisin. Siihen on minulla oikeus voudin nimessä."

Engelbrektin katse synkistyi näistä sanoista ja hän loi Hannu Djäknin kysyvän katseen. Tämä viittasi häntä tulemaan mukaan ja molemmat menivät siihen rakennukseen, johon vaimoille oli tehty leposijat yöksi. Kului muutamia silmänräpäyksiä, ennen kuin he palasivat. Hannu Djäkn oli sillä välin lyhykäisesti tehnyt selon kaikesta, mitä oli tapahtunut, ja hän puhui vielä heidän taas lähestyessään kartanolla olevaa vierasta.

"Ja nyt, Engelbrekt ystäväni", sanoi hän heidän juuri pysähtyessään, "nyt tiedät kaikki, nyt olkoon sinulla valta määrätä!"

Engelbrekt oli pari sekuntia vaiti ja tällä ajalla hälveni tuo synkkä pilvi hänen kasvoiltaan.

"Olisin tehnyt niin kuin sinä, Hannu Djäkn", sanoi hän sitten, "ja olenpa varma, että sinäkin nyt tahdot tehdä niin kuin minä, koskapa jätät minulle täällä määrääjävallan. Anna taluttaa esiin juhtasi, yhtä monta kuin on rattaita tuolla kirkon luona!"

Kaikki katsoivat kummastuksissaan Engelbrektiin, mutta isäntä viittasi väellensä ja kohta nähtiin hevoset talutettavan tallista. Ne tuotiin siihen, missä Engelbrekt seisoivat.

"Kuule nyt sanani ja kaikkien tässä koolla olijain", sanoi Engelbert kääntyen samalla voudinmieheen, jolla oli hopeakoristukset, "ja tämä sanamme tulee sinun kertoa voudille. Nuo vaimo parat, jotka nämä kelpo miehet, Hannu Djäkn ja Pietari Ulvinpoika, ovat pelastaneet kurjasta äkkikuolemasta, tulevat Jumalan nimessä Ornäsistä palajamaan koteihinsa ja kuninkaan vero heidän muassansa, vaikka Hannu Djäknin juhtain vetämänä. Sillä ne, joita te juhdiksi sanotte, ovat ihmisiä ja ryöstösaalista on se, mitä te kutsutte kuninkaan veroksi. Mutta jos asianlaita on toisin, niin se on kunniallisten miesten valalla käräjissä toteen näytettävä, niin kuin laki käskää. Siksi menen minä, Engelbrekt Engelbrektinpoika, takuuseen sekä juhdistasta että verosta."

"Ja minä myöskin", lisäsivät perättäin Hannu Djäkn ja Pietari Ulvinpoika ja hyväksymishuuto kajahti läsnäolijoiden joukosta.

"Kas tässä, mies", jatkoi Engelbrekt, "tässä on sanottavamme voudille; mene nyt matkoihisi."

Mies kääntyi lähtemään. Hänellä oli komea vartalo ja hänen kasvopiirteensä olivat miellyttävät, mutta hänen silmissään piili jonkinlaista viekkautta ja häjyyttä, joka herätti epäluuloa ja vastenmielisyyttä. Engelbrekt katsoi tuimasti mieheen. Hän näytti muistuttelevan, missä hän ennen oli nähnyt samat kasvot. Yht'äkkiä hänen katseensa kirkastui ja hän astui miehen eteen, joka nyt seisoivat toisten ympäröimänä.

"Maunu!" sanoi Engelbrekt ja otti kiinni hopeavitjoista, joissa riippui pieni kultakoriste, "Maunu ... kuinka pitkälle aiot jatkaa sokeata raivoasi? Paljon on rikottu, mutta ei vielä kaikkea..."

Mies loi Engelbrektiin katseen, jossa hämmästyksensä ja viha taistelivat vallasta. Mutta ennen kuin Engelbrekt oli ennättänyt puhua loppuun, riuhtaisi hän irti ja syöksähti kuin kesytön eläin pois pihamaalta ja toiset voudinmiehet seurasivat sitten vähitellen häntä.

Mielikarvautta ilmeni Engelbrektin kasvoista hänen katsellessaan pois rientävää ja sitä näkyi vielä silloinkin, kun hän seurasi Hannu Djäknin arkitupaan. Nyt hän sai täyden selon kaikesta, mitä oli tapahtunut Ornäsin isännän kotiintulon jälkeen: molemmista ratsastajoista, joilla oli ollut niin kiire etelään päin; vaimo parosta, jotka myrskystä ja yökylmästä olivat päässeet taloon, ja vihdoin, kuinka isäntä oli herännyt meluun voudinpalvelijain tultua vaatimaan takaisin noita onnettomia.

Engelbrekt taas ei ollenkaan kummastellut munkin käyttäytymistä eikä sitä, että hän oli vienyt Hermanin hevosen.

"Hän mahtanee tästä matkasta tietää enemmän kuin minä", virkkoi hän vaan, samalla vastaukseksi miesten kysymyksiin, miksi hän tuli yksin, tehden selkoa, kuinka surullisesti Eerikinjuhla hänelle yksityisesti oli päättynyt. "Ajakoon nyt isä Johannes", niin hän lopetti, "sillä hevosella aina kotiin Vartiovuorelle takaisin. Monta päivää on pyörähtävä, ennen kuin reipas Hermanini sitä tarvitsee, jos milloinkaan."

Närkästystä ja vihaa leimahteli kaikkien katseista heidän kuultuaan kertomuksen tapahtumasta ammattikunnan kokouksessa ja Hannu Djäkn löi nyrkkinsä tammiseen pöytään, niin että aamiaista varten asetetut lautaset hyppivät. Ei edes pikku Stigkään, joka samalla kertaa ilmautui ovelle, voinut hymyilyllään saada myrskypilveä isänsä otsalta poistumaan. Engelbrektin katse kirkastui, kun hän näki tuon terveen ja tanakan pojan. Hän kohotti hänet ylös ja suuteli häntä, laski sitten kätensä pojan kiharaiselle päälle ja osotti toisella kädellään pohjoispuoliseen vierashuoneeseen päin.

Äiti liitti silloin kätensä ristiin. Varmaankin hän ajatteli silloin untansa. Saattoi sen myöskin vaikuttaa se kauhea teko, jonka hän äsken oli kuullut kerrottavan. Siten käsittikin sen Engelbrekt, joka sen tähden tahtoi johtaa hänen ajatuksiensa hauskempiin asioihin.

"Tuolla ylhäällä hänet viimeksi näin", sanoi hän, "viime vuonna juhannuksena. Ja teillä on kunniaa kummipojastani. Pidä varasi, Stig, että sinusta tulee väkevä kuin isäsi ja säveä ja hyvä kuin äitisi. Silloin voit ajan pitkään jotakin toimittaa Ruotsinmaan hyväksi."

Poika suoristi miehekkään näköiseksi ja katsoi Engelbrektiä tuimasti silmiin ja Engelbrekt hymyili taputellen hänen kiharaista päätänsä. Sen jälkeen hän nousi ja lähestyi Hannua heittääkseen hyvästit ja lähteäkseen.

"Sinä et kai mene alas Lödöseeseen päin, Engelbrekt?" kysyi Hannu Djäkn. Saattaisi, näet, yhtä hyvin sieltä kuin Tukholmastakin päästä kauppalaivoilla Köpenhaminaan.

"En, matkani pitää Tukholmaan päin."

"Sepä paha, muutoin saattaisit saada vielä enemmänkin kuninkaan korville saatettavaksi. Kotimat kallani Länsigötinmaalta ajoin Agneholman linnan ohitse ja saatan tuoda tuoreita terveisiä kuninkaan voudilta, Otto Thorbjörnipoika Stutilta."

"Vai niin, olitko puheissa hänen kanssansa?"

"En, en, kautta Vapahtajan viiden haavan, en puhellut hänen kanssansa, mutta kuulin sitä enemmän hänestä puhuttavan, ja minkä verran näin, se todisti täydellisesti todeksi, mitä hänestä sanottiin. Hän ei ole meidän voutia paljoa huonompi julmuudessa. Vähän toisenlaista se vaan on."

Kunnon Hannu Djäkn näytti joutuvan haltijoihinsa jo mainitessaan, mitä oli nähnyt. Hänen äänensä vapisi ja käsi tapasi suonenedontapaisesti miekan kahvaa.

"Tiedätkö Gullspång-joen kidutuksen, Engelbrekt, sano, tiedätkö sen?" huudahti hän ja hänen silmänsä säihkyivät tulta, ikään kuin hän olisi ollut paljastamassa miekkaansa ystävänsä vastaan. "Näetkös, minä tunnen sen, minä, olen sen itse nähnyt."

"Kahta Gullspång-joessa olevaa kiveä sanotaan sillä nimellä", ilmoitti Pietari Ulvinpoika, jolla itsellään oli työtä hillitä närkästystään tätä nimeä mainitessaan.

"Olen kuullut paljon puhuttavan Otto Thorbjörnipojasta ja hänen julmuuksistaan", puuttui puheeseen Engelbrekt, "mutta en koskaan ole kuullut silminnäköisiä puheita. Puhu sentähden, mielelläni kuuntelen teidän sanojanne, sillä olette itse nähneet, mitä kerrotte."

"Ratsastin siitä ohitse, tässä viime lauvantaina", jatkoi Hannu Djäkn. "Päivä oli mailleen menemässä linnalle tullessani ja sen valossa näin kivellä kaksi alastonta yhteensidottua ihmistä. Ne olivat jo kuolleet ja muutamia rääkkyviä korppeja lenteli kiven ympärillä. Siinä oli isä poikineen, jotka olivat aikoneet samaa, mitä sinä nyt aiot, Engelbrekt; he olivat aikoneet lähteä kuninkaihin valittamaan."

Suurella vaivalla oli tuo vahva mies saanut levollisesti nämä sanat sanotuksi, mutta ikään kuin vahinkoansa korvataksaan joutui hän taas siihen määrään tunteittensa valtaan, että hänen täytyi nostaa käsi silmilleen ja melkein nyhkytykseltä kuuluva huokaus tunkihe hänen rinnastaan.

"Tuo vanha talonpoika", jatkoi hän sitten, "oli isäni naapuri ja ystävä ja poika oli ystäväni; minä olin hänelle henkeni velassa, sillä hän on kerran pelastanut henkeni ja nyt he molemmat olivat siinä petojen saaliina. Kirous ja tuho noille ulkomaalaisille voudeille!"

"Amen!" sanoi Engelbrekt ja tarttui ystävänsä käteen. "Mutta usko minua, Hannu Djäkn, heidän päivänsä ovat luetut, olipa sitten Gullspånginkidutusta minun tielläni tai ei ... heidän päivänsä ovat luetut."

Vähän aikaa sen perästä istui Engelbrekt ratsunsa selässä ja ratsasti pois Ornäsistä. Juuri tullessaan maantielle kohtasi hän vanhan Uivin isoine nuijineen. Ukko oli nojallaan erästä kiveä vasten ja näytti odottelevan isäntäänsä.

"Etkö siis tahdo vanhusta mukaasi, Engelbrekt?" kysyi hän, kun Engelbrekt pysähtyi hänen eteensä.

"En, Ulvi ystäväni, sinun tulee hoitaa taloa ja kotia, sinun ja isä Johanneksen!"

"Olethan sekä yöllä järvellä että äsken täällä taistelussa noiden roistojen kanssa nähnyt, etteivät ukon käsivarret ole kangistuneet. Isäsi ja minä olimme kuin veljekset, ja jos sinulle mitä tulee enkä minä ole muassasi, kuinka olen sitten kohtaava isääsi kerran..."

"Vaikkapa niinkin kävisi, Ulvi, niin mitäpä siitä? ... olenhan ennen sinua isäni luona..."

"Jää hyvästi sitten", sanoi ukko ja nosti nuijan olallensa, "ja Jumala sinua siunatkoon, Engelbrekt!"

Engelbrekt puseri ystävällisesti vanhuksen kättä. Sitten hän ajoi joutuisasti tielle ja kaikkosi vanhuksen näkyvistä. Ukko jäi paikoilleen ja katsoi pensaaseen, jonka taakse isäntä hävisi, ikään kuin olisi odottanut saavansa vielä nähdä rakkaan isäntänsä vilahtavan esiin sen takaa. Saattoihan hän katua, saattoihan hän tulla ja viitata kädellään, ja silloin tahtoi Ulvi olla saapuvilla.

Mutta aurinko kohosi yhä ylemmäksi taivaalle eikä Engelbrektiä kuulunut.

II.

Ratsastavat haamut.

Helposti ymmärrettävissä oli, että vaara Ornäsin tapahtuman jälkeen kasvoi entistensä paljo suuremmaksi. Olihan luonnollista, että sotamiehet heti Borganäsiin päästyänsä kertoivat Engelbrektin jo lähteneen matkalle; ja jos se hoikka ratsastaja, jonka Hannu Djäkn ja Pietari Ulvinpoika yöllä kulkiessaan olivat tavanneet, tosiaankin oli Kirjuri-Martti, niin oli myöskin aivan varma asia, että hänen takaa-ajajansa paljoa aikaisemmin tulivat alkamaan toimensa, kuin vouti oli aprikoinut ja Hannu kreivi kertonut.

Tosin se saattoi olla joku muukin, mutta kuitenkin kaikitenkin täytyi tässä olla varovainen. Engelbrekt päätti sen tähden muuttaa alkuperäistä matkasuunnitelmaansa siten, että hän sen sijaan että olisi kulkenut Säterin ja Hedemorän tietä Borganäsiin päin nyt läksi itään päin Husbyhyn ja edelleen Garpenbergin ja Ryn pitäjän kautta Möklintaan ja Salaan. Tie oli pitkä ja hankala ja monin paikoin raivaamaton, sillä monta vuosisataa on väliä nykyajan tasaisilla maanteilla ja sen ajan useimmiten vaan jalka- ja ratsumiesten kuljettaviksi aiotuilla poluilla. Pitkät matkat oli metsäteitä, ja ainoastaan luotettavien oppaiden avulla siellä pääsi aikaa turhanpäiten hukkaamasta. Näin oli laita kuitenkin parhaasta päästä Garpenbergin pitäjässä, jonka pohjoisosan kautta hän kulki. Kuta lähemmäksi hän sitten taas joutui jokea, sitä väekkäämmiksi kävivät seudut. Garpenbergin vaskikaivokset ovat ikivanhoja, mutta kuuluvat saaneen nimensä niistä "garpeista" — sillä nimellä meillä saksalaisia keskiajalla mainittiin — jotka niissä tekivät työtä Vesteräsin piispalle, Israel Erlandinpoika Engelille. Tämä piispa, joka kuoli v. 1332 ja siis kuuluu folkungien aikakauteen, piti hovissaan joukoittain saksalaisia ja oli tämän seudun ensimmäisiä malminlouhijia ja kaivoksentehtäjiä. Sen perästä ne omisti Upsalan kaniikki ja Tunan kirkkoherra, Niilo Mikonpoika, jonka tuomiokapituli vastoin sekä Margareta kuningattaren että Eerikki kuninkaan tahtoa valitsi piispaksi v. 1396.

Mutta niin kuin jo on sanottu, vei Engelbrektin tie tämän pitäjän pohjoisosien kautta, ja vasta Byn kirkon ja Dal-joen tienoilta tultuaan oli hänellä takanaan noiden suurien metsien yksinäisyys ja juhlallinen hiljaisuus. Byn kirkko on näiden seutujen vanhimpia, niin kuin sen harmaakiviseinät osottavat. Muuan talonpoika Fullstasta — jossa Åke Juhonpojalla, eräällä sen ajan mahtajoista oli tiluksia — soutu hänet poikki joen siitä, missä tämä laskee isoon By-järveen ja missä nyt Södernäsin lauttauspaikka on. Sitten kuin hän oli päässyt Möklintaan, oli kulku verrattain paljoa helpompaa. Tie

kulki täällä pitkin sitä isoa hiekkaharjannetta, joka By-järven eteläpäästä alkaen yhtämittäisenä jatkuu lounatta kohti aina Fläckebon pitäjään ja sieltä kaakkoa ja etelää kohti aina Mälariin saakka Vesteråsin itäpuolelle.

Kuitenkin oli jo ilta joutunut, kun Engelbrekt Möklintasta ratsasti Salan pitäjään. Hänen hevosensa, joka oli vahva ja kestävä, vaikkapa ei voinutkaan Herman Bermanin hevosen verroille päästä, alkoi väsyä, ja se hidastutti jonkun verran loppuosaa siitä matkasta, jonka Engelbrekt sinä päivänä tahtoi saada kuljetuksi. Hämärsi jo hiukkasen, kun hän ratsasti Skatin tasangon ohitse ja läheni Brodbytä.

Sen tien poikki, jota Engelbrekt ratsasti ja joka pitkin mainittua harjannetta jatkuu aina Vesteråsiin saakka, kulki silloin niin kuin nytkin toinen tie, joka Taalainmaasta Brunbäckin lossipaikan poikki menee kaakkoa kohti Salaan. Tässä oli kahden puolen tietä sakeata metsää, niin että siltä suunnalta katsoen, jolta Engelbrekt tuli, tien aukeama näytti kapenevan suppiloksi, jonka päitse viimeksimainittu tie kulki läheltä Brodbytä.

Juuri kuin Engelbrekt oli joutumassa tähän tien risteykseen, herätti hänet ajatuksistaan jymisevä kaviointkopina. Äänestä kuuli, että hevonen laukkasi mitä huiminta vauhtia. Ja kohta näkikin Engelbrekt ratsastajan täyttä karkua ajavan Salaan päin menevää tietä. Ja heti perässä näkyi taas toinen ratsastaja kiitävän samaan suuntaan jos mahdollista vieläkin kovempaa kyytiä. Näky ilmeni ja katosi melkein samassa silmänräpäyksessä. Kuitenkin oli Engelbrekt erottavinaan sen verran, että ensimmäinen ratsastaja oli pieni hinterä mies, takaa-ajaja sitä vastoin roteva, melkein jättiläismäinen. Enemmän häntä kuitenkin ihmetytti se seikka, että se hevonen, jolla jättiläinen ratsasti, oli kaikin puolin ihan Herman Bermanin hevosen näköinen.

Sekä ratsastaja että hevonen näyttivät kuitenkin iltahämärässä siihen määrään varjokuvamaisilta, että koko näkyä olisi helposti voinut pitää mielikuvituksen leikkinä, jollei kiitäen etäännyvien hevosten jalkain kopina olisi ilmaissut, että se oli selvää todellisuutta. Engelbrekt pysäytti hetkiseksi hevosensa. Noiden molempain ratsastajain näkeminen sattui niin arvaamatta ja koko kohtausta oli niin selittämätöntä, ett'ei hän oikein tiennyt, mitä tässä oli tehtävä. Saattoihan sieltä tulla useampia ratsastajia, ne saattoivat olla voudin lähettämiä, hänen matkansa saattoi yht'äkkiä loppua tähän; takaa-ajetun ja takaa-ajajan sijasta, jommoisiksi hän ensin oli näkemiänsä otaksunut, saattoivat molemmat olla takaa-ajajia ja hän itse takaa-ajettava. Mutta nopeus...? Jos he tosiaankin olivat voudin lähettämiä, jolloin epäilemättä useampia ratsastajia oli pian ilmaantumassa — niin oli heidät nähtävästi joku hyvä ystävä neuvonut väärille jälille.

Mutta mitään kolmatta ratsastajaa ei enää näkynyt, eikä minkäänlaista ääntäkään kuulunut siltä taholta, jolta nuo molemmat ratsastavat haamut olivat tulleet. Yksinäinen rastas vaan kuului lirujansa laskettelevan jonkun matkan päässä. Toiselta puolen kuului ohiajaneiden kavioiden kapse yhä heikkenemistään heikkenevän.

Silloin kannusti Engelbrekt hevostansa ja ajaa karahutti poikkitielle samanne päin, jonne haamut. Ja näyttipä siltä, kuin hänen hevosensa olisi ymmärtänyt jotakin tärkeätä nyt olevan tekeillä. Tuo jalo eläin näytti yht'äkkiä taas päässeen täysiin voimiinsa. Vaikka haamut kiisivätkin aika nopeasti edellä, niin kului tuskin neljännestuntia, ennen kuin Engelbrekt äänestä kuuli lähenevänsä heitä. Koko peninkulma ajettiin sillä tavoin yhteen menoon, kunnes laukkaavien kavioiden kopina yht'äkkiä lakkasi kuulumasta.

Täällä sijaitsi *Väsbyn* vanha kuninkaankartano, jossa ankaralla, mutta rahvaanmielisellä folkungikuninkaalla, Maunu Latolukolla usein oli tapana ritareineen ja miehineen pitää hovia. Läheltä kartanoa juoksi pieni puro, joka alkoi Rautalammikosta ja Pyhimyssuosta, kahdesta pohjoiseen päin olevasta pienestä järvestä. Kaarlo IX ja hänen poikansa, suuri Kustaa Aadolf, kuuluvat aikanaan perkauttaneen tämän puron saadakseen vettä niihin hautoihin, joiden oli määrä ympäröidä heidän alottamaansa linnanrakennusta.

Jos nuo molemmat ratsastajat, jotka Engelbrektin kuuluvista tässä hävisivät, elävästi kuvasivat sitä laittomuudentilaa, jossa maa nyt huokaili, niin tuo vanhan folkungin talo, niittyjensä ja aitojensa ympäröimänä ja illan hämärään verhottuna, sitä selvemmin toi mieleen menneitä voiman ja lainalaisen rauhan aikoja. Luonnollista oli siis otaksua, että nuo yölliset rauhanhäiritsijät juuri tässä olivat joutuneet rauhan käskyjä muistelemaan. Sellainen ei kuitenkaan ollut asian laita.

Lähetessään kuninkaankartanoa sai Engelbrekt kohta nähdä sen edustalla olevalla nurmella sekä toisen että toisen niistä, jotka hän lähellä Brodbytä oli nähnyt vilahtavan sivuksensa. Vaikea oli kuitenkin täysin erottaa, mitä siellä oli tekeillä. Jättiläishaamu, tuo Hermanin hevosella ajaja, oli saavuttanut edellensä rientäneen ratsastajan. Näytti syntyneen jonkinlainen taistelu, ei kuitenkaan teräaseilla. Molemmat haamut olivat hetken aikaa isona pallona, joka vieräi pitkin nurmea. Engelbrekt ajoi kovaa vauhtia Väsbystä Salan kirkolle vievää tietä. Hän tahtoi saavuttaa ja tavata öiset taistelijat.

Mutta pallo vieräi edellä yhä kiihtyvällä nopeudella, kuului vaan heikko huudahdus, ja sitten oli pallo

hävinnyt kuin siivellä pyyhkien nurmelta.

Hetkisen tuumaili Engelbrekt itsekseen, oliko hänen yhä vielä ajettava noita pakoontiitäviä haamuja takaa. Mutta osaksi täytymys hankkia lepoa uupuneelle hevoselleen, joka viime peninkulman ylen kiivaasta ajosta oli kovin lamautunut, osaksi myöskin ne ylevät ajatukset, jotka täyttivät hänen mielensä, saivat hänet luopumaan tästä tuumasta.

Hän ratsasti vanhalle kirkolle ja pitäjän pappilaan, jossa hän sai yösijan sekä itselleen että hevoselleen.

Varhain seuraavana aamuna istui Engelbrekt taas hevosensa selässä ja jatkoi matkaansa etelään päin. Hänellä oli pitkä taival kuljettavanaan ja hän tahtoi yöksi päästä Tukholmaan. Luonnollisesti olivat eilisillan ratsastajat hänellä mielessä ja hän tarkasteli ajatuksissaan sekä puolelta että toiselta sitä ensimmäistä arveluansa, että heistä toinen oli joku voudin palvelijoista. Ja saattoihan muuten koko tapahtuma olla palanen sitä laittomuuden elämää, jota näissäkin seuduissa elettiin; sillä rikokset ja murhat ja rosvoukset kuuluivat näihin aikoihin milt'ei jokapäiväisiin tapahtumiin. Olipa miten olikaan, täytyi hänen nyt kulkea edelleen vain, ja kuta pitemmälle hän ehti, sitä vähemmin hän ajatteli Jösse Eerikinpoikaa ja vaaraa, minkä tämä joko itse tai kätyriensä kautta saattoi hänelle valmistaa. Valoisana väikkyi tie hänen edessään aamu-auringon paisteessa ja keväiset tuulet henkäilivät suloisesti hänen poskiansa vasten; puhdasta rauhaa huokui kaikki hänen ulkopuolellansa, — se synnytti rauhaa myöskin hänen sydämeensä.

Tuntui siltä kuin hänen sielussaankin olisi koittanut aamu ja tämän aamun valossa hän näki tien, tien kuninkaihin, jonka hän oli ottanut suorittaakseen. Hän näki myös seuraukset siitä. Toivo hymyili hänelle tällöin yhtä valoisana kuin taivas oli sininen ja selkeä, ja sisällinen ääni kuiskutteli menestyksentoiveita ja hänen vaikean tehtävänsä suotuisaa päättymistä. Ajatukset muuttuivat kuitenkin sitä mukaa kuin päivä kului pitemmältä, ja olojen onneton tila puhalsi kuin vihuri pois sekä päiväpaisteen että valon ja kukkaset hänen aamu-unelmastaan.

Auringon tehtyä lähimain puolen kierrostansa Engelbrekt pysähtyi levähtämään ja ruokkimaan hevostansa. Hän oli kolmen tien risteyksessä ja talutti hevosensa vähän tieltä syrjään puiden varjoon, johon hän itsekin istuutui kivelle. Hän ei ollut istunut siinä kovinkaan kauvan ennen kuin alkoi kuulua hevosen nelistystä. Noustuaan pystyyn hän kohta sen jälkeen näki vaaleanharmaan hevosen satula tyhjänä laukkaavan täyttä karkua pitkin sitä tietä, joka tuli idästä päin teräväkulmaisesti sitä vasten, jota Engelbrekt oli tullut.

Silmäräpäystäkkään viivyttelemättä juoksi Engelbrekt esiin ja seisautti pillastuneen hevosen.

Samassa näkyi nuori, kullalla kirjailtuun karmosiinipunaiseen viittaaan puettu herrasmies tulevan juosten samaa tietä, jota hevonenkin, nähtävästi hakemaan sitä. Ilon ilmeen luki Engelbrekt selvästi nuorukaisen kasvoista, jotka kiivaasta juoksusta olivat käyneet tulipunaisiksi. Hän otti jotenkin rajusti hevosta suitsista ja näytti tuskin joutuvan kiittämään miestä, joka häneltä oli kaikki sen enemmät vaivat säästänyt.

"Kuka tällä hevosella ratsastaa?" kysyi Engelbrekt hymyillen jättäessään ohjat nuorukaiselle.

"Tämä on hänen armonsa, Strängnäsin piispan hevonen", vastasi nuorukainen penseästi, kädellään silitellen runsaasti kirjailtua satulanpeitettä, joka oli joutunut epäreilaan.

"Ja mistä hänen armonsa tulee?" kysyi Engelbrekt vielä.

"Arnösta!" vastasi nuorukainen lyhyeen.

Komeasti puettu piispan aseenkantaja ei näyttänyt pitävän suurtakaan lukua tuosta yksinkertaisesta miehestä, joka seiso i hänen edessään, eikä hän varmaankaan olisi vastannutkaan tämän kysymyksiin, jollei äskenen avunteko olisi ikään kuin tehnyt häntä suopeaksi. Hänen kasvojensa sävyt olivat vilpittömät ja jalot, mutta tällä hetkellä niistä ilmeni jonkinlaista suuremmuutta, joka teki koko hänen olentonsa vaatavaisen näköiseksi, vieläpä karkotti hyvänlaisuuden ilmeenkin, joka näytti hänen kasvoilleen luonnonomaiselta.

Olkoon kuitenkin hänelle puolustuksena se seikka, että Engelbrekt oli siinä aivan yksinään, ja tämä seikka se ei oikeuttanut häntä niihin kunnianosotuksiin, jotka jokainen herrasaseenkantaja oli kernas antamaan herrasmiehelle. Sen ajan rikkaat ja mahtavat herrat eivät koskaan lähteneet ratsastamaan muuten kuin jommoisenkin aseenkantajajoukon seuraamina; usein niitä oli satoja ja kaikki kiittävässä varustuksissa. Tätä yksinäistä miestä piti sen tähden piispan aseenkantaja, sehän seurasi itsestään, hyvin vähäpätöisenä henkilönä.

Juuri aikoessaan poistua hevosineen katsahti hän Engelbrektiin. Tämän kasvot mahtoivat herättää

hänessä mieltymystä, sillä hän nyökäytti päätänsä ja sanoi:

"Nimeni on Niilo Bonpoika, jos minua milloin tarvitsette, niin en ole teitä unhottava!"

Engelbrekt hymyili nuorukaisen ylpeälle hyvästijätölle ja näki hänen kohta sen jälkeen hevosineen häviävän kapean tien mutkaan. Itse hän meni takaisin hevosensa luokse, mietiskellen, pitikö hänen nousta ratsaille ja jatkaa matkaansa vai odotella piispaa.

Hän tunsi hyvin Strängnäsin piispan, Tuomas Simonpojan, niin kuin hän ylimalkaan joissakin määrin tiesi ylhäisimmät aikalaisensa, ja semmoisilla suurilla herroilla, joihin piispa kuului, oli niin tärkeä sija, ett'ei kukaan, joka, niin kuin Engelbrekt, ylimalkaan piti aikansa tapahtumia silmällä, saattanut olla heistä tietämätön.

Tuomas piispa oli niitä miehiä, jotka olivat kuninkaan erityisessä suosiossa. Hänet oli tämä ehdottanut Upsalan arkkipiispaksi Juhana Håkaninpojan jälkeen, joka eräällä tarkastusmatkallaan oli kuollut alussa vuotta 1432. Upsalan kaniikit eli tuomiokapitulinjäsenet olivat kuitenkin jo kuninkaan ehdotusta ennen valinneet arkkipiispaksi tuomiorovastinsa Olavi Laurinpojan, joka kohdastansa sen jälkeen oli lähtenyt Roomaan, jossa hänet paavi oli vihkinyt tähän virkaan maaliskuun 18 p:nä v. 1432.

Kaiken tämän tiesi Engelbrekt. Hän oli myöskin kuullut kuninkaan tyytymättömänä Upsalan tuomiokapitulin tekoon aikoneen arkkipiispaksi määrätä Bergenin piispan, Arnold Clementinpojan Norjasta. Mutta kuinka tämän hankkeen oli käynyt, sitä hän ei tiennyt. Ja koska hän sen ohessa selvään tajusi tämän asian suuren merkityksen, erittäinkin koska sen päättymisen täytyi suuresti vaikuttaa siihen, missä asemassa ylhäinen papisto tulevaisuudessa oli oleva kuninkaaseen, niin hän tämän johdosta päätti odottaa piispan tuloa ja käyttää hyväksensä tätä itsestään tarjoutuvaa tilaisuutta, joka kenties päästi näkemään ylhäistä pappismaailmaa, vieläpä aivan läheltäkin.

Kauvan ei hänen tarvinnutkaan odottaa, ennen kuin hän tien käänteestä puiden takaa kuuli hälinää piispan seurueesta, joka äänistä päättäen oli erittäin lukuisa. Engelbrekt nousi heti ratsaille ja ajoi tielle.

Samassa alkoikin piispa seurueineen tulla näkyviin. Hän itse ratsasti etumaisena ja molemmin puolin häntä kaksi hengellistä herraa, Upsalan tuomiorovasti ja päädiakooni. Näiden kolmen takaa näkyi vielä hengellinen herra, jota Engelbrekt piti piispan kanslerina. Tämän rinnalla ratsasti piispan tallinpäällikkö ja sitten piispan hovimiehet sekä näiden jälkeen piispan ratsumiehet. Tuomas piispa oli jo iäkäs mies, mutta hänen palavat silmänsä ja vilkkaat liikkeensä, kun hän istui pulskan ratsunsa selässä, tuon saman vaaleanharmaan hevosen, jonka hänen aseenkantajansa Niilo Bonpoika äsken oli käynyt noutamassa, tekivät hänet katsojan silmissä paljoa nuoremaksi, kuin hän todella olikaan.

Piispan rinnalla ajavat herrat, tuomiorovasti Pietari Niilonpoika ja päädiakooni Pietari Hemminginpoika olivat vartaloltaan piispaa rotevammat, mutta heidän olentonsa ei näyttänyt läheskään niin miellyttävältä kuin tämän. He olivat vakavan näköiset. Selvästi näki heillä olevan harvinaisia huolia mieltä painamassa.

Engelbrekt ratsasti suoraan piispaa kohti ja tervehti kunnioittavaisesti ja säädyllisesti häntä ynnä saattavia herroja. Hämmästyttäen ilmaisivat tällöin selvästi sekä piispan että muiden kasvot. He olivat epäilemättä kuvailleet häntä sellaiseksi, jommoiseksi Niilo Bonpoika häntä kuvaili: jonkun läheisen herrastalon halvaksi palvelijaksi, enintään kartanonvoudiksi. Mutta tässä oli edessä mies, joka ryhdiltään ja käytökseltään näytti olevan heidän vertaisiansa.

Tästä oli seurauksena että piispa tervehti häntä aivan toisin kuin oli aikonut. Hämmästyksensä hävisi kohta ja sydämellistä hyväntahtoisuutta vaan loisti hänen vilkkaista silmistään.

"Olen kiitollisuudenvelassa teille", sanoi hän, "tämä hevonen on minulle rakas, tämä on armollisen herramme, kuninkaan antama lahja, eikä mielellään siedä selässään muita kuin minut."

"Vähänpä siitä kiittää kestää, armollinen herra", vastasi Engelbrekt, "reipas aseenkantajanne olisi kyllä sen minuttakin saanut kiinni."

"Niinpä hän ei tuntunut itse tuumaavan", virkkoi taas piispa ja jatkoi hyvin vilkkaasti, "tämä päivä, näettekö, kuuluu olevan noita egyptiläisiä päiviä, joina ei pidä mihinkään toimeen ryhtyä. Tämä vanha tallimestarini tahtoikin minua lykkäämään matkani huomiseksi, vai kuinka, vanha ystävä!" Piispa kääntyi näin sanoen ystävällisesti hymyillen takanansa ratsastavaan vanhaan herraan, joka totisen näköisenä nyökäytti piispalle päätänsä. "Mitä, eikö ehkä vielä se riitä, Björn Erlandinpoika, mikä jo on tapahtunut?"

Piispa nauroi sydämellisesti vanhalle taikauskaiselle tallinpäällikölleen ja hänen hilpeytensä tarttui muihinkin, niin että yksin vakavat upsalalaiset kaniikitkin vetivät suunsa vihuun.

"Kaikein vähimmin toki odotin, arvoisa herra", tarttui Engelbrekt puheeseen, "saavani kuulla kenenkään teidän seuralaisenne uskaltavan puhua egyptiläisistä päivistä. Jollen väärin muista, niin Ruotsin valtakunnan piispat ja papisto Arbogan kirkolliskokouksessa kaksikymmentä vuotta takaperin kielsivät sekä nämä egyptiläiset päivät[19] että myöskin jokaisen muunkin salaperäisen keinon, millä koetettiin tutkia tulevaisia asioita, sammuttaa tulta, noitua miekkoja j.n.e."

"Olette oikeassa", vastasi piispa,[20] "mutta nuo vanhat tavat, näettekös, eivät ota lähteäkseen, eikä siitä ole mitään pahaa, kun sille vaan saa makeasti nauraa. Paha ei katoa maailmasta meidän aikanamme, se pysyy hyvän rinnalla, usein tätäkin kauniimpana. Hyvä on, jos me suurella elonkorjuumaallamme pääsemme edes niin pitkälle, että osaamme hyvän kukan erottaa pahasta."

"Haluaisinpa käyttää hyväkseni tuota kiellettyä pahaa", sanoi taas Engelbrekt, "varsin tärkeihin asioihin."

"Ja mihinkä sitten?" kysyi piispa ja katsoi puhujaan.

"Ruotsin valtakuntaan."

"Mitäpä sitten egyptiläisillä päivillä olisi Ruotsin valtakunnassa tekemistä?"

"Minusta näyttää siltä", vastasi Engelbrekt, "kuin sellainen egyptiläinen päivä olisi koittanut maallemme ja painanut sen sellaiseen pimeyteen, ett'ei täällä näy lainvalvojan- eikä piispansauvaa."

"Jos tuolla drotsia tarkoitate, niin saatattepa olla oikeassa", vastasi piispa, "koskapa meillä ei semmoista ole ollut, siitä lähtien kuin Bo Juhonpoika kuoli, ja siitä on lähes viisikymmentä vuotta. Piispansauvasta taas puhuessanne tarkoitate kai miekkaa, mutta onhan meillä marski ollut vielä Eerikki kuninkaan aikana, vaikk'ei nyt ole."

"Ja tämä *nyt* on jo jommoisenkin pitkä aika", lisäsi Engelbrekt. "Erehdytte kuitenkin, arvoisa herra, jos luulette erottavani piispansauvan nykyisestä pimeydentilasta, joka johtuu pääasiallisesti juuri siitä, että ei ole riittävästi niitä korkeita virkamiehiä, joista olette puhunut."

"Mutta eiväthän piispanistuimet ole olleet tyhjinä", sanoi piispa jotenkin kiivaasti.

"Eivät kaikki, se on totta, mutta muutamat... Vai oliko kenties Ruotsin valtakunnan arkkipiispa tavattavissa linnassaan, Arnon Piispalassa, josta nyt tulette?"

"Tuo puhe on minusta totta", tarttui tässä puheeseen tuomiorovasti Pietari Niilonpoika, joka alussa ei ollut paljoa välittänyt tästä hänelle tuntemattomasta miehestä, mutta jota vähitellen oli ruvennut miellyttämään hänen tyyni ja yleisten asiain tarkkaa tuntemista osottava puheensa. "Tämä on mielestäni totta puhetta! Huolestuttava ja surettava, aivan egyptiläinen päivä on koittanut pyhälle kirkollemme! Eipä kuitenkaan puutteen, vaan pikemmin ylenpalttisuuden tähden!"

"Ylenpalttisuuden!" toisti Engelbrekt, mutta lisäsi heti, "tottako siis on, mitä huhu tietää, että kuningas aikoo tänne lähettää Arnold piispan?"

"Liiankin totta, Jumala paratkoon!" vastasi tuomiorovasti.

"Hyvin mahtavana tuntuu Eerikki kuningas pitävän itseänsä", jatkoi sen jälkeen Engelbrekt, "koskapa uskaltaa vastustaa itse Rooman pyhää isää."

"Entäpä Ruotsin piispoja ja pääpappeja", virkkoi tähän päädiakooni, Pietari Hemminginpoika, "arveletteko, ett'ei heidän vastustamisensa mitään merkitse!"

"Eikö siis tuomiokapituli tahtoisi ottaa vastaan kuninkaan miestä...?"

"Tuomiokapituli on valinnut miehensä, eikä se ole vaaliensa peruuttava, tulkoonpa vaikka kymmenen kuninkaankirjettä."

Selvästi näkyi, että pääpapit olivat kovasti suutuksissaan ja epäilemättä olivat muut tuomiokapitulinmiehet samaa mieltä, kuin nämä heidän esimiehensä. Engelbrekt hymyili mielessään tuon kuumaverisen herran suuttumukselle ja aikoi esimerkkinä mainita tanskalaisen Jöns Gerkenpojan, joka ainoastaan Eerikki kuninkaan vallakkuuden nojalla pääsi arkkipiispaksi v. 1408 ja kaikista tekemistään hävyttömyyksistä huolimatta pysyi semmoisena aina vuoteen 1421. Asian laita oli nyt melkein sama kuin silloinkin. Tuomiokapituli oli valinnut tuomiorovastinsa, mutta taipui kuninkaan tahtoon, koska hänen oli onnistunut saada paavin vahvistus miehellensä. Vastustus oli nyt sentään jäykempi, kenties paljon senkin tähden, että Olavi Laurinpoika oli jäntevämpi mies kuin Jöns Gerkenpojan kilpailija.

"Olipa tämä miten oli", alkoi taas Engelbrekt kääntääksensä keskustelun tästä tuskallisesta asiasta,

"niin asiat ovat nyt huonolla tolalla Ruotsinmaassa, mihin hyvänsä silmänsä luopi. Suurimpana onnettomuutena pidän kuitenkin sitä, ett'ei meillä näytä olevan kuningasta ollenkaan. Vuodesta 1414 lähtien lienee tutkimuskäräjiä tuskin ollenkaan pidetty ja kuningasta itseään olemme niin harvoin nähneet, että helposti saattaisimme hänet unhottaa kokonaan. Vadstenaa etemmäksi ei hän ole tullut aina siitä asti kuin Margareta kuningatar kuoli, Jumala hänen sieluansa armahtakoon. Ja minun tietääkseni ei hän sen jälkeen ole käynyt Ruotsissa kuin neljä kertaa, viimeksi v. 1430 helmikuussa heti Filippa kuningattaren kuoleman jälkeen, Jumala suokoon hänen sielullensa iankaikkisen rauhan, ja silloin oli hänen edellisestä käynnistänsä kulunut yhdeksän vuotta. Saattaahan kuitenkin olla, että kaikkeen tähän pahaan on sota syynä."

"Veitte sanan suustani", tarttui tässä Tuomas piispa hyvin innoissaan puheeseen. "Tuo onneton sota se on ollut syynä kaikkeen. Nyt on sentään kuningas sopinut hansakaupunkien kanssa ja parast'aikaa hän hieroo rauhaa Holsteinin kreivin, Adolfin, kanssa, niin että saatamme toivoa sen kohta ja onnellisesti loppuvan. Elkäämme sen tähden enää puhuko pahaa kuninkaasta, vaan odottakaamme, mitä Herra meille lähettää."

Puheen näin jatkuessa oli yhtämittaa ratsastettu ja jouduttu melkein Kalmarin kirkon kohdalle. Jo pitkän matkan päähän kuului täältä aseiden kalinaa ja maata polkevien hevosten kavioiden kopinaa. Kun jouduttiin eräälle paikalle, jossa muuan syrjätie yhtyi valtatiehen, tuli näkyviin joukko kirkashaarniskaisia ja työtyköpärisiä ritareja suuri ratsumiesjoukko mukanaan.

"Jos eivät silmäni valehtele", sanoi piispa silloin kääntyen aseenkantajaan, joka pöyhkeästi oli Engelbrektille luvannut kiittolisuuttansa vastaisen varaksi, "niin ratsastaa isäsi tuolla, Niilo Bonpoika! Saat mennä häntä vastaan. Luultavasti meillä on sama matkanmäärä ja silloin kulkenemme sitten kai yksissä."

Reipas nuorukainen ei odotellut uutta kehotusta, vaan läksi salaman nopeudella ritareja kohti. Yksi heistä ajoi poikaa vastaan ja tuli sitten hänen kanssansa piispan luokse. Yö ja Päivä-suvun vaakuna oli loistavilla väreillä maalattuna hänen kilpeensä. Tultuansa piispan eteen hän tervehti kohteliaasti.

"Hyvästi sattui, Bo ritari", vastasi piispa tervehdykseen. "Olen halunnut tavata teitä."

"Paras sattuma, kun tapaa poikansa, arvoisa isä", vastasi ritari, "etenkin koska hän tuntuu olevan mieleisenne."

"Kaikki on hyvin, mitä siihen tulee, ritari Bo Stenipoika. Poika on äitiinsä, jaloon Kaarina Sture rouvaan; Jumalan siunaus sekä hänelle että teille!"

"Kiitos, arvoisa isä! Olette matkalla Skålnoraan, niin kuulin poikani sanovan, ja siellä olette tapaava Kaarina rouvan. Me olemme menossa sinne ja tulemme Ekholmasta, jossa olemme vierailleet Sten Turenpojan luona."

Toiset ritarit tulivat nyt piispan eteen ja tervehtivät häntä ja Upsalan hengellisiä herroja yhtä kohteliaasti kuin Bo ritarikin. He olivat rotevia, komeita miehiä, mutta useimpain kasvoista näkyi jonkinlaista uhkamielisyyttä ja ynseyttä, joka ei oikein miellyttänyt Engelbrektiä. Tällaiselta näytti etenkin eräs heistä, joka samoin kuin Bo ritari kantoi Yö ja Päivä-suvun vaakunaa. Paitsi näitä kahta oli vielä yhdellä sama vaakuna. Hänen rinnallaan ratsasti muuan, jonka kilpi oli koristettu Bjelke-suvun vaakunalla. Hän oli siis Sten Turenpoika Ekholmasta. Näiden ylpeiden ritarien seurassa oli vielä mustiinpuettu nuori mies. Hänellä oli hurja hevonen, jonka hän sentään näytti saavan helposti hallituksi. Mutta juuri tämä seikka käänsi huomion häneen.

"Meillä on teille hyvää seuraa, Tuomas piispa", sanoi ritareista muuan, jolla oli Yö ja Päivä-suvun vaakuna, "meillä on muassamme tämä Jöns Pentinpoika, josta on tullut lukenut mies ja joka varmaan ottaisi teiltä piispansauvan, jollei olisi niin nuori, kuin on."

Ritari nauroi pilapuheelleen, jota hän piti varsin sukkelana, mutta nuoren mustapukuisen tummista silmistä välähti leimahdus, joka varmaan olisi tehnyt iloisen ritarin leikillisyydestä lopun, jos hän olisi sen huomannut.

"Hän on äskettäin tullut Pariisista", jatkoi iloinen ritari, "jossa hän on päässyt mestariksi ja saanut jonkin muunkin kummallisen nimen, koko suvulle suureksi kunniaksi ja iloksi, eikä vähimmin vanhalle Krister Niilonpojalle."

"Decretorum baccalaureus", sanoi piispa ja ojensi ystävällisesti tervehtien kalpealle miehelle kätensä. "Vanha sydämeni käy iloiseksi joka kerta kuin näen ja opin tuntemaan miehen, joka on Ruotsin kirkolle kunniaksi. Kovinkaan kauvan ei mahtane Tuomas Simonpoika olla nuorempien miesten tiellä. Tervetultuanne, tervetultuanne, herra Jöns Pentinpoika!"

"Olkoon se aika hyvin kaukana!" vastasi mustapukuinen kumartaen arvokkaasti.

"Mistä tulette viimeksi?" kysyi piispa.

"Tulin yli meren Lybekistä..."

"Ettekö siis tavannut kuningasta?"

"En, tarkoitukseni oli matkustaa Seelannin kautta, mutta viivyin liian kauvan korkea-arvoisten isäin luona Baselissa..."

"Ah ... olette ollut siellä ... ja tiedätte kai kertoa rakkaan veljemme, Niilo Ragvaldinpojan puheesta?"

"Tiedän kyllä, hurskas herra. Olinpa vielä läsnä kokousta avattaessakin. Nuo mahtavat herrat ja ruhtinaat hämmästyivät niin suurta oppia, eikä kukaan kyennyt kumoamaan hänen väitteitensä. Heidän täytyi myöntää, että hänellä sen maan edustajana, josta göötit ovat lähteneet, oli oikeus ylimmäiseen sijaan, koskapa tämä oli määrättävä siinä järjestyksessä, missä eri kansat ovat tulleet kristityiksi."

Piispa hieroi tätä kuullessaan ihastuksissaan käsiänsä.

"No, mestari Jöns", kysyi hän, "eikö kukaan vastustanut?"

"Ei, mutta moni paheksui hänen puhettaan ja Kartagenan piispa Alfons Hispaniasta nousi ja väitti, että asumasijoiltaan siirtyneet göötit olivat paljoa mainiommat kuin kotiin jääneet."

"Ja kuinka päättyi riita?"

"Maanmiehemme, Niilo piispan, täytyi tyytyä siihen oppineenmaineeseen, jonka hänen puheensa hänelle tuotti, sillä sijoja hän ei kokouksessa saanut muutetuiksi..."

"Jollemme tahdo, että isäntämme Kaarlo Knuutinpoika Skälnoran herra kovin kauvan saa odottaa vieraitansa", puuttui nyt puheeseen tuo ynseästi hymyilevä ritari, "niin minusta näyttää olevan aika jatkaa matkaa."

Kaikista tämä huomautus oli oikea ja he läksivät liikkeelle. Ritarit väistyivät kunnioittaen piispan tieltä, joka siten joutui seurueen etupäähän, toisella puolen tuo iloinen ynseäkasvoinen ritari, toisella se, jolla oli Bjelke-suvun vaakuna. Heidän taaksensa järjestyivät toiset.

Ei kukaan ollut tarkannut Engelbrektiä, ja jos jonkun katse sattumalta pysähtyi häneen, niin piti katsoja häntä piispan seurueeseen kuuluvana. Hän joutui ratsastamaan Upsalan päädiakoonin, Pietari Hemminginpojan rinnalle. Tämä, joka äkkiä oli käynyt hyvin puheliaaksi, antoi Engelbrektille koko joukon tietoja seuran eri jäsenistä ja mihin heillä oli matka. Aika mennä hurautti, eikä huomattukaan, minkä verran oli kuljettu, ennen kuin oltiin jo Stäketin luona. Ratsastavien keskinen järjestys oli yhä vielä sama vastaiselle rannalle ratsastettaessa.

"Nuori, rikas Kaarlo Knuutinpoika Bonde-sukua on kutsunut ristiäisiin" sanoi tällä välin ystävällinen päädiakooni Engelbrektille, "herra Sten Turenpoika, joka ratsastaa tuossa piispan oikealla puolella, on Kaarlo herran isäpuoli."

"Senkö jalon Ture Pentinpojan poika, joka aikansa ja Sten veljensä ynnä herra Kaarlo Ulvinpojan kuoleman jälkeen oli neuvoston ensimmäisenä miehenä, niin kauvan kuin eli?" kysyi Engelbrekt.

"Aivan niin", vastasi päädiakooni, "ja jolla sitten oli vanhan drotsin Margareta tytär emäntänä. Margareta rouva on kuollut, mutta hänen ja Stenin lapset ovat elossa. Niitä on tytär ja poika, molemmat vielä aivan nuoria. Tuo toinen herra, jolla on sama vaakuna, ja joka ratsastaa edessämme mustalla hevosella herra Jöns Pentinpojan rinnalla, on herra Ture Turenpoika, jonka sisaren, Britan kanssa Kaarlo Knuutinpoika on naimisissa. Heimolaisia ovat he muuten kaikki nämä herrat, mikä miltäkin puolelta. Tämä nuori Jöns herra on myöskin Kaarlo Knuutinpojan sukua. Edellisen äidinisä ja jälkimmäisen isänäiti ovat sisarukset ja Niilo Kjellinpojan lapsia, jolla oli lyhde vaakunassaan, niin kuin hänen pojallaan, Krister herralla hänen jälkeensä."

"Jöns herralla on siis häränotsa[21] vaakunassaan?"

"Niin on! Ja tuo ritari, joka nyt pitää niin kovaäänistä puhetta piispan vasemmalla puolen, on myöskin Kaarlo Knuutinpojan lanko. Se on herra Niilo Steninpoika, joka on nainut Margareta Knuutintyttären. Mutta ollaanpas vaiti, hänellä näkyy olevan jotakin hyvin merkillistä kerrottavaa, koskapa kaikki niin tarkkaan kuuntelevat hänen puhettansa."

Huomautus oli turha. Engelbrekt oli jo pelkkänä korvana pääpapin tätä sanoessa, ja ritarin sanat tekivät häneen niin valtavan vaikutuksen, että hän ikään kuin huomaamattaan siirtyi eteenpäin. Hän

ratsasti näet aivan lähellä tienviertä ja niin kovin olivat kaikki kiintyneet ritarin kertomusta kuuntelemaan, ett'eivät he huomanneetkaan, että hän vähitellen meni heidän ohitsensa.

"He ajavat niitä", näin päätti ritari Niilo Steninpoika muutaman lauseen, "niin kuin me ajamme riistaa metsässä." Ja hän nauroi sen sanottuansa, niin että metsä kajahteli ja toisetkin herrat nauroivat. Ainoastaan piispa ja ritari Sten Turenpoika näkyivät paheksivan tätä ilomielisyyttä ja siis myöskin sitä, mikä siihen oli antanut aihetta. Tuskin oli kuitenkaan nauru tauonnut, ennen kuin tuo iloinen ritari taas jatkoi.

"Ja voudit tekevät mielestäni oikein. Mitä valittavat talonpojat, miksi he huutavat ... ei, pää poikki vaan kukolta, niin se heittää kiekumasta, eikä saada ennen rauhaa Ruotsin maassa, kuin talonpojat ovat oppineet kunnioittamaan ja pitämään arvossa kuninkaitansa ja herrojansa, Voudit ovat juuri nyt parasta aikaa päässeet vauhtiinsa heidän suittensa tukkimisessa. Pitkittäkööt vaan! Varmaa vaan on, että se, joka vähimmin kärsii, huutaa enimmin. Jospa näkisitte tuon jalon Otto Thorbjörnipojan Agneholmassa. Hän ei turhia siekaile. Tulen juuri nyt niiltä tienoilta. Olen ollut Säckestadissa sukulaisemme Maunu Filipinpojan luona. Niillä tienoin olivat talonpojat suurisuisia, niin kuin tavallisesti ovat, kun eivät saa tahtoansa perille. Vouti salli heidän huutaa, mutta kun he uhkasivat valittaa kuninkaalle, silloin hän vei heidät parille Gullspång-joessa linnan edustalla olevalle kivelle. Siellä hän antoi heidän valitella mielin määrin. Pahimman huutajan hän minun nähteni vietti kiville eli kidutukselle, joksi talonpojat niitä sanovat. Pahempaa roistoa en ole nähnyt, kuin se talonpoika oli, ja samanlainen oli hänen poikansa. Vouti kuulusti heitä, mutta ei saanut sanaakaan heidän suustansa. Minun tänne ylöspäin ratsastaessani olivat he vielä siinä kidutuksella."

"Tuo menee liian pitkälle, tuo menee liian pitkälle", keskeytti Sten Turenpoika, mutta piispa laski päänsä painumaan rintaa vasten.

"Mutta ne ovat vaiti", sanoi Niilo ritari, "ne eivät huuda enää."

"Ne eivät vaikene, ne huutavat taivaan tasalle!" virkkoi järeä ja miehekäs ääni aivan Niilo ritarin rinnalla.

Tämä tiukensi suitsiansa ja tuijotti rinnallansa olevaan mieheen, juuri kuin tämä yht'äkkiä olisi kohonnut maan sisästä. Toiset herrat pysähtyivät myöskin. Heitä se kummastutti, mutta ritari Niilo Steninpoikaa se suututti. Hänen poskensa kalpenivat vihasta kuta lähempää hän pääsi katsomaan tuota pientä vähäpätöistä miestä, joka oli uskaltanut keskeyttää hänen puheensa.

Mutta ritarin viha ei näyttänyt pientä miestä vähintäkään hämmästyttävän. Hän loi säkenöivät silmänsä koko seurueeseen, samalla kuin hänen poskensa kävivät hehkuvan punaisiksi suuttumuksesta ja mielihahasta.

"Niin kuin te nyt olette puhunut, Niilo Steninpoika", sanoi hän kovasta mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä, "niin en koskaan luullut yhdenkään ruotsalaisen ritarismiehen puhuvan, enkä myöskään luullut sellaista puhetta Ruotsin ylhäisten keskuudessa siedettävän. Ulkomaalaiset voudit metsästävät, sanotte; niin kyllä, he metsästävät, mutta kielletyllä alueella; ja pankaa tarkoin mieleenne, ankarat herrat, Ruotsin maassa ei ole orjia. Se vanha mies, josta puhutte, Niilo ritari, hän tosin ei enää virka mitään, se on totta, mutta jokainen rehellinen Ruotsin mies puhuu hänen sijastansa. Uskokaa minua, tuo kielletty ylhäiseläinten metsästäminen saattaa kääntyä vaaralliseksi metsästäjille itsellensä."

Engelbrektin puhuessa, ja sitten kuin hänen esiintymisensä synnyttämä ensi hämmästyks oli asettunut, olivat ne tunteet, jotka Niilo ritarissa kuohuivat, ikään kuin tarttuneet toisiinkin. Monen ritarin kasvoista saattoi lukea jotakin ivan ja uhman keskiväliltä, joka muuttui vihaksi. Ritarit olivat myöskin siirtyneet paikoiltaan, niin että he olivat puoliympyrässä Engelbrektin ympärillä. Juuri kuin tämä vaikenä, kuiskasi Ture Turenpoika (Bjelke) jotakin Niilo ritarille korvaan, kuitenkin niin kovaa, että sen lähinnäolevat hyvin saattoivat kuulla ja siis myöskin Engelbrekt itse.

"Läimäys miekanlapeella opettaa kai parhaiten tuon miehen!"

Lappeenläimäys oli miehelle mitä suurin häväistys. Pilkkahymy ilmausi Niilo Steninpojan kasvoille ja hän nyökäytti ikään kuin myöntäen päätänsä kääntyessään Tuomas piispaan, jolle hän ylenkatseellisesti sanoi:

"Mitä se tuo mies lavertelee?"

Ture Turenpoika (Bjelke) oli jo paljastamassa miekkaansa ja panemassa tuumaansa toimeen, mutta hänen sukulaisensa Sten Turenpoika (Bjelke) tarttui häntä käsivarteen ja sai hänet estetyksi.

Ei mitään ollut kaikesta tästä jäänyt Engelbrektiltä huomaamatta. Hetkisen leimahtelivat hänen elelevät silmänsä, niin kuin hän ei enää olisi voinut hillitä itseänsä, mutta kohta palasi tyyneys

katseeseen, ja kun hän taas puhui, ei ääni enää vavissut.

"Malttakaa mielenne", sanoi hän, "miekassani on hyvä terä ja sillä saa kyllä häväistyksen kostetuksi. Mutta sellainen näyttää minusta nyt aika olevan, kun vapaita miehiä vastoin lakia ja oikeutta raastetaan julmaan kuolemaan, että jokaisella rehellisellä miehellä on yhteinen häväistys poistettavana, ennen kuin hän yksityistänsä saa ajatella. Muuten mahtanevat minun vaakunakilpeni liljanpuolikkaat olla yhtä vanhat, kuin teidän sukuvaakunanne, jalot herrat, vaikk'ei minun kilpeni koskaan ole kiillellyt kuninkaan salissa. Kukapaties minä juuri sen tähden paremmin kuin te muistankin sen ajan, jolloin vanhain aatelissukujen miehet olivat rahvaan luontoperäisiä edusmiehiä ja tiesivät, että jokainen talonpoika oli vapaa mies yhtä hyvin kuin joku heistäkin, vaikk'ei hän saanut mennä käräjiin tai pitää aseellista seuruetta, niin kuin he. Mutta on olemassa muuan, joka muistaa tämän kaiken paremmin kuin minä, ja se muuan on laki... Niin kauvan kuin se on voimassa, mahtanee talonpoika saada puhua ja toimia vapaasti Ruotsinmaassa. Moni on koettanut tehdä sitä mitättömäksi, ja jos te olette niitä, jalot herrat ja hyvät miehet, niin silloin olemme vihollisia, muutoin emme. Tahdon kuitenkin uskoa teistä mitä parasta, ja nyt hyvästi!"

Engelbrekt käänsi hevosensa ja ratsasti verkalleen eteenpäin. Ei kuulunut yhtään ääntä koko seurueesta. Ture Turenpoika ei enää kuiskaillut ja itse Niilo Steninpoikakin näytti vaipuneen ajatuksiinsa. Näytti siltä, kuin näkymätön käsi olisi heitä pidättänyt. Ne ritarit, jotka sulkiivat Engelbrektiltä tien, avasivat piirin, niin että hän esteettömästi pääsi lähtemään.

Ja niin kauvan kuin saattoi nähdä, ajoi tuo pieni harteekas ja säihkyväsilmäinen mies yhä edelleen käyntiä. Hänen nähtiin vaan panevan käsivartensa ristiin ryntäilleen ja painavan päätänsä vähän eteenpäin, ja ne ritarit, jotka olivat avanneet piirin hänelle, luulivat kuulleensa ikään kuin huokauksen, juuri kuin hän meni heidän ohitsensa.

"Ei, ei, hyvät herrat", puhkesi yht'äkkiä Niilo ritari puhumaan, "luulenpa tuon hyväkkään noituneen meidät kaikki, vaikka tekin olitte joukossamme, hurskas isä!"

Näin sanoen hän remahti tavalliseen nauruunsa, vaikka kuka hyvänsä, joka vaan tahtoi ottaa sitä tarkataksensa, helposti saattoi huomata, että se oli väkinäistä. Tuomas piispa ei virkkanut mitään. Hän näytti kokonaan vaipuneen ajatuksiinsa. Vihdoin hän oikaisihe ja sanoi:

"Aika kuluu ja meillä on vielä runsaan tunnin matka Skälnooraan, lähtekäämme eteenpäin."

Ja koko joukkue läksi liikkeelle poiketen syrjätielle vasempaan päin, ja kohta saattoi kuulla, kuinka mieliala sitten vähitellen taas vilkastui ja hilpeni entiselleen.

Vaan vielä seisojien paikoillaan tiellä piispan aseenkantaja, ja vaikka viimeisetkin ratsastajat olivat kadonneet puiden taakse syrjätielle, oli hän siinä silmät sinne päin, jonne tuo yksinäinen mies oli mennyt, vaikka tämä jo aikoja sitten olikin näkyvistä kadonnut. Yht'äkkiä hän kannusti hevostansa ja läksi täyttää laukkaa ajamaan samanne päin. Hetkisen kuluttua hän oli miehen rinnalla.

Engelbrekt pysähtyi kuullessaan jonkun lähestyvän ja hän näki ihmeeksensä pojan laskeutuvan hevosen selästä ja jalkaisin tulevan lähemmäksi. Pojan otsalta ilmeni avomielisyyttä ja vilpittömyyttä ja hänen poskensa hehkuivat tulipunaisina.

"Minä olen rikkonut teitä vastaan", sanoi hän, "tahdon pyytää sitä anteeksi. Elkkää sitä muistelko, jos voitte, jollette voi, niin rankaiskaa minua!"

"Ja mikä on saanut sinun näin puhumaan, Niilo Bonpoika?" kysyi Engelbrekt katsellen ihastuksissaan punehtuvaa nuorukaista.

"Teidän puheenne, ja kun tulin ajatelleeksi äitini sanoja, jotka olivat samat kuin teidän. Ettehän tosin ole yhtä mahtava herra, kuin nuo ritarit, joista erositte, mutta jokainen Ruotsin mies on vapaasyntyinen. Sen unohdin teidät ensin nähdessäni. Mutta sanottehan minulle nyt, kuka olette."

"Kiitos, rakas poika", sanoi Engelbrekt ja ojensi kätensä Niilolle, joka tarttui siihen ja säteilevin, kyynelistä kostein silmin katsoi häneen, "et saata käsittää, kuinka suloisilta sanasi minusta kuuluvat. Se olkoon rangaistuksesi, että tervehdät äitiäsi Engelbrekt Engelbrektinpojalta ja kiität häntä siitä ilonhetkestä, jonka hänen sinulle antamansa opetukset nyt ovat minulle tuottaneet."

"Jos nyt olisin sen ikäinen, että saisin pitää miekkaa ja kilpeä, niin seuraisin teitä, jos tahtoisitte ottaa minut mukaanne", sanoi nuorukainen vilkkaasti, "sillä, sen verran käsitan, että se tie, jota te kuljette, on kunnian tie."

"Se tie on aina avoinna, Niilo Bonpoika, joka miehelle! Ja olenpa varma siitä, ett'ei Kaarina Sturen poika ole koskaan kulkeva muuta tietä."

"Niin totta kuin Jumala ja pyhä Eerikki kuningas kuulevat rukoukseni", sanoi nuorukainen ja löi rintaansa, "niin totta kuivettukoon tämä käteni, jos sillä miekan paljastan muutoin kuin Ruotsin rahvaan hyväksi."

"Jumala sinua siunatkoon, poika", sanoi Engelbrekt heltyneenä, "sinusta varmaan aikaa voittaen mies tulee, jos vaan saat elää!"

Näin sanoen hän päästi nuorukaisen käden ja katseli mielihyvällä nuorukaisen reippaita ja voimakkaita liikkeitä, kun tämä heittihe satulaan.

Tomupilvi osotti seuraavassa tuokiossa, mitä tietä nuorukainen oli mennyt.

Mutta Engelbrekt jatkoi matkaansa ja katseli nyt ikään kuin keveämmin ja vapaammin ympärillensä. Niin oli, kuin hän sanoi: nuorukaisen sanat olivat sulosoittoa hänen korvilleen. Ne olivat auringonsäteenä häntä ympäröivässä pimeydessä.

III.

Brand.

Vasta myöhään illalla ajoi Engelbrekt niiden siltojen ylitse, jotka yhdistivät Norrmalmin Tukholman kaupunkiin. Tässä kaupungissa, jota jo silloin pidettiin valtakunnan etevimpänä, näkyi vielä sen suuren tulipalon merkkejä, joka oli kohdannut sitä pääsiäisen tienoilla v. 1419. Mutta luonnollisesti näkyi näitä vaan yksityisissä taloissa ja niissä palaneissa talonpaikoissa, joille ei vielä oltu ennätetty rakentaa. Portit, tornit ja linna olivat täydellisessä kunnossa, samate monet julkiset rakennukset, raatihuone, ammattikuntain huoneustot ja luostarit.

Mutta nykyään ei Norrmalmia eikä kaupunkia voi verratakkaan siihen Tukholmaan, johon Engelbrekt toukokuun 20 p:n iltana v. 1433 tuli. Tuo nykyään niin komea Norrmalm palatsimaisine rakennuksineen oli silloin vaan hiekkaharjannetta, joka kaupungin rinnassa oli aivan puutonta. Tie kulki vähän harjua ylöspäin ja sen oikealla puolella (pohjoisesta katsoen) oli Klaaran luostari, missä nyt samanniminen kirkko on. Rannasta, missä nykyään Kustaa Aadolfin tori nelikulmaisena levitäikse, vei silloin niin kuin nytkin silta Pyhänhengensaarelle, jonka rannalla olevasta kolmitornisesta portista, jota silloin sanottiin "pohjoiseksi ulkoportiksi", pääsi saarelle. Eteläpuolelta oli tämä samate sillalla yhdistetty varsinaiseen kaupunkiin. Täällä oli myöskin portti torneineen ja tätä sanottiin "pohjoiseksi sisäportiksi."

Oli mitä ihanin kevätilta, ja sen tähden oli tiellä joukoittain kaupunkilaisia liikkeellä, rikkaita ja köyhiä sekaisin, silloin niin kuin nytkin. Rikas ja mahtava rihkamakauppias silmäili siinä jonkinlaisella itserakkaudella pitkin virtaa. Vähän kauvempana, aina linnanmuurin alla sijaitsevalta linnanlaiturilta alkaen, oli siinä nähtävissä muutamien harvain Lybekistä ja muista hansakaupungeista äsken tulleiden laivain mastot. Hänen rinnallaan saatoit nähdä huonompiosaisia ammattilaisia, arvokkaimmasta alhaisimpaan. Engelbrektinkin katse kääntyi satamansuulle päin, jossa olevista laivoista varmaankin joku oli vievä hänet määräpaikkaan.

Mutta tie aleni kohta, ja kuta lähemmäksi hän joutui kaupunginporttia, sitä vähemmin hän saattoi nähdä satamaa. Sisäportin sisäpuolella oli vasemmalla kädellä korkea torni, jota sanottiin *Leijonatorniksi* ja kohta vasemmalla puolen sitä sijaitseva Kärnan eli Kolme Kruunua -nimisen tornin ympärillä linnan tumma rakennusryhmä. Sen edustalla oli jokseenkin iso aukea paikka, joka ulottui aina pääkirkolle eli "kylänkirkolle" asti. Tämä sijaitsee samalla hiekkaharjulla, jolle Birger Jarl rakensi ensimmäisen linnan, ja Läntinen Pitkäkatu näyttää vielä, mitä suuntaa se vanha kaupunginmuuri kulki, jonka päälle jo tähän aikaan ruvettiin rakentamaan ja jonka alatse alettiin tehdä holvikäytäviä siihen kaupunginosaan, joka aikain varrella oli kasvanut muurin ulkopuolelle ja asemansa takia sanottiin "länsimuuriksi." Tämän aukean paikan oikealla reunalla oli joukko puusta rakennettuja puoteja, joiden takaa kaupunginmuurilta n.s. *Pentti herran torni* kohosi yli muiden. Samassa jonossa etelään päin olivat *Pikku torni*, *Louhikäärmetorni* ja *Ohrasatamantorni*, joista näkyi sitä vähemmän, kuta kauvempana ne olivat.

Engelbrekt ratsasti tuon aukean paikan poikki ja kääntyi ylös kirkolle päin, niin että hän joutui raatihuoneen edustalla olevalle torille. Täällä aukeni etelää kohti katu, jonka rakennukset tekivät milt'ei öisen pimeäksi, erittäinkin äskenrakennetun dominikaani- eli mustamunkkiluostarin kohdalta, jonka

mukaan katu on saanut vieläkin käytetyn nimen *Mustamieskatu*. Engelbrekt ajoi tälle kadulle ja poikkesi siltä *Kinhästenkadulle* (nykyiselle Kinstukadulle) sekä joutui sitten *Själagårdinkadulle* (nyk. Saaristokadulle).

Tällä kadulla oli Henriikki Kalusepän talo. Tämä ynnä pari viereistä taloa oli kivistä, jonka tähden ne olivat säästyneet palolta. Talon kuntoonpano oli maksanut Henriikki Kalusepälle hyvät rahat. Nuo kolme taloa, joiden päätyiskatot olivat läheisiä puutaloja paljoa korkeammat, olivat helposti erotettavissa. Engelbrektin ei sen tähden tarvinnutkaan kysellä. Talo seiso siinä niin kuin entisaikoinakin, ja näytti ikään kuin kummastellen katselevan pikkusilla ikkunoillaan nousukkaita, noita eilispäivän rakennuksia.

Henriikki Seppä otti avoimin sylin vieraansa vastaan. Hän oli vilkkaan ja hyväsävyisen näköinen mies. Äskettäin oli hän emäntineen tullut kotiin huvikävelyltä Klaaran kirkolta päin ja oli juuri Engelbrektin sisään astuessa lähettämässä kotiin pientä poikaa, joka oli tällä matkalla ollut hänen mukansa. Tietysti keskeytyi nyt tämä homma ja poika jäi lähettämättä. Sitten nousi puhe tallisijasta Engelbrektin hevoselle. Tästä asiasta tuli Henrikille joltisestikin päänvaivaa, sillä hän oli edellisinä päivinä vuokrannut tallinsa muille. Silloin astui poika esiin.

"Tuskinpa sillä asialla tarvinnee päätänsä vaivata, Henriikki ukko", sanoi hän, "setäni talossa tässä vastapäätä on kyllä hevoselle tilaa."

"No juokse sitten naapuri Gellinkille, Kort, ja kysy häneltä, saako vieraani panna hevosensa hänen talliinsa."

Poika juoksi ja palasi tuokion kuluttua takaisin.

"Saapi", sanoi hän ja näytti itse olevan tuomastaan tiedosta hyvin iloinen, "siellä on tilaa hevoselle ja minä kyllä vien sen sinne!"

"Kiitos, kiitos, poikaseni", virkkoi Engelbrekt, "mikä on nimesi?"

"Kort Rogge",[22] vastasi poika varmasti.

"Ja setäsi nimi on Gellink?" kysyi taas Engelbrekt.

"Gellink on nainut hänen tätinsä", selitti seppä puolestaan, "Gellinkejä on kaksi ja heidän on tämä kivitalo tässä minun taloni vieressä. Tämä Kort on reipas ja älykäs poika, mutta hänellä on, mikäli minusta näyttää, enemmän taipumusta kynän kuin moukarin tai miekan pitelemiseen. Hän käykin jo koulua ja aikaa voittaen hänestä kai tulee pappi. Niinhän hän sanoi, tuo oppinut herra, joka tuli Lybekistä ja asui isäsi tykönä tässä äskettäin?"

"Tarkoitatteko herra Jöns Pentinpoikaa?" kysyi poika ja jatkoi, kun seppä ystävällisesti päätänsä nyökäyttäen vastasi kysymykseen, "niin, niin hän sanoi ja kehotti isääni sallimaan minun pitkittää."

"Silloin kai tarvinnet apumiestä hevosta hoitamaan, luulen ma, Kort", sanoi Engelbrekt hymyillen ja tarttui pojan käteen sekä poistui.

Vähän ajan kuluttua makasi Engelbrekt huolellisesti tehdyllä vuoteellaan muutamassa yläkerranhuoneessa ja nautti tarpeellista lepoa.

Mutta kohta puoliyön jälkeen tömisi Norrmalmin ja kaupungin välisen Norrströmin yli menevä silta ison ratsumiesjoukon ajamisesta. Se ajoi suorinta tietä linnalle.

Ehkä puoli tuntia sen jälkeen näki sillan tornivahti yksinäisen ratsumiehen täyttää laukkaa ajavan harjutietä alas ja siltojen yli niin kiivaasti, kuin vihollinen olisi ollut aivan hänen kintereillään. Tämä herätti vartijan huomiota ja sotamiehet riensivät palavat tulisoihdut kädessä porttiholviin katsomaan, kuka tuo hurja ajaja oli.

Tämä pysähtyi porttiholviin ja näytti olevan hyvillään nähdessänsä sotamiehet ympärillään. Hänen pukunsa oli puoleksi punainen, puoleksi viheriä, ja kaulassa hänellä oli hopeavitjat, joihin oli kiinnitetty jokin esine, joka oli pistetty hakasparin väliin nutun aukeamaan.

"Onko vouti linnassa?" kysyi hän.

"Puoli tuntia sitten palasi hän Skälnorasta", vastasi sillanvartion päällikkö.

"Viekää sitten minut heti hänen puheillensa, minulla on hänelle varsin tärkeitä sanomia vietävänä", virkkoi ratsumies hyvin kiireesti, ikään kuin hän hätäisellä puhumisellaankin olisi tahtonut osottaa, että asia oli kiireellinen.

"Jolleivät silmäni valehtele", sanoi päällikkö, "niin sinä olet Jösse

Eerikinpojan väkeä."

"Niin olen ja tuon sanaa ja kirjettä Borganäsin alavoudilta, Juhani Walelta, herra Hannu Kröpelinille!"

Ratsumies veti esille kirjeen takkinsa alta ja näytti voudin isoa vahasinettiä. Sillä välin oli muuan vartijamies valmistautunut saattamaan ratsumiestä eikä kestänytkaan kauvan, ennen kuin he olivat linnanportin edustalla. Siinä saivat vielä hetkisen vartoa, ennen kuin portit avattiin, ja sen jälkeen oli ratsumiehellä vielä monta kotvaa odotettavana, ennen kuin pääsi n.s. *Aatelitaloon* eli siihen linnanmuurin sisäpuolella olevaan rakennukseen, jossa kuningas täällä oleskellessaan majaili, mutta jossa nyt asui vouti ja valtioneuvos Hannu Kröpelin.

Kun hänet vihdoin toisen sotamiehen saattamana oli linnanpihan poikki viety tähän rakennukseen, otti hänet siellä vastaan palvelija. Tämä saattoi hänet pitkien käytävien kautta ja kaksia portaita myöten jokseenkin isoon huoneeseen ja sytytti pari vahakynttilää, jotka olivat hopeisissa kynttiläjaloissa punaisella veralla peitetyllä pöydällä.

Hetkisen kuluttua avautui muuan syrjäovi ja mustaan viittaani puettu mies astui huoneeseen. Hänen päänsä oli jo harmaantunut, mutta hiukset valuivat tuuheina kiharina korkealle otsalle, jonka alla loisti hyvyttä ja lempeyttä puhuva silmäpari. Se oli Tukholman linnan vouti. Hän astui pöydän eteen, jolla vahakynttilät paloivat. Ratsumies, joka oli jäänyt seisomaan ovelle, kumarsi nöyrästi mustapukuiselle ja ojensi hänelle nuttunsa alta kirjeen.

"Borganästäkö tulet?" kysyi Hannu herra pannen kirjeen avaamattomana pöydälle.

"Läksin sieltä eilen iltapäivällä", vastasi ratsumies, "enkä ole siitä lähtien levännyt, sillä tuo kirje sisältää tärkeitä tietoja."

"Tiedätkö niistä mitään?"

"En, mutta sisällyksen voin päättää siitä, mitä vouti minut lähettäessään sanoi. Taitaa olla hankkeissa kapina..."

"Kapina!" keskeytti hänet vouti katseella, joka ilmaisi sekä epäluuloa että suuttumusta.

"Toissapäivänä saavuin varhain aamulla voudin asioissa Borganäsiin", jatkoi ratsumies, "ja silloin oli edellisenä yönä sinne tullut käsky Jösse Eerikinpojalta Vaskivuorelta, että meidän puolenpäivän aikaan tuli lähteä liikkeelle kaikille Borganäsin ympäristössä oleville teille kapinannostajaa kiinni ottamaan."

"Ja kuka se sitten muka on...?" kysyi vouti.

"Engelbrekt Engelbrektinpoika!"

"Engelbrekt Engelbrektinpoika", toisti vouti verkalleen itsekseen, sill'aikaa kuin ratsumies jatkoi:

"Olinhan hänet tavannut samana päivänä aamulla Ornäsissä ... hän ryösti sieltä kuninkaan veron, ja kun kerroin sen Borganäsissä, oli meidän heti lähdettävä."

"Mutta Engelbrekt Engelbrektinpoika pääsi käsistänne?"

"Me emme saaneet häntä kiinni ja sanantuoja, jonka vouti oli lähettänyt Vaskivuorelta ja joka oli tullut yöllä, meni matkoihinsa toissapäivänä puolipäivän aikoihin. Aina eiliseen puolipäivään asti pidimme kaikki etelään vievät tiet miehitettyinä, mutta iltapäivällä palasimme takaisin linnaan ja minun oli heti noustava ratsaille."

Tällä välin avasi vouti kirjeen, ja kun ratsumies oli kertomuksensa lopettanut, luki hän sen. Se todisti ratsumiehen kertomuksen todeksi ja sisälsi sitä paitsi pyynnön, että Hannu Kröpelin ottaisi kiinni kapinoitsijan, jos hän, niin kuin näytti arvattavalta, Tukholmasta aikoi lähteä Tanskaan. Voudin lempeät kasvopiirteet synkistyivät kirjettä lukiessa. Hän näytti itsekseen tuumivan, mitä hänen oli tehtävä, sillä hän seisoi kauvan ääneti kirje kädessä ja tuijottaen eteensä.

"Tunnetko Engelbrekt Engelbrektinpojan?" kysyi hän vihdoin.

"Tunnen!"

"No hyvä, jos hän on kaupungissa, niin hanki minulle hänen asuntonsa tietoon. Mutta", jatkoi hän ja hänen katseeseensa ilmautui lujuus, jota ei näissä lempeissä kasvoissa olisi luullut löytyvän, "muista, minä en tahdo tietää sen enempää."

Ratsumies kumarsi taaskin ja Tukholman linnan vouti katosi makuuhuoneeseensa. Sama palvelija,

joka oli tuonut ratsumiehen ylös, tuli sen jälkeen sammuttamaan vahakynttilät sekä saattoi ratsumiehen alas.

* * * * *

Varhain seuraavana aamuna istui Engelbrekt Henrikki Sepän kanssa pajan viereisessä huoneessa, jonne pajasta kuului palkeen puhkamista ja vasarain kalketta. Puhelu koski etupäässä Tukholman porvareita, mutta myöskin kauppakaupunkeja ja kauppakaupunkilaisia ylimalkaan. Heilläkin oli paljon valituksenaihetta, vaikk'eivät he erityisen hallituksensa ja oikeudenkäyttämisenä turvissa olleetkaan alttiina tuolle sietämättömälle voutisorrolle, joka rasitti maalaisväestöä. Mutta nuo ylimääräiset maksot, kaupanseisahdus ynnä lisätyt tullimaksot — kaikki sen onnettoman sodan seurauksia, jota kuningas nyt oli käynyt jo lähes kolmekymmentä vuotta — ne saivat aikaan tyytymättömyyttä kaupungissa ylimalkaan.

Siitäpä tulikin, että niin harvoja laivoja näkyi satamassa. Engelbrekt, joka uskoi sepälle aikeensa matkustaa Köpenhaminaan, ei kuitenkaan maininnut tämän matkan syytä, mutta sanoi pelkäävänsä, ett'ei ollut laivaa, joka hänet veisi Itämeren ylitse.

"Luulenpa kuitenkin", virkkoi Henrikki Seppä, "että pääset. Tämä Gellink naapuri kuuluu näinä päivinä lähettävän laivan Lybekkiin, ja jollen väärin kuullut, niin piti sen poiketa Köpenhaminaan. Hän on arkkiihiippakunnasta ostanut nahkoja. Saatammehan heti paikalla mennä saksalaisen puheille kysymään, niin saamme varmimmat tiedot."

Hartlev Gellink eli Westfalilainen, joksi häntä myöskin sanottiin, koska hän oli Westfalista peräsin, työskenteli tavarahuoneessaan Henrikin ja Engelbrektin astuessa sisälle. Hän oli pieni liukasliikkeinen mies, jolla oli paljon puuhaa pannessaan tukkuihin kallisarvoisia nädän- ja kärpännahkoja. Suurin osa oli sentään muita turkiksia, niinkuin karhun-, suden- ja ketunnahkoja. Myöskin hirvennahkoja oli iso joukko kauppiaan varastohuoneessa.

Sepän kysymykseen vastasi tuo ystävällinen mies, että puheenalainen laiva kyllä oli menossa Köpenhaminaan, mutta ett'ei hän saattanut määrätä päivää, milloin se oli lähtevä. Saatuaan tiedon, missä laiva oli ja mikä laivuri oli nimeltään, heittivät nuo molemmat miehet jäähyväiset ja kauppias ryhtyi taas kahta innokkaammin tehtäväänsä.

Heidän päästyään kadulle neuvoi seppä Engelbrektille suorimman tien, mitä erään n.s. vesiportin kautta pääsi satamaan ja laivalaiturille. Sen jälkeen hän läksi kotiin. Engelbrekt kääntyi neuvotulle kadulle päin, joka kohta aukenikin hänen eteensä ahtaana ja mutkikkaana. Juuri tälle poiketessaan loi hän vielä silmäyksen taaksensa Själagårdinkadulle ja näki silloin pitkän, komeavartaloisen miehen, joka veti hänen huomionsa puoleensa. Kadulla liukuseleva ihmisjoukko vaikeutti kuitenkin miehen tarkalleen näkemistä, mutta Engelbrekt oli näkevinänsä hänen olleen puetun punaisiin ja viheriäisiin.

Saattoihan hän sentään erehtyä, eikä hän sitä sen enempää tarkannut eikä myöskään tahtonut liian kauvan samalla paikalla viivyttelöllä vetää huomiota puoleensa, vaan jatkoi astumistansa katua pitkin. Tämä teki loivan mutkan, ja kun hän oli kulkenut kadun puoliväliin, juuri niille paikoin, missä kaartava talorivi alkoi estää Själagårdinkadun puoleista päätä näkymästä, kääntyi hän katsomaan taaksensa — ja näki taas tuon komeavartaloisen miehen puhelemassa pienen pojan kanssa, jonka Engelbrekt tunsi pikku Kort Roggeksi.

Tämänpukuisen miehen näkeminen, se kun niin selvästi ilmaisi Jösse Eerikinpojan vainoamisaiheet, tuotti Engelbrektille levottomuutta ja huolta. Hän pitkitti kuitenkin kulkuansa kadun päähän ja portista lävitse sekä niiden muutamien talojen ohitse, joita tänne, muurin ulkopuolelle, oli rakennettu ja jotka olivat *itämuuriksi* sanottuna kaupunginosana, sekä tuli kohta hakemansa laivan luokse. Laivuri Didrik Gös, lihava, pienehläntä merikarhu, tuli juuri Engelbrektin laiturille päästessä soutamalla maihin.

Vaikka laivuri olikin tyly ja suorasukainen mies, miellytti hän kuitenkin Engelbrektiä. He astuivat yhdessä pitkin laivasiltaa ja joutuivat kohta vilkkaaseen keskusteluun, jolloin Didrik Gös lateli mitä minkinlaisia juttuja vitaliveljeksistä eli niistä merirosvoista, jotka aina Albrekt kuninkaan ajoilta mellastelivat pohjoisilla purjehdusvesillä. Hänellä oli loppumaton varasto tällaisia juttuja, mutta erittäinkin oli hänellä paljon kertomista *Bartholomaeus Voethista*, jonka merirosvoukset silloisen sodan aikana olivat hämmästyttäneet koko pohjoismaita.

Näissä kului aika ja he erosivat vasta kaupungin kellojen kahtatoista lyödessä.

Myöhään iltapäivällä, illan suussa, laivuri tuli seppälään ja sanoi lähdon kyllä toteutuvan, ennen kuin kauppias oli arvellut.

"Sanoin kauppias Gellinkille", virkkoi hän. "että aion lähteä, niin pian kuin tuuli kääntyy myötäiseksi, saipa hän pakkansa laivaan tai ei. Ja hänen mielestään se oli oikeaa puhetta, niin että voitte saada

sanan millä hetkellä tahansa."

Laivurin vielä ollessa siellä tuli eräs linnan palvelija. Hän oli puettu ruskeaan ja mustaan, niin että toinen puoli ruumista oli musta, toinen ruskea, aivan kuin Jösse Eerikinpojan sotamiehet, vaikka näiden värit olivat punainen ja vihəriä. Takkiin oli kirjaeltu Kröpelinin vaakuna. Sisällöolijat katsoivat hämmästyen palvelijaan, enimminkin kuitenkin Henriikki Seppä itse. Voudinpalvelijan ilmestyminen hänen kotiinsa oli hämmästyksestä päättäen hyvin harvinainen tapahtuma.

"Asuuko Henriikki Seppä tässä?" kysyi palvelija.

"Asuu kyllä", vastasi seppä, "ja mitä on noin hienolla herraspalvelijalla hänelle asiaa?"

"Täällä kuuluu asuvan taalalainen vuoritulallinen, nimeltä Engelbrekt Engelbrektinpoika!"

"Niin asuukin."

"Minunko luokseni sinut sitten on lähetetty?" kysyi Engelbrekt katsellen tarkkaavasti palvelijaa.

"Tukholman linnan vouti, herra Hannu Kröpelin, lähettää teille ystävälliset terveisensä ja pyytää teitä tulemaan puheilleen linnaan!"

Kesti vähän aikaa, ennen kuin Engelbrekt vastasi, mutta sitten hän sanoi lyhyeen ja varmasti:

"Sano terveisiä herrallesi, että tulen."

"Herrani toivoi, jos teille soveltuisi, että tulisitte minun seurassani linnaan."

Palvelijan puhe ja koko käyttäytyminen oli niin erilaista kuin herraspalvelijain ylimalkaan ja erittäinkin niiden, joita oli saanut nähdä Vestmanlannin ja Taalainmaan voudin palveluksessa, että Engelbrekt jonkinlaisella mielihyvällä katseli nuorukaista. Samalla kertaa oli voudin tervehdys pikemmin ystävällistä kutsumista kuin käskyä, niin että Engelbrekt päätti seurata palvelijaa.

"Jollen tule takaisin", sanoi hän hiljaa Henriikki Sepälle, joka kiivaasti keskeytti hänet.

"Jolletko tule takaisin, kuka tai mikä sitä saattaisi estää...?"

"Kuninkaan vouti ... ehkä teen väärin tämmöistä hänestä luullessani, mutta jos niin kävisi, niin lähetä lentoviesti Vaskivuorelle ja kerro kaikki isä Johannekselle. Jumalan haltuun niin kauvaksi!"

Engelbrekt läksi palvelijan seurassa Henriikki Sepän ihmeissään pudistellessa päätänsä.

Siihen aikaan ei ollut yhtä vaikeata kuin nykyään pitää silmällä muukalaisia tai ottaa selko, keitä pääkaupunkiin tuli, ainakaan milloin eivät suuret juhlallisuudet tai herrainkokoukset vetäneet sinne suurempia ihmisjoukkoja. Sen tähden saattoikin Jösse Eerikinpojan palvelija siitä kertomuksesta, minkä sai sillanvartijalta, tuntea sen, jota hän haki, olleen niiden joukossa, jotka edellisenä iltana olivat tulleet Tukholmaan. Vartija oli myöskin, kuitenkin aivan sattumalta, nähnyt hänen ratsastavan kirkolle päin, josta saattoi päättää hänen menneen keskikaupungille. Borganäsinmies joutui täten raastuvantorille — tämä tapahtui varhain aamulla — ja täällä hän aivan onnen kauppaa kohtasi erään oikeudenpalvelijan, joka niinikään edellisenä iltana oli nähnyt miehen poikkeavan Mustamunkkikadulle ja hänet tarkkaan huomannut muukalaiseksi. Siitä se tuli, että Engelbrekt satamaan mennessään sai hänet nähdä. Mies oli myöskin samassa tuokiossa saanut Engelbrektin silmiinsä ja rientänyt kadulle, jonka kulmaan hän seisahtui yhä vielä pitääksensä saalistaan silmällä ja saadakseen selville hänen asuntonsa. Juuri kuin hän oli kääntymäisillään kujalle, sai hän silmiinsä pikku Kort Roggen, joka uteliaana sekä katseli häntä että Engelbrektiä, joka jatkoi kulkuansa pitkin kujaa. Tästä sai mies aiheutta kysellä pojalta miestä, jonka he näkivät kujalla, ja ihmeekseen ja ilokseen hän saikin pojalta kaikki ne tiedot, mitkä tarvitsi.

Hän kiiruhti heti linnaan, mutta vouti oli lähtenyt kotoa eikä hänen ollut määrä tulla takaisin, ennen kuin puolenpäivän jälkeen. Tämä näytti kummastuttavan miestä, joka tietenkin oli odottanut voudilta enemmän intoa niin tärkeissä asioissa, joita hän kyllä hyvin tiesi tuomansa kirjeen sisältäneen. Kuitenkin täytyi hänen odotella ja vasta pari tuntia puolisen jälkeen sai hän voudille kertoa, mitä hän Engelbrektistä oli saanut tietoonsa.

Hänen kummastuksensa kasvoi, kun hän huomasi että ei ryhdyttykään minkäänlaisiin puuhiin tuon vaarallisen miehen linnaan noutamiseksi, mutta hän ajatteli itseksensä voudin tahtovan menetellä hyvin varovasti ja sen tähden odottavan yötä. Mahtavan ja salaperäisen näköisenä hän käveli sotamiesten joukossa linnantuvassa, odotellen mitä oli tuleva.

Hän sai sitten illan suussa nähdä tuon niin kauvan odottamansa tulevan linnaan. Mutta nytkään hän ei voinut käsittää tukholmalaisvoudin menettelytapaa. Melkein kunnioittaen saattoivat palvelijat tuon

vaarallisen miehen aatelitaloon. Mutta Borganäsinmies käänsikin tällöin itse huomion itseensä. Sillä juuri kun Engelbrekt astui hänen ohitsensa ja loi kiinteän silmäyksen häneen, syöksyi hän syrjään toisten palvelijain taakse, ikään kuin ei olisi saattanut kestää tätä katsetta. Tämä liike oli samanlainen kuin se, jonka näimme Ornäsissa aiheutuneen siitä, että Engelbrekt mainitsi nimen Maunu. Kenties piili hänen sydämensä pohjassa joku tahra, joka ei sietänyt koskettamista — vähäinen muistelu menneiltä onnellisemmilta ajoilta, muistelu, jota ei vielä ollut saanut hämmennetyksi se pimeys, joka muuten teki hänet niin kovaksi, ett'ei mikään lempeämpi tunne häneen pystynyt. Vielähän orvokkikin levittelee lemuansa iltaruskon riutuvassa loisteessa kotvasen sen jälkeen kuin kaikki muut kukkaset jo ovat yön pimeydessä uneensa uinahtaneet.

"Oliko tuo kenties ensiksi viettelemäsi tytön isä?" kysyi joku palvelijoista, sitten kuin Engelbrekt jo oli kadonnut aatelitalon portaisiin.

"Kautta pyhän Nepomukin", virkkoi toinen saksanvoittoisesti puhuen, "sen jälkeen hänellä jo kai on ollut niin monta tytönsydäntä sydänpussissaan, ett'ei ensimmäinen varmaankaan enää häntä hämille panisi."

"Hei, poika, mikä sinulle sitten tuli?" huusi kolmas, "tunsitko tuon pienen miehen, joka sinuun katsoi?"

Kaikki nämä huudahdukset ja kysymykset näyttivät estävän miehen mieltä heti siinä tuokiossa täysin malttumasta, mutta kohta hän virnisti suunsa riettaaseen nauruun ja torjui kaikki lisäkyselyt sukelalla, vaikka tosin jokseenkin karkealla pilapuheella.

Mutta yläkerran isossa huoneessa, jossa hopeaiset kynttilälajalat pöytää koristivat, ja jossa palvelija edellisenä yönä oli jättänyt Juhani Walen kirjeen, seisoivat Engelbrekt ja Hannu Kröpelin vastatusten.

Molemmat olivat aikansa kenties jaloimpia miehiä, se vaan eroa, että vouti oli kuninkaan palvelijoita, Engelbrekt sitä vastoin oli itse ruvennut kansan palvelijaksi. Jos on totta, että heimolaissielut helposti löytävät toisensa, niin se toteutui tässäkin, sillä niin avomielisesti ja luottavaisesti katsoi silmä silmään, ja saattoipa melkein sanoa, että vihamielisyys ei päässyt sanoja edemmäksi. Mutta sanan täytyi tarttua sanaan, sen helposti ymmärsi heidän erilaisesta asemastaan, koska toinen oli kuninkaan mies. Heidän katseensa puhuivat toista kieltä, sanat toista. Edelliset tunnustivat heidän yhdenvertaisuutensa, jälkimmäiset jakelivat hetken ajan toisilleen teräviä iskuja.

"Taalainmaassa puuhataan kapinaa", sanoi Hannu Kröpelin, "ja te olette kapinan nostaja, niin on minulle sanottu!"

"Kapina saattaa nousta", sanoi Engelbrekt, "se riippuu..."

"Kapinako? Te siis tunnustatte..."

"Minä tunnustan, että kuningas voi pakottaa kapinaan, jollei..."

"Engelbrekt Engelbrektinpoika, mitä sanottekaan ... ettekö tiedä, että minut kuninkaan miehenä on pantu valvomaan hänen oikeuksiansa omassa läänissäni, niin kuin muut voudit omisinaan!"

"Minä pidän teitä kuninkaan sijaisena ja juuri sen tähden sanonkin, että kapina saattaa nousta, että siihen lopulla voidaan pakottaa... Kapinannostaja, siksi minua sanotte ... no niin, kuningas on itse ratkaiseva sen asian, sillä mitä tässä nyt teille sanon, sen aion sanoa kuninkaalle itselleenkin."

"Mutta sepä on uskalias syytös, jonka te näin puheihin viskaatte vasten kuninkaan silmiä."

"Syytös tai mikä, mutta kuningashan on ainoa auttamaan kykenevä, ja olkoon vaan sana uskalias, kunhan se on tosi."

"Se on kuitenkin todeksi todistettava."

"Se todistetaan!"

"Ja millä?"

"Minun hengelläni!"

Tukholman linnan ritarillinen vouti pani nämä sanat kuullessaan käsivartensa ryntäillensä ristiin ja loi surullisen näköisinä lempeät silmänsä alas edessään olevaan mattoon. Selvää oli, että hän mielessään tunnusti jonkun suuren epäkohdan mahdollisesti olevan sen syytöksen perustana, jonka tuo pieni mies tahtoi hengellään vahvistaa.

"Tiedättekö", sanoi hän sitten, "että Taalainmaan voudilta on tullut sanantuoja ja kirje, jossa minua

pyydetään ottamaan teidät kiinni ja jättämään hänelle?"

Engelbrekt ei vastannut tähän kysymykseen, vaan vouti toisti sen.

"Sitäpä toki ette ole tekevä", virkkoi hän verkalleen puhuvien silmien voutiin katsoen.

"Ja miksikä en?"

"Koska Hannu Kröpelin on kunnian mies!"

"No hyvä, Engelbrekt Engelbrektinpoika", sanoi vouti, "luulen ymmärtäneeni teidät, ja jos tosiaankin, niin kuin sanotaan, Taalainmaassa puuhataan kapinaa, niin mahtanee, kuten sanotte, kuningas itse olla paras apumies. Menkää sen tähden Jumalan nimessä, Engelbrekt, toivon keskustelustanne kuninkaan kanssa mitä parasta."

Mitään muuta ei linnassa keskusteltu. Engelbrekt kiiruhti asuntoonsa.

Täällä hän sai heti sen tiedon, että laivuri varhain seuraavana aamuna aikoi nostaa purjeet. Tuuli oli äkkiä kääntynyt ja parhaillaan oltiin kiireellä panemassa kauppias Gellinkin viimeisiä tavarakääröjä laivaan. Niin pian kuin tämä saatiin tehdyksi, oli määrä nostaa ankkuri.

Kaikki ulkonaiset asianhaarat näyttivät siis tähän asti olleen Engelbrektille suotuisat ja toivehikkain mielin jätti hän seuraavana aamuna jäähyväiset ystävälleen Henrikki Sepälle, joka saattoi hänet laivarantaan.

Oli vielä hämärä, kun nuo molemmat miehet läksivät sepän talosta. Kulkiessaan Hartlev Gellinkin talon ohitse he näkivät sen edustalla satuloidun hevosen sidottuna portaihin kiinnitettyyn renkaaseen. Aluksi ei Engelbrekt sitä tarkannut, mutta tultuaan aivan lähelle hän pysähtyi ja näytti sitä tarkastavan. Hän silitteli kädellään sen lautasia ja pyyhki pois vaahdon sen rinnasta. Hirnahdellen se ilmaisi huomanneensa ystävyiden.

"Se on Brand!" sanoi Engelbrekt, "se on Hermanin hevonen!"

"Tunnetko sen?" kysyi seppä.

"Tunnenpa kyllä, jospa vaan tuntisin ratsastajankin, joka sillä on tänne ajanut."

"Jolleivät naapurini kaikki luukut ja portit olisi niin tarkasti teljetyt", sanoi seppä, "niin ei olisi mikään vaikea seikka saada siitä selkoa. Vaan jos tahdotte, niin koetan kuitenkin tiedustella."

"En, en ... minulla ei ole aikaa hukata, eikä Brand tässä mahtane olla väärillä teillä, kuka hänellä sitten lienee ratsastanutkin."

Näin puhelein läksivät miehet samaa tietä, jota Engelbrekt edellisenä päivänä oli kulkenut, ja saapuivat kohta satamaan.

Hetkisen kuluttua oli Engelbrekt Didrik Gösin laivassa ja Henrikki Seppä näki laivan verkalleen lähtevän ankkuripaikastaan.

IV.

Köpenhaminassa.

Joukko ratsumiehiä ajoi vaahtoivilla ratsuilla linnaa kohti tässä vanhassa piispankaupungissa, jonka ensiksi Margareta kuningattaren isä, iloinen Valdemar Atterdag, oli saanut hankituksi kruunulle, jos kohta vaan määrääjäksi. Sen oli näet perustanut eräs vanha piispa, Absalon, joka sen oli testamentilla lahjoittanut Roskilden piispanistuimelle. Mutta ei Margareta eikä hänen seuraajansa, kuningas Eerikki Pommerilainen, olleet tahtoneet jättää kaupunkia takaisin piispanistuimelle.

Ratsumiesjoukko pysähtyi linnan edustalle ja pian nähtiin, että se vaan oli etujoukkona loistavammalle seurueelle, joka kohta sen jälkeen myöskin ratsasti linnaa kohti. Seurueella oli muassansa koko joukko sellaisia kapineita, jotka selvästi ilmaisivat sen palaavan metsältä. Siinä oli joukko herroja kallisarvoisissa, kullalla ja hopealla kirjailluissa vaatteissa ja useimmilla oli raskaat kultaiset ritarivittjat ja kultaiset kannukset. Hopeainen metsästystorvi riippui joka miehen kaulassa.

Joukon jälessä kuljetettiin saalista kolmella hevosella.

Etupäässä ratsasti pitkä mies, jonka jo ryhdistä ja käytöksestä huomasi ylhäiseksi henkilöksi. Ylpeyttä ja vallanhimoa ilmaisi hänen otsansa, mutta myöskin kevytmielisyyttä ja nautinnonhimoa. Hänen katseessaan oli tosin jotakin, joka ilmaisi valtaa ja ylhäisyyttä, mutta siinä oli myöskin riettautta ja kovuutta ja sydämmettömyyttä. Toisin ajoin olisi häntä mieli tehnyt luulemaan orjaksi, joka oli koristellut itsensä vapaan miehen tunnusmerkeillä ja käytti niitä päästäkseen tämän oikeuksistakin osalliseksi. Hänessä ei ollut sisällisen suuruuden majesteettia, jolla aina ja joka paikassa on arvonsa, vaan ulkonainen ja ikään kuin sattumalta saatu. Kuninkaanlinna, jonka oli määrä herättää arvoa ja kunnioitusta, mutta jonka haltija ei ollut kotona.

Se oli Eerikki Pommerilainen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kuningas.

Hänen rinnallaan ratsasti nuori, musta- ja säihkyväsilmäinen ritari. Se oli herra *Otto Pogwisch*, kuninkaan ilmeisen suosikin, edellisenä vuonna (1432) kuolleen herra Pentti Pogwischin poika. Tuon nuoren ritarin äiti oli Ida Köningsmark Gladsaxista ja häntä sanottiin tavallisesti Gladsax'in Ida rouvaksi. Hän näytti monessa suhteessa kuninkaan muotoiselta, joka seikka myöskin oli omiansa lisäämään uskottavuutta sille yleiselle puheelle, että kuninkaalla ja Ida rouvalla oli ollut luvallista hellemmät välit.

Kuninkaan toisella sivulla ratsasti vanhanpuolinen herra. Se oli tanskalainen ritari, nimeltä Eerikki Krummedik, ja hän oli ainoa tanskalainen ritari kuninkaan seurueessa. Muut olivat pommerilaisia herroja.

Yleinen tyytyväisyys näytti olevan vallalla ja kuningas itse oli mitä parhaimmalla tuulella. Hän laski leikkiä ja hymyili nuorelle Otto herralle, niin kuin hän täksi päiväksi olisi heittänyt kaikki hallitushuolet mielestään, ja toiset herrat hymyilivät, joka kerran kuin kuningaskin hymyili. Ainoastaan herra Eerikki Krummedik ei näyttänyt aina tarkkaan seuraavan kuninkaan puheen ajatuksenjuoksua, niin että hänen kasvonsa usein ilmaisivat aivan päinvastaisia tunteita kuin toisten herrain. Kuningas itse ei kuitenkaan sitä tarkannut.

"Ahvenanmaallapa ei olekaan semmoisia metsästysmaita, jommoisia olette tänään nähnyt", sanoi kuningas Otto Pogwischille.

"Eipä kyllä", vastasi nuori herra, "mutta sielläpä ei olekaan kuningasta metsästämässä!"

"Kukapa tietää", virkkoi kuningas, "se päivä saattaa tulla."

"Onnellinen olisi silloin se linnanherra, joka saisi vastaan ottaa teidän armonne Kastelholmaan!"

"Vastaanottajaksi en kuitenkaan tahdo muita kuin teidät, Otto Pogwisch."

"Teidän armonne!" huudahti Otto herra, selvästi koettamalla koettaen hillitä itseänsä esteettömästi ilimpäästämistä sitä iloa, joka hänet valtasi. "Teidän armonne, en oikein ymmärrä, uskallanko pitää sanojanne täyttä totta tarkoittavina."

"Voitte kyllä toden totta, Otto! Kastelholman linnan ja läänin saatte te, eikä kukaan muu! Vai mitä siitä sanotte, Eerikki Krummedik vanhus?"

Vanha ritari säpsähti kuin unesta heräten. Hän loi kuninkaaseen kysyvän katseen.

"Ha-ha", nauroi tämä, "te uneksitte muinaisia päiviä, Eerikki herra, ja sen tähden unohdatte koko maailman. Olen tässä antanut Otto Pogwischille Kastelholman läänin, mitäs siihen sanotte?"

"Teidän armonne", vastasi ritari, "tekee omassa asiassa, niin kuin haluttaa. Mutta koska kysytte minulta, niin tahdon sanoa, että minusta näyttää kuluneen pitkä aika, ehkä liiankin pitkä, siitä jolloin ruotsalaisia herroja maita ja läänityksiä lahjoittamalla muistitte."

"Ja mitä sitten?" kysyi kuningas keikauttaen päätänsä taaksepäin. "Enkö sitten saa antaa linnoja ja läänityksiä kenelle hyväksi näen, onko Ruotsin valtakunta minun, vai onko se ruotsalaisten herrain?"

"Armollinen herra", vastasi tanskalainen ritari, "en millään muotoa tahdo väittää mitään valtaanne ja mahtavuuttanne vastaan..."

"Minä ymmärrän, te ajattelette tyttärtänne, Margareta rouvaa", keskeytti kuningas, "tuo nuori rouva tarvitsisi jotakin millä ilahduttaa mieltänsä vanhenevan herransa rinnalla, mutta se asia on autettavissa, kun kerran tulemme Ruotsiin."

Tällä kuninkaalla ei ollut, etenkin leikkiä laskiessaan, tapana hillitä kieltänsä. Pila kävi usein

törkeäksi ja loukkasi siveyttä. Ja jos joku sellaisina hetkinä uskalsi sanoa mitään vastaan, menetti kuningas kokonaan malttinsa. Tuon vanhan ritarin vakavista kasvoista päättäen, ne kun ilmaisivat, ett'ei hän ollenkaan hyväksynyt sitä tapaa, millä kuningas hänen sanansa selitti, oli odotettavissa vastaus, joka epäilemättä oli saattava kuninkaan tasapainosta ja siten myöskin turmeleva illan loppuosan hauskuuden. Ja linnassa odottivat ylhäistä metsästysseuruetta komeat pidot tansseineen.

Toiset herrat halusivat sen tähden kääntää huomion johonkin muuhun ja sattumus toikin heille avuksi tumman ritarin, joka oli seisauttanut hevosensa jonkun matkaa heidän edellensä, ikään kuin heitä odotellaksensa.

"Kuka on tuo tumma ritari?" kysyi kreivi Witzlau muutamalta kuninkaan takana ratsastavalta herralta.

Kaikkien silmät kääntyivät tällöin ritariin, joka sen huomasi ja ajoi kuningasta vastaan.

"Hänellä on sonninpää vaakunassaan", sanoi silloin toinen herroista.

"Jumaliste, luulenpa, että se on Broder Sveninpoika", huudahti kolmas.

"Broder Sveninpoika", toisti kuningas, mutta hänen äänensä kuului soinnuttomalta eikä päästy selville, iloako vai harmia ritarin näkeminen hänelle tuotti.

Sillä välin oli jouduttu aivan lähelle ritaria. Tämä tervehti kunnioittaen kuningasta, mutta hänen katsantonsa oli synkkä, synkempi kuin hänen haarniskansa väri. Hänessä tämä kohtaaminen nähtävästi ei synnyttänyt mitään ilontunteita.

"Kautta viiden haavan, ritari", puhkesi kuningas sanomaan, "itsekö siinä olette, vai haamunneko se on?"

Ja levottomana kuuli seurue kuninkaan äänen vapisevan, aivan samoin kuin se tapasi tehdä hänen vihastuessaan. Mutta kuningas hymyili kuitenkin puhuessaan, niin että ritarin vastauksesta jäi rippumaan, tokko illan ilojen piti mennä pilalle vai ei.

"Minä itse, armollinen herra, Broder Sveninpoika Asslöfin omistaja!" vastasi ritari, mutta hänen otsansa oli synkkä ja silmät säihkyivät.

"Jumala paratkoon, Broder Sveninpoika, näytätte niin synkältä, kuin olisitte miekkasille menossa", jatkoi kuningas leikinlaskemistaan, vaikka hänen puheensa oli kerkeämpää. "Jos olette uusia tapoja oppinut siellä Lybekin paksujen kamasaksain parissa, niin elkää Jumalan tähden tuoko niitä mukanne tänne."

"Minä tulen", virkkoi ritari, "omasta suustanne kuulemaan vastauksenne!..."

Kuningas katsoi hetkisen vihasta säihkyvin silmin ritariin. Sitten hän kannusti hevostansa ja ratsasti loistavan herrajoukon seuraamana linnaa kohti.

Joukko palvelijoita oli varuillaan ottamassa vastaan kuninkaan ja toisten herrain hevosia. Mutta tuskin kukaan saattoi seurata kuningasta, niin nopeasti hän heittihe alas satulasta ja juoksi linnanportaita ylös. Kun herrat joutuivat linnan isoon saliin, näkivät he kuninkaan sulkevan viereisen huoneen oven. Likellä sitä näkivät he ihmeen ihanan naisen penkille vaipuneena ja ikään kuin väkisin siihen viskattuna; naisen kyyneleet vuosivat virtanaan.

Mutta ritari istui yhä vielä hevosensa selässä tuimasti eteensä tuijottaen. Siinä istuessaan saattoi hän nähdä koko linnan etupuolen, ja kuinka iltarusko kultasi ikkunoita. Kaikki tämä ei kuitenkaan näyttänyt ritarista olevan minkäänarvoista. Ei edes ikkunain hohteen vaihtaessa väriänsä ja muuttuessa ikään kuin sisältä tulevaksi, mikä ilmaisi vahakynttilöitä sytytetyn kuninkaallisiin saleihin ja pitojen alkavan, ei edes silloinkaan ritari sitä sen enempiä tarkannut.

Varmaankin hän siten olisi istunut hyvinkin kauvan, jollei muuan mies olisi lähestynyt häntä ja maininnut hänen nimeänsä.

Tämä mies oli pieni, mutta varreltansa vahva. Puvusta päättäen olisi häntä pitänyt jonakin aivan vähäpätöisenä henkilönä, jolleivät vyöllä riippuva miekka ja miehen ryhti olisi ilmaisseet, että hän oli tavallisia ihmisiä paljon ylhäisempi.

Ritari nosti päätänsä kuullessaan nimeänsä mainittavan ja katsoa tuijotti pieneen mieheen, ikään kuin olisi luullut kuulonsa pettäneen.

"Kohtalo saattaa meidät yhteen, jalo herra", sanoi mies, "te ette minua tunne, mutta minä kuulin kuninkaan mainitsevan nimenne ja..."

"Tunnetteko sitten minut?" kysyi ritari.

"Kukapa ei tuntene sitä urhoollista ritaria, joka niin uljaasti taisteli Bornholman luona[23] viime keväänä."

"Haa!" huudahti ritari ja löi kädellään satulannuppiin, ikään kuin taistelun jälkimuisto olisi kiihottanut hänen vihaansa.

"Jollen pety", jatkoi pieni mies, "niin arvaan helposti syyn täällä oloonne, ja silloin vetävät asiamme yhteen muutenkin, eikä vaan kotipaikan suhteen."

"Kuka sitten olette?" kysyi ritari.

"Engelbrekt Engelbrektinpoika Vaskivuorelta Taalainmaasta."

"Ja mitä täällä teette?"

"Tahdon vapauttaa taalalaisrahvaan vankeudesta!"

"Ah!" huudahti ritari, "olette oikeassa, Engelbrekt, ja koska kohtalo niin merkillisesti on saattanut meidät yhteen, niin tulkaa muassani majatalooni. Minulla on paljon kyseltävää sukulaisista ja ystävistä, ja huomenna minun täytyy lähteä täältä takaisin."

Engelbrekt suostui ja he menivät yhdessä majataloon, jossa kohta olivat kahden kesken pienessä huoneessa. Tuo synkkä ritari kävi täällä puheliaksi ja Engelbrekt sai tietää paljon lisää kuninkaasta ja hänen lähimmistä seuralaisistaan. Luonnollisesti jouduttiin kohta puhelemaan Holsteinin kreivien ja Hansakaupunkien kanssa käytävästä sodasta ja Engelbrekt sai kuulla tuon mainehikkaan ritarin itsensä kertovan Bornholman tappelun.

"Minun laivojeni lukua", sanoi ritari, "lisäsi Eerikki Krummedik muutamilla itse varustamillaan laivoilla."

"Eikö sitä kuningas tehnytään?" kysyi Engelbrekt.

"Ei, ei, minä olin isäntänä omalla laivallani ja Eerikki herra omallaan, mutta kuningas oli hankkinut meille ruokavarat ja sotatarpeet. Minulla oli alussa menestystä. Minä purjehdin kappaleen matkaa vanhan herran edellä ja kohtasin neljä kauppalaivaa, jotka tulivat Riiasta. Minä anastin niistä kolme, neljäs pääsi Lybekkiin, kuten sitten sain kuulla. Noista kolmesta saatu saalis oli runsas ja se kiihotti miehiäni uusiin taisteluihin. Silloin läksimme taas yhdessä merelle, vanha Eerikki herra ja minä, ja sijoituimme Bornholman luokse..."

"Eikös herra Eerikki Krummedikillä", keskeytti Engelbrekt, "ole heimolaisia siellä meillä Ruotsissa, vai kuinka?"

"On kyllä, hänen tyttärensä on naimisissa vanhan, Vaasasukuisen Krister Niilonpojan kanssa."

"Ja vanhaa herraa huvittaa oleskella vesillä ja mitellä miekkoja..."

"Tunnetteko Eerikki herran?"

"Tänä aamuna tulin tänne kaupunkiin lybekkiläisen laivurin laivassa enkä tunne näitä ulkomaalaisia miehiä. Sitä paitsi meillä mielestäni on kyllin ristiä heistä siellä kotona."

"Niin, niin, Engelbrekt Engelbrektinpoika, siinä olette oikeassa, ja milloinkapa on parempi päivä koittava isänmaallemme?"

"Se kysymys olisi pikemmin minun tehtävä teille."

"Mitä tarkoitatte?"

"Tepä, hyvät herrat, olettekin saattaneet kaiken tämän onnettomuuden Ruotsin valtakunnalle!"

Ritarin tummansinisessä silmässä leimahti salama ja hän katsoi tuimasti Engelbrektiin, mutta sitten painui katse ja ritari ilmaisi vähäisellä päännökyäyksellä myöntävänsä Engelbrektin sanat tosiksi.

"Mutta jatkakaa, jalo herra", virkkoi Engelbrekt, "saattanenhan ymmärtää kertomuksenne, vaikk'en olekkaan nähnyt herra Eerikki Krummedikia."

"Muuten se oli se vanha herra, joka ratsasti kuninkaan oikealla puolella, ja itse voitte sitten päättää, tokko niin vanhassa miehessä on reippaitten miesten taisteluun viejää. Hän peräytyikin heti, kun vihollinen lähestyi. Lybekistä tuli neljä alusta, joiden piti puolustaa suurta kauppalaivastoa. Vanha herra väitti vihollisen olevan liian vahvan ahdistettavaksi ja purjehti matkoihinsa. Minun oli yksinäni mahdotonta käydä koko laivaston kimppuun, vaan minä annoin sen purjehtia sivuitse. Mutta aivan ehein nahoin en myöskään tahtonut sitä päästää käsistäni, vaan kävin viimeisten laivain kimppuun."

"Ja nämä olivat ne suuret lybekkiläiset sotalaivat, joiden miehistöt olivat piiloutuneet kannen alle, kunnes te miehinne olitte tullut laivaan, jolloin heidän onnistui ylivoimalla voittaa teidät. Tuon tiedän, sen on lybekkiläinen laivurini kertonut minulle, samoin kuin vankeutennekin. Mutta kuinka te olette tänne tulleet, siitä ei Didrik Gösillä ollut mitään tietoa."

"Olen taannut miehensanallani määrääjän kuluessa palaavani takaisin vankeuteen, jollei asiani onnistu."

"Ja pahaltako näyttää...?"

"Vielä tahdon kuitenkin kerran kysyä häneltä."

"Ja jos hän kääntää teille selkänsä yhtä kurjasti kuin tänäkin iltana?"

"Entä sitten..."

"Sitten kai palaatte Lybekkiin ja vankeuteen?"

"Mimmoisena miehenä minua pidätteikään?" karjasi ritari tämän kysymyksen kuultuaan ja kavahti pystyyn. Mutta Engelbrekt laski kätensä hänen käsivarrelleen ja loi häneen tuon omituisen katseensa, joka kykeni sekä synnyttämään että tyynnyttämään myrskyä.

"Pidän teitä rehellisenä Ruotsinmiehenä, jolle kunnia on henkeäkin kalliimpi. Samanlaisia ovat nekin, jotka minä tahdon päästää häpeällisestä vankeudesta. Onnistukoon minun asiani paremmin kuin teidän, ritari! Sillä sen verran luulen voivani sanoa, että jollei teitä lunasteta omillanne ja heimolaistenne täysipainoisilla hopeamarkoilla, niin ei kuningas sitä mahtane tehdä."

Engelbrekt pusersi ritarin kättä ja poistui.

Oli sanomattoman kaunis ilta, kesäkuun ensimmäisiä. Hiljaisuus vallitsi kaikkialla ja lauhkeat tuulahdukset puhaltelivat salmelta Absalonin kaupungin ylitse, ikään kuin tuoden terveisiä Lundista, piispankaupungista, ja kuiskeillaan muistutellen menneitä suuruuden- ja kunnian-aikoja, jolloin Valdemarein valtikka ulottui Itämeren etelärannikolle ja jolloin rauha ja sopu ja veljeys yhdistivät Ruotsin ja Tanskan heimolaiskansat liittokirjoja laatimatta ja valoja vannomatta.

Ei tosin vielä tanskalaista Ruotsissa vihattu, mutta kyllä saksalaisia. Vaan jos tanskalainen oli apuna sortamassa kansaa vastoin lakia ja oikeutta, niin oli selvää, että hänkin ennen pitkää oli saava osakseen samanlaisia tunteita ja että hänetkin kohta yhtä hyvin kuin saksalaiset ja italialaiset oli luettava ulkomaalaisten joukkoon, joilla lain mukaan ei ollut oleva mitään sanomista tai käskemistä Ruotsinmaassa. Epäilemättä oli Margareta kuningattaren tarkoitus vähitellen sulattaa yhteen pohjolan kolme kansaa, mutta hänen kasvattipoikansa ei ymmärtänyt, ei voinut käsittää niitä tulevaisuudentuumia, joita tuo suuri vainaja oli sydämessään säilyttänyt. Hän piti muutta mutkitta valtakuntiansa samanveroisina, kuin saksalaiset pikkuruhtinaat maitansa. Hän oli vaan saanut suuremman alan pikkumaisille pyrinöilleen, siinä kaikki, ja jos missä tuli este tielle, hän sen potkaisi syrjään, jos se oli potkaistavissa. Mutta Eerikki kuninkaan jäljissä rupesikin itämäänsä siemen siihen kansallisvihaan, jota sitten unioonikuninkaat niin runsaissa määrin kasvattivat ja kastelivat, että vieläkö vihanpuusta tuskin muuta kuin runko on katkaistuksi saatu, vaikka onkin kolme vuosisataa vierinyt unioonin hajoamisesta.

Mitään varsinaista päätöstä, mitään kirjoitettua asiakirjaa, joka ikuisiksi ajoiksi oli yhdistävä nuo kolme valtakuntaa, ei tosin ollut olemassa, mutta todellisuudessa oli yhdistämistuuma jo sen verran toteutunut, että yksi kuningas hallitsi kaikkia kolmea valtakuntaa, ja viisaus ja nero olisivat kenties saattaneet tämän todellisuuden perustalle luoda yhden kolmiyhteisen kansan. Aikain kuluessa olisi kyllä unhotettu sekä yhteisesti tehdyn ja kirjallisesti laaditun ja vahvistetun päätöksen olemattomuus, että myöskin se seikka, ett'ei noiden kolmen kansan mieltä oikeastaan koskaan oltu koko asiassa kysytty. Mutta kun kuningas, niinkuin nyt oli laita, oli niin varomaton ja älytön, ett'ei ainoastaan väärin käyttänyt valtaansa, vaan vieläpä suorastaan rikkoi voimassaolevaa lakia, jota oli vannonut noudattavansa, herätti hän tyytymättömyyttä ja vihaa ensin itseensä ja sitten sitä suurtyötä vastaan, jota hän oli lähetetty hoitamaan ja suojelemaan.

Kuninkaan tuli antaa voimaa laille ja ylläpitää rauhaa. Se oli hänen ensimmäinen, mutta samalla

hänen korkein ja kaunein tehtävänsä. Mutta hän ei sitä täyttänyt, ja selvitetäväksi jäi, muistamattomuus ja taitamattomuusko siihen olivat syynä, vai ehdon tahdonko hän rikkoi lakia ja sorti kansan pyhimpiä oikeuksia.

Melkein tällainen oli Engelbrektin ajatusten juoksu, kun hän illan suussa käyskeli kaupungin keskitse, ja kuta enemmän hän tällaisia ajatteli, sitä levottomammaksi hän tuli, kuten ihminen tavallisesti tulee jonkun tärkeän hetken lähetessä; ja huomispäivällä oli varmaankin sellainen hetki helmassaan.

Huomaamattansa suuntasi hän kulkunsa linnalle päin. Siellä oli vielä paljon ihmisiä liikkeellä ja iso väkijoukko käveli valaistujen linnanikkunain edustalla, josta saattoi nähdä, miten ylhäiset herrat ja neitokset karkeloiden ja leikkien liikkuvat kuninkaan hovissa.

Engelbrekt väistyi levottomuuksineen ja toiveineen hälisevästä väkijoukosta syrjään ja meni linnan sivustalle eräälle puitakasvavalle paikalle, jossa hän häiritsemättä saattoi antautua ajatustensa valtaan ja ikään kuin nähdä ja kuulla, kuinka "osattaret kangastaan kutoivat."

Ja hänen mielessään ryhmittivät kuvat omituisella tavalla; hauska ja iloinen elämä tuolla kuninkaan linnassa ja häätä ja kurjuus hänen kotimaansa vuorilla ja laaksoissa. Tuolla ylhäällä paras'taikaa tanssittaessa ja leikkittäessä puuttui tuhansilta hänen maalaisparoiltaan elämän välttämättömimmät tarpeet. Eikä heiltä niitä puuttunut omasta syystä, vaan mitä röyhkeimmän mielivallan takia. Ja juuri senpä tähden oli vaara suuri, ja suurin hänelle ja niille, jotka tanssivat tuolla ylhäällä. Elämä pohjolan tuntureilla on ankara herra, mutta hän ei kuitenkaan pakota kapinaan. Kukkasen toisensa perästä saattaa myrskyn vihuri karistaa maahan, halla ja lumi saattavat niukan viljan tuhota ja ihmisten toiveet saattavat kuihtua — mutta kaikki tämä yllyttää vaan uusiin ponnistuksiin. Taivaan herra saattaa kurittaa myrskyä ja lauhduttaa pakkasen ja ilo ja riemu saattavat taimia uudelleen. Miehen mieli taipuu Herran käden alle.

Mutta mielivallan alle ei mies taivu.

Suopealuontoiset ja kaikenlaisiin puutteisiin ja kieltäymyksiin tottuneet taalainmiehet sietivät niin kauvan kuin suinkin sitä pahaa, millä ulkomaalainen kuningas ja hänen voutinsa heitä rasittivat. He maksoivat veronsa, mikäli jaksoivat, mutta kun tämä vero laittomasti määrättiin ja vielä laittomammasti kannettiin, silloin loppui heiltä kärsivällisyys. Silloin he havaitsivat, että vapaus, rakkain heille kaikesta, olikin vaan tyhjä sana. Eikä siinä kyllin, heidän ihmisoikeuksiansakin sorrettiin. Eipä ainoastaan heidän isiltä perittyjä talojansa ja tilojansa heiltä ryöstetty, vaan heitä itseäänkin kohdeltiin kuin oikeudettomia elukoita.

Huomispäivä oli nyt ratkaiseva, oliko rauha palaava Ruotsin kansalle, vai eikö. Kuningas oli itse ratkaiseva asian ja hänen vastauksensa oli samalla kertaa ilmaiseva, oliko hän asettava lakia polkemaan, vai sitä noudattamaan. Edellisen kohdan toteutuessa saattoi tuskin edeltä arvata, mitä oli seuraava. Se vaan oli selvä, että oli syntyvä taistelu elämän ja kuoleman uhalla. Sillä se ihminen, joka on pakotettu hädän vimmaan, taistelee näin. Hänen täytyy joko voittaa tai kuolla.

Pauhaavan karkelosoiton sävelet kuuluivat kuninkaansalista. Ne vetivät Engelbrektin huulet laimeaan hymyyn, joka on surun veikko. Hänestä tuntui siltä, kuin hän ei olisi nähnyt molempia näitä vastakkaisia kuvia rinnatusten, vaan toisen yläpuolella toista. Hän näki kuninkaanlinnassa vallitsevan huiman hilpeyden ikään kuin perustuvan huokauksiin ja kyyneliin ja vereen. Maa oli kuninkaan alta ontoksi kaivettu. Hän ja hänen ritarinsa tanssivat ikään kuin omalla haudallansa — taikka kuninkaan omasta tahdosta riippui, oliko niin käyvä.

Kiivas, vähän matkan päästä kuuluva sanakiista ja ikään kuin miekkojen paljastamisesta syntyvä ääni herätti Engelbrektin ajatuksista.

"Peruuttakaa sananne, Otto Pogwisch", huudahti tuima ääni, "taikka olen minä miekka kädessä todistava Brita neidistä lausumanne sanat valheiksi!"

"En tiennyt", kuului Otto Pogwisch vastaavan, "veljentyttärenne teihin niin läheltä koskevan. Tuskinpa olisi hänen sulhasensa, herra Erengisle Niilonpoika, sanoistani niin tulistunut. Mutta neiti on ihana ja te olette nuori, herra Eerikki Akselinpoika!"

"Eerikki Akselinpoika olisi hylkiö, jos sallisi tällaista häväistystä toistettavan."

Ja sitten kalahtivat miekat vastakkain.

Engelbrekt kiiruhti paikalle, mutta hänen joutuessaan perille, oli jo asia ratkaistu. Toinen riitelevistä loikoi verissään nurmikolla. Toinen pisti miekkansa tuppeen. Mutta samalla kertaa olikin hänen vihansa unhotuksissa eikä kaatunut hänestä enää ollut hänen ja veljentyttären kunnian solvaaja, vaan ainoastansa apua tarvitseva ihminen. Ja hän kumartui kaatunutta auttamaan.

Miekkä oli sattunut sydämen tienoille ja verta virtasi tulvalta. Se oli Otto Pogwisch. Eerikki Akselinpoika kiskasi silkkivyön vyötäisiltään ja koetti sillä sitoa haavaa, mutta oikaisihe kohta pystyyn ja katseli ympärilleen, ikään kuin apua etsien. Silloin hän huomasi Engelbrektin.

"Auttakaa minua", sanoi hän puoliääneen, "meidän täytyy kantaa ritari linnaan. Olkaa huoleti, minä tunnen siellä kaikki käytävät eikä kukaan saa meitä nähdä, mutta tämä ritari tarvitsee taitavamman käden apua kuin minun, eikä sellaista ole muualla kuin linnassa."

Engelbrekt ei kauvan siekaillut, vaan suostui ritarin auttajaksi. Tämä teki pitkän kierroksen pimeintä varjopaikkaa pitkin ja pääsi siten muutamasta takaportista linnaan. Täällä hän kulki pitkää kapeaa käytävää, joka päättyi yhtä kapeihin kiertoportaihin. Kavuttuaan näistä ylös joutuivat he erääseen holvihuoneeseen, jonka katosta riippui lamppu ja siinä vahakynntilä. Huoneessa ei ollut yhtään ikkunaa, mutta kokonaista kolme ovea. Yhden avasi ritari ja siitä he astuivat pieneen huoneeseen, joka sisustuksesta päättäen näytti olevan jonkun hovineidin hallussa.

"Tämä on veljentyttäreni huone", sanoi ritari, "vaikk'ei se enää kauvan tulle sinä olemaan, jos minä saan tahtoni perille ja kun pääsen veljeni, Olavi herran puheille. Odottakaa nyt minua täällä, minun täytyy puhutella Brita neitiä ja hakea kuninkaan lääkäri, minä palajan heti."

Ennen kuin Engelbrekt ennätti sanoa sanaakaan, oli nuori mies kadonnut ja siellä oli nyt Engelbrekt yksinään kuninkaan linnassa haavoitetun vieressä, jonka elinpäivä millä hetkellä hyvänsä saattoi olla lopussa. Hän oli siellä asemassa, joka välttämättömän ja samalla kertaa niin vaarallisen salaperäisyytensä puolesta oli ihka outo niin avomieliselle miehelle kuin Engelbrekt.

Ei koskaan elämässään hän ollut tehnyt tekoa, jonka seurauksia olisi tarvinnut peljätä. Mutta täällä hänet valtasi levottomuus, joka oli kiusallinen, parhaastaan sen tähden, ett'ei hänellä mielestään ollut oikeutta antautua mihinkään vaaraan, joka saattoi häntä estää pyrkimästä korkeampaan päämääräänsä ja täyttämästä sitä tehtävää, jonka hän vapaaehtoisesti oli ottanut kärsivien maanmiestensä puolesta toimittaakseen. Huone oli tosin syrjäisessä osassa linnaa ja sen seikan, että se oli hovineitien yksityisiä huoneita, piti kai myöskin olla omiansa antamaan varmuutta; mutta paljaastaan kuninkaan tulemisen mahdollisuus oli tarpeeksi kiihottamaan hänen levottomuuttaan korkeimmilleen.

Ja ikään kuin heti toteuttaakseen tämän pelon kuului yht'äkkiä kuninkaan ääni aivan oven takaa.

"Kas täällä, arkkipiispa Arnold", sanoi hän, "täällä saatamme puhella aivan häiritsemättä! Käykää sisään, minua haluttaa kuulla, mitä teillä on minulle sanomista."

Samalla kuului oven avaaminen ja sulkeminen. Engelbrekt olisi mielellään vajonnut läpi lattian. Hän nosti kätensä silmilleen eikä uskaltanut nostaa silmiään. Mutta hän kuuli kuninkaan äänen jatkavan.

"Tämä on Cecilian rukoushuone, me olemme aivan kapokahden; puhukaa sen tähden, arkkipiispa!"

"Kirjeessä sanotaan muutta mutkitta", kuului arkkipiispa vastaavan, "että tuomiorovasti Olavi on uskaltanut loukata teidän kuninkaallista arvoanne ja on paavin ja pyhän istuimen edessä sanonut, että te olette vaan valittu kuningas, ettekä perintökuningas!"

Molemmat puhelevat olivat sen huoneen viereisessä huoneessa, jossa Engelbrekt oli Otto Pogwischin kanssa suljettuna. Vaara oli osaksi ohitse. Täytyi vaan olla hiljaa, kunnes kuningas uskottunsa kanssa oli poistunut. Mutta jos ritari heräisi horroksistaan? Tämä pelko oli kuitenkin turha. Kuningas tuntui joutuneen aivan haltijoihinsa. Hän kuului kiivain askelin mittelevän viereisen huoneen lattiaa.

"Hm!" hän puhkesi sanomaan. "Ja se mies uskaltaa vastustaa minua! Ei ole tuossa hyvässä Ruotsin valtakunnassa tarvittu mitään Sjöborgia, mutta minä olen laativa sellaisen. Borgholman linnantornin on tuomiorovasti Olavi saava arkkipiispansijakseen ja sinne hän on jäävä istumaan, niin kauvan kuin minä pidän Ruotsin kruunua päässäni."

"Tuomiorovasti on kuitenkin kaukana teidän valtapiirinne ulkopuolella", kuului arkkipiispa sanovan, "eivätkä paavi ja Baselin pääpapit näy tahtovan noudattaa teidän mieltänne."

"Tehköötpä, mitä tahtovat, te olette minun tunnustamani Upsalan arkkipiispa ja sillä hyvä!"

"Jumala ja hänen pyhimyksensä olkoot teidän kanssanne, armollinen herra ja kuningas! Minun kiitollisuuteni teidän armostanne on oleva rajaton."

"Sen tiedän, sen tiedän ... pääasia on vaan, että te uskollisesti pidätte puoltani noita jäykkiä Ruotsin herroja vastaan. Saattanee tässä vielä käydä niinkin, että minun osakseni aiotaan sama kohtalo kuin edeltäjienikin, Maunu Eerikinpojan ja Albrektin..."

"Voitte tässä asiassa täydellisesti luottaa minuun!"

"Mutta sinä, tuomiorovasti Olavi! Pitkän kyllä teit kierroksen matkalle lähtiessäsi, mutta pitempi on sinun vielä tehtävä kotia palatessasi, jos mielit välttää minua ja sitä rangaistusta, joka sinulle on tulossa. Olisitpa nyt täällä, sinä kirottu mustatakki, niin opettaisin sinut ymmärtämään, minkä verran on vaalikuninkaalla ja perintökuninkaalla erotusta!"

Ja taas kuului kuningas kiivaasti astelevan edes takaisin ja jakelevan nyrkiniskuja tuoleihin ja pöytiin.

"Jos uskaltaisin tehdä ehdotuksen", alkoi sillä välin arkkipiispa, mutta hänen puheensa keskeytti kuningas heti.

"Ehdotuksen ... teidän ehdotuksenne eivät kelpaa mihinkään, te matelevat kaniikit. Ollappa minulla vaan vanha ystäväni Pentti Pogwisch täällä, hän osaisi antaa hyvän neuvon."

"Eihän minulla tosin ole tuon ritarivainajan mielevyyttä ja neroa, Jumala hänen sieluansa armahtakoon!" sanoi piispa, "vaan luulenpa kuitenkin neuvoani sellaiseksi, ett'ei se ole oleva teille vastenmielinen, samate kuin olen siitäkin varma, että sitä noudattamalla tuo pitkä riita saadaan suotavaan päätökseen."

"No, antakaa kuulua!"

"Lähetäkää jo huomenna sanoja ja kirjeitä muutamille niille Ruotsin ja Tanskan pääpapeille, joihin voitte enimmin luottaa, ja kutsukaa heidät luoksenne tänne Köpenhaminaan. Täällä laatikoot he sitten julkisen vastakirjoituksen tuon puheen kumoamiseksi, jonka tuomiorovasti Olavi piti paaville ja kardinaaleille..."

"Ah, ... tuo ehdotus näyttää minusta ansaitsevan miettimistä", keskeytti kuningas.

"Minun alammaisen ajatukseni mukaan", jatkoi arkkipiispa, "tuskin muuta tarvitaankaan riistämään tuomiorovasti Olavilta oikeissa onnistumista..."

"Ja ketä piispoja kutsuttaisiin?"

"Lundin arkkipiispa Pietari..."

"Hyvä, tanskalaisista ei ole väliä! Keitä ruotsalaisia tahdotte tänne kutsuttaviksi...?"

"Olen ajatellut", sanoi piispa verkalleen nimiä luetellen, "Strängnäsin Tuomas piispaa. Hän on teille vanhastaan uskollinen. Sitten Skaran Sigge piispaa ja Vexiön Niilo piispaa. Edellinen on hurskas ja taipuisa mies ja jälkimmäinen on välttämätön sen suuren arvon tähden, jonka hän on saavuttanut Baselin kirkonkokouksessa."

"Hyvä, arkkipiispa Arnold", kuului kuningas selvästi tyytyväisenä sanovan, "tuon asian olette jo edeltäpäin tuuminut. Laatikaa kutsumakirjeet. Huomenna kirjoitan nimeni niiden alle, siten saamme kyllä piankin asian kuntoon."

Sen jälkeen ei kuulunut huoneesta mitään. Ovi avattiin ja suljettiin. Askelia kuului kattolampun valaisemasta huoneesta; ne lakkasivat kuulumasta, sitten kuin tämän ulko-ovi oli suljettu.

Engelbrekt huoahhti syvään. Mutta hän oli tuskin ennättänyt tointua mielenjännityksestään, ennen kuin taaskin kuului kahden henkilön askelet ja ne lähestyivät Brita neidin huonetta.

Tulijat olivat Eerikki Akselinpoika ja kuninkaan lääkäri, Martinus ukko. Jälkimmäisellä oli pieni hopeavanteinen lipas kainalossaan. He olivat nähneet kuninkaan tulon eivätkä olleet uskaltaneet itse tulla, ennen kuin olivat nähneet hänen palajavan. Koska tanssi vielä oli parhaassa vauhdissa ja kuningas itse tavallisesti oli väsymättömin tanssija, olivat he varmat siitä, ett'ei heidän kauvan tarvinnut odottaa.

Lääkäri oli vanha, kunnianarvoisen näköinen mies. Astuessaan Engelbrektin ohitse hän säpsähti, ikään kuin olisi hänet tuntenut, mutta riensi viivyttelämästä haavoitetun luokse. Sill'aikaa kuin hän huolellisesti tarkasteli tätä ja avaten lippaansa otti sieltä voidetta sekä hoiteli haavoitettua, kääntyi Eerikki Akselinpoika Engelbrektiin.

"Kiitos, jalo mies", sanoi hän ja tarttui Engelbrektin käteen, "voinpa arvata teillä olleen vaikeat hetket, sill'aikaa kuin kuningas oli niin lähellä teitä. Tuolla toisen puolen huoneissa oli kaikissa ihmisiä ja hän, niin kuin minäkin, haki yksinäisyyttä. Pääpappi, joka oli hänen seurassansa, on Upsalan arkkipiispa taikka kuuluu ainakin tulevan siksi."

Lääkäri oli nyt tarkastanut haavan.

"Se on vaarallinen", sanoi hän, "mutta ei kuolettava. Luulenpa vielä teidän saattavan panna toimeen aikeenne ja viedä ritarin salmen toiselle puolen kartanoonne, Näsiin. Huomenna tulen sinne hänen

luoksensa."

Puhuessaan hän taas loi katseensa Engelbrektiin. Tämä näytti myöskin puoleltansa tunnustelevan tuota kunnianarvoista vanhusta.

"Kälfvesten!" sanoi vihdoin Engelbrekt.

"Nyt se selvisi minullekin", virkkoi ukko, "siellä viimeksi näimme toisemme. Niin, nyt hän on toisessa elämässä, tuo hyvä kuningatar, ja nyt Vadstenan munkit laulavat messuja hänen sielunsa rauhaksi. Rauha hänelle! ... ja jospa Herra ei antaisi hänen vanhan palvelijansa olla kovin kauvan erossa hänestä!"

"Muistan aivan hyvin nimenne", jatkoi hän hiukan ääneti oltuaan, jolla ajalla hän näytti ikään kuin muistelevan. "Te olette Engelbrekt Engelbrektinpoika ja kuningatar sanoi vielä teille aikovansa matkustaa Taalainmaahan näkemään tätä elatusveronsa osaa. Olipa onni teille, nuori Eerikki Akselinpoika", hän kääntyi tällöin tätä puhuttelemaan, "että tapasitte tämän miehen."

Kuului hiljaista ovelle naputtamista, ja kun se avattiin, astui sisälle nuori tyttö. Se oli neiti Brita Olavintytär.

"Nyt on kaikki kunnossa", virkkoi hän hätäisesti ja puoliääneen, "palvelijanne odottavat tässä ulkopuolella. Pitääkö heidän tulla...?"

"Pitää, pitää", vastasi Eerikki herra yhtä hätäisesti ja pari miestä astui sisään. He tarttuivat varovasti vielä tainnoksissa olevaan ritariin ja kantoivat hänet ulos.

Eerikki Akselinpoika ja Brita neiti menivät samalla kertaa. Ainoastaan kuningattaren lääkäri ja Engelbrekt jäivät huoneeseen.

Mutta hekin poistuivat kohta ja vanhus saattoi Engelbrektin alas linnanpuutarhan kautta. Täällä vaaleansinisen kesätaivaan alla näyttivät muistot virtailevan vanhuksen mieleen, sen miehen herättäminä, joka kerran oli tavannut hänet Kälfvestenissä, ja hän heittäytyi niiden valtaan yhtä halukkaasti, kuin arkin asukkaat odottamaan kohta pääsevänsä polkemaan viheriöitsevää maata.

"Joulun tienoissa kolme vuotta takaperin", sanoi hän, ja äänestäkin kuuli hänen mielellään näitä muistoja uudistelevan, "joulun tienoissahan se kuningatar läksi Ruotsiin. Niilo Erengislenpoika, Ulfåsan herra, oli sairaana ja kuningatar läksi Vadstenasta sinne, vaikka hän jo oli sairaana ja vaikka minä kielsin häntä lähtemästä, samate kuin abbedissakin, tuo hurskas sisar Bengta Gunnarintytär, mutta meidän rukouksemme eivät auttaneet. Minä seurasin kuningatarta Niilo herran luokse. Siellä puheltiin paljon Vadstenan luostarin perustajasta, pyhästä Brita rouvasta, ja siitä, että hänellä usein oli tapana kävellä jalkaisin Ulfåsasta Vadstenaan, jolloin hän tavallisesti lepäsi Kälfvestenin kirkolla. Silloin pisti hurskaan kuningattaren päähän, että hänenkin piti kulkea tuo pitkä matka jalkaisin kovimmassa talvipakkasessa. Ja kaikki kävi niin pian, että näytti siltä, kuin hän olisi aavistanut kuolemansa lähenevän ja tahtonut kiireesti saada kaikki toimitetuksi. — Minä näin hänen rukoilevan yhdessä Märta rouvan, Niilo herran emännän kanssa. Läksin silloin hiljaa huoneesta ja menin sairaan Niilo herran huoneeseen, ja kun tulin takaisin, oli kuningatar poissa. Ei kukaan ollut häntä nähnyt, ei kukaan tiennyt, mitä tietä hän oli lähtenyt. Märta rouva kyllä tiesi, mutta hän oli pyhästi luvannut olla sanomatta. En ymmärrä itsekään, mistä pälkähti päähäni kuin salama ajatus, että hurskas kuningattareni oli tahtonut kulkea Pyhän Britan tietä takaisin Vadstenan luostariin, jalkaisin, yksinään, keskellä talvea, tehdä toivoretken, yhtä vaarallisen, mutta ... mutta ehkä paljoa vilpittömämmän, kuin hän tuolla ylhäällä oleva, hänen herransa, teki pyhälle haudalle. Minä läksin häntä etsimään ja siellä lähellä Kälfvesteniä, sen lähteen luona, jolla on Pyhästä Britasta nimensä, siellä hän oli polvillaan rukoilemassa, sairas kuningatar parkani, jolla ei koskaan ollut yhtään saastaista ajatusta ollut. Ja minä olin kuin lumottu: vaikka olisi henkeni mennyt, niin en olisi tahtonut häntä rukoillessaan häiritä. Mutta sitten hän nousi pystyyn ja vaipui taas alas, nousi vielä kerran ja astui askeleen eteenpäin ja lankesi tainnoksissa maahan."

"Silloinhan te ikään kuin itsensä Pyhän Britan lähettämänä tulitte paikalle ja yhdessään me veimme kuolintautiansa sairastavan kuningattaren takaisin luostariin. Muistatteko sisarien kyyneliä ja hurskaan Bengta sisaren valitusta? Niin, niin, hurskaampaa sisarta ei ole polvistunut Pyhän Britan luostarinmuurien sisällä kuin kuningattaremme, joka nyt on autuaana Jumalan tykönä taivaassa."

Vanhus kallisti päänsä kättänsä vasten, ikään kuin tuo muistelma olisi hänet kokonaan valtoihinsa ottanut.

"Hyvin muistan kaiken tämän", virkkoi Engelbrekt, "enkä koskaan ole unhottava enkä voikaan unhottaa, sitä päivää, jona Filippa kuningatar minua kiitti ja pyysi minua tervehtimään Taalainmaan vuorien miehiä. En koskaan ole nähnyt kasvoja, joista samalla kertaa olisi niin ilmennyt kärsimystä ja

nöyryyttä, kuin hänen kasvoistaan ilmeni. Mutta silloin oli tuo jalo kuningatar terveempänä; tämä oli seuraavana päivänä. Ei kai hän siitä kävelystään sairauttaan saanut?"

"Ei, ei, tietysti ei, mikäli minä ymmärrän. Sairauden juuret olivat syvemmällä. Mutta minun taitoni ei riittänyt. Herra kaipasi yhtä enkeleistään siellä ylhäällä, sen tähden hän ei sallinut kenenkään kuolevaisen parantaa sitä sairautta, joka kuningatarta vaivasi."

"Ankarasti on tuomittu kuningasta..."

"Ei sanaakaan enää, Engelbrekt Engelbrektinpoika", vanhus kävi yht'äkkiä varsin totiseksi, "kuningattaren muiston nimessä, ei sanaakaan enää! Kuulkaa minun suustani hänen omat sanansa! Yöllä vasten kolmen pyhän kuninkaan päivää[24] minut kutsuttiin kuolevan kuningattaren huoneeseen. 'Sodan onnettomuudet' — sanoi hän — 'ovat tehneet kansan mielen nurjaksi kuninkaalle ja, niin kuin on tavallista, pannaan kaikki hänen syyksensä. Kenties minun kuolemastanikin syytetään häntä. Mutta teidän, joka tiedätte kuolemani syyn, teidän tulee julistaa julki maailmalle, että minä kuolin ruumiillisesta sairaudesta. Kuningas on jyrkkäluontoinen, mutta hän ei tarkoita niin pahaa, kuin näyttää. Te sen hyvin tiedätte, joka näitte hänen minulta rukoilevan anteeksi puhuttuansa suuttumuksen sanoja Stralsundin onnettomuuden jälkeen. Tervehtikää kuningasta, herraani, ja sanokaa hänelle Filipan viimeisen ajatuksen ja viimeisen rukouksen olleen hänen hyväksensä!' — Pari tuntia sen jälkeen julisti nunnien laulu luostarinkirkosta heidän kuninkaallisen sisarensa kuoleman."

Engelbrekt ei tahtonut millään väliväitteillä häiritä vanhan miehen hurskasta ajatusta. Tämä painoi kätensä ristiin ja sulki silmänsä; hänen huulensa kuiskasivat samalla kertaa rukouksen. Sitten hän taas alkoi:

"Uskokaa minua, Engelbrekt; mitä kaikkea Eerikki kuningas lieneekin rikkonut, tässä hän ei rikkonut. Hän rakastaa Ceciliaa ... niin, kuningatarkin rakasti häntä, häntä hän hovineideistään piti rakkaimpana... Kenties hän salaa sitä suri, mutta maailma ei tätä surua nähnyt, eikä Eerikki kuningaskaan. Nyt minua kuitenkin tämä rakkaus kauhistaa ja minä halajan erota täältä. Eerikki kuningas tanssii ja leikkii ja joka askel vieroittaa häntä yhä kauvemmasi Filippa kuningattaren muistosta. Martti ukko kävelee täällä kohta menneiden aikain kummituksena, ilon ruusut kuihtuvat, missä hän näyttäytyy."

"Mutta miksikä sitten pysytte täällä, jossa niin moni seikka on omiansa päiväanne katkeroittamaan?"

"Kuningatar pyysi minua! Ja itse tuskakin tekee sydämelleni hyvää ... hän on kyyhkynen, joka öljypuunlehti nokassaan tulee surevalle ja ikävöivälle hengelle, ja Cecilia loihtii hänet esiin, joka kerta kuin hän kohottaa Filipan valtikkaa."

Mutta kesäyön varjot laskeusivat yhä synkempinä Eerikki kuninkaan linnan ympärille ja kynttilät alkoivat sammua hänen salistaan.

Silloin erosivat nuo molemmat miehet.

V.

Kuninkaan puheilla.

Oli aamu seuraavaa päivää. Aurinko nousi kirkkaalle taivaalle ja leivosten laulua kuului kaukaa kaupungin ulkopuolelta. Engelbrekt oli tekemässä lähtöä kuninkaan puheille ja oli juuri kiinnittämässä miekkaa vyölleen, kun askelia kuului ulkoa. Kun ovi avautui, astui Martti vanhus sisälle.

"Jumalan rauhaa, Engelbrekt!" sanoi hän ja päästi auki avaran vaipan, johon oli kääriytynyt, "olen matkalle lähdössä, täytyy mennä Skåneen katsomaan eilistä nuorta tappelijaa, mutta sitä ennen minun täytyy puhutella teitä."

"Jos voin tehdä teille jonkin palveluksen, niin puhukaa arastelematta."

"Päinvastoin, minä luulen voivani tehdä teille palveluksen. — Olettehan tullut joissakin asioissa kuninkaan puheille?"

"Tepä sen sanotte!"

"Noudattakaa silloin neuvoani ja kääntykää Cecilia neitiin!"

"Martti vanhus", virkkoi Engelbrekt ja puna lensi hänen miehekkäille kasvoilleen, "minkälaisena neuvona minulle tuon annatte —!"

"Ystävän neuvona", vastasi ukko hymyillen, "arvaan, näet, jokaisen, jolla on jotakin kuninkaalle valittamista, tahtovan saada asiansa perille ajetuksi, ja jos te sen tahdotte, niin elkää ensin puhutelko kuningasta, vaan Cecilia neitiä."

"Ettekö siis leikkiä laskekkaan...?"

"En, en, aivan täyttä totta minä puhun!"

"Ja Filippa kuningattaren muiston jumaloitsijako, sekö mies, jonka suru uudistuu, joka kerta kuin hän näkee Cecilian hallitsevan entisen kuningattarensa sijassa, sekö mies minua neuvoo suutelemaan jalkavaimon kättä, ennen kuin puhuttelen kuningasta —?"

"Se mies, minä, Martti vanhus!"

"Niin kuulkaa sitten vastaukseni, hurskas vanhus..."

"Ensin tulee teidän kuulla ne syyt, jotka ovat saattaneet vanhan Martin antamaan teille tämän neuvon. Saatte uskoa, että se minua surettaa enemmän kuin teitä... Cecilia neiti tietää, mitä Brita neidin huoneessa viime yönä tapahtui, se voi maksaa teidän henkenne ja vapautenne. Kun kuningas tanssissa kaipasi tuota ritaria, tuli hän heti huonolle tuulelle ja Cecilian tarkka silmä älysi, että Brita neidin poski silloin kalpeni. Kun kaikki oli ylhäällä loppunut, seurasi hän tätä hänen huoneeseensa ja näki siellä verta vuoteella. Neiti lankesi polvilleen ja itki, ja kun hän ei uskaltanut tunnustaa totuutta, sanoi hän nähneensä oudon miehen kantavan haavoitettua ritaria hänen huoneeseensa. Palvelija, joka opasti minua asuntoonni, kuuli kaikki, hänpä se hankki neidille tietoonkin, kuka muukalainen oli."

Engelbrekt kuunteli tarkkaavaisesti vanhan miehen sanoja. Tosin hänen kulmakarvansa silloin rypistyivät, mutta muutoin ei hänen kasvoistaan saattanut nähdä minkäänlaista levottomuuden tai pelon merkkiä.

"Kiitos teille, vanha mies", sanoi hän, "olette tahtonut osottaa minulle ystävyyttä, mutta te teette asian pahemmaksi, kuin se onkaan."

"Ah, te ette tunne Eerikki kuningasta ja hänen hoviansa; paetkaa, paetkaa, kun on vielä aikaa, tulkaa kanssani Skåneen ja ottakaa Eerikki Akselinpoika mukaanne sieltä palatessanne. Hän on empimättä todistava viattomuutenne. Mutta jos nyt tänä päivänä menette kuninkaan puheille, niin panette sokeasti henkenne alttiiksi, jollette sitä ennen tahdo käydä Cecilia neidin puheilla."

"Elkää enää mainitko tuota naista, Martti vanhus, sen asian rinnalla, jota varten olen tänne tullut. Ottakoon vaan kuningas henkeni, se ei ole minkään arvoinen, jollen saa asiaani ajetuksi. Ja tämä minun asiani on niin pyhä, että se edistyy minuttakin. Minä olen vaan aseena sen kädessä, jolla on kaiken maailman valtakunnat ja kruunut vallassaan, ja juuri sen tähden en rukoile — enkä voikkaan rukoilla — siihen ihmisen apua, kaikkein vähimmin naisen."

"Mutta jos ette koskaan pääse kuninkaan puheille?"

"Mitä sitten? ... silloin on kuningas soaistu ja asetaikse itse Jumalan tuomion alaiseksi. Ei, ei, Martti vanhus, te olette tahtonut minulle hyvää ja siitä minä teitä kiitän. Mutta kuninkaan puheille menoani ei saa häiritä neitosen arkuus eikä oman vaaran pelko."

Vanha lääkäri loi surullisen katseen edessään seisovaan mieheen, mutta juuri silloin virisi hänen silmiinsä kunnioituksen, saattoipa sanoa ihailun ilme.

"Varmaankin olet tänne tullut suuria ja tärkeitä asioita ajamaan, poikani, koskapa olet valmis niiden hyväksi panemaan kaikki alttiiksi. Elä pane vanhan Martin hyvää tarkoitusta pahaksesi ja usko, että hän sinun sijassasi olisi tehnyt samoin! Tapahtukoonpa nyt mitä tahansa, ennen iltaa on Eerikki Akselinpoika oleva täällä."

Näin sanoen läksi vanhus ja Engelbrekt valmistautui lähtemään Eerikki kuninkaan puheille.

Hänen majatalonsa oli kaupungin toisessa päässä. Erottuaan vanhuksesta hän vielä jonkun aikaa seurasi häntä katseellaan ja näki hänen poikkeavan muutamalle kadulle, joka vei rantaan. Mutta tuskin oli vanhus kadonnut näkyvistä, ennen kuin kadulle kahden puolen Engelbrektiä alkoi tulla tulvimalla väkeä. Kaupungista päin hän näki tulemassa suuret, komeat, viheriäisiksi maalatut vaunut. Ne oli koristettukuninkaan kruunulla ja kuuluivat siis hoviin. Vaunuissa istui nuori, tavallista kauniimpi

nainen. Hänen kasvonpiirteensä näyttivät tutuilta, mutta aika ja paikka eivät sallineet Engelbrektin selvittää niitä muistoja, jotka ne saattoivat hereille. Vastakkaiselta suunnalta tuli muuan ritari seurueineen ja Engelbrekt oli tuntevinaan saman kilpivaakunan, jonka oli nähnyt kirjailtuna Eerikki Akselinpojan tanssiaispukuun. Hän oli siis noita monia Akselinpoikia ja selvästi heistä vanhempia. Melkein Engelbrektin kohdalla kohtasivat vaunut ja ratsastajajoukko toisensa ja tuo komea ritari tervehti erittäin kunnioittavasti vaunuissa ajavaa kaunista naista, mutta jatkoi rivakasti matkaansa eteenpäin katua pitkin. Engelbrekt, jonka täytyi väistyä syrjään tungosta, joka syntyi kapealle kadulle ratsastajain ajaessa vaunujen ohitse, aikoi juuri jatkaa matkaansa, mutta näki silloin tuon tuntevattoman kaunottaren katsovan häneen niin rukoilevin silmin, että hän meni lähemmäksi vaunuja.

"Olettehan Engelbrekt Engelbrektinpoika", kysyi hän, ja ääni oli yhtä lempeä, kuin silmä kaunis. Odottamatta vastausta hän ojensi Engelbrektille kaksin kerroin taitetun paperin.

Kaikki tämä oli tuokiassa tapahtunut ja vaunut vierivät matkoihinsa. Seisoessaan siinä taitteelle pantu paperiliuska kädessä Engelbrekt tuskin itsekään tiesi, miten kaikki oli käynyt. Hän avasi paperin ja luki siitä seuraavat kiireessä kirjoitetut rivit:

"Jos tahdotte viedä katuvan tyttären tervehdyksen hänen isällensä, niin seuratkaa sitä palvelijaa, joka ritarisalin ovella kuiskaa Cecilia nimen korvaanne."

"Cecilia!" virkahti Engelbrekt ja nosti kasvojen ilmaistessa syvää surua käden otsallensa.

Hän seiso hetkisen epä tietoisena, tavoittaisiko vaunut ja jättäisikö takaisin paperin, osottaaksensa, ett'ei hän tahtonut pyyntöä kuulla. Mutta sitten väistyi raskas pilvi ja surunvoittoinen hymy ilmautui taas hänen huulilleen. Hän pisti paperin poveensa ja läksi astumaan linnalle päin.

Hän ei ollut ennättänyt kovinkaan kauvas, ennen kuin näki saman ratsastajajoukon, joka äsken oli kulkenut vaunujen ohitse, pysähtyvän kadulle. Ylpeä ritari näkyi kysyvän miehiltänsä jotakin, joka sai hänet joutumaan vihan vimmaan. Hänen poskensa olivat veripunaiset ja hänen silmänsä säihkyivät tulta.

"Oliko tuo nainen kuninkaan jalkavaimo?" kysyi hän äänellä, joka vapisi vihasta.

"Sen tietää jokainen mies ja nainen tässä kaupungissa", vastasi yksi miehistä.

"Niinpä minua rangaiskoon Jumala ja kaikki pyhimykset, jollen pese pois sitä häpeää, että olen pääni portolle paljastanut. Cecilia, Cecilia", huudahti hän ja hänen äänensä ilmaisi puoleksi mielihaikeata.

Sen jälkeen kääntyi koko ratsastajajoukko ja läksi täyttä karkua samaa tietä, jota oli tullutkin.

Engelbrekt katsoi taaksensa, mutta luultavasti olivat vaunut jo ennättäneet ulkopuolelle kaupunkia. Engelbrekt jatkoi kulkuansa linnaan. Vastoin tahtoa pysyttelivät hänen ajatuksensa äsköisissä tapahtumissa ja Cecilia nimen kuva sukelsi vähän väliä mieleen, niin kuin meren neidon, joka viettelee ritaria hänen elämänsä pyhimmällä hetkellä. Aluksi hän tarvitsi kaiken tahdonlujuutensa saadakseen ajatuksensa erilleen kaikesta siitä, mitä hän oli kokenut niinä hetkinä, jotka oli oleskellut kuninkaan läheisyydessä. Mutta kuta lähemmäksi hän tuli linnaa, sitä pikemmin väistyivät nämä kuvat, niin kuin yön varjot väistyvät aamun koittoa, jolloin taistelun hetki on käsissä.

Linnan edustalla oli vilinänään palvelijoita ja ritareja. Kuningas odotti tulevaksi lähettiläitä Lybekin ja Hampurin kaupungeista ja tahtoi ottaa ne vastaan kaikella kuninkaallisella komeudella. Toukokuun 1 p:nä oli pidetty rauhakokous Svendborgissa, mutta siinä ei oltu päästy toivottaviin tuloksiin, vaan uusi kokous oli määrätty pidettäväksi helluntaina seuraavana vuonna 1434. Mainittujen kaupunkien valtuutettujen, jotka yksityisissä asioissa olivat oleskelleet Köpenhaminassa, oli tänä päivänä määrä jättää jäähyväiset kuninkaalle.

Engelbrekt ei kuitenkaan suurtakaan huomiota luonut kaikkiin näihin eriarvoisiin hovimiehiin. Ne eivät siihen aikaan miltäkään puolen olleet meidän aikaisiamme parempia. Ylpeys, omahyväisyys, halveksiminen ... ne näyttävät poikkeuksetta kuuluvan kaikille alhaisemmille palvelijoille. Sehän oli siis selvää, ett'ei näköjään niin vähäpätöinen henkilö kuin Engelbrekt tulisi hovimiesten huomiota herättämään. Vaan heidän uteliaisuuttaan hän kyllä herätti ja tämä oli vähällä käydä hyvinkin kiusalliseksi, jopa saada julkeudellaan ikävyyksiäkin aikaan.

Muutamalla portaiden väliaskelmalla seiso eräitä kuninkaan henkivartijoita ja palvelijoita. Vaikka nämä selvästi näkivät Engelbrektin tulevan, ei huomannut merkkiäkään siitä, että he olisivat aikoneet antaa hänelle tietä. Päinvastoin lasketeltiin jokseenkin kuuluvia lauseita hansakaupungeista ja niiden monista hyväluontoisista käytyreistä, jommoiseksi he näyttivät Engelbrektiäkin luulevan. Hänen vakavuutta osottavasta puvustaan he, ymmärrettävästi kyllä, päättelivät, ett'ei hänen pitänyt päästä kuninkaan puheille yhdessä hansalaisten lähettiläiden kanssa, vaan että hän sai odotella heidän

tuloansa.

Aivan mutkaton selitys, että nuo ylpeät palvelijat olivat erehtyneet, ei olisi paljoakaan auttanut, koska he todenmukaisesti eivät olisi Engelbrektiä uskoneet. Tämä sanoi sen tähden äänellä, joka paremmin kuin ritarinpuku ilmaisi, ett'ei hän ollut tottunut alhaisempiensa kanssa kinailemaan:

"Antakaa tietä, palvelijat!"

Tuo käsevä ääni näytti panevan koko joukon ällistyksiinsä ja se jakautui antaakseen tietä. Mutta äänen vaiettua lakkasi sen vaikutuskin. Kaksi pisintä siirtihe takaisin entiselle paikalleen ja uhkamielinen pilkkahymy liekkui heidän liukastelevilla kasvoillaan.

"Te puhutte käskijän tapaan", virkkoi toinen varsin huolettomasti, "taitanette tarvita sen pienen selvityksen, että ainoastaan ritareilla on valta kuninkaan palvelijoita käskeä."

Tuima leimahdus välähti Engelbrektin silmistä ja hän kohotti jo kätensä lykätäkseen syrjään ylpeän palvelijan, kun tumma, portaita alas tuleva ritarihaamu ilmutui palvelijain taakse.

"Kuka uskaltaa kieltää ruotsalaiselta ritarilta kuninkaan puheille pääsöä?" kuului ritari kysyvän.

Palvelijat hypähtivät syrjään, kuin olisivat olleet koneita, jotka salaista vipua painamalla oli pantu liikkeelle.

Heihin katsomattakaan jatkoi Engelbrekt kulkuansa ja palvelijat näkivät ihmeekseen, kuinka hän, joka ulkopuolelta ei ollut ollenkaan ritarin eikä edes "ritarin vertaisen" näköinen, tarttui ritarin käteen ja tuttavallisesti kysyi häneltä:

"Oletteko jo saanut asianne toimitetuksi, ritari Broder Sveninpoika?"

Ritari nyökäytti myöntävästi päätänsä, mutta hänen katseensa oli tuima ja uhkaava.

"Ja minne tienne pitää...?"

"Lybekkiin", kuului ritarin synkkä, mutta paljonsanova vastaus.

Tämä koski kipeästi Engelbrektiin. Täällä, ikään kuin jo kuninkaan huoneen kynnyksellä saa hän tiedon, joka myöskin syyttää kuningasta lainrikkomisesta. Olihan luonnollista, että tämä seikka, vaikk'ei se ollutkaan taikka sen ainakaan ei olisi pitänyt olla odottamattoman, kuitenkin lisäsi levottomuutta ja huolta Engelbrektin poveen. Vapaasukuisilla oli näet maanlain mukaan oikeus vaatia kuninkaalta korvausta hevosista ja aseista, jotka he olivat sodassa menettäneet, ynnä myöskin oikeus vaatia kuninkaan lunastamaan heidät vapaiksi, jos joutuivat vankeuteen. Saattoi kyllä ymmärtää, ett'ei kuningas, niin pitkällisen sodan tähden rahapulassa ollen, yhdellä kertaa voinut lunastaa vapaiksi kaikkia niitä ruotsalaisia aatelismiehiä, jotka olivat vankeuteen joutuneet; mutta olihan hänellä tarjona monta muutakin keinoa, jos hän olisi tahtonut niitä hyväkseen käyttää.

Ja Broder Sveninpojan kasvot puhuivat muustakin kuin vaan yksinomaan kieltävästä vastauksesta. Hänen ja kuninkaan keskustelussa lienee sana ja toinenkin kalskahtanut. Engelbrekt ei enää kysynyt mitään, hän ymmärsi kaikki sanasta: Lybekkiin. Ja siinä mielenahdistuksessa ollen, johon tämä sana hänet pani, hän astui sisälle saliin, jossa kuninkaan henkivartijat seisoivat.

Hän ilmoitti haluavansa kuninkaan puheille ja muutama huoneessa olevista ritareista katosi ovesta viereiseen huoneeseen. Mutta kohta sen jälkeen avautui taas sama ovi ja ritari ilmutui kynnykselle viitaten Engelbrektille, joka heti sen jälkeen astui siihen huoneeseen, jossa kuningas oli.

Se oli iso suippokaari-ikkunainen huone. Salin päässä oli valtaistuinteltan alla kuninkaan tuoli; sinne pääsi muutamia astuimia myöten. Kuninkaan istuimen rinnalla, vaikka hiukan takapuolella, oli toinen, joka oli määrätty kuninkaan orpanalle, Pommerin Bogislaus herttualle, joka tällä haavaa oli kuninkaan luona. Sekä alusta että astuimet ja lattia olivat tässä osassa salia peitetyt punaisella veralla ja seinät kallisarvoisilla, kudotuilla seinäverhoilla.

Kuningas ja herttua sekä joukko herroja, joiden joukossa oli monta, jotka Engelbrekt tunsu edellisestä illasta, täyttivät tämän osan huonetta. Kuninkaalla näytti olevan paljon Bogislaus herttualle sanottavaa ja muut herrat jatkoivat vilkasta keskusteluaan, ensin vilkaisemalla tarkastettuansa sisälle tulevaa pientä miestä. Ainoastaan vanhan Eerikki Krummedikin silmä katsoi vakavasti tulijaan.

Tästä kaikesta ei kuitenkaan Engelbrekt mitään välittänyt. Vapaan miehen synnyynnäisellä arvokkuudella hän astui kuningasta kohti ja tervehti. Tämä näytti aluksi tuskin huomaavankaan häntä; mutta sitä myöten kuin hän tuli lähemmäksi, väheni puhelun into ja kuningas loi armollisen katseen kumartelemaan mieheen. Välinpitämättömyyttä ilmeni kuitenkin vielä katseesta ja joku piirre suun

ympärillä näytti ilmaisevan, että hänestä koko toimi tuntui sietämättömältä ja että hän halusi päästä kaikesta, mutta ennen kaikkea siitä, mitä tuolla tuntemattomalla miehellä saattoi olla sanomista.

"Te tulette kaukaa pohjoisesta, Engelbrekt Engelbrektinpoika. mitä te tahdotte?" kysyi kuningas silminnähävän välinpitämättömästi, vasemmalla kädellään asetellen miekkaansa paikoilleen.

"Niin tulen, armollinen herra, ja Jumala ja Pyhä Eerikki kuningas suokoot, että te kärsivällisesti tahtoisitte kuunnella, mitä varten olen tänne tullut... Sen tiedätte hyvin, että iloiset sanomat viimeisinä tulevat kuninkaan taloon, hätä ja kurjuus tungskelevat hänen porteissansa, hänelle valituksiansa purkaakseen. Semmoinen on minunkin asiani teille. Minä tulen Dal-joen pohjoispuolella asuvan kansan lähettiläänä."

Engelbrektin puhuessa taukosi vähitellen ympärillä seisovain herrain puhe ja kaikkien silmät kääntyivät häneen. Tuntui siltä kuin jo hänen äänensä soinnussa olisi ollut jotakin puoleensavetävää. Hän esiintyi kuin joku noita muinaisajan runoilijoita, jotka olivat tulleet laulamaan lauluansa sävelellä semmoisella, joka jo aikoja sitten on ennätetty unhottaa, mutta jonka kuulussa päivän tyhjänperäinen hälinä vaikenee.

Yksinkertaisin mutta voimakkain piirtein kuvasi Engelbrekt tuon Eerikki kuninkaan valtakuntain syrjäisen kolkan elämää, tuon kolkan, jossa alinomaa miestäkysyviä taisteluita täytyi tylyä luontoa vastaan taistella, mutta jossa samalla kasvoi voimakas suku, joka saattoi kestää kaikki, nälän ja köyhyyden, napisematta, valittamatta, miehekkäästi taipuen Jumalan mahtavan käden alle.

Kaikki tämä ei kuitenkaan ollut mitään sen hädän ja kurjuuden rinnalla, joka nyt tätä kansaa rasitti. Engelbrekt kuvaili sen jälkeen yhtä rohkeasti, mikä tämä hätä oli, ja kertoi, kuinka omavaltaisesti kuninkaan voudit menettelivät.

"Tällä kansalla, herra kuningas", niin hän puhettansa jatkoi ja päättikin sen, "joka valittamatta saattaa kestää kovimmankin hädän, joka saattaa kärsiä sanomattomia, aina kalpean kuolemankin porteille asti, hänen tähtensä, joka sitä rakkaudella ja oikeudella kohtelee, tällä kansalla on vaan yksi ainoa aarre, jota se ei salli itseltänsä ryöstää — ja se on laki. Laki on talonpojalle raitisvesinen lähde, josta hän juo elämää ja terveyttä. Mutta tätä lähdeä ei saa hämmentää, sen täytyy kirkkaaseen pintaansa kuvastaa Jumalan taivas, hänen ankara vanhurskautensa. Nyt on lähde hämmennetty aina pohjaa myöten, talonpoika ei enää saata siitä juoda ja teidän voutinne, Jösse Eerikinpoika on tämän ilkityön tekijä. Taalainmaan köyhät miehet pyytävät teitä sen tähden, herra kuningas, Jumalan tähden päästämään heidät Jösse Eerikinpojasta."

Niin kuin pimeyden ensin peittäessä veden pintaa ja aamunkoiton sitten kohotessa jokainen pieni laine vähitellen saa valoa sen säteistä ja hetken aikaa kimaltelee koitteen valossa, niin oli täälläkin kuninkaan ja hänen herrainsa laita. Jokaisesta silmästä kuvastui pieni osa sitä valoa, jonka tuo pieni, uskalias mies oli rohjennut heittää yhteiskunnan pohjakerroksen oloihin. Mutta sitä kesti vaan hetkinen. Useimmilta vaihtuivat kohta silmänilmeet toisenlaisiksi, samate kuin eivät kaikki laineet auringon noustessa näytä kuvastavan sen loistetta, vaan ainoastaan verrattain kaitainen silta kimaltelee meren pinnalla. Ainoastaan muutamat harvat herroista näyttivät oikein käsittäneen Engelbrektin sanain merkityksen ja heidän katseensa Engelbrektiin ilmaisivat myötätuntoisuutta, niin, saattaisipa sanoa hyvänsuontia.

Kuningas seisoi käsivarret ristissä, pää vähän etunojassa, ja hänen katseensa oli luotuna mattoon, vain jonkun kerran kohoten siitä, ikään kuin sivumennen tutkiakseen vakavista kasvoista sitä miestä, jonka silmät eroamatta olivat häneen luotuna.

Kului hetkinen Engelbrektin vaiettua ja kaikki odottivat, mitä kuningas oli sanova. Hänen kasvoistaan ei kukaan saattanut nähdä, mitä hän miehestä arveli.

"Te sekä valitatte että syytätte, Engelbrekt Engelbrektinpoika", näin kuningas yht'äkkiä lakkautti vaitiolon.

"Niin, herra kuningas", vastasi Engelbrekt rohkeasti, "ja minä lisään vielä sen, että taalainmiehet ennen lähtevät kodistaan ja konnultaan, ennen he kärsivät kuolemankin, kuin kauvemmin sietävät sellaista hätää kuin nyt."

Nämä sanat muuttivat värin kuninkaan kasvoissa ja hänen pienet mustat silmänsä säihkyivät säkeniä.

"Uhkauksiakin siis...?" kysyi hän.

"Sen verran kuin totuus voi sekä syyttää että uhata, niin on asianlaita sellainen kuin sanotte, herra kuningas. Sillä jolleivät he saa apua hätäänsä, niin heidät pakotetaan auttamaan itseänsä, ja silloin on vallan varmaan todellisuudeksi muuttuva se, mikä nyt on vaan uhkausta ja syytöstä tai valitusta.

Muistakaa se, armollinen herra, että teidät on pantu lain ylimmäksi valvojaksi, ja ajatelkaa niitä valoja, jotka vannoitte Moran niityllä, silloin kuin me teidät kuninkaaksemme tunnustimme!"

"Voitko sitten syytöstäsi toteen näyttää..."

"Herra", vastasi Engelbrekt, ja hänen miehekäs äänensä värähteli mielenliikutuksesta, "tässä sanomani totuuden vakuudeksi tahdon uskaltaa henkeni. Pankaa minut torniin ja rautoihin ja kutsukaa Jösse Eerikinpoika tänne, että molemmat saamme vastata oikeuden edessä. Jos syytökseni on tosi, niin kohdatkoon silloin lain viha häntä; jos taas huomataan, että minä olen valheellisia syytöksiä kantanut herralleni ja kuninkaalleni, niin silloin periköön sama kohtalo minut!"

Kaikki katsoivat ihmetellen ja hämmästyen mieheen, joka uskalsi tuollaista puhua. Kuningas näytti tuumivan itsekseen. Vihdoin hän sanoi:

"Sinä puhut rohkeasti, kelpo mieheni!" — Ja sen jälkeen hän jatkoi: "Valtakunnan neuvosto on tutkiva asianne, tyytykää siihen. Pitäkää huolta siitä, että laaditaan neuvoskunnalle kirjelmä", sanoi hän muutamalle ritareista. Sen jälkeen hän taas kääntyi Engelbrektiin sanoen: "Iltapäivällä voit noutaa kirjeen kanslerilta."

Valo välähti Engelbrektin silmissä, ikään kuin auringonsäde olisi pilkistänyt hänen sydämeensä, mutta kuningas seisoj vain niin kylmänä ja jäykkänä ja hänen kasvonpiirteensä olivat niin kovat, että auringonsäde taas arkana pakeni tiehensä.

Saman tien avautuivat ovet salin päästä ja muuan ritari ilmoitti lybekkiläiset lähettiläät. Kuningas ja herttua astuivat portaita myöten valtaistuimelle ja salissa ruvettiin samalla vilkkaasti liikkumaan.

Engelbrekt väistyi syrjään ja meni likemmäksi ovea nähdessään lybekkiläisten herrain tulevan sisälle.

Ovessa hän käännähti ympäri ja loi vielä silmäyksen kuninkaaseen.

Hän istui nyt valtaistuimella kruunu päässä ja valtikka kädessä ja hänen rinnallaan Bogislaus herttua.

Mutta sama kopea välinpitämättömyys asui nytkin kuninkaan jäykällä kasvoilla ja herttua istui salaperäisesti päätänsä nyökäyttellen muutamalle syrjässä seisovista ritareista.

Tämä näky näytti Engelbrektiin tekevän omituisen vaikutuksen ja tuo surunvoittoinen hymy värehti taas hänen huulillaan. Hänen katseensa osotti selvästi, ett'ei valtaistuimella istuva mies hänestä ollut tosikuningas. Ja varmaa onkin, ett'eivät valtaistuin ja valtikka joka miestä kuninkaaksi tee.

Etuhuoneessa seisoivat henkivartijat kahden puolen ovea keskenänsä puhellen ja etempänä muutaman ikkunan luona joitakuuta ritareja. Kaikki näyttivät olevan hyvin kiintyneinä puheluunsa ja niistä monista katseista päättäen, jotka luotiin Engelbrektiin hänen valtaistuinsalista tullessaan, oli juuri hän pääasiallisesti puhelun esineenä.

Heidän puheestaan taikka katseistaan välittämättä Engelbrekt astui kohti ovea, joka vei portaihin. Hän oli siinä määrin kiintynyt ajattelemaan tärkeätä tointansa ja sen saamaa suotuisaa alkua, ett'ei hän huomannut ollenkaan, mitä hänen ulkopuolellaan tapahtui. Hän ei sen tähden myöskään huomannut, että, heti kun hän oli henkivartijain ohitse astunut, näiden takaa tuli esille palvelija ja kulki hänen perässänsä ovelle, jonka hän avasi ja sulki, sitten kuin he molemmat olivat päässeet ulos.

"Cecilia!" sanoi palvelija täällä puoliääneen Engelbrektille.

Tämä nosti silmänsä, mutta palvelija ei odottanut vastausta, vaan viittasi vain kädellään ja kulki edellä portaita alas. Engelbrekt pysähtyi hetkiseksi, mutta teki sitten pikaisen päätöksen ja seurasi palvelijaa. Tie vei linnanpihan poikki linnan takapuolelle. Täällä palvelija avasi pienen peitossa olevan oven, joka vei pienehköön huoneeseen. Siinä oli vanhanpuolinen nainen, joka ikään kuin odotteli Engelbrektiä. Hänellä oli kauniit jalopiirteiset kasvot, vaikka niillä syystä tai toisesta asuikin jotakin surunvoittoista. Syvät rypyt osottivat surua ja paljoa huolta, vaikka silmän tyvenyys todistikin, että niiden aiheet eivät eilisiä olleet.

"Pyhä neitsyt olkoon kiitetty!" puhkesi vanhus heltyneenä sanomaan Engelbrektin nähtyään, "sydämeni ei erehtynyt, olisin Engelbrektin tuntenut tuhansienkin joukosta!"

"Kuka olette sitten, vanha vaimo, joka tunnette minut täällä kuninkaan talossa?" kysyi Engelbrekt.

"Te ette saata minua tuntea", vastasi vanhus, "ellette ehkä lapsuutenne ajoilta muista muuatta, joka joskus oli mukana leikeissänne. Kirstiksi minua silloin muuten sanottiin..."

"Kirsti", huudahti Engelbrekt ja tumma pilvi nousi hänen otsalleen, "muistan teidät vallan hyvin, ah ... paljon, paljon on nyt toisin kuin ennen!"

"Niin, niin, Engelbrekt, ei mikään ole entisensä kaltaista, ja veli parkani... Herra näyttää tahtoneen vuodattaa vihansa maljat meidän sukumme turmioksi. Siinä ei ole yhtään, ei yhtään oikein onnellista ... Ja joskin ilo joskus hymyilee, niin on keskellä tarjottua kukkaa jo mato piilemässä. Oi Jumala ... rangaistuksesi on kova." Hän liitti kätensä ristiin ja tuijotti jäykistynein katsein lattiaan. Sitten hän lisäsi hiljaa: "Mutta sinä olet vanhurskas Jumala!"

"Paha ja hyvä kulkevat yhdessä", virkkoi Engelbrekt, "ne ovat elämän yö ja päivä, ja molemmat välttämättömiä... Siinä olette oikeassa, että toisilla on yö pitempi, toisilla päivä. Mutta sano minulle nyt, sinäkö, Kirsti, minut tänne kutsuit, vai...?"

"Ah, sekä minä että veljentyttäreni, Cecilia, tuo lapsi parka, josta en koskaan ole voinut luopua, en silloin kuin isän julma oikku tahtoi sulkea hänet Vadstenan luostariin, enkä sittemminkään kun hän seurasi kuningatar vainaata, Jumala hänen sieluansa armahtakoon, tänne... Voittehan käsittää haluavamme kuulla jotakin sieltä kotoa. Satuin teitä vastaan eilen satamasta tullessanne; minä tulin kirkosta... Tunsin teidät heti, mutta en tahtonut uskoa silmiäni. Vasta entisiä aikoja muisteltuani pääsin oikein varmaksi. Ja kun sitten yöllä ilkeälle Otto Pogwischille sattui tuo tapahtuma ja me saimme kuulla muukalaisen olleen Brita neidin huoneessa, niin silloin heti aavistin, ett'ei siellä ollut kukaan muu kuin sinä, Engelbrekt, ja minä sanoin sen veljentyttärelleni."

"Ja veljentyttäresi pyynnöstä olen nyt tullut... Mutta kuinka taisi hän minut tuntea?"

"Etkö luule vanhan Kirstin osaavan selittää semmoista miestä kuin sinä, niin että kuka tahansa voi sinut tuntea. Varhain aamulla saimme selville asuntosi, Martti vanhuksen palvelija sen tietoomme hankki, ja veljentyttäreni oli matkalla sinua etsimään, kun hänet kohtasit ja se kauhea tapahtuma sattui..."

"Kauhea tapahtuma, mitä tarkoitatte, mitä on tapahtunut?"

"Ja ettekö sitä tiedä... Kohta sen jälkeen kuin Cecilia parkani oli teistä eronnut ratsasti Olavi Akselinpoika, Brita neidin isä, palvelijoineen hänen vaunujensa perästä, kaadatti ne kumoon ja raastoi hänet niistä maantielle sekä läimäytti häntä kolmasti miekkansa lappeella..."

"Oletteko järjiltänne, Kirsti, mitä tuollainen on?... Sitenkö uskalletaan kohdella naista milt'ei kuninkaan silmien edessä! Huononpa täytyy totta tosiaan silloin olla Eerikki kuninkaan hallituksen!"

"Oikein sanotte, Engelbrekt, ja kunnan miehenä, mutta .. mutta..."

"Mitä teillä on sitten vastaan sanomista?"

"En oikein tiedä, miten minun pitäisi sanoa ... kaikki naiset eivät ole semmoisille väkivaltaisuuksille alttiina, mutta Cecilia", vanha vaimo pyrskähti tällöin itkuun, "voi sentään, kyllä minä tiedän, miltä suru maistuu!"

"Mutta minä näin tuon ankaran ritarin paljastavan päänsä ja tervehtivän veljentytärtänne, Kirsti, enkä sen tähden voi käsittää, kuinka hän niin yht'äkkiä saattoi joutua tuolle päälle."

"Aivan suorastaan sen tähden, ett'ei Olavi herra koskaan ole tiennyt, missä väleissä Cecilia nykyään on kuninkaaseen. Hänen palvelijansa nauroivat sille, että hän niin kohteliaasti tervehti naista, jonka joka mies tiesi kuninkaan jalkavaimoksi, ja tämä sai hänet vimmoihinsa. 'Sano terveisten ohessa Eerikki kuninkaalle,' hän Cecilialle virkkoi, 'että tämä hänen rakkautensa saattaa menettää häneltä maat ja valtakunnat!' Cecilia parka, Cecilia parka, ei tiedä kukaan muu kuin minä, mitä rakkautesi on sinulle maksanut...! Totta näkyvä olevan, mitä laulaa tuo pyhä runoilija:

"Synnit lemmen
Saavat koston kovan:
Hetken himot
Tuhon, turman tuovat."

Engelbrekt otti säälisen surullista vaimoa kädestä.

"Teillä on kovia koettelemuksia elämänne matkalla, Kirsti", sanoi hän, "mutta Herra kurittaa sitä, jota hän rakastaa. Luottakaamme häneen. Cecilia on nuhteenalainen ja parasta olisi, että hän heittäisi tämän rakkauden mielestään. Vielä on puhtaalla mielellä ja lujalla tahdolla aikaa kääntyä. Kuule Kirsti, minä otan teidät mukaani, sekä sinä että Cecilia saatte suojaa majassani..."

"Ei, ei", keskeytti vanhus kyynelten samentaessa hänen katsettansa, "siitä ei varmaankaan koskaan mitään tule. Cecilia rakastaa kuningasta, hän uhraa tälle kaikki, ja se häväistys, jonka hän tänään on saanut kärsiä, on häntä yhä lujemmin kiinnittävä häneen."

"Entä kuningas?"

"Hän rakastaa myöskin Ceciliaa, joka nyt kenties olisikin kuningattarena, jos olisi tahtonut neuvoani totella."

"Etpä, näen mä, syyttä sure, Kirsti... Että ihminen rikkoo, sen minä voin helposti käsittää ja annan mielelläni anteeksi, mutta ett'ei hän tahdo katua ja virhettänsä korjata, sitä en käsitä. Vaan kyllin siitä asiasta, Cecilia on pyytänyt minua tänne hakemaan terveisiä hänen isällensä. Mutta siihen toimeen en minä ole oikea mies, sillä Eerikki ja minä emme moneen vuoteen ole vaihtaneet sanaakaan keskenämme eikä hän viimeksi puhellessamme tahtonut minua kuunnella, vaan kääntyi pois, kuin pahan kummituksen nähtyään. Tahdon kuitenkin ottaa terveiset mukaani, ehkäpä sekin päivä koittaa, jona voin ne perille viedä."

"Kiitos Engelbrekt, sama kunnan mies olet kuin ennenkin, sinä et ventona vieroksu langennutta naisraukkaakaan! Mutta mitä puheita saan kuulla veljestäni ja sinusta. Kyllähän sen tiedän, ett'ei hän enää ole rikas mies, että hän sen lisäksi on henkipatto ja taitaa elää maantienrosvona siellä metsissä, mutta mikä teidät on epäsopuisiksi saattanut, siitä minä en mitään tiedä...!"

"Siinäkin on lemmentarina", vastasi Engelbrekt surunvoittoinen ja säälivä hymy huulillaan. "Hänen toinen tyttärensä, sinun kaimasi, Kirsti, oli menossa samaa kohtaloa kohti kuin Ceciliakin. Hän pelastui tosin, mutta..."

"Puhu, puhu, Engelbrekt, sydämeni vapisee kauhusta!"

"Kirsti menetti järkensä ja Engelbrekt lapsuudenystävänsä."

"Eerikki, Eerikki parka", nyyhkytti Kirsti, kauniit kasvonsa käsiinsä kätkien.

"Elä itke, Kirsti, usko minua, kerran on kaikki selviävä. Herra koettelee, mutta ei muserra."

"Herra on vanhurskas", jatkoi Kirsti, "ja tottapa mahtanee olla, että isäin pahanteot kostetaan lapsille aina kolmanteen ja neljänteen polveen."

"Ja mitä sillä tarkoitat?"

"Ajattelen sitä, mitä äitini kerran sanoi. Hän kertoi appensa kirouksenalaisena muuttaneen Lybekistä Ruotsiin. Isäni olisi kernaasti uhrannut kaikki saadakseen kuorman poistetuksi ja kauheat kiro sanat peruutetuiksi, mutta hän saapui loukatun taloon, juuri kuin tämä veti viimeisen hengenvedon. Kaikki kävi kuitenkin isälleni hyvin ja Jumalan päivä näytti paistavan koko hänen elämälleen, mutta hänen lapsensa ja lastensa lapset... Veljeni maksoi suuret hinnat kirkolle ja pyhälle isälle saadakseen päästön vainajan kirouksesta, mutta... Sinä ristiinnaulittu ja kaikki te pyhät marttyyrit olkaa puolustajinamme vanhurskaan Jumalan edessä, joka on meiltä aurinkonsa kätkenyt ja sallinut rangaistustuomionsa toteutua pimeytenä ja pahoina päivinä!"

"Amen!" lisäsi Engelbrekt ja painoi hartaasti kätensä ristiin. "Muuta mahtanee kuitenkin taivahan isä vaatia kuin tuommoista suurihintaista asiakirjaa, vaikkapa siinä olisi kymmenen paavin sinetit alla."

"Ja mitä, Engelbrekt?" huudahti Kirsti pyhä kauhistus kasvoillaan siitä rohkeasta paavin- ja kirkonvallan epäilemisestä, joka ilmeni Engelbrektin sanoista.

"Puhdasta sydäntä, Kirsti!" vastasi hän. Mutta ikään kuin pian päästäkseen tästä puheenaineesta hän heti sen perästä jatkoi: "Ainoastaan siten tulee tehty teko peruutetuksi, ja sen tähden toistan vielä neuvoni. Seuratkaa minua kotiin, sinä ja Cecilia, jättäkää tämä kuninkaanlinna luvattomine rakkauksineen, jossa hetken nautinto kasvattaa vain katkeruutta koko elämään. Tule, Kirsti, tule ... rakennelkaamme yhdessä sopua minun ja Eerikin välille, ja Cecilia on saava kaksinkertaiset voimat oman itsensä voittamisesta."

Kirsti näytti epäröivän. Hänen silmänsä kirkastuivat, niin kuin pilven väistyessä päivänvalo pääsee lankeamaan peitossa olevalle kukalle, mutta sitä kesti vaan hetkinen ja sitten palasi taas surullisuus takaisin.

"Minä en voi erota Ceciliasta", sanoi hän mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä, "eikä Cecilia koskaan, kuuletteko, ei koskaan ole jättävä Eerikki kuningasta. Isältään ja isoisältään hän sai perinnöksi järkähtämättömän tahdon ja usein hän alennustilassaankin näyttää minun mielestäni kuninkaalliselta. Jumala ja pyhä neitsyt antakoot hänelle anteeksi hänen rakkautensa tähden. Mutta aika rientää", jatkoi hän, "ja hetket ovat kalliita, tahdotteko kerran joutuessanne veljeni puheille viedä hänelle tervehdysten minulta ja Ceciliaalta...?"

"Kyllä, kyllä, kyllä minä tahdon, mutta luuletteko sen tervehdysten tuottavan hänelle mitään iloa."

Hänen silmissään on sentään Cecilia aina oleva kaksin kerroin rikollinen, hän on jättänyt luostarin isänsä suostumuksetta ja vastoin hänen tahtoansa..."

"Mutta häntä ei ollut koskaan luostariin vihitty, mikään lupaus ei häntä sitonut!"

"Hyvä kyllä, Kirsti, mutta Eerikki ei ole koskaan unhottava, että hänen tahtoansa on pilkkana pidetty."

Viereisen huoneen ovi, joka koko ajan oli ollut raollaan ja jota milloin oli avattu vähän enemmän, milloin taas vedetty kiinnemmäksi, aivan kuin joku olisi siellä ollut, vaikkeivät haastelevat, ainakaan ei Engelbrekt, joka oli seissut seljin tähän oveen, olleet huomanneet sitä — tämä ovi avautui nyt kokonaan ja sisälle syöksähti ihmeen ihana nainen ja heittäytyi Engelbrektin jalkain juureen.

Se oli Cecilia. Hän oli heti alussa tahtonut rientää sen miehen luokse, joka oli hänen isänsä lapsuudenystävä, mutta selittämätön tuska oli häntä pidättänyt ja niin hän oli jäänyt ääneti kuuntelemaan, mitä huoneessa haasteltiin. Hänen mielentilansa oli hyvin kuohuissaan. Aamulla kärsimänsä häväistys ja nyt taas ne sanat, jotka hän täällä kuuli, olivat kuohuttanut kovasti hänen mieltänsä.

Engelbrekt tahtoi nostaa hänet ylös, mutta hän esteli ja kyynelistä sortuneella äänellä Engelbrektin polvia syleillen hän sanoi:

"Ei ole Cecilia mahdollinen seisomaan Engelbrektin rinnalla, ei, ei. Tässä jalkaisi juuressa, tässä tahdon sinua, joka kerran olit isäni ystävä, pyytää, jos voit, hankkimaan minulle sovinnollisen sanan isältäni."

"Nouse ylös, tyttö", keskeytti Engelbrekt ankarasti, "ainoastaan Jumalan eteen polvistuu vapaasyntyinen nainen. Jumala on tuomarisi, en minä, ja mitä voin, sen tahdon vilpittömästi sydäimestä tehdä."

Näin sanoen hän nosti ylös polvillaanoliijan, joka heltyi itkuun.

"Ankaruutesi lempeys, Engelbrekt", jatkoi hän, "se minut musertaa. Olen kuullut kaikki, mitä olette puhunut, ja minä tunnustan itseni rikolliseksi, mutta asian laita on niin, kuin kuulitte isäni sisaren sanovan: minä en voi jättää kuningasta. Tosin en voi periä kuningatar vainajan sijaa, mutta kuitenkin voin, niin kuin hänkin, kuiskata rauhaa ja lempeyttä hänen korvaansa. Se on elämäni päämäärä ja orvokkia, jonka isä heitti hiljaiseen luostarinkammioon haudattavaksi, ovat tuhannet siunaavat. Isäni ei itse tiedä, että hänen on minua kiittäminen siitä kuninkaankirjeestä, joka hänet henkipattoisuudesta päästi."

"Eksytetty lapsi parka, sinä mairittelet sydäntäsi luulotelluilla hyveillä... Isäsi on vielä sama henkipattoinen mies, joka hän on ollut aina siitä asti kuin..."

"Isäni ... mitä sanotte, eikö häntä ole vapautettu tuomiosta? Entä kuninkaan kirje, eikö se sitten mitään merkitse..."

"Mitään sitä asiaa koskevaa kuninkaankirjettä ei kukaan Taalainmaassa tiedä olevan."

"Oi Jumala ... hän on siis pettänyt minut! Ja hän lupasi kuitenkin niin pyhästi jättävänsä kirjeen isäni käsiin..."

"Se oli pieni hinterä mies", selitti Kirsti, "hän puhui niin lempeästi ja ystävällisesti ja oli niin tyytyväinen täällä kuninkaissakäyntiinsä. Hän oli Vesteråsin voudin, Jösse Eerikinpojan kirjuri."

"Ah, Kirjuri-Martti!"

"Se oli hänen nimensä", virkkoi Cecilia, "ja eikö hän sitten olisikaan vienyt perille kuninkaan kirjettä?"

"Jos minä tunnen oikein tuon pienen kirjurin, niin mahtanette saada odottaa kirjeen perilleviemistä ja luuletko sitä paitsi, Cecilia, että ylpeä isäsi on armosta ottava vastaan sitä, minkä hän tahtoo saada täydellä oikeudella?"

"En minä, vaan kuningas antoi hänelle kunnian takaisin..."

"Kunnia ei ole, lapseni, kenenkään ihmisen annettavissa, sen hankkii mies itse, ja jos se on kerran menetetty, niin laki yksin voi sen antaa takaisin, ei kuningas. Ja nyt, Cecilia, saat itse vastata minulle, tahdotko seurata minua takaisin isäsi ja sisaresi luokse. Usko minua, se on ainoa sovituksen ja anteeksiantamisen tie."

"Lupaattehan kuitenkin puhua isälleni minusta?"

"Sen olen luvannut...! Mutta ethän vastaa kysymykseeni?"

"Olethan nähnyt näkinkengät, jotka koristavat pyhissäkävijäin takkeja heidän palatessaan pyhältä maalta? Minä olen tuollainen pieni pyhissäkävijänkoriste Eerikki kuninkaan manttelissa. En tosin tiedä, onko minussa milloinkaan ollut vähääkään semmoista jaloa helmeä, jota pyhissäkävijän näkinkenkä on ympäröinyt, mutta minä pyydän yötä päivää Jumalan äidiltä sitä. Maailma näkee vaan tyhjän kuoren, mutta minä lienen sentään nykyään ainoa kykeneväinen johtamaan Eerikki kuninkaan mieltä siihen suuntaan, johon ... johon kuningatar vainaja tahtoi. Kas siinä vastaukseni, Engelbrekt! Ei muu kuin kuolema voi ratkaista näkinkenkää kuninkaan manttelista."

Hän painoi näin sanoen päänsä Kirstin povelle ja itkeä nyyhkytti vavahdellen. Sitten hän äkkiä poistui huoneesta.

Kirstikään ei tahtonut saada kyöneleitään pidätetyiksi nähdessään sen surun, joka kuvautui Engelbrektin miehekkäille kasvoille ja ojentaessaan hänelle kätensä jäähyväisiksi.

* * * * *

Engelbrektin sanat olivat kuitenkin kovasti koskeneet Cecilian mieleen. Hän oli vaiti ja ajatuksissaan seuraavat päivät ja eräänä iltana, kun he seisoivat muutamassa linnanikkunassa ja katselivat salmelle, jossa joukko purjelaivoja näkyi, hän vielä sanoikin Kirstille:

"Ehkäpä sentään, äiti, hän oli oikeassa, tuo isäni ystävä ... minä petyn, nekin keinot, joita hyvää tehdessäni koetan käyttää, pettävät minua..."

"Siltä minustakin näyttää, lapseni", sanoi silloin vastaten Kirsti, "ja nyt minä enemmän kuin koskaan ennen ikävöin sinne ylämaahan takaisin. Saattaisihan olla mahdollista, että sinä ja minä voisimme oikaista entiselleen sen, mikä Engelbrektin ja isäsi väleissä on joutunut viistoon..."

Cecilia pusersi hetkisen mietteissään vanhuksen kättä. Sen jälkeen hän sanoi loistavin katsein:

"Minun täytyy vielä kerta puhella Engelbrektin kanssa!"

Se oli kuitenkin liian myöhäistä. Mitä lieneekään Cecilian sydämen pohjalla liikkunut, mikä lieneekään saattanut hänet päätöksessään horjumaan, Engelbrektin puheille hän ei enää joutunut.

Muuan niistä laivoista, joiden purjeet välkkyivät päivänlaskussa, kuljetti Engelbrektiä pois. Palvelija palasi ilmoittaen hänen samana päivänä lähteneen paluumatkalle.

VI.

Mustamunkki.

Taalainmaassa odoteltiin kiihkeästi Engelbrektin palaamista. Tyytymättömyys kiihtyi kiihtymistään, mutta kasvoipa ulkomaalaisten julmuuskin. Ylpeän tyytyväisinä mahtavuuteensa hymyilivät voudit ja luulivat olevansa aivan varmoja asemassaan. Ja kuitenkin ei tarvinnut muuta kuin vähäinen ponnistus sorrettujen puolelta katkomaan noita häpeällisiä kahleita ja sorrosta loppua tekemään. Jalopeura lepäsi levollisena luolassaan ja suvaitsi kärsivällisenä kahleitaan. Mutta sortaja erehtyi suvaitsevaisuuden syytä arvaillessaan. Hän piti valtansa vaikuttamana pelkona sitä, mikä todella oli vaan lain pyhyiden lannistumatonta tunnetta.

Vihaa näkyi kuitenkin jokaisesta katseesta, haastoa taisteluun elämän ja kuoleman uhalla — jos tämä viimeinen oikeudenhankkimis-yritys menisi hukkaan, jos Engelbrekt palajaisi kotiin tarkoituksensa perille pääsemättä — taikka myöskin, jos hän sille tielle jäisi. Tätä viimeistä peljättiin, pitivätpä muutamat sitä varmanakin, ja senpä tähden käsi niin sukkelasti tapaili puukkoa tupesta, joka kerta kuin vouti tai joku hänen sotamiehiään tuli näkyviin, sen tähden säihkyi vihaa ja kosta silmistä. Niin vaihtelee Siljan-järven tummansininen silmä helteisen päivän perästä. Ja vaikka pinta onkin vielä tyyni, niin saattaa rannan vaahdosta nähdä, kuinka se ikään kuin ärjyy valmistuessaan taisteluun, jonka kohoava ukkoispilvi kohta on nostava riehumaan. Sellainen oli mielentila kaikilla taalainmiehillä.

Mutta hurskaita rukouksia kohosi aamuin illoin sorrettujen sydämistä Jumalalle ja Pyhälle Eerikille ja kaikille pyhimyksille Engelbrektin puolesta.

Voimakkaimpana liekehti kuitenkin hänen tähtensä levottomuus niissä, jotka hänet lähemmältä tunsivat, ja kuten luonnollista, hänen omassa kodissaan. Hänen hurskas vaimonsa hoiti totuttuun tapaansa taloa ja kotia, mutta haaveileva katse ja kalpeat kasvot ja harvasanaisuus ilmaisivat kyllin selvästi, mitä huolta ja pelkoa hänen sydämessään piili ja tätä lisäsi vielä ero-illan tapahtuma ammattikunnan huoneuston pihalla.

Sen jälkeisen päivän illalla oli isä Johannes tullut kotiin. Tämä oli ottanut häntä kädestä ja katsonut häntä niin rehellisesti ja vakavasti silmiin sanoen:

"Ole huoletti, vaimo, Jumalan ja pyhän Eerikin avulla ei voudin käsi tällä kertaa ulotu tuhoa tuomaan."

Ja vaimo oli kertonut Engelbrektin terveiset ja isä Johannes oli ne kuullessaan surunvoittoisesti nyökäyttänyt hänelle päätänsä. Mutta kuitenkin tuntui siltä, kuin hän ei olisi voinut luottaa isä Johannekseen yhtä varmasti kuin ennen, vaikk'ei hän hennonut sitä näyttää. Se kiire, jolla munkki tuona onnettomuudeniltana oli tullut taloon, sen jälkeen kuin Engelbrekt ja Herman olivat lähteneet ammattikunnantalolle, se salaperäisyys, jota hän oli käyttänyt saadakseen hevosen tallista — kaikki tämä oli sellaista, joka hänen silmissään teki miehen epäiltäväksi. Se ei soveltunut siihen avosydämisyyteen ja suoruteen, jota hän oli tottunut hänessä näkemään, ja jota aina ja kaikessa oli Engelbrektin talossa noudatettava.

Sitä mukaa kuin päiviä kului, haihtuivat kuitenkin nämä epäilykset, kun hän huomasi, millä voimalla ja miten toden perästä munkki koetti täyttää hänen poissaolevan miehensä tahtoa ja hoitaa hänen työtänsä, ja erittäinkin kun hän näki, miten hellästi hän hoiti haavoitettua kasvattipoikaa.

Pater Johannes oli monitaitoinen mies, mutta etenkin hän oli taitava haavanparantaja ja näyttikin tätä taitoansa Hermania hoitaessaan. Kun munkki kerran muutamia päiviä myöhemmin tuli arkitupaan, jossa emäntä rukkinsa ääressä istui, ajatukset niin kuin tavallisesti pitkään matkain päässä, tempautui emännän mieli paikalla aatosaloiltaan näkyväisen todellisuuden piiriin ja läsnäolevaisiin, — niin säteilevin silmin isä Johannes katsoi häneen.

"Riemuitse emäntä", sanoi hän, "poika on jäävä eloon. Oli se koko heittiö, tuo lybekkiläinen, iskemään syvään, mutta käsi vapisi — siitä kiitos Susipihan Björnille — ja terä sattui vähän päämäärästään syrjään. Kohta on Hermanista tuleva jälleen mies, luota minuun, emäntä."

"Jumalalle ja pyhälle neitsyelle olkoon kiitos!" puhkesi emäntä sanomaan ja hänen silmänsä vuodattivat toivon ja ilon kyyneliä, jotka vaikuttivat edullisesti hänen mielentilaansa.

Suuressa määrin oli edistänyt tätä onnellista päättymistä ja pikaista parantumista Belgstingin tytär, onneton Kirsti. Hän oli luhtihuoneestaan nähnyt saaton, kun kuolettavasti haavoitettua nuorukaista kannettiin kotiin ja kauvempaa oli hän myöskin nähnyt tuon sinipukuisen neitosen. Mielipuolen jokseenkin tavallinen älykkyys pani hänet lähtemään huoneesta ja etäältä seuraamaan tuota pimeässä kulkevaa naista. Hän oli nähnyt hänen häviävän voudintaloon.

Seuraavana päivänä tuli Erkki vuorelle ja toi Belgstingiltä semmoiset terveiset, että Kirsti sai olla missä oli, kunnes isä toisin määräisi. Mutta sanoma ei vaikuttanut mitään Kirstiin. Muut seikat ne kokonaan täyttivät hänen sielunsa ja Erkistä, jonka suru Hermanin onnettomuuden johdosta yltyi melkein epätoivoksi, sai hän tervetulleen apumiehen niitä tuumia toteuttaessaan, jotka, milt'ei tietämättä, syntyivät hänen mielessään. Erkin avulla hän sai tietää, ketä voudintalossa asui, ja sillä kertaa hän näki, mitä ei kukaan muu nähnyt, että Ewerstenin kreivin tytär rakasti Engelbrektin kasvattipoikaa.

Näytti siltä kuin vähäisen valoa olisi palannut hänen jäykkään katseeseensa, kun hän sai tämän tiedon. Hän pani kätensä ristiin ja hänen huuliltaan varastihe huokaus, ne kuiskasivat Maunun nimen. Mutta sitten sammui taas valo tuosta raukeasta katseesta ja hän alkoi laulaa, mutta niin hiljaa, niin väräjämällä, ikään kuin mielipuolisuuden henki vaan kaukaa olisi lähestynyt häntä:

Ja keijukas sarven esille toi,
Nuo pehmoiset lehdet ne kantaa mun voi.
"Mettä ja viiniä tästä sä juo!"
Salaisen surusi poistavi tuo.

Laulu yhä laimeni ja sanat kävivät yhä sekavammiksi, lopulta kuului vaan kuiskauksia.

Vähä sen jälkeen hän astui siihen huoneeseen, jossa sairas Herman lepäsi. Siellä hän kävi vuoteen päinpohjiin istumaan, ja koska hänen hourupäisyytensä ylimalkaan oli hiljaista laatua, paitsi silloin kuin joku seikka kovin paljon kiihoitti hänen mieltänsä, niin ei kukaan käskenyt häntä pois siltä sijalta, johon hän oli istunut.

Ja siihen hän jäi istumaan ja hänen suuret silmänsä seurasivat tarkkaavasti, voisipa melkein sanoa osanotolla, jokaista sairaan liikettä. Ja kun pater Johannes illan tullen astui huoneeseen ja antoi uusia määräyksiä, niin vaihtui hänen kasvoilleen ilme, jota olisi voinut pitää ilona, jollei joka mies olisi häntä tiennyt Belgstingin mielipuoleksi Kirstiksi.

Pater Johannes silitteli joskus hänen tuuheita kutrejansa, jotka aina valuivat vapaina pään ympärillä, ja taputteli hiljaa hänen kalpeita laihtuneita poskiaaan, ja silloin Kirsti suuteli paterin kättä osottaen sormellaan sairasta ja sitten painaen käden kovasti sydäntänsä vasten. Munkin silmä synkistyi silloin, mutta hän ei virkkanut sanaakaan.

Kun Herman oli parantunut sen verran, että hän saattoi selvästi tajuta mitä oli tapahtunut, vaikka hänellä vielä oli kova käsky olla puhumatta, silloin Kirsti hiljaa hiipi hänen vuoteensa ääreen ja kuiskasi hänen korvaansa: "Minä sanon, kuka henkesi pelasti, Herman!" Herman katsoi syrjään ja loi kysyvän katseen Kirstiin, joka hymyillen katsoi häntä silmiin.

"Sinä olet maininnut nimen, Herman", jatkoi hän, "sekä minä että pater olemme kuulleet sen. Kas niin, elä punehdu, Herman, Kirsti tietää enemmän kuin sinä ja kukaan luulettekaan... Agnes on pelastanut henkesi, sillä hän rakastaa sinua."

Niin kiihkeästi, että siitä syystä ehkä olisi Kirstiä kielletty enää käymästä sairaan luona, jos kuka sen olisi nähnyt, tarttui Herman Kirstin käteen ja tämä hymyili niin lempeästi silloin, kuin olisi tiennyt avanneensa hänelle taivaan oven.

"Rakkaus on auttava pateria parantamaan sinut", sanoi hän, "kas, sen vuoksi saatankin sinulle sanoa, että näin kreivin tyttären loitompana seuraavan niitä, jotka kantoivat sinua kotiin Eerikinjuhlan yönä ... hän se oli, sillä minä seurasin häntä sitten vähän matkan päässä, kun hän hiipi voudintaloon, ja siellähän kreivi ja hänen tyttärensä nyt asuvat. Sen jälkeen hän on itkenyt ja surrut sinua, senkin tiedän; mutta katso hänen kyöneleensä ovat kuin keväinen sade, ne tulevat kasvattamaan kukkia, ah ... ah, muita kyyneliä vuotaa, jotka myrsky pusertaa värisevästä kukkasesta ja yö kylmä jäädyttää jääksi, huu..."

Tuota kaunista naista pudistutti kovasti, mutta joku sisäinen voima näytti häntä pitävän pystyssä. Hän hymyili niin lempeästi ja hänen silmänsä olivat täynnänsä kyyneliä.

"Agnes!" kuiskasi Herman tuskin kuultavasti.

"Vaiti, vaiti, onnellinen Herman ... yö lähenee ja nyt sinä olet nukkuva makeasti ja uneksiva suloisia unelmia päivänpaisteesta, joka liekkuu kesäisillä niityillä... Vaiti, vaiti ja kuule, rastas laulaa metsässä, hän on vapaa, hän on onnellinen. Tuuli kantaa hänen laulunsa niittyjen poikki ja kaikki pienet kukkasot kumartavat kupunsa ja hengittävät rauhaa ja hekkumaa. Siellä vannotaan ikuisen uskollisuuden valoja, siellä liitetään käsiä käsiin ... mutta rastas laulaa ja aurinko hymyilee, se on elämän laulua, nuori mies..."

Niin hän puhui kauvan ja hänen äänensä oli suloinen ja lempeä ja hiveli niin oudosti sairastavan korvia. Vähänhän tämä saattoi luottaa mielipuolen puheisiin, mutta hänestä tuntui sentään hyvältä kuulla niitä ja hän oli tuosta onnettomasta yöstä muistavinaan vaaleansinisen naishaamun, jota hän mielellään tunnusteli Agnekseksi. Ja jos niin oli, niin olivat Kirstin sanat tosia, ja siihen hänen ajatuksenjuoksunsa pysähtyi.

Vähän väliä ilmutui muita kuvia hänen silmiinsä. Hän näki Engelbrektin ja hän soimasi itseänsä siitä, että saattoi sydämessään suoda sijaa sellaisille tunteille, jotka häntä vieroittivat kunnioitetusta kasvatusisästä, mutta sitten hiipivät taas Kirstin lumoavat sanat hänen korviinsa ja loivat sieluun suloisin kuvan hänestä, jonka hän kerran oli pelastanut, hänestä, joka oli pelastanut hänet itsensä. Silloin himmeni kaikki muu. Näytti siltä kuin kohtalo itse olisi määrännyt hänet Belgstingin tyttären tuojaksi kasvatusisän taloon, jotta tämä sitten loihditsi hänen sydämensä sisimmästä sopukasta esille kuvan, jota hän itse tuskin oli uskaltanut ajatuksillaan kosketella, ja jonka hän sentään olisi repinyt irti sydämestään, vaikkapa se teko olisikin maksanut hengen, jos olisi huomannut voimansa sen kautta hervonneen taikka tahtonsa tylsistyneen seuratakseen Engelbrektiä sillä uralla, joka hänellä oli kuljettavanansa.

Mutta nyt hän loikoi toimeenmuuteen tuomittuna, nyt hänellä oli riittävästi aikaa tarkastella sydämensä sisimpiä sokkeloita. Tuntui siltä kuin siellä olisi leimunnut kaksi uhriliekkiä, jotka hiljaa yhdistyivät yhdeksi ainoaksi ja hän tunsikin ikään kuin saavansa voimaa siitä. Yhdistyneen voiman tunne virtasi hänen suoniinsa ja hän ummisti silmänsä huulien mainitessa nimet: Engelbrekt ja Agnes.

Tämän jälkeisenä päivänä se isä Johannes oli niin hyvillään hänen terveydentilastaan.

"Rohkeutta, Herman", sanoi hän, "paraneminen edistyy nopeasti."

Oli kaunis kesäkuunpäivä, puolitoista viikkoa tämän jälkeen.

Herman istui jo vaate päällä vuoteellaan. Hän oli kalpea ja väsynyt, mutta voimat palasivat päivä päivältä ja kohta koitti sekin aika, jolloin hän taas pääsi liikkeelle. Sen oli pater Johannes luvannut. Ja tämä lupaus oli parasta lääkettä Hermanille; hän hymyili vuoteellaan istuen ajatellessaan, että taas sai nousta rakkaan Brandinsa selkään ja kiittää kasvatusisäänsä vastaan.

Silloin avautui ovi ja Erkki tuli juosten sisälle. Hän näytti panneen voimansa liikkeelle pian joutuakseen.

"Tärkeitä uutisia mahtanet tuoda, Erkki", sanoi Herman silloin ja katsoi hymysuin hengästyneeseen poikaan.

"Vouti tulee", vastasi Erkki.

"Vouti ... kumpiko?"

"Borganäsin vouti, Juhani Wale; hänellä on ainakin parikymmentä palvelijaa muassansa ja hän ratsasti niin, että tomu pilvenä tuprusi hänen ympärillensä."

Vastenmielisyyden ilme sävähti Hermanin kasvoille ja hän loi silmänsä miekkaansa, joka riippui vastakkaisella seinällä. Erkki huomasi sen ja otti miekan seinältä sekä antoi sen Hermanille. Tämä otti sen ja ikään kuin koetteli, joko voima oli palannut käsivarteen.

"Ei vielä", sanoi hän surullisesti.

"Mutta kohta", virkahti Erkki, jonka silmissä välähti tuli, jota hän ei kyennyt salaamaan.

"Kohta", sanoi Herman päätänsä nyökäyttäen ja antoi takaisin miekan, jonka Erkki taas ripusti seinälle.

Hermanin sanan toisti ovelta kuuluva karkea ääni. Se oli pater Johannes; hän oli ollut katsomassa voimankoettelua.

"Mutta liian aikaiseen", jatkoi hän astuen esiin ja käyden penkille vuoteen viereen istumaan, "liian aikaisesta voi usein tulla ei koskaan, muista se, poikani. Muutamien päivien perästä... Brand hirttelee pilttuussaan, sitä ei miellytä toimitus enempää kun sinuakaan; mutta kärsivällisyyttä. Sinä tiedät jo, näen sen sinusta, poikani, Juhani Waleen tulleen vuorelle. Mitä hän tahtoo, sen itse tietäköön... Ehkäpä hän lähtee Hannu kreiviä saattamaan, sillä tuolla voudintalossa puuhataan lähtöä."

Herman punetui tämän kuullessaan eikä se jäänyt paterin tarkalta silmältä huomaamatta. Niin paljon oli Herman näinä aikoina ajatellut Agnesta ja niin usein hän oli muistellut kaikkea, mitä Agnesta koskevaa oli tapahtunut aina siitä hetkestä lähtien, jolloin hän ensi kertaa näki hänet veneessä Jetturnjärvellä, että hän nyt ehdottomasti oli vakuutettu voudin tulon ja kreivin lähdön olevan jossakin yhteydessä, vieläpä hyvinkin omituisessa yhteydessä.

Munkin silmä seurasi tarkkaavasti jokaista vaihtelua, mikä tapahtui Hermanin mieltäilmaisevissa kasvoissa.

"Minulla on voimia tarpeeksi", virkahti tämä äkkiä ja nousi pystyyn, "minä tahdon ratsaille jo huomispäivänä!"

"Äkilliset päätökset ovat harvoin hyviä, Herman", virkahti munkki, jonka silmä sentään yhä edelleen mielihyvällä katseli nuorukaisen liikkeitä. "Omituiselta minusta myöskin tuntuu, että kreivin lähtö panee sinut menettämään nuoren henkesi, vaikka hyvin tiedät, että sen voit uhrata paljoa jalomman asian hyväksi... Luota minuun, meille on tulemassa tuimat ajat, jolloin Ruotsinmaa saattaa tarvita voimakasta kättä ja miehuullista sydäntä. Engelbrekt, kasvatusisäsi, odottaa tapaavansa sinut paikallasi, poikani, kun sotatorvi kutsuu..."

"Ettehän toki tahtone, isä Johannes, että sitä odotellessani sallin kyykäärmeen elää, jos jalallani voin polkea rikki hänen myrkyllisen päänsä."

"Puhut puoleksi arvoituksilla, poikani", vastasi munkki, "onneksi tiedän kuitenkin ne selittää. Juhani Wale eli kyykäärme, jos kernaammin tahdot häntä siksi sanoa, ei ole saavuttava sitä saalista, jota tarkoitat. Hannu kreivi tietää..."

"Hän ei ole saavuttava saalistansa", toisti Herman, "tiedättekö sitten, millaista suursaalista hän pyytää?"

"Sen kyllä tiedän..."

"Niinpä sanokaa se julki, jotta voin teitä uskoa."

"Luuletko, Herman, ett'en tiedä, mitä Jetturn-järvellä tapahtui?" kysyi munkki. "Minä tiedän, että siellä pelastit kreivin tyttären, jolletkään kuolemasta, niin ainakin jostakin, mikä on kuolemaakin pahempi. Mutta tiedätkö sitten varmaan Borganasin voudin lähettäneen miehet?"

"Varmaan en tiedä, mutta epäluulot riittävät ... minä en syytä voutia, tahdon vaan pelastaa kreivin tyttären, jos jotakin tapahtuisi..."

"Ole sitten huoleti, poikani, sillä mitä siihen nähden voidaan tehdä, on tehty. Hannu kreivillä on iso seurue eikä hän ole jättävä tytärtänsä rinnaltaan."

"Vähäinen on vaara keskellä päivää ja keskellä tietä ... mutta sille, jolla on salahankkeita mielessä, ovat yön hetket parhaat eikä hänen polkujansa useimmiten löydetäkkään, ennen kuin onnettomuus jo on tapahtunut."

"Tästäkin on pidetty huolta. Arvoisa neiti ei koskaan mene ulos varmatta varjelusväettä ja öisille retkille hän ei mahtaneakaan lähteä..."

Munkki loi tällöin jotenkin tuikean katseen Hermaniin, joka ei saattanut salata näiden sanojen ja katseiden valtavata vaikutusta. Oli sentään lämpöäkin tässä katseessa. Se ei ollut vieraan, vaan ystävän katse. Ja ikään kuin levottomalle nuorukaiselle näyttääkseen, kuinka hartaasti hän toivoi hänen paranemistansa, sanoi hän kääntyen Erkkiin, joka istui oven suussa penkillä:

"Varovaisuus on toki aina hyvä sääntö! Sinä, Erkki, olet sukkela poika eikä haitanne pitää tarkasti silmällä voutia ja hänen toimiansa. Sinä voit ottaa sen tehtäväksesi, arvelen ma!"

Poika hypähti pystyyn kuin hengenvaarassa.

"Aivan varmaan voin sen tehdä, isä Johannes, ja varmoja tietoja olette saava; saatte luottaa siihen."

"Elä kuitenkaan ole kovin kätteliäs, poika", varoitteli munkki, "isäsi istuu vielä tornissa eikä vouti ole vielä unhottanut sitä häpeää, mikä hänelle tuli, kun pääsit Borganasista pakoon."

"Mitä siihen asiaan tulee", arveli Erkki ovea lähten, "niin olenhan toki nyt Engelbrektin palveluksessa... Mitäpä sitä paitsi tekee, vaikka henkenikin menettäisin, jos vaan siitä voi olla Hermanille ja sinulle jotakin hyötyä."

"Jumala olkoon kanssasi, poika!" virkkoi siihen isä Johannes ja Herman nyökäytti ystävällisesti päätänsä jäähyväisiksi.

Erkin lähdettyä tarttui munkki Hermania käteen. Näytti siltä kuin hän olisi tahtonut koetella hänen valtasuontansa, mutta hän piti sitä edelleen kädessään ja Herman loi häneen kysyvän katseen.

"Mitä ajattelette isä?" kysyi hän.

"Sinua ja Agnesta!" munkki tynesti ja vakavasti vastasi.

"Minua ja Agnesta!" huudahti Herman, sekä muodollaan että äänellään ilmaisten tunteensa, "te asetatte rinnakkain kaksi nimeä, joita..."

"Joita tuskin saattaa rinnakkain mainita", täytti munkki. "Niin, niin on, poikani, ja juuri sen tähden ajattelen teitä molempia."

"Siitä teille suuri kiitos", jatkoi Herman säihkyvin silmin, "mutta huomatkaa samalla, hurskas isä, että minä toki itse ajatuksiani ja tekojani hallitsen."

Sanat näyttivät munkkiin kovasti koskevan. Hän painoi tummat kasvonsa alas ja ummisti silmänsä, puristaen samalla huulensa yhteen. Varmaankin synnyttivät nuorukaisen sanat hänessä taistelun, jota hillitäkseen hänen tarvitsi ponnistaa voimiansa. Kun hän parin silmänräpäyksen kuluttua taas avasi silmänsä, oli kuitenkin katse taas levollinen, niin kuin tavallisesti.

"Oikein sanot, poikani", sanoi hän, "minulla ei ole mitään oikeutta sinuun, mutta minä pidän sinusta enemmän kuin muista ja minä tunnen maailman... Tahtoisin mielelläni nähdä Engelbrektin kasvattipojan onnellisena, katso sen tähden ajattelen sinua enemmän, kuin minulla kenties on oikeuttakaan. Suo se anteeksi isä Johanneselle, Herman, hänen hyvän tarkoituksensa tähden."

"Rakas isä", virkkoi taas Herman, "sitä en toki liene tarkoittanut ... luonteeni on kiivas. Onhan teillä toki oikeutta puhua minulle tästäkin asiasta, teillä, joka olette Engelbrektin ystävä ja joka lähinnä Jumalaa olette pelastanut henkeni."

"Minä ja karhu, niin!" hymyili munkki. "Mutta pila sikseen, minulla on jotakin tärkeätä sinulle sanottavaa ... käsitä se sitten, miten tahdot, mutta viisas se on, ken noudattaa hyvän ystävän neuvoja..."

"Puhu, isä, minä kuuntelen sinua...!"

"Tahdon kertoa sinulle tarinan nuoruuteni ajoilta. Se on joissakin määrin oman tarinasi kaltainen, vaikka se, jonka minä aion kertoa, on täysin päättynyt, kun taas sinun on vasta alulla. Minulla oli nuoruudessani ystävä; hän oli reipas ja kelpo nuorukainen, talonpoikaispoika, niin kuin minäkin, ja kaukainen sukulainen Engelbrektille. Me kasvoimme yhdessä, me kolme, eikä toinen toiseltaan mitään salannut, vaikka ystäväni ja minä olimme kokonaista viittätoista vuotta Engelbrektiä vanhemmat. Hänen isänsä ja äitinsä kuolivat aikaiseen, ja sen tähden hän joutui Engelbrektin isän kasvatettavaksi, niin että hän oli Engelbrektin kasvatusveli. Kaikki oli meillä yhteistä, leikkimme yhtä hyvin kuin harjoituksemmekin, joihin myöskin kuului tuo harvinainen kirjoittamis- ja lukutaito. Mutta Engelbrektin isällä oli talossaan vanha munkki. Tämä vanha mies tahtoi jollakin tavoin osottaa kiitollisuuttaan, ja niin hän meille opetti hengellisten taitoja, sillä minäkin sain olla opetuksessa läsnä. Näin pitkälle, näetkös, ovat sinun ja ystäväni tarina samankaltaiset. Sinäkin olet kasvatuspoikana muutaman Engelbrektin talossa ja sinullekin on munkki opettanut hengellisiä asioita."

"Niin kuin sanotte, isä, näin pitkälle se on minun omaa tarinaani, vaikka minä olen ollut yksinäni ja teitä oli kolme."

"Samanlainen on tarina osaksi edelleenkin. Tämä oli siihen levottomaan aikaan, jolloin ruotsalaiset herrat panivat Albrekt kuninkaan viralta ja kutsuivat sijaan Margaretan. Täällä Taalainmaassa oleskeli silloin muuan Albrekt kuninkaan miehiä, ylhäinen herra, jolla oli ihmeen ihana tytär. Nimistä vähät, ne jäävät salaisuudekseni. Mutta ystäväni hehkui kohta rakkautta tuohon ylhäiseen neitiin ja mikä kummempaa, hän sai myöskin vastarakkautta. He kihlauivat ja ystäväni, joka et käsittänyt itsensä ja tuon ylhäisen herran välillä löytyvän muuta eroa, kuin minkä tämän suurempi rikkaus teki, anoi hänen tyttärensä vaimokseen. Ylhäinen herra ajoi kosijan ylenkatseella luotaan."

Herman säpsähti. Kertomus näytti kokonaan kiinnittäneen hänen huomionsa. Hän ei saattanut pidättää mielipahanhuudahdusta.

"Juuri niinä päivinä", jatkoi munkki, "piti tuon ylhäisen herran lähteä pois kotimaahansa, koska Albrekt kuninkaan hallitus oli lopussa ja hän itse istui vankina Skånessa. Silloin onnistui ystäväni taivuttaa arvoisa neiti jättämään isänsä ja seuraamaan häntä Norjaan. Engelbrekt epäsi, mutta minä kehotin ja tarjosin apuani. Kaikki kävi hyvin; syrjäisessä tunturikirkossa toimitettiin vihkiminen ja ritarin lähdettyä matkoihinsa palasi ystäväni takaisin ja otti talonsa hoitoonsa ja eli muutamia vuosia onnellisena vaimonsa kanssa. Mutta pian tuli tuho. — Eräänä iltana, kun ystäväni tuli kotiin käräjiltä, oli hänen vaimonsa kadonnut..."

Munkki keskeytti kertomuksen. Hänen katseensa harhaili esineestä esineeseen. Olisi saattanut luulla hänen näkevän edessään ystävänsä, josta puhui. Hänen kasvonsa olivat kalpeat ja poskilihakset värähtelivät, ikään kuin olisivat tahtoneet miehen itsensähillitsemistaitoa pilkkanansa pitää.

"Muistelo pahoittaa mieltäsi, isä", sanoi tällöin Herman ja tarttui molemmin käsin munkin toiseen käteen, "jättäkäämme tämä kesken."

"Ei, ei ... tahdon puhua loppuun. Kreivintytär oli kateissa ja kaikki tiedustelut olivat turhia. Lapsi, poika, oli jätetty surevalle isälle ... talosta hän oli ottanut mukaansa ainoastaan nuoren hevosen, jonka oli saanut mieheltään..."

Taaskin munkki keskeytti puheensa. Näiden muisteloiden kertominen näytti olevan vaikeampaa, kuin hän tahtoi tunnustaa.

"Eikö hän sitten koskaan enää nähnyt karannutta vaimoansa?" kysyi Herman.

"Kyllä hän hänet näki ... kuninkaan talossa toisen rinnalla ja toisella nimellä... Kas siinä on ystäväni tarina. Käki saattaa munia varpusen pesään, mutta varpusen ei koskaan voi kisailta kotkan poikaisten kanssa."

"Tähän ette toki voine päättää ystäväne tarinaa", sanoi Herman. "Minusta hänen olisi pitänyt puhutella sitä miestä, jonka rinnalta hän vaimonsa löysi..."

"Sen hän tekikin", sanoi munkki kolkolla äänellä, "ja hänen mielensä kuohahti, niin että hänestä tuli murhamies... Sen päivän perästä hän ei enää tullut entiselleen... Hän vietti yöt päivät surren ja katumuksentekojä harjoittelun, kunnes..."

"Kunnes kuolema hänet vapautti..."

"Niin, niin kuin sanot, — kunnes kuolema hänet vapautti..."

"Ja nyt sinä pelkää, isä, jotakin samanlaista tulevan minunkin osakseni, jos kreivintyttären voittaisin...?"

"Talonpoikaispojan onni kukoistaa harvoin herrasmiehen katon alla..."

"Talonpoikaispoika... Tiedätkö sitten, että minä olen talonpoikaispoika?" kysyi Herman mieli kovin jännityksissään.

Munkki nousi ja kääntyi pois päin. Hänenkin mielensä oli vallannut kova sisällinen taistelu.

"Sano, oi sano", jatkoi Herman hypähtäen vuoteeltaan, "tunsitko isäni?... Iankaikkisen Jumalan armahtavaisen armon nimessä rukoilen sinua, munkki ... sano minulle, kuka oli isäni...?"

Kohtalo riisti kumminkin nuorukaiselta vastauksensaannin sillä kertaa. Ovi aukeni ja hurskas perheenäiti Richissa rouvan seurassa astui sisälle.

He pysähtyivät kynnykselle. Engelbrektin vaimo hymyili Hermanin voimakkaat liikkeet nähdessään, mutta Richissa rouva näytti kokonaan toisella mielellä katselevan sekä häntä että munkkia. Hän kalpeni ja vapisi ja hänen huulensa avautuivat, ikään kuin huudahdukseen, mutta ääni kieltäytyi tehtävänsä tekemästä.

Munkkikin muuttui siinä samassa. Herman, joka oli tarttunut hänen käsiinsä, tunsu, kuinka ne vavahtivat, ja katsoessaan hänen tummiin silmiinsä hän niissä näki niin kamalan liekin, niin kalvavan, että hän päästi kätet ja peräytyi askelen taakse päin. Hän ei ollut huomannut oven avautumista, ja vasta kääntäytyänsä ympäri hän näki nuo molemmat naiset. Nähdessään Richissa rouvan hän ensiksi tuli ajatelleeksi Agnesta, eikä hän sille mitään voinut, että tunsu itsessään jotakin, joka teki hänet iloiseksi, vaikka tämä tunne olikin niin perin vastakkainen sille tuskanilmeelle, mikä Richissa rouvan kasvoista kuvastui.

Seuraavassa tuokiossa hän näki Richissa rouvan rukoilevin elein syöksyvän munkkia kohti. Mutta munkki seiso suorana ja jäykkänä. Hän ojensi ehkäisten kätensä ja sanoi niin kylmästi, että veri kuuntelevain suonissa jäähmettyi:

"Te hairahdutte, jalo rouva..."

Sen jälkeen hän veti päähineensä kasvoilleen ja astui ovelle päin.

"En, en", huusi Richissa rouva hänen jälkeensä, "minä en hairahdu..."

Ja munkki kääntyi ympäri ja sanoi vieläkin kovakiskoisemmalla äänellä:

"Mutta minä olen unhottanut kaikki, Richissa rouva!"

Sen jälkeen hän läksi huoneesta.

VII.

Lupaus.

Aamupäivällä oli, kuten Erkki kertoi, Juhani Wale tullut Vaskivuorelle. Hän ratsasti voudintalolle ja ilmoittu heti tulonsa Hannu kreiville, jota hän sanoi tulleensa saattamaan matkalle etelään päin. Sitä hän ei sanonut tekevänsä ainoastaan Jösse Eerikinpojan käskystä, vaan sanoi itsekin pitävänsä rakkaana velvollisuutenaan saattaa entistä isäntäänsä ja osottaa hänelle edes vähäisessä määrässä uskollisuuttaan.

Juhani Wale oli heti Ruotsiin tultuansa ollut kreivin palveluksessa ja alussa ollut hänen suuressa suosiossaan. Tämä seikka vahvisti hänen korkealle tavoittelevia tulevaisuudentuumiaan ja hän tahtoi käyttää hyväkseen kreivin arvoa, sille perustaakseen omansa. Yhtenä välikappaleena sitä varten oli kreivin ihana tytär. Rakastiko hän todellakin tätä, on vaikea sanoa, mutta se tuskin tuntuu uskottavalta. Hänelle oli pääasiana omaisuuden ja kullun ansaitseminen. Hän oli ulkomaalainen seikkailija niin kuin

kaikki muutkin, jotka näinä aikoina tulivat Ruotsiin onneansa rakentamaan. Rikkaan kreivin tytär oli hyvä saalis ja todenmukaisesti hän tätä ensiksi ajatteli nuoren tytön nähtyään. Mutta tyttöä hän ei miellyttänyt, se kävi hänelle kohta selville, ja sitä myöten kuin päämäärän saavuttaminen kävi vaikeammaksi, kiihtyi hänenkin saavuttamishalunsa.

Vihdoin hän muutamana päivänä kreiviltä todenperään kosi hänen tyttärensä, mutta tämä teki hänelle kyllä selvästi ymmärrettäväksi, että semmoisen miehen kuin Ewerstenin ja Nowgartenin kreivin tytär oli Juhani Walen säätyiselle miehelle kovin korkealla. Siitä päivästä oli Juhani Wale Hannu kreivin verivihollinen ja hän vannoi pyhän valan, maksoi mitä maksoi, hankkivansa ylpeän kreivin tyttären omakseen.

Hän luopui kreivin palveluksesta ja tuli Vestmanlannin ja Taalainmaan voudille, jonka luottamukseen ja suosioon hänen kohta onnistui päästä, ja siten hänestä tuli Borganäsin vouti. Täällä hän sai kuulla kreivin matkustavan Taalainmaahan ja että hänellä oli tyttärensä muassa. Heti juolahti hänen mieleensä panna kauvan hautomansa tuuma täytäntöön. Yritys meni kuitenkin mitättömiin ja neidin huviretki Jetturnille herätti ensi lemmen tämän sydämeen. Juhani Wale oli itse sen kuullut. Kun tytön sydän rukouksissa kohoni pyhän neitsyen puoleen hänen kuvansa edessä Borganäsin luhtihuoneessa, häilytteli mustasukkaisuuden henki soihtuansa voudin sydämessä. Siellä valmistui kuolemantuomio uudelle hänen himonsa uhrille.

Ne tapahtumat, jotka tätä seurasivat, antoivat hänelle yllin kyllin muuta tekemistä, ja niin kauvan kuin kreivi viipty Taalainmaassa, oli vielä kyllä aikaa uudistaa tuo onnistumaton yritys hänen tyttärensä nähden.

Nyt oli kreivin lähtöpäivä tullut. Nyt oli myöskin Juhaniilla aika käsissä panna tuumansa toimeen. Sillä tällaista tilaisuutta ei ollut joka päivä tarjolla. Tällä haavaa näyttikin rauha ja hiljaisuus vallitsevan maassa. Kaikki asianhaarat näyttivät olevan Juhani herralle suotuisat.

Vieno hymy ilmautui kreivin huulille voudin hänelle asiaansa ilmoittaessa. Hän kiitti sentään, näköjään hyvin ystävällisesti, voudin ritarillisesta huolenpidosta.

Mutta hymy kuvastui voudin mustaan silmään, joka välkähti niin kamalasti, että itse Hannu kreiviäkin sitä nähdessä pöyristi, ja hymy jähmettyi hänen huulilleen. Niin pian kuin vouti oli lähtenyt hänen luotansa, hän kutsutti uskotun Ruprechtinsa ja puheli salaisesti hänen kanssansa. Myöskin tuli huoli pidetyksi siitä, että tavallista useampia palvelijoita oli sinä päivänä vahtipalvelusta tekemässä. Mutta senhän kyllä saattoi selittää osaksi aiheutuneen kreivin matkahankkeista, osaksi voudin tulosta, jolle tahdottiin kunnioitusta osottaa.

Vouti katosi huoneeseensa käytyään kreiviä tervehtimässä. Huoneessa oli jo ennen häntä pitkä, pulskavartaloineen mies, jolla oli kaulassa hopeavitjat, ja joka muutenkin koko käytöksellään ilmaisi tottuneensa käyttäytymään sangen vapaasti herransa edessä. Hän katsoi puolittain halveksivasti hymyillen sisälleastuvaan voutiin, jonka verettömistä yhteenpuristetuista huulista ja synkästä katseesta selvästi näkyi, kuinka hänen mielensä oli kuohuksissa.

"Nyt taitaa tulla tosi eteen!" sanoi mies hymyillen.

"No onnistutkohan sitten tällä kertaa paremmin?" kysyi vouti suomatta edes silmäystä miehelle.

"Hänhän on sairaana, ja siitä saatte kiittää sitä saksalaisen hutilusta, joka niin mainiosti tehtävänsä toimitti", vastasi mies; "sillä kertaa valitsitte aseenne huononpuolisesti vouti."

Vouti nyökäytti päätänsä ja mies jatkoi:

"Kyllä hän on ihana, tuo neiti, ja kyllä hänellä on kosijoita runsaasti, mutta jollei tuo nelijalkainen riiviö tule hänelle avuksi, ja jollei taikakeinoja käytetä, niin mahtanevatpa tällä kertaa hankkeemme menestyä, niin totta kuin vielä nimeni on Maunu."

"Eihän se ensikerta ollut, jolloin tuumasi tyhjiin menivät kosiessasi toisen miehen puolesta", sanoi vouti silmänsä mieheen nostaen.

"Ainoahan se kerta oli!" mutisi mies.

"Entä piispa sitten?"

"Piispa ... niin, niin, se on eri asia. Mutta tepä ette olekkaan mikään piispa, vouti."

"No niin, pilapuheet sikseen, sen täytyy onnistua, Maunu ... sen täytyy onnistua."

"Teillä on siis kaikki seposelvillä ... purkakaapa keränne, vouti, että saan kuulla, miten olette

paulanne asetellut!"

"Mitään muutosta jo ennen sovittuun ei tarvita. Tuo yksinäinen rakennus Engelbrektin talolle vievän tien varrella on oivallisella paikalla. Siinä on sinulla maailman paras väjymäpaikka. Nyt on vaan lintu saatava ulos häkistä, mutta luulenpa keksineeni syötin, josta hän ei ole voiva himoansa hillitä."

Vouti istuutui pöydän ääreen, jolla oli kirjoitusneuvot, ja kirjoitti muutamia lauseita paperille, jonka sitten huolellisesti taittoi kokoon.

"Kas tässä", sanoi hän, "tämä kirje tulee jättää Agnes neidille. Mutta mistä saada sopiva viejä?"

"Viejäkö?" kysyi mies, jonka älykäs pää ei kuitenkaan vielä ollut ennättänyt oivaltaa sitä tuumaa, jonka vouti nyt oli suunnitellut.

"Sen täytyy olla semmoinen, joka näyttää luotettavalta, ja kernaimmin joku Engelbrektin omaa väkeä."

"Se seikka ei toki mahdoton liene."

"Silloin on voitto meidän, Maunu..."

"Kaikki on siis selvillä, minä otan neidin ... mutta", mies keskeytti äkkiä jo alkamansa lauseen.

"Mutta..."

"Jos tuo nelijalkainen tai joku muu sattuisi tielle."

"Niin iske", sanoi Juhani Wale ja teki iskevän liikkeen oikealla kädellään.

"Sellaista otusta, kuin tämä, ei kukaan metsästäjä koiritta aja..."

"Kyllä ymmärrän, mutta mistä löydät miehet koirain virkaa toimittamaan salaisuutemme joutumatta ilmi?"

"Siinäpä temppu onkin, vouti, niitä on vaikea löytää, mutta ne täytyy löytää. Siellä on olutkapakka voudintalon ja sen tuvan välillä, jonka olette minua varten katsonut. Siihen asetamme muutamia miehistämme täksi illaksi. Jousimies Björn, hän joka jo kerran ennenkin on ollut samassa pelissä ja joka on luotettava mies, hän saattaa olla mukana kapakassa ja pitää silmällä tietä. Ymmärrättehän, vouti?"

Vouti nyökäytti päätänsä.

"Olkoon niin", sanoi hän, "mutta toimita nyt ennen kaikkea, että kirje tulee omistajalleen! Siitä riippuu kaikki muu!"

Mies otti kirjeen ja läksi voudin luota. Tämä ei kuitenkaan kauvan saanut yksin olla, ennen kuin ovi aukeni ja mies taas astui sisään. Hänellä oli käsivarrellaan huivi ja kädessään isot kengät, semmoiset kuin talonpojilla tavallisesti oli.

Vouti katsoi kummastellen mieheen, mutta tämä sanoi vaan:

"Kirjeenviejä, vouti; tässä ovat jalat, teillä mahtaa olla tallessa muu puku siltä ajalta, kuin viimeksi olimme täällä."

"Olet oikeassa, Maunu, sen olin unhottanut, puku on tuolla kaapissa."

Mies veti esille kaapista pitkän harmaan takin, joka olkapäiltä ynnä napinreikäin ympäriltä oli punaisen- ja valkoisenkirjavilla nauhoilla kirjailtu, sekä siihen kuuluvan pyöreän, suippopohjaisen hatun. Hän silkaisi päällensä takin ja seisoj tuossa tuokiossa kookkaana taalalaisena talonpoikana voudin edessä. Huivin, joka hänellä oli ollut käsivarrella, hän kääri päänsä ympärille, niin että ainoastaan oikea silmä jäi näkyviin. "Nyt en tarvitse peljätä itse Engelbrektiäkään", sanoi hän huoneesta poistuen.

Pian sen jälkeen nähtiin tuo valepukuinen mies kävelemässä Engelbrektin portin edustalla. Hän astui hitaisin, ja viivyttelvin askelin portin ohitse kulkiessaan ja katsahti pihalle päin, ikään kuin sieltä jotakuta kaivaten. Hän jatkoi kuitenkin matkaansa, mutta kääntyi hetkisen perästä ja kulki saman tien takaisin.

Nytkin hän katsahti pihalle, mutta siellä ei vielääkään ollut ketään. Hän meni silloin pihalle ja astui talliin päin sekä asettui oven suuhun seisomaan. Kauvan hän ei ollut seisonut tässä, ennen kuin näki munkin tulevan ulkoa ja menevän taloon. Tämä ei häntä huomannut. Vähän ajan perästä hän taas näki Erkin tulevan talosta ja rientävän portista ulos. Poika pysähtyi hetkiseksi nähdessään talonpojan

tallinovella, mutta tämä seiso i ni i tyynenä ja huolettomana, kuin ei olisi mitään nähnyt.

Saman tien tuli myöskin muutamia Engelbrektin kaivosmiehiä portista pihaan ja tämän johdosta näytti poika päättävän jättää talonpojan omiin oloihinsa. Niin pian kuin hän oli tiessään, astui pitkä talonpoika pihan poikki muutaman rengin puheille.

"Olen matkalla Borganäsiin", hän sanoi surkealla äänellä. "Aion kannella voudille hänen miehistään ... mutta nyt olen väsyksissä ja pyytäisin majaa. Olin menossa ylisille, kun tulitte."

"Majaa kyllä voit saada", vastasi kaivosmies sääli västi, "mutta jos Borganäsin voutia haet, niin hän taitaa nykyään olla täällä vuorella, mikäli kerrotaan."

"Hm!" tuumaili talonpoika, "säästätpä minulta paljon sekä aikaa että vaivaa."

Talonpoika istuutui sen jälkeen lautakasalle lähelle tallinovea eikä kukaan kaivosmiehistä hänestä sen enempää välittänyt.

Mutta valepukuinen harkitsi vaan sitä, kenelle näistä, jotka hän tähän asti oli tavannut Engelbrektin väestä, hän parhaiten saattaisi jättää voudin kirjeen. Viimein hänelle asia selvisi. Erkki oli kaikista sovelia i n. Hänet tuns i neiti ja häntä hän ei saattanut epäillä, kaikista vähimmin hän oli häntä pitävä Juhani Walen kirjeenkantajana.

Tuskin hän oli päässyt tästä selville, ennen kuin nousi ja läksi verkalleen pihasta. Nyt oli Erkki saatava käsiin. Hän katseli joka taholle portin ulkopuolelle päästyänsä, mutta pihalla olevien renkien tähden, saattoihan näet joku niistä katsella hänen menoaan, hän ei voinut valita muuta tietä, kuin voudintalolle vievän, koskapa oli sanonut hakevansa voutia ja tämä nyt oli siellä.

Hän astuskeli sen tähden tietä pitkin voudintalolle päin ja päästyänsä muutamalle mäelle, hän ilokseen näkikin Erkin kulkemassa, niin kuin hänkin voudintaloa kohti. Mies joudutti nyt kulkuansa ja saavuttikin saavutettavansa aivan talon edustalla.

"En ole pitkiin aikoihin ollut täällä vuorella", hän sanoi pojalle, "mutta jollen pety, niin tämä mahtanee olla voudintalo."

Erkki myönsi niin olevan, mutta loi talonpoikaan epäluuloisen silmäyksen.

"Sanovat Borganäsin voudin tänään tulleen tänne, lieneekö totta!"

"Totta on. Jos häntä haette, niin ei tarvitse pitemmälle mennäksenne. Mutta mitä häneltä tahdotte?"

"Aion kannella hänen miehiänsä vastaan."

"Ja luuletteko tosiaankin siitä mitään hyötyä lähtevän...?"

"Jollei lähde, niin valitan Engelbrektille ja hän on kyllä auttava minua oikeutta saamaan... Tulen hänen talostaan ja olen puhutellut hänen kasvattipoikaansa... Hän neuvoi minua ensin voudin puheille ja sanoi hänen nyt olevan täällä ynnä erään saksalaisen kreivin ja tämän tyttären."

Talonpoika lateli sen jälkeen pitkiä juttuja niistä onnettomuuksista, jotka häntä olivat kohdanneet, ja kuinka hän nyt oli joutumaisillaan mailta mannuilta. Kun voudin miehet viimeksi olivat olleet hänen kartanollaan, oli hän pannut kovan kovaa vastaan ja siinä menettänyt toisen silmänsä, jonka tähden hän nyt oli näin siteissä.

Kertomus ei kuulunut uskomattomalta, sellaista tapahtui joka päivä ja Erkki itse, joka kyllä oli saanut voudin mielivaltaista julmuutta kokea, heltyi sydämestään säälimään mies parkaa, erittäinkin kun tämä vaikeroiden alkoi puhua pojastaan, joka saattoi olla melkein Erkin ikäinen ja jonka voudin miehet olivat vieneet mukaansa. Kaikkea tätä hän nyt aikoi voudille valitella, jos hyvinkin tältä saisi oikeutta.

Tällä välin he olivat saapuneet voudintalolle ja astuivat kartanolle isosta tammisesta portista, jolla useita sekä voudin että kreivin miehiä seiso i tapparakeihäisiinsä nojaten. Talonpoika katseli peljästyneenä ympärilleen ja kysyi nöyrällä äänellä muutamalta miehistä, oliko vouti tavattavissa ja mistä häntä oli haettava. Mies vastasi röyhkeästi, mutta käski talonpojan seuraamaan häntä.

Tämä kulki verkalleen perässä ja Erkki seurasi häntä.

He pysähtyivät talon toiseen päähän, josta kiertoportaat nousivat luhdinkäytävälle. Mies juoksi portaita ylös ja talonpoika jäi Erkin kanssa seisomaan alapäähän.

"Johtuupa jotakin mieleeni, poika", sanoi silloin talonpoika laskien kätensä pojan olkapäälle,

"tunnetko Engelbrektin kasvattipoikaa?"

"Josko tunnen Herman Bermania", huudahti Erkki äänellä, josta ilmeni selvä vastaus.

"Hyvä, silloin saatat toimittaa, mitä hän pyysi minun..."

"Ja mitä se oli", kysyi poika.

"Hän antoi näes", vastasi talonpoika puolittain kuiskaten, "minulle kirjeen sen saksalaisen kreivin tyttäreille vietäväksi ... hän tahtoi, ett'ei kukaan saisi siitä vihiä ja minä lupasin viedä sen perille. Tosin aion pyrkiä neidin puheille ensin, mutta kun nyt on näin sattunut, niin saattaa käydä minulle, niin kuin on käynyt niin monelle muulle, ett'en enää koskaan saa nähdä päivän valoa. Siinä tapauksessa, näetkös, olisi nuorukaisen kirje väärissä käsissä taikka voisi joutua vääriin käsiin... Katso, minä tässä tuumailin, että sinä ehkä saattaisit viedä kirjeen perille, sillä osaat kai olla puhumatta asiasta, ja luulenpa ett'ei Herman Bermanilta saata tulla muuta kuin hyvää."

Tosin tuntui Erkistä ensi alussa oudonlaiselta, että Herman oli valinnut tuntemattoman talonpojan sananviejäkseen. Mutta sitten hän tuli ajatelleeksi, kuinka suljettuna nuorukainen istui huoneessaan ja kuinka vaikea hänen oli löytää sellaisille asioille lähetettävää, kun hän itse ei sattunut saapuvilla olemaan. Sitä paitse aiheutui kirje epäilemättä siitä, mitä hän oli kuullut Hermanin ja isä Johanneksen keskenänsä puhuvan.

Erkki sanoi sen tähden rohkeasti:

"Anna tänne, minä vien kirjeen perille!"

"Mutta ole varovainen, poika", jatkoi talonpoika jättäen kirjeen, "ei kukaan muu kuin neiti saa sitä nähdä, ja jos hän kysyy, kuka sen on sinulle antanut, tulee sinun sanoa saaneesi sen Hermanilta itseltään..."

Talonpoika vaikenä äkkiä ja katsoa tuijotti yhdellä silmällään tuon ison rakennuksen toiseen päähän päin.

Siellä olevilta portailta näkyi vilaus pitkästä, solakasta naisesta, jonka vaaleat, tuuheat kiharat valuivat vapaina pään ympärillä. Hän oli mustiin puettu, mutta hänen pukunsa oli koristettu runsailla hopeakirjauksilla.

Erkki vilkaisi kummastuneena talonpoikaan ja käänsihe katsomaan, mikä niin yht'äkkiä oli voinut häntä niin kovin kauhistuttaa. Mutta hän ei nähnyt mitään, ja kun hän taas loi katseensa talonpoikaan, niin tämä jo oli saanut mielensä hillityksi.

Samassa tuli palvelija alas voudin luota ja käski talonpojan seuraamaan häntä..

He hävisivät portaihin ja Erkki jäi seisomaan kirje taskussa.

Erkki lähestyi rakennuksen toista päätä, meni siellä sisälle pienehköstä ovesta, joka johti etuhuoneeseen, josta taas portaat veivät luhtiin ja siihen osaan rakennusta, jossa naisten huoneet olivat. Portaat noustuaan hän taas avasi oven ja oli kohta sisemmän huoneen eteisessä; huoneesta kuului ääniä.

Hän tunsu hyvin hyvästi molemmat puhelevat: toinen oli kreivin tytär, toinen Kirsti.

"Herman on sairaana", kuuli hän jälkimmäisen sanovan. "Ajatelkaa, ett'ette ehkä koskaan tässä maailmassa enää saa häntä nähdä tai puhella hänen kanssansa; voitteko olla suostumatta tähän hänen pyyntöönsä? Vaara on vähäinen teille, jos seuraatte minua, mutta suuri, jos kieltäydytte. Omatuntonne on siitä kerran teitä soimaava ... niin, niin, minä näen jo, että tahdotte kuulla rukoustani... Herman saa nähdä teidät."

Erkille, joka talonpojasta erottuansa oli aprikoinut, mitä Hermanilla oli voinut olla neidille kirjoittamista sellaista, joka niin äkisti oli johtunut mieleen, selvisi nyt kaikki. Herman tahtoi varoittaa kreivintytärtä ja oli sen tähden pyytänyt häntä tulemaan luoksensa. Sen tähden hän ensin oli lähettänyt Kirstin, mutta epäillen tämän kykyä toimittamaan tuota tärkeätä asiaa hän oli kirjoittanut kirjeen ja antanut sen talonpojalle. Erkki tuli oikein sydämestään iloiseksi siitä, että oli ollut käsillä saamaan kirjeen talonpojalta ja jättämään sen omistajalleen.

Juuri kun hän laski kätensä ovenrivalle, kuuli hän Kirstin lisäävän:

"Minä seuraan sinua, ei hiustakaan ole katkeava päästäsi, ja minä en ole sinua jättävä, ennen kuin olemme taas täällä..."

Kiivaat askelet, jotka samassa kuuluivat etuhuoneesta, johon luhdinkäytävältä oli ovi, estivät Erkkiä enempää kuulemasta. Mutta samalla oli tärkeätä, ett'ei kukaan häntä tällä retkellä tavannut, ja sen tähden hänen täytyi hakea piilopaikkaa. Tämöinen olikin kohta tarjolla. Muutaman ison tammisen kaapin ovi oli jätetty lukkoamatta. Hän nykäisi sen auki ja ryömi sinne alimman hyllyn alle, joka oli jokseenkin ylhäällä lattiasta. Sen jälkeen hän veti oven kiinni.

Hannu kreivi se tuli tytärtään tapaamaan. Hän ei viipynyt kauvan sisällä ja Erkki kuuli kreivin poistuttua, että Kirsti vielä oli jällellä. Hän aikoi silloin lähteä kaapista, mutta samassa aukeni taas ulko-ovi ja Richissa rouva tuli sisälle. Hänen mielensä näytti olevan hyvin kuohuissaan. Hän viipyi kauvan muutaman ikkunan edessä ja Erkki oli kuulevinaan hänen huokailevan ja itkevän.

Täll'aikaa avautui taas muuan ovi. Kreivin tytär ja Kirsti tulivat sisähuoneesta.

"Minä tulen takaisin iltasilla", sanoi Kirsti, mutta kreivintyttären hän ei kuullut mitään sanovan.

Kun ovi Kirstin mentyä sulkeutui, lähestyi kreivintytär Richissa rouvaa, jolla ei kuitenkaan näyttänyt olevan halua tehdä surustaan mitään tiliä.

Vihdoin tuli pari palvelijaa, joiden Erkki päätteli puuhaavan tavarain kokoonpanemista; siitä ei näyttänyt koskaan loppua tulevan.

Jo oli iltapäivä käsissä ja Kirsti oli kai kohta palajava.

Silloin palvelijat viimein poistuivat huoneesta eikä sieltä enää kuulunut mitään.

Nyt Erkki jätti piilopaikkansa ja meni ovelle, jonka hän avasi.

Agnes neiti istui ikkunan ääressä käsi poskella ja, kuten Erkistä näytti, oli vuodattanut kyyneleitä.

"Herman Bermanilta", sanoi hän puoliääneen ja pani kirjeen hänen eteensä ikkunalaudalle.

Agnes katsoi kummastuen ja säikähtäen poikaan ja hänen kätensä vapisi, niin että hän tuskin sai tuon pienen kirjeen otetuksi.

"Totta oli kaikki, mitä Kirsti sanoi", jatkoi Erkki, arvelleen, että hänen oli sanoillaan vahvistettava levottoman tytön päätöstä.

"Kirsti! Kuinka sinä tiedät, mitä hän on sanonut?" kysyi Agnes.

Erkki kertoi nyt, kuinka hän oli tullut ylös ja kuinka häntä oli viivytetty sekä minkä tähden oli piiloutunut.

"Luekaa kirje", jatkoi hän kehotellen, "Herman on kyllä tehnyt teille sen verran hyvää, että voitte suostua tähän hänen pyyntöönsä."

Raukea hymy ilmutui kauniin tytön kasvoille. Mitä olikaan hän jo uskaltanut tuon henkensä pelastajan tähden. Onnellinen sattumahan se oli, että ei ylimalkaan tiedetty hänen retkeensä ammattikunnantalolle toukokuun 18 ja 19 päivän välisenä yönä. Kiihtyneessä mielentilassaan tuon onnettoman tapahtuman johdosta ja kauhuissaan odottamattoman auttajan tähden hän ei tullut ajatelleeksi muuta kuin Engelbrektin sanoja, ett'ei Herman ollut kuollut, ja heittäytyi siten alttiiksi ammattiveljien ja sisarien katseille. Engelbrektin neuvokkuus pelasti hänet tunnetuksi joutumasta. Tosin kyllä monesta jälestäpäin, kun oli aikaa rauhassa asiaa aprikoida, tuo sinipukuinen neitonen, joka oli yöllä nähty, ei ollutkaan Belgstingin tyttären näköinen, mutta toisaalta näytti taas niin uskomattomalta, että se olisi voinut olla kukaan muu, että nuorukaisen ihmeellisestä pelastuksesta puhuttaessa arvailtiin milloin häntä, milloin jotakin taivaan enkeliä, jonka Pyhä Yrjänä oli lähettänyt ammattiveljellensä avuksi.

Sellaisena joutui puhe isä Johanneksen korviin. Mutta hänen onnistui kuten Kirstinkin kohta keksiä, kuka pelastava enkeli tosiaankin oli. Siitä aiheutui hänen puheensa Hermanille, johon hänellä kyllä saattoi olla hyvät syynsä. Hänhän saattoi tarkastella henkilöitä ja oloja koko sen vakuutuksen voimalla, jonka oli saavuttanut pitkän elämänsä kokemuksella ja yksinäisessä luostarikkammissa kestämillään monivuotisilla sielunkärsimyksillä.

Kreivintyttärenkin korviin oli puhe Pyhän Yrjänän lähettämästä enkelistä saapunut ja hän kiitti hartaisissa rukouksissa pyhää neitsyttä tästä puheesta, siunaten Engelbrektiä, jonka oli onnistunut kääntää epäluulo hänestä. Joka päivä hän levottomana odotteli pienintäkin tietoa Engelbrektin talosta ja Kirstipä toikin hänelle tiedon kaikesta, mitä siellä tapahtui, kuitenkin mitenkään osottamatta aavistavansa, mikä neidin sydäntä vuoritelallisen vaatimattomaan kotiin veti. Vasta tänä päivänä hän oli avomielisemmin puhunut nuorukaisesta ja hänen rakkaudestaan. Hän tahtoi panna toimeen tuumansa,

jonka tarkoitus oli saattaa rakastavaiset tapaamaan toisensa eikä aavistanutkaan, minkä mahtavan liittolaisen hän siinä puuhassaan sai molempain vaarallisemmasta vihollisesta. Ja nyt oli Erkki, hän joka olisi tahtonut panna henkensä ja verensä alttiiksi Hermanin ja hänen lemmittynsä puolesta, nyt oli hän tämän vihollisen sanansaattajana, jättäen kirjeen Agneksen käsiin ja kehottaen häntä noudattamaan sitä neuvoa, mikä siinä annettiin ja jota hän varmasti uskoi samaksi, minkä Kirsti oli antanut.

Agnes avasi selittämättömin tuntein tuon pienen kirjeen. Hänen levottomuutensa yltyi melkein tuskaksi ja kyynelät samensivat hänen ihanat silmänsä. Kiireesti hän luki kirjeen. Siinä oli:

"Sen haudan partaalla ollen, josta turhaan koetit minua pelastaa, pyydän sinua, Agnes, hetkiseksi puheilleni. Kautta kaiken mitä pyhänä pidät rukoilen sinua, kuule pyyntöni! Herman."

Agnes rutisti kokoon kirjeen ja painoi sitä kovasti sydäntänsä vastaan. Joku ääni hänessä sanoi, ett'ei hänen pitänyt kuulla tätä pyyntöä, hetken ajan hän epäili kirjettä vaaraksikin. Herman ei ollut se mies, joksi hän oli häntä luullut, jos hän oli kirjoittanut tämän kirjeen. Mutta sitten hän tuli ajatelleeksi, kuinka lähellä hän oli ollut kuolemaa, kuinka heikkona hän mahtoi olla ja kuinka helposti silloin saattaa unhottaa seuraelämän vaatimukset. Jos hänen parantumiseensa olikin ilmautunut käänne, josta Kirsti oli saattanut olla tietämätön, mutta joka vasta tänään oli näyttäytynyt kamalassa todellisuudessaan, jos hän todellakin oli jättämäisillään tämän maailman ... hän oli ijankaiken soimaava itseänsä siitä, ett'ei silloin ollut kuullut hänen viimeistä rukoustansa.

"Emmittekö, neiti?" kysyi Erkki, joka ei voinut käsittää, kuinka niin selvä ja luonnollinen pyyntö kuin Hermanin saattoi tehdä sellaisen vaikutuksen. "Pitääkö minun sanoa hänelle, ett'ette suo hänelle..."

"En, en", keskeytti Agnes, "minä tulen."

Ilon ilme rumilla kasvoillaan läksi Erkki huoneesta. Hän aikoi rientää kotiin Hermanille viemään tätä ilosanomaa. Hän näki tuskin, että Kirsti tuli portaiden alapäässä vastaan, ja kartanolla olevien palvelijoiden ohitse puikahti hän, ennen kuin he oikein olivat ennättäneet nähdäkään häntä.

Portilla seisoivat talonpoika, jonka pää oli kääreissä. Tämä näytti kuitenkin yhdellä silmällään näkevän tarkemmin, kuin kaikki palvelijat yhteensä. Hän tarttui Erkkiä käsivarteen ja veti hänet mukaansa.

"Sinun täytyy tulla mukanani voudin puheille", sanoi hän, "sinun täytyy todistaa puolestani, että olen käynyt Engelbrektin talossa."

Tässä ei vastarinta auttanut. Käsi, joka piti kiinni käsivarresta, oli voimakas. Erkin täytyi vasten tahtoansakin mennä mukaan. Talonpoika veti hänet mukanansa ylös portaista sille ovelle, joka vei voudin huoneeseen. Vähän aikaa sen jälkeen talonpoika tuli yksinään takaisin ja meni menojaan portista.

Melkein yksin ajoin poistui myöskin voudinkartanolta joukko niitä palvelijoita, jotka aamupäivällä olivat saapuneet Juhani Walen seurassa. He menivät samaa tietä, jota talonpoikakin, mutta pysähtyivät muutamalle niistä tuvista, joissa Vaskivuoren erikoisoikeuksien nojalla olutta saatiin myydä.

Heistä välittämättä jatkoi talonpoika kulkuansa eteenpäin.

Ei ollut pitkäkään aikaa kulunut reuhaavan palvelijajoukon kartanoltalähdöstä, kun luhdinkäytävälle ilmestyi kaksi naista. Ne olivat Agnes ja Kirsti. He riensivät kevein askelin portaita alas ja pihamaan poikki sekä läksivät samalle suunnalle, jonne talonpoika ja palvelijat.

He kulkivat ääneti rinnakkain ja toinen näytti väliin hiljentävän käyntiänsä, ikään kuin olisi epäröinyt, jatkaakko vai ei. Mutta silloin käänsihe toinen ja sitten he jatkoivat matkaansa.

He olivat jo ennättäneet hyvän matkaa sen tuvan[25] ohitse, johon voudinpalvelijat olivat menneet. Ilta oli lauhkea ja kaunis. Taivas oli niin sininen ja linnut lauloivat niin kauniisti; ainoastaan kaivokselta päin kohosi mustia pilviä, jotka kasautuivat kummallisiksi tornimaisiksi möhkäleiksi. Se oli paahtosavua, joka välistä tuulen puhaltaessa sinne päin saattoi peittää koko asutun puolen vuotta ja laaksoa paksuun sumuun, niin että oli vaikea tulla toimeen. Nyt oli kuitenkin tuulen suunta toisaanne päin ja päivä paistoi kirkkaasti ja ystävällisesti Engelbrektin kotiin vievälle tielle.

Silloin keskeytti hiljaisuuden äkillinen hälinä. Molemmat kulkijat kääntyivät katsomaan. Vähän matkan päässä, jokseenkin lähellä jo mainittua olutkapakkaa, he näkivät koko joukon voudin palvelijoita täydessä kahakassa muutamien miesten kanssa, jotka näyttivät olevan kreivin väkeä. Voudinpalvelijat olivat kuitenkin niin paljoa mieslukuisemmat, ett'ei vastarinnasta voinut juuri olla puhettakaan. Mutta yhden voitetuista onnistui päästä karkaamaan ja hän läksi juoksemaan tietä pitkin säikähtyneihin naisiin päin. Hän viittoi kädellään, ikään kuin olisi tahtonut jotakin sanoa.

"Pyhä neitsyt, Ruprecht se on", huudahti Agnes ja aikoi kääntyä palvelijaa vastaan.

Mutta muutamat voudinpalvelijat olivat jo saavuttaneet Ruprechtin ja veivät häntä välissään olutkapakalle päin, jonne toiset jo edeltä olivat menneet.

Niillä paikoin missä tytöt olivat, teki tie mutkan, kiertäen muutamaa niistä isoista kivistä, joita täällä on paikka paikoin. Kiven nojassa oli pieni talo, josta kuitenkin vaan katto näkyi sille puolen kiveä, jolla Agnes ja Kirsti seisoivat.

Molemmat he olivat sinne päin, mistä Ruprecht ja palvelijat olivat näkyneet, eivätkä sen tähden nähneet, kuinka muuan pitkä talonpoika hämötti kiven takaa, ikäänkuin odotellen melun taukoamista, ennen kuin jatkoi matkaansa.

Agnes seurasi katseellaan isänsä palvelijaa, jota voudinpalvelijat veivät mukanaan, ja hänen levottomasti sykkivä sydämensä haittasi häntä näkemästä ja kuulemasta mitään muuta, kun yht'äkkiä Kirstin kirkaisu herätti hänet ja sai hänen vilkaisemaan taaksensa.

Hän näki silloin aivan takanansa kookkaan talonpojan, joka heilutti kädessään isoa huivia, ikään kuin heittämisillään sitä hänen ylitsensä. Hän hypähti äkisti pari askelta taaksepäin ja miehen, mutta vielä enemmän Kirstin näkeminen sai hänet unohtamaan sekä isänsä palvelijan että itsensä.

Talonpojan aikeet, mitkä ne sitten lienevät olleetkin, oli nähtävästi estänyt jokin aivan arvaamaton seikka, mutta seikka sellainen, joka oli siihen määrään hänen mieleensä vaikuttanut, että hän melkein näytti joutuneen tajunnaltaan. Henkimaailmasta tullut ilmestyskään tuskin olisi saattanut niin jäseniä ja katsetta jähmetyttää. Oli aivan selvää, että Kirstin näkeminen tämän kaiken aikaan sai. Hänen silmänsä olivat aivan kiinni juuttuneet Kirstin silmiin ja hänen suunsa oli ammollaan.

Kirsti taas puolestaan ei aluksi näyttänyt pitävän muuta lukua miehestä, kuin mikä luonnollisesti seurasi siitä teosta, jota hän oli nähnyt hänet tekemäisillään. Mutta mikäli miehen katse ennätti vaikuttaa, syytyi hänen silmiinsä tuli, joka teki hänet hirveän näköiseksi.

"Murhaaja", kiljasi hän sydäntäsärkevällä äänellä, "anna minulle vitjat!"

Ja niin notkeasti ja voimakkaasti, että se Agnesta suuresti ihmetytti, syöksähti hän tuota näköjään hengetöntä miestä kohti. Mutta hänen huutonsa herätti tämän tajuntaansa. Hän painoi kätensä rintaansa vastaan, ikään kuin suojellakseen vitjoja, vaikk'ei niitä siinä näkynytkään, ja huudahtaen hän pakeni tiettömiä polkuja kuonaläjään väliin.

Kirsti juoksi perästä, mutta hänen voimansa uupuivat kohta. Hän vaipui maahan. Agnes, joka sillä välin oli malttanut mielensä, kiiruhti hänen avukseen ja kuuli hänen toistavan:

"Vitjani ... anna minulle vitjani takaisin!"

"Saat ne, Kirsti ... kyllä ne saat", virkkoi Agnes koettaen, minkä taisi, rauhoittaa tyttö parkaa, "mutta joutukaamme, tähän emme saata jäädä. Näetkö", ja hän osotti kädellään voudintalolle päin, "tuolla tulee kaksi miestä, ja jollen pahoin erehdy, on toinen heistä Juhani Wale. Tule, tule, Kirsti ... pelasta, pelasta minut, olethan luvannut sen tehdä..."

Mutta Kirsti ei kuullut mitään. Hänen silmänsä tuijottivat hurjina ja tiedottomina eteensä. Sillä välin lähenivät nuo molemmat miehet lähenemistään, selvästi jouduttaen kulkuansa.

Agnes katseli levottomana ympärilleen. Jonkun matkan päässä hän näki Engelbrektin talon. Se ei ollut niin kaukana, ett'ei hän olisi saattanut ennättää sinne, jos vaan ponnisti voimiansa. Hän näki toisella suunnalla virralle ja sillalle vievän tien; mutta tänne ennättäminen oli paljoa mahdottomampaa kuin Engelbrektin talolle. Ja nyt hän selvästi näki, että toinen miehistä todellakin oli Juhani Wale.

Ei ollut enää valinnan varaa. Hän jätti Kirstin ja kiiruhti kuin siivillä tietä pitkin Engelbrektin talolle. Onneksi esti tuo suuri kivi hyvän osan sitä tietä näkymästä, joka Agneksella oli kuljettavanaan, ennen kuin vouti oli ennättänyt tuvan ja Kirstin luokse. Ja kuta lähemmäksi määräpaikkaansa hän joutui, sitä turvallisemmalta hänestä tuntui, sillä vouti ei varmaankaan uskaltaisi ahdistaa häntä niiden silmien näkyvissä, jotka epäilemättä sieltä olisivat saattaneet nähdä hänen tekonsa.

Engelbrektin taloa ympäröi toiselta puolen tuuheita puita kasvava aitaus. Pienestä portista pääsi ulkoapäin tähän aitaukseen ja sattumalta oli nyt tämä portti avoinna.

Agnes huomasi tämän pakopaikan voudin silmiltä, jotka varmaan matkan päästä häntä seurasivat, ja aivan uuvuksissaan hän vaipui ison vihtakoivun lehvään suojaan.

VIII. Yhtymys.

Useimmiten käy niin, että ihmisen parhaat suunnitelmat — kun ne ovat sellaisia, että niitä voidaan vehkeiden nimellä mainita — eivät ainoastaan johda päämäärästä syrjään, vaan toisinaan aivan vastakkaiseenkin suuntaan. Mitä Juhani Wale niin ovelasti oli harkinnut ja suunnitellut, se oli jäänyt onnistumatta, mutta sen sijaan tapahtui, mitä hän kaikista vähimmin oli tahtonut sallia — Agnes ja Herman Berman tapasivat toisensa.

Yksikseen jäätyänsä tämä ei ollut voinut sietää sitä levottomuutta, joka hänet oli vallannut. Ja toimettomuus, johon hänet oli tuomittu, teki kaikki asiat hänen kiihtyneen mielikuvituksensa silmissä todellisuuttaan suuremmiksi. Se vaara, jonka hän kuvitteli Agnesta uhkaavan, näytti hänestä voittamattomalta ja samalla kertaa yltyi hänen pelkonsa siihen määrään, että hän tuskin enää jaksoi mieltään hillitä.

Eikä ollut ketään, joka olisi voinut hänen synkkiä ajatuksiaan hälventää. Isä Johannesta ei ollut näkynyt sen jälkeen, kuin hän oli tavannut Richissa rouvan, kasvatusäiti puuhaili palvelijoihin arkituvassa, Erkkiä ei kuulunut eikä edes Kirstikään näyttäytynyt. Illan suussa hän ei enää saattanut malttamattomuuttaan hillitä. Sisäinen ääni ajoi häntä ulos ja kaikista kielloista huolimatta hän laskeutui alas luhdilta ja meni rakennuksen edustalle puistoon. Siellä hän istuutui kivelle, jolta näki koko tuon miellyttävän päiväpaisteisen laakson, minkä pohjalla virta loristen juoksi järveä kohti.

Oli lämmin ja kaunis kesäilta ja Herman hengitti mielihyvällä ruohon ja kukkaisten tuoreita tuoksuja. Heikko tuuli puhalsi pohjoisesta ja tuuditteli puiden latvoja. Hän oli huomaavinaan, kuinka hänen voimansa varttuivat joka hengenvedolta. Siitä tuli, että hänen ajatuksensakin alkoivat kirkastua ja vivahdella ruusunpunaiseen.

Hän näki Engelbrektin kuninkaan edessä, kuuli hänen puhuvan sillä vakuutuksen lämmöllä ja voimalla, joka oli hänelle niin omituinen, näki kuninkaan vihan, kun hän kuuli voutiensa laittomat julmuudet ja kansan hädän, näki hänen ojentavan Engelbrektille kätensä ja kiittävän häntä. Kohta hän oli palajava, kohta mainitsivat siunaten kaikkien huulet hänen nimeänsä. Ja tästä iloisesta kuvailusta heijasti onnen hohdetta hänen omallekin elämälleen. Tosin hän ei tiennyt, kuinka oli pääsevä itsevaraiseksi, mutta nuorison tavoin vaikeudet sivuuttaen hän näki tulevaisuuden hymyilevän miellyttävintä hymyään, ja miten olikaan, niin sulautui koko unelma ihmeen ihanan, tummakiharaisen ja kirkassilmäisen neitosen kuvaksi.

Näitä juuri uneksiessaan hän kuuli askelten ääntä. Ne yhä lähenivät, ja oli ikään kuin hänen ihana unelmansa yhtä haavaa olisi muuttunut todellisuudeksi, sillä tuo tummakiharainen ja kirkassilmäinen tyttö astuikin aitauksen sisälle.

Mutta hän oli kalpea, hän hengitti kiivaasti ja hän pikemmin vaipui kuin istuutui vihtakoivun lehvän suojaan.

Herman ei ensinnä tiennyt, mitä hänen tuosta äkillisestä ilmestyksestä piti ajatella. Kenties se lopun pitäen olikin vaan hänen mielikuvituksensa pilantekoa, näköhäiriötä.

Hän meni puun luokse. Ei, sehän oli todellakin Agnes, Ewerstenin kreivin tytär, ja hänen silmänsä katsoivat rukoilevan tavoin häneen kuoleman kauhun kuvastuessa hänen ihanoilta kasvoiltaan.

Kaikki veri virtasi Hermanin sydämeen. Hän seiso i aivan mykkänä ja loi katseensa maahan.

Silloin esiintyi yht'äkkiä kolmas henkilö. Se oli vouti, Juhani Wale. Hänen silmänsä katsoivat niin säälkien neitoseen ja hänen huulensa vetäytyivät mitä lempeimpään hymyyn.

Mutta Agnes hypähti pystyyn ja käänsihe pois päin, neuvottomana minne paeta.

Hetken vaara sai Hermanin taas rauhoittumaan. Hän älysi heti, miksi Agnes oli turvautunut tänne ja hän oli heti valmis häntä puolustamaan.

"Kasvatusäitini odottaa teitä tuolla sisällä, arvoisa neiti", sanoi hän, "ja isänne, kreivi, mahtanee ennen pitkää olla täällä! Jos sallitte, niin saatan teitä täältä puiden välitse."

Agnes riensi keveästi kuin keijukainen kapeata polkua puiden välitse ja Herman seurasi häntä. Mutta vouti kiiruhti myöskin perästä. Hän tarttui Hermania käteen.

"Näyttää siltä", sanoi hän, "kuin tuloni teitä peljästyttäisi... Ja kuitenkin luulen tulevani mitä parhaissa aikeissa. Näin miehen ahdistavan arvoisaa neitiä ja riensin hänelle avuksi. Toinen oli kuitenkin minua onnellisempi..."

"Jos Ewerstenin kreivin tytärtä haette, vouti", keskeytti Herman, "niin lienee hänen isänsä talo paras paikka, missä häntä tavata; jos taas minua haette, niin ette tullut sopivimpaan aikaan..."

"Ja kuitenkin", jatkoi vouti, "koskee käyntini juuri sinua, Herman."

Ääni, jolla hän puhui, oli niin myöntelijäs ja milt'ei hyväilevä, että Herman kummastellen katsoi häneen, voimatta oikein käsittää, kuinka tämä ääni ja nämä kohtelihaat tavat saattoivat soveltua sille Juhani Walelle, jonka hän viimeksi tapasi Borganäsissä, ja jota hän siellä vaati kaksintaisteluun.

Äänestä päättäen siinä oli rukoilija, joka tarvitsi apua.

"Sanotteko asianne koskevan minua, vouti?" kysyi Herman, kummastuksen ja vastenmielisyyden vaihdellessa hänen katseessaan.

"Se koskee teitä ja minua ilahuttaa nähdessäni voimainne varttuneen, sillä sanottavani on niitä koetteleva..."

"Lyhykäisesti, vouti ... mitä teillä on minulle sanomista?"

"Tärkeitä asioita", vastasi vouti, "mutta olette minulle vihoissanne ja se pahoittaa mieltäni ... mutta puhukaamme siitä sitten. Minulla on varmoja tietoja Köpenhaminasta ja Engelbrektistä."

Hermanin silmät välähtivät näistä sanoista ja tuijottivat tutkiskellen voutiin, joka siinä seisoi ikään kuin ystävällisyyden ja sovinnollisuuden vaippaan kääriytyneenä.

"Valitettavasti eivät tietoni ole iloisia", jatkoi vouti. "Kuningas on tahtonut tutkia Engelbrektiä ja pyytänyt häntä jäämään sinne, kunnes hänen voutinsa saattoivat tulla sinne vastaamaan niihin syytöksiin, joita hän oli tehnyt... Hiljaa, hiljaa, nuori mies, salli minun puhua loppuun. Te olette huomaava toimivani todellisesta ystävydestä teihin ja siihen kansaan, jota minua pakoitetaan sortamaan. Engelbrekt ei suostunut kuninkaan pyyntöön ja hänet heitettiin vankeuteen. Kuninkaan tuomio on jo saapunut Jösse Eerikinpojalle. Sen mukaan on Engelbrekt kaikille taalalaisille ja vuoritulallisille ja koko Ruotsin rahvaalle julistettava kavaltaajaksi, joka on kuninkaallensa valheita kannellut..."

"Moiset puheet voitte jättää", keskeytti hänet Herman, koettaen pysyä levollisena ja salata sitä kauheata levottomuutta, joka hänen mielessään riehui, "saattavathan ne sentään sopia miehelle, jonka joka mies konnaksi katsoo!"

"Nuo sananne eivät minua loukkaa, Herman", puuttui taas vouti puheeseen, "minä olen loukannut teitä ja teillä on oikeus minua siksi sanoa, mutta minä olen katkerasti katunut niitä sanoja, joilla teitä viimeksi Borganäsissä tavatessamme puhuttelin, ja katumukseni vakuudeksi tarjoon nyt kaiken sen hyvityksen, mitä saatatte haluta."

Herman kummastui yhä enemmän tästä puheesta ja voudin arvo kohosi hänen silmissään, samoin kuin hänen sanansakin alkoivat tuntua luotettavammilta. Mutta toisekseen taas tuntui siltä, kuin peto olisi piillyt hänen sydämessään.

"Käsitätte sentään toivoakseni", jatkoi vouti, "tarmoa ja voimia sekä hyviä neuvoja nyt olevan tarpeen. Jos tahdotte kuulla sen miehen neuvoa, joka teiltä on konnan nimen ansainnut, niin..."

"Puhukaa, puhukaa, vouti, minkä neuvon minulle annatte?" huudahti Herman, mieli kovin kuohuisaan.

"Minä neuvon teitä nousemaan ratsaille ja menemään kuninkaan puheille... Sillä välin koetan viivyttää kuninkaan kirjeen julistamista. Ja kun palajatte, niin silloin olen miekka kädessä teitä auttava, missä ja milloin vaan tahdotte. Mutta aika rientää, jokainen kuluva hetki tempoo Engelbrektiä yhä lähemmäksi kuolemaa..."

Herman painoi epätoivoissaan kätensä otsalleen. Häntä huimasi ja hän oli kaatumaisillaan, kun ystävälliset kädet ottivat hänet syliinsä ja lempeä ääni mainitsi hänen nimensä.

Se oli Engelbrektin vaimo, joka oli kiiruhtanut ulos levottomana kasvattipoikansa uskalijaasta tottelemattomuudesta, millä tämä rikkoi isä Johanneksen määräykset.

Kun Herman taas avasi silmänsä, oli vouti poissa. Hän oli kamalasti hymyillen väistynyt syrjään nähdessään emännän virvoittelemassa Hermania siitä horrostilasta, johon tämä oli vaipunut. Heikompiluontoinen kuin Herman olisi kenties siinä heikkoudentilassa, jossa hän nyt oli, tuskin kyennyt kestävänsä tämmöistä mielentäristystä. Ehkäpä kavala vouti perustikin laskunsa siihen, vaikka hänen ilkeäin vehkeittensä esine hänen kummastukseensa jo oli enemmän voimistanut, kuin hänen

tarkoituksiinsa soveltui. Mutta vaikka voudin antama tieto olikin omansa valtaamaan ja murtamaan, niin siinä kuitenkin oli samalla jotakin, joka olisi saattanut temmata Hermanin kuolemankin kidasta, ja se oli tuo ajatus, että Engelbrekt oli pelastettava.

Sen tähden hän kohta virkosikin tainnoksistaan ja kiitti hymyillen siitä rakkaudesta, jota kasvatusäiti häntä hoitaessaan osotti.

"Olkaa huoleti, kasvatusäiti", sanoi hän, "ei mitään vaaraa, kohta minusta taas tulee mies. Huomenna aion Jumalan ja pyhimysten avulla nousta ratsaille. Elkkää minua noin kummastellen katselko, äiti, se on täyttä totta, sanokoonpa isä Johannes mitä tahansa."

Ja kasvatusäidin sekä ihmeeksi että iloksi hän nousi seisaalleen lähteäkseen koivulehdosta sisälle.

Silloin hän huomasi Agneksen, joka oli seisonut vähän syrjässä.

"Nyt on vaara ohitse", sanoi hän työlle, "eikä teidän tarvitse peljätä, jalo neiti... Oletteko lähettänyt tietoa kreiville, isällemme...? Sanokaa, äiti, oletteko lähettänyt sanaa?"

Hänen levottomiin kysymyksiinsä kiiruhti kasvatusäiti vastaamaan myöntämällä.

Kaukaa kuuluva kavionkopse ilmaisikin ratsujoukon lähenemistä ja loitompana voudintalolle vievällä tiellä saattoikin jo nähdä kreivin, parin palvelijan seuraamana, olevan tulossa.

"Onko totta, mitä minulle on sanottu", kysyi tällöin Herman ja katsoi Agnekseen, "onko totta, että isänne huomenna lähtee vuorelta?"

"On", vastasi Agnes.

"Kiitos sitten, arvoisa neiti", jatkoi Herman, mutta keskeytti yht'äkkiä puheensa, ikään kuin oudoksuen kiittämistään. Hän tuli näet ajatelleeksi, että sen mitä Kirsti oli hänelle sanonut ja mitä hän itse luuli nähneensä piti pysyä salaisuutena. Tästä pulasta hänet päästi Agnes itse.

"Teidän ei tarvitse minua mistään kiittää", sanoi hän, "mutta minun teitä paljosta ... en koskaan ole unhottava reipasta tekoanne Jetturn-järvellä."

Näin sanoen hän ojensi nuorukaiselle kätensä.

Herman tarttui siihen ja katsoi tyttöä silmiin. Tämä kädenlyönti oli kuin jokin temppu, jolla purkautui se lumous, jossa ihana tyttö oli häntä pitänyt.

"Olisin onnellinen", sanoi hän, "jos tuo tekoni tekisi teidät ainaiseksi velalliseksi. Joku sisällinen ääni kuitenkin minulle sanoo, että minun on teitä yhtä paljosta ja vielä enemmästäkin kiittäminen."

Hän piti yhä edelleen neitosen kättä omassaan ja hän tunsu sen vapisevan. Kasvatusäiti oli rientänyt pienelle portille, jonka hän sulki nähdessään kreivin siitä ohitse ratsastavan isolle kartanonportille. Molemmat nuoret jäivät sen tähden melkein kahden kesken.

"Olen kuullut sanottavan", jatkoi Herman, "että ritari taistelee Jumalan, kuninkaan ja naisensa puolesta. Tosin on Herman Berman liian halpa mies kantamaan kreivintyttären värejä, mutta sen vannon, ja Jumala valani kuulkoon, että lähinnä taivaan Jumalaa ja sitä maata, joka on nähnyt minun syntyvän, tahdon elää ja kuolla teidän hyväksenne, Agnes neiti!"

Samassa näkyi Hannu kreivi tulevan puiden välitse. Hän huusi tytärtänsä; Agnes ei ennättänyt vastata. Mutta Herman näki kuitenkin kyyneleen kiiltävän hänen silmässään ja tunsu hänen puristavan hänen kättänsä.

Ehkäpä olikin sentään kaikki tämä vain mielikuvitusta.

*****

Seuraavana aamuna läksi Hannu kreivi naisväki mukanaan Vaskivuorelta.

Myöskin voudin hevonen oli satuloituna ja hänen palvelijansa odottivat. Mutta vouti itse käveli levottomana edes takaisin huoneessaan. Tuon tuostakin pysähtyi hän kuuntelemaan, mutta sitten hän taas jatkoi kävelemistään. Hänen katseensa oli ankara ja terävä, aivan kuin hän olisi tahtonut nähdä läpi seinäin, ja jokainen hänen liikkeensä oli pikainen ja tarkoitukseton.

Vihdoin kuului askelia ulkopuolelta ovea ja vouti pysähtyi taas.

Sieltä tuli tuo pitkä kookas mies, jolla oli kaulassa hopeavitjat.

"Saiko hän juoman?" kysyi vouti malttamattomana ja odottamatta, mitä palvelijalla oli sanottavaa.

"Ei", vastasi tämä tavallistaan synkempänä.

"Kautta Vapahtajan ristin, eikö...?"

"Ei!"

"Niin sano sitten miks'ei, mies ... näethän, että mieleni palaa myötätuntoisuutta."

"Jos se on samaa, kuin mitä tässä pullossa on, niin nuorukaisen kai piti palaa, arvelen ma."

Palvelija veti esille pienen pullon, jonka ojensi voudille.

"Sinulta siis ei enää onnistu mikään", tiuskasi tämä kiivaasti ja polki jalkaansa lattiaan ottaessaan vastaan pullon ja kätkiessään sen huolellisesti pieneen nahkapussiin takkinsa alle.

"Käyttäkää minua tavallisia ihmisiä vastaan, vouti", vastasi palvelija närkästyen, "mutta sellaisessa maassa, jossa karhuja käytetään koirina, ja jossa aaveita vaeltaa elävain joukossa keskellä päivää, sellaisessa maassa en enää tahdo ottaa mitään tehdäkseni."

"Aivosi ovat mahtaneet mennä sekaisin, Maunu, Taalainmaahan tultuasi...
Karhuko sinua tänään peljästytti?"

"Ei, tulin liian myöhään... Nuorukainen nousi aikaisin aamulla ratsaille ja läksi etelään päin."

Hetken perästä nousi Juhani Walekin hevosensa selkään ja läksi palvelijoiheen Borganäsiin päin.

IX.

Kuninkaankirje.

Tynnelsön linnassa istui piispa Tuomas Simonpoika eräänä iltana muutamia päiviä äsken kerrottuin tapahtumain jälkeen. Päivä oli ollut lämmin ja helteinen ja etelästä kohosi musta pilvi yöksi rajuilmaa uhaten. Mutta piispa ei sitä huomannut.

Hän istui kirjoituspöytänsä ääressä ja katseli haaveellisin silmin kaunista maisemaa, joka hänellä oli edessään. Sillä ikkuna oli auki ja laskeva aurinko kultasi omituisella loisteella puiden latvoja ja peilikirkasta Mälaria.

Vähän syrjässä piispasta istui pappispukuinen nuori mies ja luki ääneen pergamenttikirjasta.

"Silloin oli ihana aika", sanoi piispa teinin keskeytettyä lukemisensa ja luotua silmänsä häneen, ikään kuin kysyäkseen, pitikö hänen lukea edelleen, "silloin oli ihana aika, kun Pyhä Eerikki vaelsi täällä maan päällä Henrikki piispa rinnallaan. Kuulkoon Jumala armossaan pyhän kuninkaan rukoukset Ruotsinmaan puolesta."

"Amen!" lisäsi teini hartaasti kätensä ristiin pannen.

"Ja eläköön aina voima ja miehen mieli Ruotsin miehissä!" jatkoi piispa. "Kuinka se taas kuuluu tuo runo?... Niin on Luoja Ruotsin luonut..."

Teini selaili kirjaansa, kunnes sai käsiinsä piispan viittaaman paikan.
Sitten hän luki ääneen:

Niin on Luoja Ruotsin luonut,
Vuoret, järvet, metsät sen,
Ett'ei vieras turmaa tuonut,
Mies jos luotti toisehen.
Vaarat torjui asehilla
Jumalansa antamalla.
Luottain mies jos toistaan kunnioittais,
Kansan onni toivehetkin voittaisi
Vireys se muinoin kansan johti

Töin ja tarmoin vihollistaan kohti,
Maat ja vallat miehuus voitti,
Vihamieskin kunnioitti...

"Niin, niin on", keskeytti piispa. "Ei mitään hätää eikä kurjuutta olisi kauniissa, ihanassa Ruotsissamme, jos täällä olisi oltu yhtä yksimielisiä kuin entisinä aikoina. En oikein tiedä — hän lisäsi tämän paremmin oman ajatusjuoksunsa jatkoksi kuin teiniä tarkoittaen — en oikein tiedä, mutta jotakin puuttuu, eivät ole olot niin kuin olla pitäisi, mutta mitä ... mitä puuttuu? Pyhän Eerikin valtaistuimella istuu laillisesti valittu kuningas ja hänellä on ympärillään ritareita ja piispoja, niinkuin laki määrää, ja talonpoika hallitsee taloansa ja kyntää maatansa, ja käräjiä pidetään, niin kuin ennenkin. Missä puute piilee? — Onko meidän aikamme huonompi vai parempi ... varmaan parempi, sillä ne muutokset, mitkä on tehty, on painavan pahan poistamiseksi tehty ... ulkomaalaiset kuninkaas, ulkomaalaiset herrat, ulkomaalaiset tavat ... kaikki ohitsemenevää, kaikki satunnaista. Meillä on nyt ollut lähes 40 vuoden rauha, mutta tällaista valitusta on tuskin koskaan ennen kuulunut näiltä seuduilta..."

Piispa vaikenä ja hänen katseensa harhaili taas haaveillen Mälärinselällä, jonka pinnalle nouseva ukonpilvi yhä tummempana ja tummempana kuvastui.

Joutuisia askelia kuului etuhuoneesta ja Niilo Bonpoika ilmautui työhuoneen kynnykselle.

"Kuninkaan sanantuoja", sanoi hän reippaasti ja varmasti, kuten tavallisesti.

Piispa nosti silmiänsä, mutta unelma viipyi vielä niissä ja hän katsoi kauvan aseenkantajaansa, ennen kuin näytti käsittävän, että tällä oli hänelle jotakin sanottavaa.

Niilo Bonpoika toisti sen tähden sanansa. Silloin nousi piispa paikaltaan pöydän äärestä.

"Sulje ikkuna, Laurentius", sanoi hän, "järveltä alkaa käydä viima ja näyttää siltä, kuin se tietäisi rajuilmaa... Sanantuoja ... anna miehen tulla sisään."

Muutamia silmänräpäyksiä sen jälkeen astui kuninkaallinen sanantuoja sisään.

Se oli pieni, hinterä, mustapukuinen ja vilkassilmäinen mies, vaikka katse oli epävarma ja aina vaan tahtoi vaihtaa esinettä. Mies tuntui piispasta vastenmieliseltä.

"Tuletko suoraa tietä Köpenhaminasta, mies?" kysyi hän ottaen vastaan kirjeen, jonka mies antoi, ja jossa riippui kuninkaan vahaanpainettu sinetti.

"En, herra piispa", vastasi mies vienolla äänellä, — "minä tulen Tukholman linnasta, Hannu Kröpelinin luota. Hän oli saanut kuninkaan kirjeen sekä teille että arvoisille isille Skaran Sigge piispalle ja Vexiön Niilo piispalle, ja kun minun tuli ratsastaa tämän kautta, niin tarjouduin tuomaan kuninkaan kirjeen teille."

Piispa viittasi kädellään ja mies läksi huoneesta. Sen jälkeen piispa avasi kuninkaan kirjeen ja luki sen. Lukiessa hänen kasvonsa synkistyivät ja hän pani malttamattomasti kirjeen pöydälle. Tällä kutsuttiin piispaa Köpenhaminaan kuninkaan luokse neuvottelemaan "erinomaisten asiain tähden."

"Erinomaisten asiain tähden", toisti piispa itsekseen kävellen edes takaisin lattialla, "pelkäänpä, Eerikki kuningas, näiden asiain käyvän erinomaisiksi toisin päin, kuin sinulle olisi suotavaa. Jos on puhe laillisesti valitusta ja paavin virkaansa vahvistamasta arkkipiispasta, niin vähän mahdat Ruotsin piispoilta voittaa, muuta kuin minkä Upsalan tuomiokapituli jo on päättänyt."

Tällä välin oli taivas mennyt pilveen. Isoja vesipisaroihin alkoi putoilla ikkunanruuduille ja silloin tällöin leimahti salama.

Piispa käveli kauvan edes takaisin huoneessaan ja seisahtui aikavälistä ikkunan eteen ulkona raivoavaa majesteettillista luonnonnäytelmää ihmettelemään.

Näin kului lähes tunti ja rajuilma oli jo enimmäkseen tauonnut, kun taas aseenkantaja ilmautui kynnykselle. Huoneessa hämäräsi jo kuitenkin niin paljon, että piispa tuskin olisi tulijaa nähnyt, jollei tämä olisi häntä puhutellut.

"Isä", sanoi hän äänellä, joka ilmaisi hillittyä iloa, "isä, mies, josta niin paljon olet Laurentiuksen kanssa puhutellut, on täällä..."

"Kuka, sanot, on täällä...?"

"Engelbrekt Engelbrektinpoika ... olen vienyt hänet linnan vierashuoneisiin. Hänen tarvitsi hoitaa itseänsä, koska oli ratsastanut ankarimmassa rajuilmassa."

"Anna tuon jalon miehen tulla, anna hänen tulla ja pidä huolta, että kaikki tehdään, mitä hänen mukavuudekseen saatamme tehdä!"

Aseenkantaja riensi kevein askelin ulos ja vähän aikaa sen jälkeen astui Engelbrekt sisälle.

"Sydämestäni sanon teidät tervetulleeksi piispa Tuomas Simonpojan majaan", sanoi piispa ja meni Engelbrektiä vastaan. "Mikä onnensattuma tuopi minulle näin mieleisen vieraan?"

"Tulen kuninkaan puheilta", vastasi Engelbrekt.

"Kuninkaan puheiltako?" kysyi piispa ja katsoi kummastuneena vieraaseensa.

"Kuninkaan puheilta", toisti tämä, "ja tuon häneltä sanaa ja kirjettä valtakunnan neuvostolle."

Hän käänsihe tämän sanottuaan ympäri. Kuului siltä, kuin joku olisi liikkunut hänen takanansa, mutta ei kumpikaan heistä ketään nähnyt.

"Ja mitä koskee tuo kirje?" kysyi taas piispa.

"Se koskee niiden valitusten tutkimista, jotka Taalainmaan rahvas on minun välitykselläni tehnyt kuninkaalle hänen voutinsa Jösse Eerikinpojan menettelystä."

Sen jälkeen Engelbrekt kertoi matkansa ja kuinka kaikki oli käynyt hänen mieltänsä myöten.

"Nousin maihin Söderköpingissä", sanoi hän, "kosk'ei Köpenhaminassa ollut yhtään Tukholmaan menevää laivaa. Tapasin siellä voutinne ostohevosineen, joista yhdellä olen tullut tänne Strängnäsiin. Sen takia näette minut täällä."

Nuo molemmat miehet puhelivat kauvan keskenänsä ja jo oli myöhä, kun Niilo Bonpoika saattoi Engelbrektin makuuhuoneeseen.

Mutta kun ei enää hivahdustakaan linnassa kuulunut muuta kuin tuuliviirin kitinä torninhuipusta, silloin tumma haamu hiipi pitkin sitä pitkää käytävää, joka vei Engelbrektin makuuhuoneeseen.

Ovi avautui äänettömästi. Huone oli verrattain valoisa, sillä kuu paistoi tältä puolen linnaa. Haamu solahti huoneeseen, hiljaa ja varovasti, valmiina joka askeleelta peräytymään.

Isolla tammisella pöydällä ikkunan edessä oli iso kirje sinetteineen.

Haamu hiipi pöydän luokse ja hävisi sitten kuin musta pilvi ovesta.

Mutta pöydältä oli kuninkaankirje kadonnut.

VIITESLITYKSET:

[1] *Borganäs*. Tämän linnan aseman määräämisessä olemme seuranneet tarua ja sekä vanhempien että nuorempien kirjailijain (Hülpher ja Brunius) yhteistä mielipidettä. Kuitenkin löytyy ylempänä joen rannalla *Tunan* pitäjässä, *Hushagen'in* vanhan kuninkaankartanon läheisyydessä, jätettä linnasta, jonka kenties suuremmalla syyllä voidaan otaksua olleen Borganäs. Vastapäätä *Domnare-koskea*. on täällä kannas, jolla tavataan kolminkertaiset kaivannot ja muurien jätettä. Muutamassa v. 1413 tehdyssä Eerikki kuninkaan verokirjan otteessa mainitaan Borganäs kahdesti *Tunan* pitäjässä sijaitsevana (Styffe: Bidr. tili Skand. Hist. osa II s. C, muist, ja Skandinaviens under unionstiden s. 244).

[2] *Juhani Wale*. Tämän herran luullaan oikeastaan olleen nimeltä *Johan Franco* ja olleen italialaisen, jonka tähden häntä on mainittu nimellä "Valen", jolla nimellä keskiajalla tarkoitettiin italialaista. Johan Francon nimi mainitaan jo muutamassa Pentti Königsmarkin v. 1426 antamassa huomenlahjakirjassa. (Styffe: Skandinaviens, s. 199, muist. I; vrt. muutoin tekijän Berättelser ur sv. historien, II, s. 736, 37).

[3] *Hannu kreivi, Ewerstenin ja Nowgartenin haltija* oli nainut *Ermegård Bylow'in*, drotsi *Bo Juhonpojan* (Grip) v. 1406 kuolleen *Knuutti* pojan lesken (kts. Ber. ur Sv. hist., II, s. 29). Edellisestä

avioliitostaan oli Ermegård rouvalla tytär *Katarina*, joka oli naimisissa Niilo Erengislenpojan (Yö ja Päivä), Södermanlannin laamannin kanssa, ja synnytti tässä avioliitossa pojat *Bo* ja *Erengisle*, joista edellinen otti äitinsä vaakunamerkin: kotkanpään.

Ermegård rouva eli kreivitär Ermegård, kuten häntä nimitettiin, kuoli yht'äkkiä 1421 ja haudattiin Vadstenaan samana vuonna (Scr. Rer. Svecicarum I, 1. 142 samalta vuodelta, Diarium Vads.)

[4] *Nuo viisi savuun ripustettua miestä* mainitsevat Ericus Olai, Iso Riimikronika ja Eerikki kuninkaalle Klaaran luostarissa syksyllä 1435 jätetty valituskirja. Tämä viimeksi mainittu asiakirja, jonka Hvitefeld sivulla 781 mainitsee, on luultavasti saatu jostakin Tanskan valtioarkistossa löytyvästä perustuskirjasta. Siinä ei kuitenkaan mainita mitään varmaa lukua, vaan ainoastaan että voudit "olivat ripustaneet miehiä savuun"; samat sanat ovat myöskin riimikronikassa, *Scriptores R. Sv. I*, 11. 66, vaikka muutamassa vanhassa riimikronikan käsikirjoituksessa on luku mainittu *viideksi*, jota Ericus Olai, joka eli Engelbrektin vapautussodan jälkeisinä aikoina — "magister Ericus Olai" mainitaan muutamassa vuoden 1459 tuomiokapitulinkirjeessä — näkyy käsikirjoituksessaan seuranneen, koska hän sanoo "viros quinque in fumo suspenderat".

[5] Siv. 38. *Englantilaista kangasta* samoin kuin Lybekistä ja alamaalaisista kaupungeista, etenkin Amsterdamista, tuotua mainitaan usein näinä aikoina. Englantilainen kangas oli kalliinta, lybekkiläinen huokeinta. Lybekkiläinen kangas arvataan Kaarlo kuninkaan vuoden 1450 satamasäännössä 1 äyriin kynnärältä ja hyvä sarka 0,5 äyriin (kts. tekijän Ber. ur Sv. Hist., II, s. 730, 31.)

[6] Talo tuomittiin 6 p:nä lokakuuta 1399 Engelbrektin pesästä kruunulle.

[7] Kun nuori ja kevytmielinen Albrekt Meklenburgilainen tuli Ruotsin kuninkaaksi, johti oikeastaan hänen isänsä, joka myöskin oli nimeltään Albrekt ja oli Meklenburgin herttua, poikansa asioita. Poikansa rinnalle oli herttua asettanut vanhan ja kokeneen ritarin, *Rafn von Barnekow'in*. Tämä toimi paljon kuninkaansa hyväksi — siitä kts. tekijän Ber. ur Sv. Hist., I, ss. 736-39, 741, 43, 66, 67 sekä C.G. Styffe, *Bidrag till Skand. Hist.*, I, s. 49, 62-118 — ja sai läänitykseksi Nyköpingin läänineen v. 1365 ja Taalainmaan v. 1366.

[8] Nimi *Belgsting* kuuluu kokonaan kansantaruun. Tekijä on saanut häntä koskevat tietonsa Hülpherin Taalainmaata koskevasta kertomuksesta, s. 601, muist. (r.) Hän kuuluu asuneen läntisen Silfvuoren kartanossa. Taru mainitsee hänen suuret rikkautensa, kuinka hän oli kengityttänyt hevosensa hopeakengillä ja kuinka rankkasade tai tulvavesi oli hävittänyt hänen talonsa ja syössyt *Plogen-järveen*. Vielä 1757 kuuluu nähdyin tämän tulvan jälkiä, ja maa viettää järveen päin siitä paikasta, jossa talo muka on ollut. Taru kertoo myöskin näiltä seuduin löydetyn useita hopeaisia hevosenkenkiä. Kuten tavallista, ei tarussa mainita mitään varmaa aikaa, milloin mies oli elänyt, eikä siinä myöskään puhuta mitään hänen suvustaan.

[9] 3:mas paastosunnuntai sattui sinä vuonna maaliskuun 10 p:lle ja kuninkaan kirje on kirjoitettu 11 p:nä.

[10] *Ruotsin valtakunnan ylimmät*. Nämä sanat tavataan Hadorphin julkaisemassa Taalainmaan laissa. Rauhavalanrikoksesta puhuttaessa sanotaan 1 §:ssä: "thessum maal ärä kunungs edsöre; thöm han take skal oc aldra högsta herrana i Svea rike", j.n.e.

[11] *Engelbrekt menetti reduksioonissa*. Tässä mainittu reduksiooni eli kruunun tilain valtiollepalauttaminen tarkoittaa Margareta kuningattaren reduksioonia, joka päätettiin Nyköpingsin herrainpäivillä 1396 (kts. tekijän Ber. ur Sv. Hist. II, ss. 7-12.) Vesteråsin tutkimiskäräjään tuomion mukaan tuomittiin lokak. 6 p:nä 1399 Engelbrektin pesästä puolet Upsalan talon metsämaasta Sienden kihlakunnassa (Styffe: *Bidr. tili Skand. Hist.*, II, s. 77), lokakuun 7 p:nä samasta Myran kylässä asuvan Folken perillisille 4 aurtuamaata Tomtasta (s. 80) ja lokakuun 9 p:nä tuomittiin samoin Engelbrektin pesästä Norrbon kihlakunnassa ja Fernbon pitäjässä olevaa maata (s. 89); edelleen lokakuun 20 p:nä tuomittiin Engelbrektin pesästä 7,5 penninkimaata Farmansbosta Snäfringen kihlakuntaa ja Antero Suutarin perillisille 3,5 aurtuaa ja 1,5 kynnärää Farmansbosta ja 4 aurtuaa Norrabystä.

[12] *Vuorirälssi* mainitaan vanhoissa vuorikuntain etuoikeuksia koskevissa kuninkaankirjeissä. Kuningas Eerikki Pommerilaisen Taalainmaassa sijaitsevan Vaskivuoren vuorikunnille v. 1413 antamassa erioikeuskirjassa sanotaan: "Me Eerikki j.n.e. tervehdimme j.n.e. ... ja julistamme teille, että erityisestä armosta ja suosioista olemme erityiseen suojaamme ja turvaamme ottanut vuorimestarin ja kaikki vuoritulalliset sekä rakkaan rahvaamme, jotka vuorioikeutta ja vuorirälssiä tahtovat nauttia Taalainmaan Vaskivuorella... Ja vahvistamme me heidän kaikkien erioikeudet, vapauden ja verovapauden, niin kuin Maunu kuningas on heille suonut ja antanut j.n.e." (Kts. Kongl. Stadgar, privilegier etc. angående Justitien etc. vid bergverken, s. 14.) Vanhassa kuningas Kustaa Adolfin 1621 aateloiman vuoritulallisen, Kristofer Olavinpojan aateliskirjassa mainitaan vuoriaatelin muinaiset erioikeudet (Hülpher, *Resa i Dalarna*, s. 337); "havaitaan, että ennen muinoin ja vanhastaan — sanotaan

— on ollut olemassa erityinen vuoriaateli, joka on syntynyt siten, että valtakunnan herrat, hallitsijat ja kuninkaasivat ovat etevimmille vuoritulallisille j.n.e. ... lahjoittaneet julkisia ja kunniallisia vaakunamerkkejä ynnä erityisiä erioikeuksia armosta antaneet." — Tämä vuorirälssi eli tämä vuoriaateli ei kuitenkaan valtansa, rikkautensa ja vaikutusvaltansa puolesta suinkaan ollut muun aatelin vertainen, samoin kuin taas Taalainmaan väestöstä puhuttaessa on tehtävä tarkka ero etelä-Taalainmaan eli vuorikuntain ja varsinaisen eli "Siljanin-Taalainmaan" asujainten välillä. Edellisiä ei tämänaikuisissa asiakirjoissa koskaan sanota taalalaisiksi, vaan vuoritulallisiksi, kun taas taalalaisilla tarkoitetaan pohjoisten, Siljanin ympäristöllä sijaitsevain taalalaispitäjain rahvasta.

[13] *Unioonin perustuskirjat ja todistus Eerikki kuninkaan kruunauksesta.* Näistä molemmista perustuskirjoista, jotka tavataan Hadorphilla (Till Rimkrönikan, s. 55 ja 58), on luonnollisesti unionin perustuskirja tärkeämpi ja Hadorph on saanut sen Arild Hvitfeldin kronikasta. Tämä Hvitfeld, joka eli 1500-luvun lopulla (hän kuoli 1608) on, kummallista kyllä, ainoa, joka on esittänyt tämän perustuskirjan Tanskan sala-arkistossa löytyvän alkukirjan mukaan (kts. Hvitfeld, foliopainos I, 611.) Ennen tätä aikaa ja siis koko n.s. unioniajalla ei kukaan historioitsija esitä vuoden 1397 kalmarinpäätöksen sanamuotoa. Isossa Riimikronikassa (Script. R. Sv., I, 11. 60) viitataan Margareta kuningattaren aikomukseen yhdistää nuo kolme valtakuntaa seuraavin sanoin, jotka hän pannaan lausumaan silloin kuin hän oli kutsunut kokoon "sitt råd från sina try rikens alla":

"Far idar en Konung medan vi lifva.
Tha maa Rijkens samman blifva!"

Se mitä Olaus Petri, uskonpuhdistaja, siitä kertoo kronikassaan (Script. R. Sv., I, 11. 280) perustuu selvästi niihin päätöksiin, jotka n.k. unioninajan kuluessa tehtiin, jotta tuon mahtavan kuningattaren suunnittelema noiden kolmen valtakunnan ikuisiksi ajoiksi yhdistäminen kävisi mahdolliseksi. Ja yhtä vähän kuin nämä historioitsijat ja kronikankirjoittajat tästä tärkeästä päätöksestä tietävät, yhtä vähän tiesi siitä kansakin. Margaretan elinaikana ei koskaan kuule vuoden 1397 kalmarinpäätökseen viitattavan; tämä mainittiin vasta kun tarvittiin oikeudellista lähtökohtaa noiden kolmen valtakunnan pysyttämiseksi yhden kuninkaan alaisina. Näyttää siltä kuin silloin olisi pitänyt tuoda esiin alkukirja, jonka, päätöksen sanamuodon mukaan, kahtena pergamentille kirjoitettuna kappaleena piti löytyä kussakin noista kolmesta valtakunnasta; mutta sitä ei näytetty ja syy on helposti selitettävissä, sillä sitä ei ollenkaan löytynyt näytettävässä kunnossa. Jo v. 1425, siis lähes kymmenen vuotta Engelbrektin vapautussotaa ennen, tarvitsi Eerikki kuningas itse jäljennöstä alkukirjasta ja kutsui muutaman Opslon kaniikin notaarion ja todistajain kanssa Roskildin piispan luokse tätä tarkoitusta varten. Silloin huomattiin — sanotaan tämän jäljennöksen alkulauseessa — tyystin tarkastettaessa, että kirjelmä oli painettu sinettejä täyteen, mutta näistä mainitaan ainoastaan kolme olleen eheinä, "muut olivat kokonaan ajan hampaan rikkomia ja hävittämiä." Tämä julkisen notaarion nimellä varustettu jäljennös on vielä tallella Tanskan salaisessa arkistossa ja viittaa selvästi siihen paperille kirjoitettuun alkukirjaan, joka tehtiin Kalmarissa 1397 ja johon siellä tuli hätähätä kaikkiaan 17 allekirjoitusta, mutta vaan 10 huolimattomasti, osaksi toistensa päälle painettua sinettiä.

Meidän tätä asiaa koskeva esityksemme perustuu niihin uudempiin mielipiteisiin, jotka ovat päässeet vallalle C.P. Paludan-Müllerin Margaretan unionista tekemäin arvostelevain tutkimusten johdosta. Viittaamme teokseemme Ber. ur Sv. Hist., II, s. 17-19. Koko tämän luvun puheenvaihtoa olemme pitäneet oikeutettuna, koska on välttämätöntä antaa lukijalle yleiskatsaus tämän ajan yleiseen valtiolliseen asemaan. — Mitä kruunauskirjeeseen tulee, kts. Ber. ur Sv. Hist. II, s. 14, 15.

[14] Kesäkuun 11 p.

[15] *Borenkartano.* Sitä osaa nykyisestä Falunin kaupungista, jossa tämä kartano sijaitsi, sanotaan vielä "vanhaksi herraskartanoksi." Vielä 1757, jolloin Abr. Hülpher matkusteli Taalainmaassa, oli muuan Boren eli Borvindin sulatto käynnissä (kts. Hülpher, Resa, s. 428.)

[16] *Susipihan Björn.* Muutaman vanhan, erään 1600-luvulla eläneen Jakob Ingelssonin yhdistelemän kertomuksen mukaan tämä Björn eli "250 vuotta takaperin" ja voi siis olla Engelbrektin aikainen. Kertomus tuosta kesystä karhusta perustuu samaan lähteeseen, vaikka eläin ei ollut Björnin itsensä, vaan tämän pojantyttärenpojan, Olavi Pietarinpojan, joka oli Vaskivuoren voutina, omisti Susipihan ja asui Boren sulattokartanossa. Hän eli lopulla 1500-lukua. Niille, jotka voivat epäillä karhun kesyttämisen mahdollisuutta sellaiseksi, että se koiran tavoin seuraa omistajaansa, tahdomme huomauttaa paljon lähempiaikaista kertomusta Kaarlo XI:n kesystä karhusta. (Afzelius, Sagohäfder, X, 1, 33 ed.)

[17] *Pyhän Yrjänän ammattikunta.* Tämän ammattikunnan esityksen perustuksena ovat "Statuta convivii a S. Georgio dicti ad Magnum Cuprimontem Dalecarlias", jotka on yliopistollisena väitöskirjana filosoofillista arvoastetta varten julaisseut C.W. Bottiger 1833, ynnä "Statuta confraternitatis a S. Georgio dictae svethice", P. Axenborgin 1836 filol. arvoastetta varten tekemä yliopistollinen väitöskirja.

[18] Vuonna 1741 1,583 talaria 16 äyriä kuparirahaa, ja 1753 20 talaria hopearahaa Thorsångin pitäjän kruunun-päivätöistä.

[19] *Egyptiläiset päivät*. Ruotsin papiston Arbogassa 1412 pitämästä kokouksesta kerromme seuraavan, mikä on omiansa valaisemaan ajan tapoja (kts. Lagerbring, IV, s. 293): "Arvanheitolla tulevaisten asiain tiedusteleminen, noituus, tietäjäkeinot, unien selittäminen, kirjaimet ja muut merkit sekä tuntemattomat sanat, joita ei löydy kirjoituksessa ja joita käytetään tulen sammuttamiseen, miekan noitumiseen, tautien parantamiseen ja kuoleman estämiseen, ja kaikenlaiset lyijyyn ja seinille kirjoittelemiset hammastaudin ja vilutautien parantamista varten, kaikki varastetun tavaran takaisin saamista varten käytetyt keinot, kaikki egyptiläiset päivät tai sellaiset, joita pidetään kovaonnisina taikka onnekkaina johonkin ryhdyttäessä, kirottiin kerrassaan; kuka sellaisesta tavattiin, oli rangaistava kuin kuolemansynnistä ja sellaisen taikauskon puolustaja oli erotettava kirkosta, hänen oli käytävä julkinen rippi ja hän oli vetävä sakkoo kolme markkaa."

[20] *Arkkipiispa ja kuningas*. Engelbrektin ja Tuomas piispan keskustelu, joka on omiansa luomaan yleiskatsauksen kirkollisiin oloihin, perustuu, niin kuin helposti voi käsittää, historiallisiin tosiasioihin. Lähempiä tietoja haluavalle huomautamme teostamme Ber. ur Sv. Hist., II; vrt. C.G. Styffe: Bidr. tili Skand. Hist., II, s. XCVII ja muist.

[21] Oxenstjerna-suvun vaakuna.

[22] *Kort Rogge*, sittemmin kuuluisa Strängnäsin piispa. Hänen ja arkkipiispa Jöns Pentinpojan (Oxenstjerna) ystävälliset välit, jotka olivat huomattavissa jo Kortin nuorena ollessa ja joihin olemme viitanneet Henrikki Sepän sanoilla, on Tuomas piispa itse maininnut muutamassa puheessa, jonka hän kirjoitti erääseen vieläkin Strängnäsin kimnaasinkirjastossa löytyvään kirjaan. Vrt. Ber. ur Sv. Hist., II, s. 453, 54. Hänen sukulaisuussuhteistaan Gellinkien kanssa kts. Reuterdahl, Sv. Kyrkans hist., III, 11, 128.

[23] *Bornholman taistelu* on saatu Jahnin teoksesta: Danmarks historia under unionskongerne, s. 106, ja Styffen: Bidr. tili Skand. Hist., II, LXXXIX. Näinä aikoina oli varsin tavallista, että sotavanki vapautettiin, kun hän kunniasanallaan sitoutui palajamaan vankeuteensa, jollei hän voinut hankkia vaadittuja lunnaita. Että kuninkaan on aatelismies vankeudesta lunastettava, sanotaan Maunu Eerikinpojan maanlain kuninkaankaaren 18 luvussa. Myöskin aatelismiesten sodassa menettämät hevoset ja aseet oli kuninkaan korvattava.

[24] Tammikuun 6 p. 1430.

[25] *Vaskivuoren oluttuvat*. Kts. Ber. ur Sv. Hist., I, s. 661-63. Oluttupia ja kapakoitsijoita mainitaan olleen muuallakin. Vrt. ed. teoksen II, s. 43.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ENGELBREKT ENGELBREKTINPOIKA 1 ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.